

Pr T 5
H 34

ETHNOGRAPHISCHE SAMMLUNG

herausgegeben

von der Ethnographischen Kommission der Ševčenko-
Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg

Bd. XXXIV.

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

—*— T. XXXIV. —*—

ЗНАДОБИ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОНОЛОГІЇ,

т. II, випуск 2.

зібрав Володимир Гнатюк.

У ЛЬВОВІ, 1912.

Накладом Товариства.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка.

3729 КРАТКИЙ ПАСПОРТ КНИЖИ +

Инд. № Т 5 Н 34 Инв. № 2432215

Автор Наукова Т-во им. Шевчен.

Название ка. Єтнографічний зб.

Место, год издания Львів, 1912

Кол-во стр. XXXIV, 280с.

-"- стр. листов _____

-"- иллюстрацій _____

-"- карт _____

-"- схем _____

Том 34/2 часть _____ вып. 2

Коллекция _____

Примечание:

14 XI. 89

М. Шау

1990₂.

9.01. - 27045р

20/II - 7137р

1991₂

8.06. - 27201р

10.06.91 27201р

24.06.91 - 27202р

26/8 - " -

27.06.91 - 27203р

10.12 - 27200с

T5
H 3/4

ETHNOGRAPHISCHE SAMMLUNG
herausgegeben von der Ethnographischen Kommission
der Sevčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg.
Bd. XXXIV.

ЕТНОГРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ ЕТНОГРАФІЧНА КОМІСІЯ

24322154

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. XXXIV.

Знадоби до української демонології,

т. II, випуск 2,

зібрав Володимир Гнатюк.

У ЛЬВОВІ, 1912.

НАКЛАДОМ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка.

Департамент по развитию туризма
Министерства Туризма
Республики Беларусь
УФОР Интел КИРС
-3-

Передне слово.

На отсім випуску кінчу друк матеріалів до демонології. Се одначе не значить, що вони вже всі записані й видані, чого докажем не тільки три оповідання, видруковані в додатку, але й те, що вже по скінченню друку дістав я нові записи. Я відкладаю їх на бік, ачей колись хтось займеть ся дальшою їх публікацією, при збиравши нові матеріали, яких богацтво між народом незвичайно велике. Не потрібую окремо зазначувати їх вагу для науки, бо вже те саме, що вони належать до культурних пережитків, говорить про їх значіне.

На сей випуск зложили ся записи 23 осіб так, як на попередній, при чім у попереднім один запис був невідомого записувача, а один понад се узятий з часописи без імени записувача. У сім випуску приходять деякі імена записувачів, яких не було у першім і навпаки. Наведу тут статистику записів, при чім для порівняня втягаю й перший випуск.

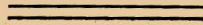
	II вип.	I вип.	Разом.
І. Волошинський	270	179	449
М. Капій	68	78	146
М. Дикарив	68	27	95
О. Деревянка	34	63	97
В. Левинський	32	23	55
П. Тарасевський	26	32	58
А. Овищук	20	24	44
О. Михайлецький	17	2	19
І. Савицький	16	63	79
О. Яворський	15	9	24
Д. Щербаківський	14	—	14

IV

П. Стадник	9	3	12
К. Лисинецька	6	—	6
І. Панкевич	5	5	10
О. Рає	4	6	10
Ф. Колесса	3	1	4
Д. Бойчук	2	7	9
Н. Левицька	2	20	22
М. Боднар	2	4	6
М. Деревянка	2	1	3
М. Романюк	1	2	3
А. Веретельник	1	—	1
О. Роздольський	1	1	2
В. Гнатюк	—	3	3
Д. Лепкий	—	2	2
Невідомий	—	1	1
Наука	—	1	1
Разом:	618	557	1175

Складаючи всім записувачам подяку, прошу й на далі записувати матеріяли та надсилати їх на адресу Етнографічної Комісії, бо фольклор така наука, в якій лише спільними силами і спільною працею одиниць можна дійти до поважних результатів.

Володимир Гнатюк.

Останки передхристиянського релігійного світогляду наших предків.

II.

42. Душа.

У народа нема ясного погляду на те, звідки береться душа; одні думають, що душа бере початок від матери немовляти і в той час уходить у тільце, коли немовля перший раз порушить ся; другі думають, що душа походить від Бога, але де ті душі пробувають, що мають прийти на сей світ, се нікому не відоме (П. Ивановъ, Очеркъ, ст. 2).

Нема також ясного погляду на місце пробування душі в людськїм тілі. Одні думають, що душа сидить у голові або в ящі під шиєю (А. Онищук, Матеріали, ст. 47), інші що в крові, грудях, у животі, печінці, горлі або під правою пахою (П. Ивановъ, Очеркъ, ст. 4). Коли чоловік умирає, тоді душа покидає тіло. Вона виходить крізь тімя, яке тоді отвираєть ся і якби хто тримав руку на тімени, то чув би, як душа йде; по виході душі тіменеві кости замикають ся знов. Може виходити душа також ротом у виді пари, а як чоловіка вішають, то виходить куди інде (А. Онищук, Матеріали, ст. 47).

Вигляд душі може бути ріжнородний. Звичайно представляють собі душу, як маленького чоловічка з чистим та прозорим тілом, або як дитину з крильми (П. Чубинскій, Труды, I, 149). Може появляти ся одначе в ріжних видах, прим. білого ягняти, золотої птички, пчолі, мухи, або пари (А. Онищук, Матеріали, ст. 47; П. Ивановъ, Очеркъ, ст. 3).

Душа звязана тісно з чоловіком; вона живить ся так, як чоловік, але не стравами, лише паркою, що йде в них, росте разом із чоловіком,

відчуває горячо й зимно, біль і радість, терпить і тішить ся і т. д. (П. Ивановъ, Очеркъ, ст. 4). По смерті чоловіка затримує свій давний вигляд і живе далі так, як за його життя (тамже, ст. 9). Може одначе за гріхи прибирати инший вигляд, зглядно переходити в різні звірі, прим. пса, безрогу, муху, осу (яка провина, така покута); коли чоловік курить люльку в неділю до служби божої, то його душа перейде в кінську голову і буде у млаці покутувати; як плював при куреню, то й там буде душа слинити. За нечистоту переходить душа у безрогу або шкапу. Коли в першу, то добре, бо швидко спокутуєть ся; свиня поже в чотири роки, її заріжуть і душа свобідна; у шкапі ж мусить довго бідувати (А. Онишук, Матеріяли, ст. 49).

За життя чоловіка душа тримаєть ся його постійно. Покидає його лише у сні. Коли чоловік спить, а йому снить ся, що він пробуває десь далеко від свого місця побуту, то його душа дійсно там є, а тіло лежить на тім місци, де чоловік ляг спати. У „непростих“ людей, прим. відьм, душа відлучаєть ся від тіла також у сні і йде на „герц“. Через се коли би тіло відьми в часі сну обернув головою туди, де воно лежало ногами, душа вернувши з „герцу“ не могла би втрафити до тіла і відьма не встала би та не пробудила би ся, доки тіла не привернено би до попередного положеня.

Коли чоловік умирає, душа влітає з нього (найчастійше в виді мухи), але разураз вертає та питає: Тіло, тіло, що ти робило? (В. Милорадович, Казки, ст. 1). В часі похорону супроводжує тіло на цвинтар і як його закопують, душа плаче та питає: Йой, а я де буду? А хрест, що закопують на могилі, відповідає: Не бій ся, я з тобою. — По похороні прилітає душа до хати і вечерає. Потому навідуєть ся до дому в ті дни, коли її поминають (П. Ивановъ, Очеркъ, ст. 9). Поза тим душа не показуєть ся ніколи, хиба що покутує на землі за якісь гріхи.

По смерті чоловіка пробувають щасливі душі десь далеко у домі, що збудував Соломон і молять ся там день і ніч Богу. Туди впускають їх без усякої перешкоди, але назад не выпускають, аби нікому не розповідали, що там дієть ся (Знадоби, II, 558). Инші думають, що душі пробувають у домі Давида, що стоїть на землі, окруженій довкола морем (П. Чубинскій, Труды, I, ст. 148).

Щасливим душам поводить ся дуже добре. Вони сидять поза столами, накритими білими обрусами. Перед кожною душею стоять найрізномоднійші страви й напитки та запалена свічка. Душі їдять і пють, але ні страв, ні напитоків не уменшуєть ся тому, що вони їдять і пють не самі страви й напитки, лише пару, що йде з них (П. Ивановъ, Очеркъ, ст. 10). Душі грішників мучать ся в аді і голодують, бо їх

кормлють там лише золю; стає їм легше лише тоді, коли на сїм світі поминають їх. У пеклі мучать ся душі вічно, безконечно (там. ст. 11—12).

43. Мерці.

По народньому віруваню зі смертю чоловіка не кіпчить ся його істноване, лише зміняєть ся стан істнованя; чоловік, як дух, жие далі таким самим житєм, як на сїм світі, але крім людських прикмет прибирає ще прикмети духа, переходить отже у ряд висших істот. Як такий може він прибирати — як усі духи — ріжні вигляди; може показувати ся живим людям у своїй постаті в часів житя, або у постаті трупа, як був прибраний на катафальку (Знадоби, I, 227); може перекинути ся у живу істоту, пр. kota (тамже, I, 224), або у мертвий предмет, пр. простирало, з якого перекидаєть ся у хлопа, високого як дерево, а потім у свічку (тамже, II, 621).

Мерці можуть ходити по сїм світі в ріжних причин. Мерлець ходить приміром, бо його земля не приймає тому, що за житя не обходив ніколи з процесією довкола церкви (Знадоби, II, 645). Жінка ходить тому, що їй не вложили до рук свічки, коли умирала (тамже, II, 588). Чоловік ходить домагаючись відправи богослуженя (тамже, II, 665). Мерлець не дає живим спокою доти, доки його не відпоминали (тамже, II, 596). Діло снить ся внукови кожної ночі доти, доки той не дав на проскомидію кілька разів і на папахиду (тамже, II, 598). Коли загалом людини не відпоминають, як вона умре, то Бог завертає її на сей світ, аби тут була доти, доки не заслужить собі на поминки. Одна дівка мусїла так по смерті служити цілий рік у господаря (В. Милорадович, Казки, ст. 6). Один мерлець їздить по смерті на сивім коні до коршми напивати ся (Знадоби, I, 221), инший напиваєть ся так само в шинку (тамже, II, 659). Часом приходять мерлець лиш на те, аби закурити собі люльку (тамже, II, 634).

Найчастійше одначе причиною приходу мерців буває жура за полишену родину і знайомих, прив'язане до них та любов. Мати приходять нераз плекати малу дитину, поки не знайдець ся спосіб обійти ся без неї (Знадоби, I, 213; II, 562—4; В. Милорадович, Казки, ст. 8—9); мати чеше діти, годує, дає білі сорочки (тамже, II, 565—566); варить, кормить діти, мие (тамже, II, 631). Померший батько приходять колисати дитину (тамже, I, 217); робить усякі роботи (тамже, II, 577); радить донці, як і що має робити (В. Милорадович, Казки, ст. 7); подає нумери, на які треба ставити на льотерію, діти сповняють бажане і виграють гроші (Знадоби, I, 226). Чоловік дораджує жінці, як має гадувати (тамже, I, 220); накриває її у сні, аби відкрита не змерзла (тамже,

VIII

II, 617); приходять до жінки, гримає у стіл і лізе на ліжко (тамже, II, 603); приходять до жінки почувати, але вона вириваєть ся від нього (В. Милорадович, Казки, ст. 14); приходять почувати, але жінка тримає на колінах малу дитину і він не годен нічого вдіяти (тамже, ст. 15); один мерлець ходить три роки до жінки, спить із нею і має з нею двоє дітей (Знадоби, I, 216); жінка має від мерця дитину, але вона зараз по народженю розливаєть ся смолою (тамже, II, 576); одна жінка ходить два роки в тяжи від помершого чоловіка і вмирає (тамже, I, 266). Померший товариш приходять до живого на весіле (тамже, II, 655), а навіть мерлець фірман ходить по смерті до своїх коний (тамже, II, 599).

Буває одначе й таке, що мерці ходять, аби шімстити ся за щось на живих. Один мерлець обертає парубкови ноги й голову передом у зад за те, що той його вдарив (тамже, II, 607). Померший довжник бе свого вірителя за те, що той не давав йому по смерті спокою і впоминав ся навіть у небіщика за гроші (тамже, II, 640). Жінка приходять по смерті душити чоловіка за те, що за її життя збиткував ся над нею (тамже, I, 215; II, 567). Мерці мстять ся також за те, як хто якнебудь зачіпає їх. Один парубок попадає в частинну паралізу за те, що зачіпив умерлу бабу (тамже, I, 222). Дівчина здійсмає з мерця жартом шапку (або сорочку), а він її за те розриває (В. Милорадович, Казки, ст. 21—22). Мерлець відриває живому товаришови руки й ноги за те, що той зважив ся принести його мертвого на вечерниці (тамже, ст. 25—26).

Дуже радо мерці виправляють живим людям ріжні збитки. Наносять що ночи повний ґанок каменя, а живі мусять рано виносити (Знадоби, I, 250). Стягають чобіт із парубка, запаскуджують верету, заїзджують коні (тамже, I, 252), лякають коні (тамже, II, 600). Мерлець скидає зі стриху сіно, отвирає двері і выпускає ковї зі стаїні, вкидає коня до студні (тамже, I, 254). Мерлець спускає худобу, скидає кури з бантів, мішає молочене збіже до купи (тамже, II, 667). Сипле огнем, перевертає скриню, гасить лямпу (тамже, II, 586). Перелякує дівчата так, що вони з переляку вмирають (В. Милорадович, Казки, ст. 22—23).

Буває нераз також, що мерці допускають ся на живих простого насильства. І так: Мерлець заскобочує жінку на смерть, хоч вона його нічим не зачіпала (Знадоби, I, 223). Задушує жінку, прийшовши до неї (В. Милорадович, Казки, ст. 16). Вимотує кишки з жінки (тамже, ст. 17). Стріляє і бе чоловіка (Знадоби, II, 604). Задушує корову за те, що жінка відсувала горнець спідницею (тамже, I, 228). Нищить що ночи уряджене костела (тамже, I, 233). Забирає з собою на силу живу дівчину (тамже, 237).

Дуже часто полишають мерці на знак свого побуту між живими якісь сліди видні для кожного. Мати, що приходеть до дитини, бе об стіл рукою і випалює на нїм долоню з пальцями (тамже, I, 213); инший

мерлець лишає так само випалений відтиск долоні (тамже, I, 226); один мерлець випаює долоню на стіні (тамже, II, 664), инший загинає дошку так, що рука відбиваєть ся (тамже, I, 320). Один мерлець кладе знов на знак свого побуту мисочку з ложкою між сина й невістку (тамже, I, 224).

Плакати за мерцями не годить ся, бо вони мусять збрати виплакані сльози в начинє (абанок або цебер) і носити з собою, куди йдуть (тамже, I, 212; II, 570, 591), що не належить у них до приємности.

Є такі дні, в яких устають усі мерці з гробів і сходять ся до церкви на богослуженя. До таких днів належать страсти. Тоді мерлець священник править службу божу, сповідає инших мерців і причащає (тамже, I, 20); так само збирають ся мерці на всіх святих (тамже, I, 212), у задушні дні (тамже, I, 223), на поклони (А. Овишук, Матеріяли, ст. 51, 4). Деінде вірають, що всі мерці збирають ся в церкві в чистий понеділок, на великдень і на святий вечер (В. Милорадович, Казки, ст. 5). Іхати ся в такий день кудись, де можна би зіткнути ся з мерцями, дуже небезпечно, бо хочби як чоловік сховав ся, вони зачують по запаху присутність його і умертвлять (Знадоби, I, 212; II, 570), або розірвуть на кавалки (тамже, I, 211).

Коли мерці стають докучливі живим, тоді не остаєть ся остатним нічого иншого, як шукати способів, при яких помочи можна би відвідати мерців раз на все позбути ся. Для того можна засвітити світло і поставити під горнець. Коли мерлець прийде, треба горнець піднести; при світлі побачить ся мерця і від тої хвилі він перестане ходити (тамже, I, 213). Для певности треба світити таку свічку, що була 12 разів коло паски (тамже, II, 571). Коли кинеть ся на мерця подушку на відліть, він також перестане ходити (тамже, II, 579). Можна мерця зловити також на свячений пояс і привязати, а потому прикликати пона, аби покрупив його, тоді певно більше не покажеть ся (тамже, II, 577). Коли відкопаєть ся мерця і насиплеть ся до гробу маку з тим, що доки його не порухає, не сміє ходити, то тим позбудеть ся його також (тамже, I, 229).

Щоби позбути ся раз на все мерця, добре робити щось таке, що його здивувало би, колиж він висловить своє здивованє, живий повинен висловити своє по причині його приходу. Один мерлець дивував ся, що його жінка відеувала окропи до воленя рукавами від сорочки; коли-ж вона здивувала ся, що він приходить і дивить ся на те, він щез і більше не показав ся (тамже, I, 217). Одна жінка вдавала, що віддаєть ся; се здивувало мерця і він перестав ходити (тамже, I, 219; II, 572—575). Один мерлець дивував ся, коли йому сказано, що брат сестру бере, а його жінка йде на те весіле і щез на все (тамже, I, 220); так само

Х

донька дивуєть ся, що мама йде на весіле брата з сестрою, по чім щезає (тамже, II, 571). Один мерлець дивував ся, коли його жінка вбирала одіж на виворіть, а вона дивувала ся його приходови, від чого він за-раз щез (тамже, I, 218).

Найпевніший одначе спосіб на те, аби мерлець не ходив — про-бити його осиковим колом, що й не раз люди роблять (В. Милорадович, Казки, ст. 14).

44. Покутники.

Покутники — се такі небішки, що по причині гріхів, яких до-пустили ся на сїм світі, не можуть на другім світі мати спокою доти, доки або самі їх не заглядять, або хтось із їх рідні, чи знайомих. До того часу вони тиняють ся по сїм світі і терплять та зносять різні прикрости, відповідні до величини їх злого вчинку. Найліпше зілюстру-ють се приклади.

Дитина покутує за те, що як ссала, вдарила маму по груди, а мама не покарала її. Визволює її той, що наквестував на 30 служб і казав їх правити у 30 церквах та на кожній був присутний (Знадоби, I, 244).

Чоловік покутує за те, що оженив ся з кумою, наслідком чого земля не хоче його приймати до себе (В. Милорадович, Казки, ст. 13). Інший чоловік покутує тому, що вмер несповідавши і домагаєть ся, щоби хто висповідав ся за нього (Знадоби, II, 662]. Скупар покутує за своє скупарство (тамже, 663), а чоловік, що лишив легат на богослу-женє, покутує доти, доки жінка не виплатила легату (тамже, II, 664). Жінка не має ніде спокійного пристановища, доки за неї не наймають богослуженя (тамже, II, 661). Богач покутує за те, що брав усе від бід-ного нюхати табаку, а сам не купував ніколи. Успокоюєть ся аж тоді, коли його син дав бідному воли за винохану табаку (тамже, I, 246).

Навіть пони, хоч слуги Господні, мусять нераз покутувати по смерти на сїм світі. Один піп покутує за те, що казав поховати себе у брудній сорочці. Коли дали йому чисту сорочку, перестав являти ся (тамже, I, 247). Інший покутує тому, бо взяв гроші на служби, а не відправив усіх (тамже, II, 668, 670—671, 673). Ще инший муєть уперед порозділювати наскладані гроші на добрі діла і аж тоді пере-стає ходити (тамже, II, 672).

Час покути неозначений і майже все залежить від складу обставин.

45. Потопельники.

Потопельники — се ті небішки, що потопили ся умисно або при-падково.

Кожний потопельник має право ходити на сім світі сім літ. До нього не можна ні говорити, ні його зачіпати, ні кидати чим небудь. Коли потопельник побачить чоловіка, зараз регочеть ся. Виглядає ввесь білий. Кожного нового місяця показуєть ся на тім місци, де утопив ся. За чоловіком має право бігти лиш так далеко від берега, як далеко розливаєть ся вода в повінь (Знадоби, I, 256).

Потопельник виглядає як звичайний чоловік, лише чорний як вуголь, та має дуже довгий волос (тамже, II, 684).

Потопельники купають ся по ночах у тій воді, в якій втопили ся (тамже, II, 677—678). Люблять одначе зближати ся й до людей та робити їм збитки. Одна потопельничка ходить неподалеки людей і заводить через те, що вже по смерти чоловік ударив її в лице (тамже, I, 258). Інша пускає сплав із пімсти, що сплавники відтручували її цвайкою від сплава (тамже, I, 259). Потопельник хоче затягнути парубка в воду і втопити (тамже, I, 263); облюпує чоловіка водою і везєть ся на фірі (тамже, I, 264); не дає рибакowi ловити риби (тамже, II, 689); рибак зі злости вириває потопельникови жменю бороди (тамже, II, 690). Іншим разом потопельник дає себе зловити рибакowi замість риби, але той перелякуєть ся, нидіє наслідком того і вмирає (тамже, I, 257).

Потопельник перевертає човен із двома людьми й пускає з водою за те, що один ударив його веслом. По якімсь часі показуєть ся на тім місци весіле; музика грає, а придани співають (тамже, II, 680).

Потопельники манять пераз людей до води, щоби й вони втопили ся (тамже, II, 683). Один потопельник ходить знов цілий рік до жінки і мучить її (тамже, 688).

Потопельники можуть показувати ся людям у ріжних постатах. Один потопельник плине по воді у виді кудлатого хлопа і то так замашисто, що аж вода розскакуєть ся по берегах (тамже, II, 685). Являєть ся також у постати однорічної дятини (тамже, I, 262). Звичайно переміняєть ся в коня і ходить по ночі. Як кого перейде і понюхає, той умре (тамже, II, 675). Часом вискакує з води як лошачок (тамже, I, 261), або являєть ся в виді крокодила та горіля (тамже, II, 692).

Потопельників не ховають на цвинтари, бо через те міг би град повибивати засіви (тамже, II, 695).

46. Повісельники.

Повісельники, як і потопельники, мають право ходити по смерті сім літ та лякати людей (Знадоби, I, 256). Коли хто повісить ся, можна зараз пізнати, бо повстає велика буря (тамже, II, 699).

Повісильники можуть ходити у людській постаті або иншій. Так повісильниця ходить по лісі розплетена і на переміну то співає, то плаче (тамже, II, 702). Повісильник у виді мужчини натягає руки до парубка (тамже, II, 705). Повісильник являєть ся одначе також у виді хорта (тамже, II, 707), індика (тамже, II, 706), а навіть жердки, що йде (тамже, II, 703).

Що повісильники продовжують земське жите на тім світі, видно з того, що один із них женить ся і запрошує на весіле свого живого товариша, який дійсно йде туди і вертає здоровий назад. Весіле відбуваєть ся так само, як у живих людей.

Коли хто хоче позбути ся повісильника, аби не являв ся більше, повинен його вдарити на відліть, як усяку нечисту силу (тамже, I, 249). Коли найметь ся по нім богослужене, то також перестане ходити (тамже, II, 708). Найліпше одначе посіяти від дому до гробу повісильника мак; він зможе аж тоді явити ся, як мак вибирає, але се неможливо йому зробити, бо серед роботи запіє когут і він провалить ся під землю (тамже, I, 249).

47. Опирі.

Опирі можуть бути двоякі: родимі і роблені. Родимого опира легко пізнати, бо він має инакші полові органи, наслідком чого є безплідний і бездітний, а надто на лиці все червоний (O. Kolberg, Pokucie III, ст. 113). Має також малий хвостик, а на хвості чотири волоски (Знадоба, II, 716). Опир має дві душі, тому хоч умре, може ходити по світі, бо лиш одна душа його покидає, а друга лишаєть ся при нім (тамже, II, 712). Над клубом, під коліном або над задом має гулю; під тою гулею є дірка і туди виходить душа опира (тамже, II, 711).

Коли би хто малу дитину помастив кровю з чоловіка, що ляг спати не помолившись, то з дитини став би роблений опир (тамже, I, 265).

Опирі мають право ходити по смерті сім літ (тамже, I, 273). Нераз ходять вони з музикою, співають і плескають у долоні (тамже, II, 727) та скачуть (тамже, II, 729). Якби хто вийшов о дванадцятій годині в ночі на границю, то побачив би їх (тамже, II, 709).

Коли опир умре, настає велика злива (тамже, II, 727). По смерті лежить він у гробі звичайно долілиць (тамже, I, 273). Може лежати й горілиць, але тоді скопує звичайно з себе накривало в долину, лежить червоний і попід руку дивить ся на людей (тамже, I, 275). Деколи курить навіть дюльку у гробі (тамже, II, 732).

Опир виходить із гробу, ходить по селі і потинає людей, до яких має право. Коли чоловік пчихне, а йому не скаже ніхто: На здоров'я!

— то такого опир може потяти (тамже, II, 742—744). Худобини опир не потинає, бо до неї не має сили (тамже, I, 281). Прикладів діяльності опирів можна навести багато. Опир потинає приміром рідю і сусідів (тамже, II, 741), дівчину (тамже, II, 740), висисає кров із молодят так, що вони умирають (тамже, I, 272; II, 746—748), викликає навіть помір у селі (тамже, I, 271).

Опир ходить пішки і їздить на кони (тамже, II, 735), показує ся у виді двох хлопчиків (тамже, II, 726) і звірят. У виді пса вискакує чоловікови на плечі і каже себе нести (тамже, I, 269); у виді чорного пса лежить на постелі і поїдає хліб, що йому подає газдиня (тамже, I, 271); являєть ся у виді собак, що жруть ся між собою (тамже, I, 270), у виді білих псів (тамже, II, 725), у виді kota (тамже, II, 737).

Коли хто хоче позбути ся опира, щоби не ходив та не потинав людей, то повинен обнести його довкола села чи міста три рази, а він перестане ходити (тамже, II, 734). Можна також пробити його крізь груди осиковим колом (тамже, II, 721). Найліпше одначе викопати, порубати на кусники і забити осиковий кіл у голову. Тоді на певно перестане раз на все ходити.

Пор. Dr. H. Máchal, Nákras slov. bájesloví, ст. 182—187.

48. Вовкулаки (вовколаби, вовкуни).

Вовкулаки бувають двоякі: вроджені — і тоді вони періодично переміняють ся в вовків, як прийде на се пора, і бігають із ними (Знадоби, I, 282) і зачаровані; в остатнім випадку бігають вони вовками доти, доки хтось не пізнає їх, що вони не правдиві вовки, та не відчарує (Б. Гринченко, Изъ усть народа, 206).

Вовкулаком стає той, хто вродить ся в таку планету (O. Kolberg, Rokucie, III, ст. 106). Коли вагітна жінка побачить вовка, або їсть мясо зі звірини, що роздер вовк, то породить вовкуна (Знадоби, II, 758). Також коли чоловік спить із жінкою проти „святої неділі“ і тоді пічнет ся хлопець, буде вовкулаком (A. Podbereski, Materyaly, ст. 29). Вовкулаки мають під пахою таку ямку, в котрій сходять ся кінці шкіри. Через ту ямку вивертаєть ся шкіра і чоловік входить до середини, а на верха виходить вовк, коли прийде на се пора (O. Kolberg, Rokucie, III, ст. 108). Буває так, що вовкун є місяць чоловіком, а місяць вовком (Знадоби, II, 759).

Коли чоловік забуде за Бога, відьма виводить його на гору, застромлює в землю ніж і каже йому перекинути ся через нього три рази; тоді чоловік обростає волосєм і стає вовкулаком. Коли зачарований вовкулак пробуде три роки вовком, а опісля приверне йому хтось давну

постать, то другий раз не можна вже його зробити вовкулаком (В. Ястребовъ, Матеріали, ст. 71).

Вовкулак знаходить собі товаришів вовків і живе разом із ними одним житєм. Вовкулак потинає звичайно вівці (Знадоби, II, 757), а часом і чоловіка (тамже, II, 761). Без божого дозволу він не сміє нічого тикати. Коли вовкулаків збереться більше, то вони жруть ся між собою (тамже, II, 762).

Зачарованому вовкулакови можна привернути давний вигляд, коли переведеться його через хомут (Б. Гринченко, Изъ усть народа, 205). Добре також стягнути шкіру з нього разом із шерстю (тамже, 206), або перекусити на ній шнурок, коли є (В. Ястребовъ, Матеріали, 71). Можна також сказати йому: Перекинься три рази через голову! — а він послухає і стане чоловіком (В. Ястребовъ, ст. 72), або вдарити його по голові три рази перевеслом (Знадоби, II, 767).

Por. Dr. H. Máchal, Nákras slov. bájesloví, st. 180—182.

49. Відьми (чарівниці).

Відьми є також двоякі, родимі і вчені. Коли вагітна жінка варить страву на св. вечер, а до горшка впаде кусник вугля і вона його зість, то породить — відповідно до полу — відьму або опира (O. Kolberg, Rokucie, III, 111). Коли в кого є 7 дівчат, а хлопець не переложить, то одна з них відьма (Знадоби, II, 798). Родиму відьму легко півнати, бо вона має хвіст, який у сні висувається, а при збудженню ховається. У дитини сей хвіст голій, у старшої відьми оброслий (тамже II, ст. 796). Родима відьма не має також заросту на половім органі. Учена відьма набирає відомостей або від иншої ученої, або від родимої відьми, або впрост від чорта. Родима відьма може пошкодити, але потрафить кожної хвилі направити шкоду і відробити зроблене; учена відьма робить усе шкоду і не відкликає її. Відьма боїть ся знахарки, яку вважає вищою від себе, але й знахарка нерado входить у колізію з відьмою (В. Милорадович, Кавки, ст. 4).

Відьми боять ся дуже псів ярчуків, які можуть їх розшарпувати, тому де лиш подиблять молодих ярчуків, іще слабих, силкують ся їх нищити (Б. Гринченко, Изъ усть народа, ст. 193). Тому ярчуків треба старанно берегти, а найліпше ховати їх до такої пивниці, що в однім дни викопана, і накрита осиковою бороною, яка має бути також того дня зроблена. В борону належить забити девять зубків і девятий залити воском. Коли відьма прийде по ярчука, зачне числити зубки, але але не зможе докінчити і все буде зачинати на ново, аж доки когут не запіє, по чім уже не годна взяти ярчука. Ярчука не легко виховати, бо він походить аж із девятого покоління від девятої суки, які все убиваєть

ся по ощенію, а лишаєть ся тільки на розплодок молоду сучку (М. Драгомановъ, Малорус. преданія, ст. 69, ч. 7).

Відьми ділять ся на фахи і котра займаєть ся одним фахом, звичайно не мішаєть ся до другого. Відповідно до того є відьми від коров, овець, кіз, свиний, гусий, риби, гадин, пчіл, грибів (О. Kolberg, Rokucie, III, ст. 114), бараболь (Знадоби, II, 835), яєць (тамже, II, 836), ужевок, дощу, посухи, морозу, від „усякої біди“ (тамже, II, 798).

Коли хто хоче побачити відьму, то повинен узяти поліно, в якім випав сук і дивити ся крізь нього. Так само коли тешуть трумну, а з дошки відпаде тріска з суком і сук вилетить, то хто подивить ся крізь ту дірку, побачить відьму (Б. Гринченко, Изъ усть народа, 178; Знадоби, II, 778).

Можна ще побачити відьму і крізь осикову борону таку, що в один день зроблена і тесана (М. Драгомановъ, Малор. преданія, ст. 68, ч. 2).

Хто знає способи, яких є не мало, може прикликати відьму до себе. Длятого треба ось чого: Взяти кусень сирого полотна, заткнути в нього девять шпильок і варити, а відьма прибіжить зараз просити чого небудь (Знадоби, I, 311).

Налити на сковороду молока, вкинути в нього три рази по девять голок і всунути в піч, а відьма зараз прибіжить (тамже, II, 788—790; Б. Гринченко, Изъ усть народа, 178).

Розігріти кінську підкову в печи і поставити на поріг, а відьма прибіжить зараз, бо її пече (Знадоби, II, 787).

Зловити петруга і на живого дойти корову; скоро молоко обілле його, відьма прибіжить до хати, а коли кинеть ся того петруга на огонь, корова відьми трісне (О. Kolberg, Rokucie, III, 127; Знадоби II, 806).

Відкладати кожного понеділка в великий піст одно поліно з дров, що йдуть до печи, а досвіта на великдень запалити ними. Відьма прибіжить зараз і буде просити огню (Б. Гринченко, Матеріали, I, 58). Те саме можна робити через петрівку, а на Петра розпалити огонь (Знадоби, II, 770).

Взяти долото, обійти з ним три рази довкола колиски малої дитини, вимовляючи певну формулу, опісля заткнути долото в колиску дитині в ногах, а відьма прибіжить (тамже, I, 312).

Відьму можна пізнати і не прикликаючи її до себе, коли хто знає способи, яких також є багато. У відьми на лици є всякий цвіт, і білий і червоний, і по тім від разу голен її пізнати (тамже, II, 769).

Коли на великдень обходять довкола церкви з процесією, відьма не йде з нею ніколи. Треба отже уважати, котра жінка не йде, та певно відьма (тамже, I, 290; Б. Гринченко, Изъ усть народа, 182).

Коли на великдень по обході процесії довкола церкви входять до середини, треба стати з боку і приглядати ся; відьми йдуть на самім останку і цілують замок, що легко завважати (Б. Гринченко, Изъ усть народа, 178).

Коли парубок заложить кашкет на голову дашком назад, а в руках із пальців поробить думі, та одну руку заложить у кишеню, а другу в пазуху і переходить попри відьму, та зачинає злостити ся і по тім її півзнати (Знадоби, II, 772).

Коли відьму обернути нового четверга о півночи у сні головою туди, де лежали ноги, вона не зможе пробудити ся, доки її не відвернуть ся назад, бо душа, яка тоді виходить із неї, не годна трафити в тіло (тамже, II, 823).

Зазначити собі на велике пущене перший пиріг, зварити його, а опісля засушити. Того самого дня треба зачати робити сивковий столець і робити увесь ніст так, аби кожного дня хоч раз коло нього ковтнути. На великдень узяти той столець із собою до церкви і стати на нього, а до рота вложити засушений пиріг. Тоді побачить ся кожду відьму, бо вони будуть мати скопець і щидилко на голові (тамже, I, 286; II, 776—777, 780; Б. Гринченко, Изъ усть народа, 181, 2).

Вложити на сирне пущене у шматку сира до рота і тримати цілу ніч, а потому сховати і піти з ним на великдень на всеночне, а певно побачить ся відьму (Знадоби, II, 773).

Взяти кусник лупи з яйця, звареного на пущене, і пригадувати собі про неї кожного дня аж до великодня; на великдень узяти лупу під язик, а відьма зараз приступить і зачне випитувати ся, що той тримає під язиком (тамже, II, 775).

Взяти на св. вечері з під скатерти часник і посадити в черепок, аби ріс аж до великодня; на великдень вложити його під язик, а побачить ся відьми (тамже, II, 782—783).

Коли вже хто має певність, що якась жінка відьма, тоді бережуть ся її, щоби не дістала ся до нього і не наробила йому шкоди. Коли перед Юрієм поробить ся на дверех стайні хрестики дехтем, то відьма там не має вже приступу (тамже, II, 800—801). Є ще й інші способи. Колиж відьма не дивлячись на все, таки вдираєть ся до когось, тоді нема иншої ради, лише зловити її на горячій учинку. Треба одначе при тім дуже берегти ся, бо хто не знає дати собі ради, того відьма може потяти. Ловити відьму треба ось як:

Заложити шлюбні обручки на шлюбний очкур і тоді закидати його на відьму (тамже, I, 291).

Ловити на очкур, в яким ходить ся сім літ і сім раз посвячуєть ся що року з паскою. Як його накинуть ся на відьму, то хоч би вона

в що перекидала ся, очкура не потрафить скинути (М. Драгомановъ, Малор. преданія, ст. 73, ч. 16).

Можна зловити відьму також мотузком, але всуканим навпаки, тобто до себе. Коли відьма прискочить до чоловіка, треба ловити її за груди, тоді вдержить її, інакше вона викрутить ся (тамже, ст. 69, ч. 4).

Зловлену відьму можна вже довільно покарати. Найчастіше одначе вона випрошуєть ся, пообіцявши не робити ніколи більше шкоди.

Відьма може так само, як усі істоти з надлюдською силою, прибирати різні постати відповідно до потреби. Може показувати ся людиною (Б. Гринченко, Изъ усть народа, 179), козаком (Знадоби, I, 310), кобилою (тамже, I, 300—301; II, 907—910), при чім її деколи й підковують у коваля, коровою (тамже, II, 860), свинею (тамже, I, 299; II, 853), вівцею (Б. Гринченко, Изъ усть народа, 179, 2), білим хортом (Знадоби, I, 291; II, 856), псом (тамже, I, 309; II, 851—855; 857—859), сукою (тамже, I, 289, 297), шенятем (Б. Гринченко, Изъ усть народа, 179, 3), кіткою (тамже, 179, 5; Знадоби, I, 295; II, 850), жабою (тамже, II, 846—848), змієм (М. Драгомановъ, Малорус. преданія 69), сорокою (Б. Гринченко, Изъ усть нар., 179, 3), стіною (тамже, 179, 7), полотном (тамже, 179, 6), пранником (тамже, 179, 5), колесом (Малинка, Матеріали, 8; Знадоби, II, 843—845), ситом (тамже, I, 302), обичайкою (тамже, II, 842), коробкою (тамже, II, 841), клубком (тамже, II, 838—840), бочкою (В. Ястребовъ, Матеріали, ст. 64), свічкою (Знадоби, II, 837), голкою (М. Драгомановъ, М. преданія, ст. 69).

Найчастіше подибують ся відьми, яких фахом є відбирание молока від коров. Вони уміють переносити молоко на різні предмети, з яких видоюють його, коли знайде потреба. Так доїть відьма молоко зі стовпа (Знадоби, I, 351), з сохи ((тамже, II, 873), воловодів (тамже, II, 869), узлечки (тамже, I, 305; II, 870—871), терлиці (тамже, I, 304; II, 872), а масло дістає з будяка (Б. Гринченко, Изъ усть народа, 186).

Відьми можуть добувати молоко і сметану не лише від коров, але від усякого звіра. Застромить ніж у що будь і на якого звіра подумає, з такого зараз стече через ніж молоко, яке відьми продають опісля чортам (М. Драгомановъ, М. преданія, ст. 68, ч. 1).

Відьми займають ся найрізноморднішими справами. Коли не можуть закрасти молока від коров, то бодай збавляють їх так, що з вимени йде кров замість молока (Знадоби, I, 292). — Лазять голі до гори ногами по фігурі і водять малі діти по шнурах, попривязуваних до паликів, приучаючи їх так до своєї штуки (тамже, I, 287). Коли сповняють свої функції, то ходять переважно голі (тамже, I, 294). Коли відьма передержить на мотовилі через великодні свята півміток, а в провідну неділю здійме в вечер і вийде з ним о півночі на двір та махне,

XVIII

то здіме зорю з неба, яку опісля вкладає в горня і ховає (тамже, II, 918; Б. Гринченко, Изъ усть народа, 192). — Відьма перекидаєть ся в козака, а парубка переминає в коня і їздить ним по границях (Знадоби, I, 310). — Відьма може спровадити град на поле, що вибе все до чиста (тамже, I, 288). — Насилає жаби на свою супротивничку так, що та не годна вийти з хати, аж її виратовує знахар (тамже). — Насилає на супротивничку псів, які не кусають її вправді, але обсікають аж по пояс і повтаряють се так довго, доки та не покорила ся і не перепросила відьму (тамже). — Відьма зливає до фляшки мѣтль із умерлої дитини, а на св. вечер обходить гола двір своєї братової і обливає його, наслідком чого все живе гине: коні, корови, кури (тамже, I, 290).

Загалом нема ніякої царини в сільським житю, до якої відьма не могла би втиркнути ся і наробити шкоди. Та хоч вона робить на сім світі, що хоче, то на другім мусить за все відпокутувати, бо там її тіло рвуть кавалками (тамже, II, 916).

Відьми мають свої сойми, на які злітають ся звідусюди в стало означені дні, звичайно першого тижня кожного нового місяця (тамже, II, 88), або на великі свята, як Юрія та Дмитра і там складають справозданє зі своєї діяльности перед чортами та набирають нових практик. Крім того вони бавлять ся там, гуляють, відбувають оргії. Хто несвідомий попав би на те місце, відьми потяли би його (тамже, II, 816).

Коли відьми умирають, то смерть їх буває дуже тяжка. Відьма реве бичим голосом, а очи набігають як яйці (тамже, I, 290). — Відьма при смерті реве, вивалює язик, блює кровю і то різаною. Як змучить ся, просить зірвати стелину, щоб швидше вмерла: „Узяли, зірвали стелину, то вона стала ревети так, як на реговіші скот. Люди повтікали з хати геть усі, поки вмерла (В. Милорадович, Казки, ст. 2; Знадоби, II, 827). При тім розносять ся такий смід, що тяжко повернути ся до хати, а нести на кладовище її можна лише з тяжким трудом.

Пор. Dr. H. Máchal, Nákras slov. bájesloví, ст. 172—175.

50 Знахарі (чарівники, ворожбити, боги).

Знахарі — се люди з великою надприродною силою. Вони можуть при помочи ріжних предметів, якими послугують ся, і зашіптувань зробити все, про що хто просить, без огляду, чи воно вийде кому на добро або на зло. Вони примушують навіть духів сповняти свою волю (Знадоби, I, 324) і тому можуть при їх помочи дійти до таких результатів, до яких звичайною дорогою не дійшов би ніхто. Вони знають не лише минувшість і теперішність, але й будучність. Не всі одначе обдарені однаковою силою, тому що вчинить слабший знахар, сильніший може

відчинити. І се добре, бо инакше повставали би такі шкоди і страти між людьми, які ривнали би ся хіба елементарним катастрофам.

Найчастійше займають ся знахарі ліченням та заціплюванем усяких хоріб, що зеднує їм велику пошану, а навіть деякий пострах у широких кругах. Побіч того займають ся одначе всім, чого хто хоче, а як ті занятя виглядають, покажуть ся в наведених практик.

Знахар приваблює хлопця до дівчини (Знадоби, I, 320), а дівчину до хлопця (тамже, I, 321—322), парозумлює віроломного (тамже, I, 319), спроваджує й показує дівчині будучого нареченого (тамже, I, 318), причаровує жениха (т. II, 1000), спроваджує з далека коханка (т. II, 1001) і коханку (т. II, 1003); може поцувати жите молодятм (т. II, 963) або й розлучити їх (т. II, 962); може бездітнім порадити, щоб мали діти (т. II, 1005); може чоловікови обернути голову передом навад (Б. Грипченко, Изъ усть народа, 200), сказати неприємному, що в нього дома дієть ся (Знадоби, II, 1026), сказати, що станеть ся (т. II, 1015); дуне в рог і всі зуби виспильють ся (т. II, 966). Знахар може наслати хоробу (т. II, 967), спровадити на когось сліпоту і по перепрошеню відвернути її (т. I, 332); може дати щось таке вісти, від чого в чоловіці заплодять ся ящірки (т. I, 326) або навіть гадюки (т. I, 328) і він напевно згине, коли не знайдець ся другий знахар, що лихо відверне. Знахар може сказати комусь сидіти і той не рушить ся з місця, хоч би що робив (I, 347), може зробити, що всякий звір буде ловити ся в заставлену лалку (I, 333), а стрільбу замовити, що буде все стріляти, що стрілець захоче (II, 1021). Може прогнати воду зі ставу (I, 341) або наслати її на сухе місце (I, 343—344); може спровадити воду до студні і стримати її, що й кропля не покажуть ся (II, 1068); може наслати дощ (I, 345), спивити млин (I, 336), зробити, що млинські колеса будуть обергати ся проти води (I, 325; II, 1059) або що млинський камінь вискочить зі свого місця і покэтить ся дорогою (I, 337—340; II, 1058); може наслати на когось шурів (I, 342; II, 1056—1057), вужів і ящірок (I, 346), гадюк (I, 353—355; II, 357), стеклих псів (I, 358), миши, (II, 1054—1055), жаби (II, 1062), воші (II, 1061). Знахар приневолить хліб стогнати (I, 362), воробцям закаже спивати пшеницю у гаади (I, 324), вийме очи й кендюх із чоловіка та вставить назад без ніякої шкоди для нього (II, 1067), зробить, що музика не зможе граті (II, 1033—1035), отворить кождий замок при помочи гвізда ремева (II, 926) або відомого йому віля (II, 930—931), перемініть при помочи даня дівчину в звіря (зазудю, ласицю) або в дерево (березу, тополю) (I, 319), зжене людину зі світа, зробивши її фігурку і набивши в неї кілків із різного дерева (II, 923—924). Словом нема нічого такого, до чого знахар не міг би взяти ся, бо він до всього компетентний,

колиж де не вдасть ся йому нічого вдіяти, там бодай пустить тумана людям, що він робить щось надзвичайне, прим. пролізе крізь дірку (т. II, 1036—1037). Знахар творить по просту чудеса і через те власне набирає авторитетности та пошанівку у простих людей. З матеріального боку його становище буває також не зле, бо ті, що вдають ся до нього, не приходять ніколи з порожніми руками.

51. Градівник (градобур, бурівник, хмарник).

Градівники є природжені і вчені (т. II, 1075). Хто хоче стати градівником, повинен вирізати літорость і розігнати нею гадюку й жабу, коли гадюка хоче жабу їсти, потім посвятити ту літорость разом із зіллям на зелені свята, а по сім зможе нею відганяти хмари (т. II, 1070—1071). Коли літоростями обведе поле, то град його також не ткне (т. I, 330).

Можна стати ще градівником, коли хто вкраде палицю в діда, або патик, при помочи якого запалюють свічки в церкві, поставив його так, аби над ним відправлено девять служб, а потім буде переховувати його гузіром до сонця, колиж побачить, що гадина хоче пожерти жабу, розжене їх ним. На св. вечер не має ні їсти, ні пити, ні говорити, за те кожної страви має надібрати по девять раз, завити в платок і сховати. Як надійде туча, має виймати той патик, поставити на нього переховані страви в платку, стати голій проти тучі і виголосити окрему формулку проти граду, а град піде куди інде (В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 221—222).

Як градівники є незвичайні люди, так і сам град не повстає звичайним способом. То злі духи товчуть лід на дрібні куснички, збирають у міхи, а потому вилітають у повітря і розсипають, куди хотять (т. I, 330). Тим самим займають ся душі самовбийників; вони товчуть лід у Черногорі, зсипають у міхи, а потому вилітають із чортом в облаки і розсипають, куди він каже (В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 223). В Черногорі є замерзле озеро. Коли хто кине в нього камінь, звідти вибігає зараз білий чоловік на білїм коні, бігає по леді, а кінь лупає його копитами. Душі самовбийників збирають його в міхи, а потім з під обляків розсипають, куди білий чоловік скаже (тамже).

Ані чорт, ані білий чоловік не можуть розсипати град самовільно; вони мусять брати дозвіл на свою роботу у градівника і він визначає їм дорогу, якою мають іти (тамже, ст. 224). Градівник визначає приміром на град вітову ниву (Знадоби, I, 329; II, 1079—1081) і він піде більше не робить шкоди.

Деякі громади тримають собі градівників і платять їм за те, що розганяють хмари. Коли градівник побачить градову хмару, хрестить її, промовляє відповідне зашіптуванє і хмари розходять ся (тамже, I, 374). Деколи замість зашіптуваня відмовляє градівник молитви від кінця (тамже, I, 372). Дзвоненє буває також помічне від хмар (тамже, II, 1072), тому градівники виходять подекуди на дзвінниці і дзвонять, скоро появлять ся небезпечні хмари.

52. Інклюзники.

Інклюзники се такі люди, що володіють зачарованим грошем, який можуть видавати, коли, кому і кілько разів схочуть, а він усе поверне до них тай не тільки сам, а ще й притягне інші гроші. Якби інклюз попав у касу, то потягнув би за собою всі гроші (Знадоби, I, 388). Декуди вірять, що інклюз може притягати лише такі монети, як сам, отже корона інклюз — корони, шістка — шістки і т. д. (тамже, II, 1088). Аби не допустити до того, щоби інклюз потяг за собою всі гроші з каси, тримають усяди по касах мармурові столи; коли інклюз упаде на такий стіл, то не буде лежати спокійно, лиш буде котити ся або скакати (тамже, I, 387—388; II, 1093). По тім його пізнають і роблять зараз нешкідливим або пробивши його (тамже, I, 392—393), або прибавши його цвяхом до стола (тамже, II, 1107), чи до стіни, звідки він не рушить ся (тамже, I, 387, 389; II, 1106), або порубавши його на кавалки (тамже, 1109).

Вірять, що інклюзом орудує дух (хлопчина), якого можна виховати собі зі зноска (як домовика), носячи його девять день під пахою, а потім примушувати його старати ся про гроші.

До інклюза можна прийти ріжними способами. Вложити срібний гріш до ластівочого гнізда, де він має стояти, поки не виведеть ся на нім третє покоління ластівок. Опісля виймати його звідти й пускати в обіг, а він усе верне до властителя (тамже, I, 377).

Злапати живого лилика, зарізати його якимнебудь грошем (прим. гульденом), потім носити той гріш девять день під пахою не молячись, не ходячи до церкви, не чуючи дзвонів. По девятьох днях стане з того гроша інклюз і його можна пускати в обіг (тамже, I, 378).

Вийти о дванадцятій годині в ночі на роздорожє, де сходить ся чотири дороги, викликати нечистого і зажадати в нього три рази інклюза, а він дасть (тамже, I, 379), розумієть ся не за дармо, бо опісля возьме душу з чоловіка.

Є також таке товариство, що видає інклюзи, коли хто вступить до

нього, переступить там хрест, потопче і плюне на нього три рази (тамже, I, 381; II, 1089).

Інклюза можна й купити, але до того треба твердого чоловіка, щоби нічого не бояв ся, навіть Бога (тамже, I, 382—383).

Коли хтось дістане гроші і підозріває, що між ними може бути інклюз, тоді не повинен їх нікуди ховати, лише тримати у кулаці, з якого інклюз не годен утекти (тамже, I, 386; II, 1096) до свого властителя, що передав його комусь із шахрайською думкою (тамже, II, 1099—1104).

Коли чоловікови набридне тримати інклюза і брати на себе відповідальність за його орудоване, то може його позбутися. Для того повинен він щось купувати, а коли згодить ся на ціну, повинен понад неї додати продавцеві ще інклюза, тоді інклюз лишить ся у продавця і не верне до давнього властителя (тамже, I, 395).

Коли інклюз кинець ся на те саме місце, де його знайдено і тим самим боком, то він також не вернеть ся до властителя (тамже, I, 391; II, 1095).

Коли хтє подержить інклюза в передних зубах, то він стратить свою силу і тоді можна його дебудь викинути (тамже, I, 378).

Коли знайдець ся чоловік, що хоче мати інклюза, тоді дотеперішній властитель повинен передати його йому, сказати плюнути на нього і вдарити долонею, а інклюз не верне до нього, лиш лишить ся в нового властителя (тамже, I, 390; II, 1091).

53. Закляті скарби.

Давно не було щадниць та банків, тому люди, що мали гроші, перховували їх так, що закопували в землю у відоме лиш собі місце, а в потребі вибирали назад. При тім поступовано двояко: Або гроші закопувано без ніяких заклять, тоді ті гроші були чисті; вони горять по півночі і їх не трудно дістати, коли хто дізнаєть ся про них; або закопувано гроші закликаючи їх; сі горять перед опівноччю і їх трудно дістати, бо їх стережуть (А. Онищук, Матеріяли, ст. 97). Скарбів стережуть злі духи у ріжних постатах, прим. пса (Знадоби, II, 1128), львів і блискучого чоловіка (В. Ястребовъ, Матеріяли, ст. 141).

Коли хто заклинає скарб, то звичайно на означений час; як той час виїде, скарб підходить у гору, на нім появляєть ся запалена свічка — через що кажуть, що скарб горить — і тоді його не трудно дістати.

Коли скарб горить, треба підбігти до нього і кинути щонебудь; як кинець ся чобіт, треба копати за грішми по коліна; як ремінь, треба копати по пояса; як шапку, треба копати так за глибоко, як високий

чоловік (Знадоби, I, 398; II, 1113). Кидаючи предмети, треба щадити їх, бо скарб жадає звичайно, аби кидати далі, і коли-б чоловікови забракло предметів, згинув би (тамже, II, 1122—1133).

Можна й так поступити: Взяти на Благовіщене пшениці й ячменю, змолоти у млині перед сходом сонця на зістріть (обертаючи камінь у противний бік), змішати муку з попелом, а коли скарб горить, посяпати тою мішаниною місце, де було видно огонь. На муці покажеться опісля слід чоловічий, кінський, свинячий, ягнячий, курячий і т. д. Чий слід показало, тому треба відрубати голову і покласти на місці сліду, тоді скарб заберецься. Коли покажеться людський слід, тоді чоловіка не вбивається, лиш помінують на нього (тамже, II, 1115; В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 195), але він однаково згине.

Скарби горять лише в означені дні, прим. у велику суботу (П. Чубинській, Труды, I, 97). Колиб скарб перехрестив той, що хоче його дістати, скарб зникає (Б. Гринченко, Изъ усть народа, 212). Може часом запасти ся в землю разом із тим, що його бере (тамже, 208).

Хто побачить, що скарб горить, повинен зараз вбити ніж у землю там, де стоїть, а скарб не згасне, доки він не прийде і не забере його (В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 196).

Можна відкрити й самому скарб. Для того треба вкрати таку свічку, що хтось держав у руках умираючи, заправити до неї кір-віле, заложити тоді свічку у праву ногу межі великий і другий палець і сунути по землі. Коли чоловік прийде з сею свічкою на таке місце, що в ній є скарб, свічка запалить ся і тоді треба копати за ним (тамже, ст. 197).

Якби хто добув цвіт папороти, то зараз знав би, де лежать скарби і міг би копати за ними (Знадоби, II, 1116—1117). Не кожний чоловік може одначе узяти скарб (тамже, I, 399).

Коли скарби законані на означене число літ, то по впливі того часу переміняють ся в якебудь звіря. Як хто діткнеться того звіряти, воно розсипається грішми (П. Чубинській, Труды, I, 99).

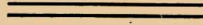
Як бачимо з того, скарб може прибрати різні постати. І так: Ставши парубком просить скарб у баби їсти у великий празник, коли всі пішли до церкви. Баба здогадавшись одначе, ударає його кочергою межі плечі, а парубок розсипається грішми (Б. Гринченко, Изъ усть народа, 207). Так само скарб у постати діда просить обтерти йому ніс; дівчина обтирає, дід розсипається грішми і вона забирає (В. Ястребовъ, Матеріали, ст. 139).

Скарб подибуємо ще в таких постатах: Сивого чоловіка (тамже, 140), коня (Б. Гринченко, Изъ усть народа, ст. 210, 3; Знадоби, II, 1129), кількох коний (Б. Гринченко, Этн. Матеріали, II, 96), лошака

XXIV

(М. Драгомановъ, Малор. преданія, 78, 2), корови, Б. Гринченко, Изъ усть народа, 213), білого барана (В. Ястребовъ, Матеріали, ст. 139), білої собаки (тамже, 139), гуски (тамже), гадюки (тамже, 140), кобилячої голови, волошки і свині (тамже, 142), когута (М. Драгомановъ, Малор. преданія, 78, 2; Знадоби, II, 1134), щуки в колодязі (М. Драгомановъ, Малор. преданія, 84, 8). Коли такого чоловіка чи звіря ударити чим (найліпше лозинкою), вони розсиплять ся грішми. Не можна тоді, так само як і при копаню грошей, нічого казати лихого, бо скарб розсердить ся і пропаде (Б. Гринченко, Изъ усть народа, 213, 2).

Львів, 10. II. 1913.

ІХ. Мерці.

558. Де живуть душі мерців.

Кажуть люди, що десь там далеко, Бог його знає де, вистроїв примудрий Силимян здоровий дом і туди вам душі мертвих сходяця і там вони моляця день і ніч Богу, а хто хоче піти туди — пустять, а звідти ни випустять, щоб ни розказав, шо там робияця. А гудуть так, як бжолі.

С. Цеbermanовка, Уманського пов. Зі збірки Д. Щербаківського.

559. Чому не можна чесати ся в неділю?

Одна жінтя заўмерла була і як вітак прийшла до себи, то розказувала, што ни вільно чьсати си у ниґілю, бо на кім сьвікі „щесби“ чьши, тай дужи сїпає. Тимой у нас чьшут си лиш ў суботу.

Зап. від Калини Івасюк у Карлові, Снятин. пов., 1911 р. А. Овищук.

560. Як баба умирала.

Ото я вам розкажу, як моя баба вмирала. Вона була дуже больна і все вспоминала за близьку смерть, даже й креста собі купила і поставила в коморі. Ото раз зібралось нас таки богатенько: я, дві сестри, брат, ще маленькі ми були тоді — двоє наймитів, наймичка і їдна жінка, Кирилиха, котра повсігди нам розказувала казки. Сидимо ми проти образів і балакаєм, а баба лежать на печі і стогнуть. Якось нам стало так страшно, шо всякий замовк; потім начали казати, як Іваниха вмирала і почали за смерть казати. От якось бабка застогнали дуже і шось почали казати. Ми стали, прислухаємось, лепече шось; всі злякались, шо може вже вона вмирає, як тут наймичка глянь на гобрази тай захолонула. Ми всі тоже побачили, шо під гобразами бігає на стїні дубовина;

підійде під гобрази тай сховавця, а собаками шось так і колотить; не аваю, як відчумались. Після цього через неділю нічого, бабка вмерла; і як начала відходити, то чути було, як шось гукало попід вікна і колотило собаками, потім рипнуло дверми в хату і бабка вмерла. Казала, шо то смерть ходить по під вікна і боїця вона тільки собак. Після цего та, шо читала псалтир, казала, шо бачила шось біле і воно пило воду з стакана. Через год і більше бабка почала ходити і батько казав, шо раз нічу із своєї комнатки пришльонала бабка і зза пічки звала кудись, а маму дуже-дуже дусила.

С. Сушковка. Зі збірки Д. Щербавівського.

561. Небіжка поучує діти.

Се так буває, шо показує сі і діти кажут: „Прийшли нєні і минї казали помїти миски, файно сі опходїти“, — поучєніє дає — отже наймили слўжбу і парастас на гробї.

Зап. в сїчни, 1911, від Ант. Трачука з Далешева, пов. Городенка Ів. Волошинський.

562. Небіжка приходить плекати дитину.

Умерла жїнка, лишїла малєньку дитїну від грудїй і потому шо вєчера приходїла і плекала дитїну. Росчїпїрит сі нат колїскоў, вїймає цїцку і дає сцати. Чўти булo, як дитїна пїском сцала. І ходїла поги, поки аж він не ожениў сі. Як сі стаў жевїти, то прийшла ще у короваї і поплїкала дитїну і тогдї вїтходит і у двєрех елў сказала: „Послїдний рас я бўла, бїльше я не прїйду, приведєш си жїнку тай най сі займає дитїпоў“. — Се бўло ў Колїнках.

Зап. в червни, 1910, від Гафїї Панькїв із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

563. Мати вставляєть ся по смерти за дитиноу.

Вмерла йїдна жїнка і лишїла дитїну. А чоловік з другоў ожениў сьї. І та друга була недобра та не давала цїцки ті дитинї. Али рас увидїла в ночи, як та перша прїйшла, дала ті дитинї цїцки і пішла. І рас як та мачуха сїяла муку, то ї сьї показало таке лабате і кажи: Я нїц ти не зроблю, лиш добре обходи сьї з дитиноў.

Зап. в Костїльниках, Бучацького пов. від М. Ракочої М. Капїй.

564. Мати відвідує по смерти діти.

В нас була померла одна кобіта, котра полишила двоїн дїтїй малих вїт грудїй. Кїлька разів бачили сусїди, от моя небїшка мама, шо

померша тих дітей мама приходит до дітей що ночі і дає сати груди.

Зап. у вересні, 1904 р., в Журові, Рогатинського пов., від Стаха Беркія Ів. Саввілький.

565. Небіжна у дітей.

Позавчора ви казали, Василівно, що мій дедушка закликав яритницю та кільком осиковим прибивав: розкажіть, спасибі вам, за що її заклинали? — Це про Полікареву дочку. — Та за що? — Вона ходила до дітей що ночі. Батько її був з яритників яритник — усім відьмам вітаг. Жили вони у хуторі Граському (тоді він ще Вовчим звав ся). І тепер ще правнуки того яритника там живуть. Бувало, чи пропаде, чи що вкрадуть, зараз і їдуть до його. Як що рано прийдуть до його, так він просе подождать, поки осмеркне. Як осмеркне, він вийде, подиви ця-подиви ця на зорі, тоді увійде у хату тай розкаже все. І вгадував: як скаже, так і прийди ця на лад. У того яритника була одним одна дочка. Ого вона возьми тай умри, а в її остало ся пятиро дітей: хлопчик маленький та четвири дівчат, уже чималих. Тіко що вона вмерла, а чоловіка її панські гонять у байрак. (Тоді саме нани поділили поміз собою байрак на части: його й гонять на поміч лісничому вугіля палить). Приходить він до моєї дядини (це в нас так звуть жінку матириноного брата), вона, звівіте, бабувала у яритниці. — „Ходіть, кажи, до нас почувать, а то мице гонять у байрак до виділі“, — А дядина вже трохи чула про покійну його жінку та одмагаї ця: „Ти б, каже, попрахав прикащика, щоб тобі ближчу роботу дали у Вовчому на току, або в клуні, або в вишбарі. — А тоді прикащиком у Градовських був Бардак; лютий такий був тоді. Тепер він вже старий-старий став, білш ста год йому і гуляї ця, як мала дитина. Пішов той чоловік до Бардака одпрошувать ця, так він як затупотів на його, як закричав: „Чи ни прикажиш ще наймать кого за тебе?“ — Так він і ни одпросив ся.

Припада мої дядині почувать з дітьми. Так з нею аж чирис пять день сторія вийшла. А то все було благополушно, і ніч, і другу, і третю: й пониділок, вівторок, сериду, четвер, пятницю. А діти була такі нивдалі, сорочки в їх позамазувані, голови понанутрювані. Повклала вона тих дітей спать, і сама полїзла на піч. Коли слухає — рип двері, шо в сїни. Входить яритниця в хату та давай будить дітей. А дядина моя на пічі спустила рукав та затулила їм лице. А яритниця ходе по хаті в нові плахті й запасці (тоді бач так ще ходили баби, так їх і ховали). То до 'дного підойде, то до другого та все: „Вставайте, дітки, вставайте, дітки!“ — А вони прокидають ця, протирають очі та чувають ця. Вона повмивала їх гарненько, порощісувала, понадівала на їх білі со-

рочки, понагодовувала їй поклала. А та лижить на пічі, наче каменна, і ни ворухнець ця: волося дубом стало, очіпок з голови ссунув ся. Тут півінь заспівав, вона одтулила очі, диви ця: двері позачинюваті. Лижить вона й лижить — розвиднилось, а вона все лижить, як диривяна: боїць ця злзвить с печі.

Повставали діти, а в їх сорочки помиті. Вона й пита дітей: „Хто вам сорочки помив?“ — „Мама!“ — „А хіба вона ходє й при батькові?“ — „Ходє!“ — „А він про це знає?“ — „Знає“. — Приходє й він: „А шо, каже, ніякої приви́денці в нас ни було?“ — „Але ж тобі, ни було! Отак і так!“ розказує. — „Чо' ж ти ни явиш Градовському?“ — „Та хіба ж можно являть про це? Тут така беда буде: Градовський, як бугай заривє та ще й запорє. Та може це ще тіко приставилось нам: треба гараз дознаць ця“. — Пішов він на кладовище і довго ни виртав ся. Ждали-ждали його — нима тай годі: вже й сніданя пройшло, а його нима. А кладовище проти них, саме на бугрі, за дорогою. Подивились на ту могилу, а там уповзано так і дїрка здорова і кришку ссунуто з довгомни. Хі, ти Господи! Шо тут робить? Сказать панові — беда і ни сказать — беда: Градовський на смерть засіче. Пішов він до Градовського, розказав йому все до чиста. Так Градовський кричав, кричав: „Якого ви одродку?“ — Та як затупотить ногами, як заривє бугаєм. Ну, ото послав він за покойним батюшкою. (Царство души, пиром над ним зимелька!). Їдить на Вовчий батюшка з дяконом (шо то ко́са дякониха в його була на 'дно око, шо на Кавказ поїхав). Тарантас прислав за їми Градовський: такий гарний тарантасик. Приїхали вони. Допрошували чоловіка і дітей тай забили в її осиковий кілок — таку здорову коляку забили. Як ударили обухом — так кров і чвиркнула повище коляки. Заклинав її батюшка.

Борисовська волость, Валуй. пов., Вороніж. губ.

566. Двічі похована.

Людям доводилось бачить і приходилось багато раз чуть, шо яритники до страшного суду ходять живі по змлі саме в глузу ніч. У одного мужика умерла жінка. Вона була яритниця і у неї осталоє трє дітей. Мужик сам став жигь; а діти у його постоянно у чорних сорочках і у голові тьма вошій. Так вона стала глупої ночі ходить до своїх дітей і як правничок, дає їм білі сорочки і помие їм голови і постоянно погодує їх. Мужик дивиця, діти його стали поправляця і хто 'на віткіль возьмуця у їх білі сорочки. Він догадав ся і став замічать. От він днем виспав ся, а ночу ліг і слуха. Дивиця, а воно як рипне двірьми; коли глядь, іде жінка і щупа дітей. А він тоді підняв голову і каже: „І чого б я шляв ся? Ни пара його бросить цю ниприятность? Коли

умирать — так умирать, а як ни хочиш лижать у землі, так ни затівалаб і умирать“. — Вона як схвате його за бороду, як ну з ним водиця: то було замісто шуток, а то вже пара кричить: Калавур! Разбой! Хто вірує у Бога — ратуйте!“ — Сусіди назбігались і нічого ни пороблять, поки крикнули півні і вона тоді розогналась бігти та на порозі шльопнула і околїла. Так вони тоді зделали знов гроб, положили її туди, а кришку прибили по сириниві і її криз цузо аж у землю осиковим кілком. Так вона с того времня більш і ни ходила.

Борисовська волость, Валуй. пов. Воронеж. губ.

567. Небіжна приходить до чоловіка.

Як жінка Ніколі М. лежыла ўжé хóра, а він сї любіў ўжé з і сестроў і вона то підгльїнула. Ніц собі не жьдála, лише кобі як найбóрше ўмёрла. Тогдї як ўмёрла, то вона фурт їм обоїм сї появилá. Ўьнг він з брáтом спáти, то вона егó душїла, а на брáта як подўла, то він так струдоваўтїў, жи мáло не потра́скаў (їздиў до Обертинá до богїні, абї му рáду давáла, зам. Парáски Тїмрик). Потóму, як сї зачьїў жени́ти, то він сї жениў, а вона ходїла. У короваї сесѓра сидїла за столéм з молодїм, а вона стáла собі під вікно і двїла сї. У вісїльї сáмож так приходїла. Як вона сї віддála, пеяўльїла їм сї фурт, аж докі вона не попáла ў ту саму нёміч і умёрла; і поховáли їх при кўпі — тóму шїри рóки.

Зап. в червни, 1910, від Гафїї Панькїв із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

568. Як дївчина ожила по смерти.

Бїла дьї́ка та вмерла. І поховали. Вона йак ходїла по сьвїтови, нікус сьа ни хотїла а́ньї віддати, ани ваньати. І пак в їйцїм місци мóвили, жи і наймут. А вона їм велы́ла сьа зарéчи, жи вона, йак шо эле зробит, жиби і нич не мовили. І вибила рік і вони моўчали, нич і не мовили. Вони мали сива і хоты́ли, жиби вона сьа віддала за нього. Вона мовила, жи піде, але йак присьагнут, жи никотрому нич не будут мовити. І так мала дьї́тнуну і задусила. Пак мала другу і задусила. Пак мати вмерла і вона зостала сама. А на другий день йак вмерла мати, гáзда пішоў у поле ворати, а вона справила музики. Вийшоў сусїд ид ньому і мовит: „Тво́йа гáзлїньа музики спраўльят. — Тот ни мїг вже втерпїти її і і то мовиў. Вона му мовила, жи йак вона ту музики спраўльят, так її матери там весело. — Віч і ще мовиў, на шé дьї́ти подусила. — Вона мовила, жи с хлопцьа би бїў велїкый злодїй, а з дьї́чатьа пїячка. І мовила йїму, жиби бїў здоровий і сьа знесла на нёбо.

Зап. у Бандрові, Лїського пов від Г. Бїдник М. Капїй.

569. Вмерла дитина показуєть ся мамі.

Идú я з міста тай идú тай гугвю,¹⁾ а ўно лиш такí в горí летíт ид мíví... Летíло..., а я си переиретíла тай глiпнула, а то нима ничбó...

Зап. Ів. Волошинський в вересни, 1911, від Одокіі Матіос із Ростік, пов. Вижниця.

570. Мама видить свою вмерлу доньку.

Одвá жiнка мала дiўчину і вона умёрла і дiжи плакала за неi і хiла i видiти по смертi. I приходит до ксьондза і кажи: „Якби ви мине порáдвли, шобi я свою доньку уздрiла?“ — А він кажи: „Озмi на пúщини сардак навiворт, угорвi сi і пiдi і ко́ло цёркви еховáй сi і будеш видiти, як дiшi идúт i свою доньку будеш видiти“. — Так зачiли мирцi йти i кажут, що тут плiсна душi смирлiт i так iшли до цёркви i i донькi ви бiло. Аж на вáдi дiвит сi, а вона ide, сорбчка на нi мокра i вилiкий цибёр несé на голови. Як уздрiла свою маму, як зачiли бiчи усi вмирi... — А вона ў той час кинула сардак на дорóгу, а самá ўгикла. Рáно пiшоу ксьондз з неi на цвiнтар. На кождiм грóбi була лáточка сардака. А ксьондз кажи: „Якбис бiла ни кинула сардак, тó би бiли твоiй тiло i кóсти так на кождiм грóбi порозривáли“. — Бiльше ни плакала, бо видiла, якiй донька мала тьгáр.

Зап. в липни, 1910, від Митра Ласiйчука з Далишева, пов. Городенка, І. Вошинський.

571. Як небiжка донька ходила до мами.

У йидноi жiнки умёрла донька; áле тотá все донька ходила i допiкала своi мамi, а кi жiнци бiло дiже льично. Але вона сi рáдила людiй, шобi тóму робiти, шобi сi збiла донькi, жибi не ходила. Але i люде нарáдили, коби вона дiстáла ту свiчку, що була двацáть рас ко́ло пáски i ту свiчку засвiтити ў ночi i накрiти макiтроу. Як наколи донька надiйде умёрша i має то свiгло розкрiти, абi живо i йшла.

Чуе старá, а то шое рiгнуло дверми. А ўна тогди живо макiтру с свiчки, а то i свiгло доокóла обiймiло, тай ўже не пускае с хáти. Тай тогди старá живо перемiтку тай завивáе сi. Але питае сi та умёрша донька: „Ви де сi збирáете, мамо?“ — „Збирáю сi — каже — до суeдi на весiе“. — „А то хто сi“, — каже, — „жениг, áбо видáе?“ — питае сi донька. — А мамá каже: „Брат сестру берé“, тай — каже, — „я йду на весiльi“. — А та донька умёрла каже: „То ўже нима гараздú на свiтi, коли брат сестру берé, тай я ўже бiльше тут не бiду, коли так сi робит на свiтi“. — А то цiлкóм не бiла прáвда, же бiло

¹⁾ Сама до себе говорю.

весілля ў сусіди, бо то не мо́же бу́ти, жи́бі брат сестру́ браў. Лиш она́ так гаворыла, жи́бі бі́льше донька́ не приході́ла.

Зап. в серни, 1910 р., від Н. Мокрицького з Далешева, пов. Городенка І. Волошинський.

572. Як умерлий чоловік ходив до жінки.

Повідала Шклярська, жи били двоє люда в хаті. А тої баби чоловік буў опир. Він як вмер, то ходиў по смерти до тої баби. І прийшоў ци в полудне, ци в вечір, і все с тоў бабоў сьа бяў. Нигда никого не било видно, поймаў і і набуў. Аж рас прийшла баба з села до неї, а та хату замітала. І вергла мітлу, положила сьа на постіў, та баба веліла і йти до ворощки. Вона шос ти повіст. — І ворощка і повіла, жиби си взьала чю доньку так, як за свою, і жиби в полудне віла віньці. — І вона так зробила. Сьіла си в полудне віньці вити. А тот прийшоў в полудни, тай сьа питат: А ти шо робиш? — Вона мовит: Видиш, шо віньці вю. — А він мовит: Щем таке ни видав, жиби мати віньці вила. — А вона йму мовит: А хто таке видіў, жиби мерлий до живої ходиў? І вже більше не прийшоў.

Зап. у Бандрові, Ліського пов. від Г. Бідник М. Капій.

573. Як жінка позбула ся з хати небіщика.

Ходив опир до жінки. Прийде, тай сяде на лавку, тай сидит, а вона ніяк го си збути не може. Питає вона людий: Вáри, шо я маю робити; ади, мій вибіщик давно, а все ходит до мене. — Тай хтос і на-радив, аби вона мила лавку з того і з того кінця. — Тай приходит знов він у вечір тай сїдає собі на лавицу. А вона зачинає лавицу мити та все то з одного, то з другого кінця воду під него асуває, аж він уже не мав де сидіти, тай каже: Шо то такого має бути, шо ми тільки років жили, тай ти мені цего не робила, аж тепер. — А жінка каже: Ну, шо такого має бути, шоби умерлий до живої жінки ходив, сего ще нігде не було. — Тогли він устав тай пішов, тай більше не приходив.

Зап. від Санди Гуменюк у Раранчу О. Рак.

574. Як жінка відогнала вмерлого чоловіка.

Десь в якімось селі вмер газда і все ходиў доміў і робиў, шо треба. Молотвиў, дрива рубаў, худобу кормиў, льигаў з жінкоў у постелю спати. І вона ни могла ниякої ему дати ради. Пішла вона до ворожилі. Ворожилья порадила: Прийдеш доміў, будеш сьа ладити на весілля. — А то било в великий піст. І вона ладит сьа. Приходит він і сьа питат: „Деш ти сьа ладив? — А вона му повідат: На весілля. — Деш ти

виділа, жиби в великий піст хто весілля робіть? — А вона му повіла: Деш ти видіть, жиби вмерлий до живої ходіть? — І як від неї пішов, то вже не приходив.

Зап. в Бандрові, Ліського пов., від І Федени М. Капій.

575. Небіщик у жінки.

Жив чоловік з жінков; пібрали си, а вітак чоловік заслаб тай помер, а жінка си зостала йго. Як си жінка зостала тай газдувала сама, кілька могла. Але він, скоро приходит новий місяць, а він ізбире си так, як йго поховали, тай приходит до свої зінки. Як він прийдит, ходит коло свого маєтку; підит до стайні і втворит двері і худобу повіпускає, а сам йде тогди до хати до свої жінки тай бире си так до неї, як живий чоловік робив (так як за живота, — Максим Гапюк) тай мучив і, кілька мучив, вже не могла вона кілька вітримувати, бо то ни було оден рас, лиш він довши ходив. (Як жива, то хотів си до живої жінки брати — Максим Гапюк). Али вона вітак сказала людем: Ходит до мени мертвий чоловік.

Ті зачили і радити, як би вона си йго збула; зачили і казати так: „Ти вбири си файно так, як до сьлюбу майши іти, збири си тай засвіти собі світло, приверни новий горнець тай поклать світло піт тот горнець, та най сидит. Як він ввійди до хати, а ти аби була зібрана; тогди тот горнець хапни, аби світло зробило си в хаті, аби го світло захопило“. — Лиш він до хати ввійшов (він йшов кріз каглу), а вона тогди світло хіпнула; як він ввійшов в хату, а йго світло захопило в хаті, а він і кажи: „А ти де си зібрала?“

А вона кажи: „Йду на вісільи“.

А він кажи: „То де йи вісільи?“

„Аді там в другім сії“.

„Хто там, кажи, си віддає?“

А вона їму кажи: „Брат бире сестру, брат рідний бире сестру рідну“.

А він і кажи: „Так, а де-ж ти, кажи, виділа, аби брат сестру брав, аби, кажи, брат рідний, сестру рідну брав?“

А вона їму кажит: „А ти де-ж так находив, аби мертвий до живої ходив?“

А він тогди як си взлостив, тай вже ни йшов на задну каглу тай пішов назад у двері; як у двері луснув, аж си двері россипали.

Тай кажит і: „Жий поки гір та каміня тай білих горопців“. Тай віт тогди вже він, тай йго ніхто ни видів, тай так вона си йго збула.

Зап. у грудни, 1904 р., від Григорія Гапюка в Ревній, пов. Чернівці, Іван Савицький.

576. Дитина від мерця.

В ідної жінки умер чоловік. Як умер тай почав ходити. Все, бувало, прийде в півночі, поробить всю роботу в три мича. А потім він дає її цукерки разні і лягають спати. Ця жінка зробилась така чорна та худа і від цього ходіня вона мала дитину. Іден раз прийшов її чоловік і приїє гостинці; вона сховала трохи; прийшов день, бачить, а в неї замісто цукерків кізяки. Пішла вона до ворожки, каже так і так, а вона її каже: „Як прийде він, то ти перед цим покроци святою водою і священого маку насип. А я ще заговорі зроблю. — Прийшла ворожка, пошептала, тай наказала, щоб коли прийде її чоловік на сірому кони, то як буде кликати, то ни гобавай ся, а то вжреш. — Вона так і зробила. Приїхав він і каже: Вічви! — А вона лижить. Він її і просив і молив і ругав, а вона не відчинила. Заплакав він гіркенько, тай поїхав плачуче. А та жінка скоро після того родила дитину, котра розілялась смолою.

С. Сушявка. Зі збірки Д. Щербаківського.

577. Як мельник ходив по смерти.

Жили собі чоловік і жінка. Чоловік звав ся Пантелей, а жінка Ганна. У них була своя маленька мелниця. Скоро Пантелей умер, тай став ходити. Що за день Ганна заробить пашві, то Пантелей за ніч все перемеле. Так він молов два годи. На третій год став він потрохи рідче молоти. Тоді зовсім перестав молоти тай став до жінки ходити. Ог ходить він год, другий, ласкоче її і шпває тай скоро був би її замучив. От вона на сповіди сказала про це батюшці. Тоді батюшка сказав: „Возьми оцей свячений пояс тай як він прийде, накинь ему на шию цей пасок“. — Ог вона взяла тай пішла до дому. Пириночувала іду ніч, ни було його, бо з нею була жінка. На другу ніч вона сама осталась. От вже десятій час, а він все приходив в 12 часов. От вже пробило 12 часов, вічняє він двері тай входить. Ганна сидить на ліжку. Підходить він до неї, а вона кидь паском свяченим тай спіймала. Тоді Пантелей давай просити ся: „Пусти, каже, пусти!“ — А вона все его держить. Тоді взяла вона тай привязала пасок до гвоздя, а сама пішла за батюшкою. Приїзжає батюшка з кропилом, а з Пантелея зробила ся статуя. Батюшка взяв тай покрупив кропилом на нього тай його ни стало. З тих пор його більше і ни видно було нігде і ни молов більше.

Умань. Зі збірки Д. Щербаківського.

578. Сердитий мерлець.

Ого я повірила, що мерці ходять, бо мій батько тоже вмерли, али не ходили, царство їм небесне. Є в нас Бурлаки. Ог старий Бурлака

вмер. Прошло неділю, може більше, скарже ця стара Бурлачиха, що до неї ходить старий. Не повірила я, але пішла до них переночувати. Тільки стемніло, бере стара в жменю свячену муку і посипала на порозі і по всій хаті. Випяла госикові хрестеки, поклала в бігуни, на вікнях і ше десь. Засвітила каганець, завішали вікна, щоб не заглядав мерлець і сидимо. А мак сипи ця, щоб мрець не ввійшов, ему треба визбирати всенький мак, аж тоді він ввійде. Потушили каганець і чогось стало так страшно і шось засмерділо. Я і їдна дівчина лижали на землі, стара на припичку, невістка на пичі. От шось рип... Та уже почувли ми, що ввійшов. Чути як він: цяп, тай прислухає ця і так ходив, ходив по хаті, доки не надибав картоплю. Тай тою картоплею кидь, тай прислухає ця, бачить, що ми не ворущаєм ся; воно знов кидь, а ми під кужух залізли тай душм ся там, так упріли. Потім пішов до припичка, де спала стара, та стару по лобу бух! Стара заплакала, а невістка із печі тай кричить: „Кропот твої матери; важуть, що мерці не ходять“. Та за коцюбу, та по вуглам. А воно рип, а як засвітили каганець, то єго не було, а в старій синяк на лобі вискочив. За спавя вже й нема чого було думати. Сидимо. А воно в вікна, трах, трах, та так віконницями мурдує. Клямкою стукає, бігає попід вікна. Потім вилізло на гору і давай скидати кури, кидь, кидь! Поскидав і шукає ше якої роботи. На горі були кізяки, липаки, він начав зносити їх на купу. Оце чуємо, цяп, цяп... Носить, носить, а потім гугур... Тай покотились липаки по горі, чуть стелі не завалит. Так воно робило, поки півні не заспівали. От як було.

Зі збірки Д. Щербаківського.

579. Подушка на мерця.

До одної баби ходив якийсь страх: огньом сипав, скринєю первертав, гасив лампу, а квінци брав сю бабу за лине, за руки. Робила всьо, що її люди варадили, але вічо не помагало. Аж один чоловік варадив її, аби кинула подушкою на відлі. Приходить біда: сипит огньом, гасит лампу; баба питає ся: Що хочете, мамуню (бо то мали бути її мама померші), — вічо не відповідає і приходить близьше до неї; тоді ся баба кидє на відлі подушкою лівою рукою; біда як заревіла як кінь, корова, вчинив ся вітер і як пішло, вже більше не вертало.

Зап. 1908, у Вовкові, Перемишлян. пов., від Варвари Боднар М. Боднар.

580. Небіжка мама лягає на доньку.

Мої нєні розказували, що у свої сестрі нучували, тай тогді там була ўмерла їх мама, тай тої днини були поховали. І тої ночи легли

і спали і вона на них легла і з годіву студене лежало, аш тогді сї з них ссунула. Таї тогді бұли сї теньо перепудили.

Зап. в червни, 1910, від І. Лозовського з Колінок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

581. Небіжка капітанка.

Умерла сусіда капітанка і увиціла мама, шо вілазьїла чéрез вікно і прийшла і кавала: „Ни бійте сї, віхто у вас не ўмре“. — І не ўмер. І чути бұло фéгор, як прийшла.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911, від Каролїни Сарнецької з Вижиці.

582. Дівка в биндах.

Яксьмо пішли до Ласковиц на празник, теї йдем вже так пізно блишии церкви, жиби периночувати, до своїх таїжи знакомих. Теї йдемо, місячно, дивимо се, стоїт дівка в стоншках під плотом. Ми се питаємо. Кажимо: Якась стоїт онде під плотом молода. Чи то є висіле, чи так се на празник вбрала.

Ми хтіли до неї. Йдем до неї, вона як зачне тії стоншки росфатовати, біжит, біжит. Теї: Чикай, дівко, що ти за една!

А вона ніц, но попїт плїт тікає на цвинтар і кажи: Я се до вас ни вобзиваю, бо ни маю права і ви до мени не!

І пішла зарас та дівка, побігла на цвинтар. Поза церквов зарас цвинтар. Тогди побігли за нею коло церкви і ни виділи, де вона пішла, но зачїло щось йойкотїти на цвинтарі, али вже там їх ни пустило йти.

Зап. від вуйви Польки Степїи в Будзанові, Теробовельського пов., О. Деревянка.

583. Небіжка в білім одязї.

Рас мати вмерла одні дівчинї і приходила все біло вбрана і все стояла в головах і так руки над неї простертї тримала. І так приходила с тиждень, а потїм прийшла вже вбрана чорно і бїльше не приходила.

Зап. у Бавдрові, Ліського пов., М. Капїй.

584. Баба в рантусї.

Снав мїй брат в хатї. Вийшов на двір, вибачийти. Тоди став, слушає — шось так до гори смалит, а то була гора... так під горов. Дивит се, шось іде, так ногами чалапає. І він став, пригледає се, а то баба в рантуху завинена. Він зо страху втік до хати. Став в вікно, зачїв се дивити, придивив се, що то є мирла і так чалапало, чалапало, а він настрашив се, пішов слати, накрив се з головов.

Зап. від Яндруха Степїя в Будзанові, Теробовельського пов., 1903, О. Деревянка.

585. Небіжка стає в вікні.

Мої тіточні сестрі вмерла мала сестра. І раз десь на другий день тітка і сестра дивлять сьа в вечір через вікно. Дивлять сьа они, стоїт в вікні та, шо вмерла. Раптом кидаєт сьа до дверей, на двір, а там кожничого нема.

Зап. у Бандрові, Лїського пов., від І. Федина, М. Капій.

586. Померша рушає клямкою.

То оповідав декан Ринявец: Десь коло Санча у якогось сьвященника хтось вмер. Поховали; али приїздит там раз наш декан. Стелять му спати в покою, а двері виходили на город. І зговорили сьа, що в тім покою, як но бе одинацята година, все хтось рушає клямкою. Але Ринявец нічого не боїть сьа, каже, то: Я то досліджу. І каже: Я станув коло дверей з рукою майже коло клямки. Бе одинацята година, а ту клямка порушила сьа. Я, каже, вітворив двері, а ту ні духа не було. І то факт.

Зап. у Бандрові, Лїського пов., від о. Негребецького М. Капій.

587. Хлоп бе небіжку на цвинтарі.

Бурківський перелазійи перелаз, а то стоїт жінка на перелазі зібрана так, як умерла. Каже: „Добрий-вечір“, — а вона сі не обзивайи. А він другий рас каже — не обзивайи сі... А він тогді буюком на відлії, тай тогді лиш пошуміло до горі цвинтарем.

Зап. в жовтні, 1910, від Анни Павук із Далешева. пов. Городенка, Ів. Волошинський.

588. Як жінка приходила за свічкою.

У Марка Юрічука слабувала жінка Марія. Мучіла си доўго тай кілька днії не могла сконати. Приходили сусіди сокотити душі тай сиділи доўго, а потім сидічи піснули. Одного вечера походили сьа тай говорили, але шьо то було літного чьису у саме саначе, а усї були трудні, говорили, докі говорили тай піснули. Марко також трудний склопийї си тай успуї, а слаба мучіт си, конає. Як всі твердо піснули, Марія без свічки сконала. Тоті устают, а ўна уже студена. Устали, подивили си, шьо робити, умерла без свічки, пропало. Загріли тепле, обмвли тай положили на лаву. Так перележала небіжка дві добі. Вітак поховали, поплакали, зробили задушне і деякі пороводили си, а удні лишили си з Марком. Першої ночі вічо не було, і другої, а третої почувала лиш Маркова сестра. У ночі шьа й не піснули, а то шьос коўть і утворило двері сінні, а потім хатні, увішло до хати, сіло тай сидит на лаві. Сидит тай сидит. Сестра збудила Марка. І він уздріў тай не

можут їдно до їдного словечка промовити. А то було при світлі, бо по покойнім три ночи горит через щілу ніч світло. Сидит Марія тай нічо не говорить. Посиділа не доўгий чыне тай пішла через ўтворені двері на двір. Раю пішоў Марко до старших жінок, шьо робити, шоби Марія не приходила. А ті кажут: „Усуци свічку з чистого бжівного воску, а не ту, шьо ти тримаў, ек ўна конала“. — Пішоў Марко і найшоў воску. Усукали свічку так, ек жінки казали. У ночи полїгали, але не спє. Сестра увєла тай дала Маркови свічку. За йкєс чыне гурк дєрьми сїнними та хатними, уходит до хати, сїла на лаві тай сидит. Марко устаў тай такі з постелї кинуў її свічку серед хати тай каже: „На тобі твою свічку тай відчїпи си від нас живих, бо тобі не до нас, а нам не до тебе“. — Покійна увєла свічку, притулила до груднї тай зашумїла дєрьми аж лоскіт на усю хату пішоў. На другий день пішоў Марко до ксьондза, наймў за покойницю службу, парєтає, зробїў поминки за її душу, тай уже Марія не приходила бїлше за свічкоў і не прїйде до кїнцє свїта.

Зап. від Василя Павлюка в Тростянци, Снятинського пов., Ос. Михайлецький.

589. Собака гребе яму.

Колись ми ходили з Ягоровною, шо в оцьця дякона живе, Богу молиць ця. Приходимо до Виселї, шо то під Харьковим, пириночували в слободї й пішли собі так, як стали ок чєридї коров гнать. Дивимось, а на кладбищі шось кїда тай кїла землю, як лопатою. Ягоровна й каже: „А ходїть лиш, подивимось, шо воно там таке землю рєє. — Пішли ми туди, дивимось — аж здоровий собака рєє і ямка отака вже вирита, в пояє, а коло близу нікого ни чуть. Вийшли ми на шлях, люди ок чєридї гонять скотину. Ми питать: „Шо там у вас сховано, шо там здоровий собака рєє?“ — А вони одна помїж одною шур-шур: „Це-ж ота, каа'ть, захована“. — „Хїба вона нїдавно схована, чи з єї дух пахущий їде, шо собака там рєє?“ — „Та вона, ка'ть, була яритниця — ще ни стара молодїця, а чоловік її у бїгах був. У її три дївчинї було, а чїтвертий хлопчик. Так вона до їх шо ночї ходила. — А табуїщик і каже: „Це така, шо весь свїт пройшла і зводниця і розводниця. Вона ше й до замужїства була така. — Коли дивимось, їде дївчина, дочка тїї яритницї, в єї коса розпушена і лента є краю. Коса розпушина така вїлика, нижче пояєса. Гладєсїнько вїчисано та в горї пасмїчко взять так у палїць, та шнурком чорним плетєним звязано, а з верху той шнурок підгорнуто під косу, а там завязано шнурок слабєсїнько та кїнцї опять закинуто на верх і на версї положино їх навхрєєт та на кїнчику тро-

шички заплетино ті шнурки с косою, тіки щоб коса ни розхрістувалась. Оце вона до году й ходить, як мати вмерла.

Борисов. волость, Валуй. пов., Вороніж. губ.

590. Як довго ходить мерлець ?

Ўмерлець ходит лиш до року, а від року ўже ні..

Зап. в лютім, 1911, від Анни Воробець із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

591. Чому не можна плакати за небіщиком.

Як плакати за мерцем, то він у воді вітак лижит, ци шо, я ни знаю. Як на запустити йлуг мерці до церкви, то хто плаче за мерцем, то несе виличезний цебер на голові воді і клине свою маму і тата. Кажі: „Що-біс віт пана Бóга проці ни маў, як я чїрис тебе їшику покуту маю“.

Зап. Ів. Волошинський в липни, 1910, від Митра Ласїйчука з Далешева, пов. Городенка.

592. Не вільно плакати за мерцем.

То єдні жінці донька вмерла, а вона ни мала но єї єдну. І ходила на цвинтар плакати, на дончїн грїп. Али єдного разу як пішла, як зачила плакати, а щось над нею як стало розлетени, як вдарило руками собі по пóлах, то вона зо страху аж ни знала, як тікати з цвинтару. І вже венци ни ходила на цвинтар.

Зап від мами в Будванові, Терєбєвельського пов., 1903, О. Деревянка.

593. Несповіданий небіщик зі свічкою.

Льгглад дїўчна спати на печі, лївїт сї, а то шое свічку засвїтіло. Тай кричїт їваўгу ў ночі, пуджїв сї.. Тай віт тогдї не спит там нїхтє бїльше. А то томў свічка та горїт, бо то татò їн несповіданий, шо помєр.

Зап. Ів. Волошинський в сїчни, 1911 р., від Н. Мокрицького з Далешева, пов. Городенка.

594. Мерлець не здоровнаєть ся.

Два роки тому назад умер портний Юхим. Чириз два чи три тижні пройшла молва, шо він ночу ходє з могили до дому. Богато людей цьому ни вірили, це, казали, все враки. Інші казали жінці, шо твій чоловік по ночах до тебе ходє. Вона сердилась і дуже лаяла того, хто її казав, думала, шо її дражнють. Один раз пізно вечиром ішов Павло Миронович по понові улиці. Проходє мимо двора покійного Юхима; дивїць ця, а він сидить біля хати на лавоцї в чорному сїртунцї, в брюках, білі чулки і чорні чиривички. Павло Миронович гаразд іще ни знав, шо він уже

умерший. Порівнявшись з ним, сказав: Здоров був! — А покійник йому ни одвітив здрастуй, а сказав: Тибі яке діло? Іди по свої дорозі, коли тебе ни трогають. — Миронович пішов дальші, ни звирнув на його слова ніякої уваги. На другий день він став розказувать, шо портний дуже загордів, сказав йому здоров, а він і ни одвітив, а сказав, шо яке тибі діло. — Йому стали казать, шо портний уже давно умер. А Павло Миронович ни вірив їм. Шо ви, каже, міні балакайте, я ж своїми очима бачив, як ось зараз вас бачу, так і його; а ви голову морочите; иминно знаю, шо він сидів; як капля води Юхим і голос, як раз такий, як у його. — А коли удостоверив ся, шо він і справді умер, так сам сибі дивував ся, шоб воно значило... Догадуюць ця, шо він був родимий відьмак. Кажуть, у його був маленький хвостик.

Зап. від М. Хайлової, с. Шибекіно, Білгородського повіту, Курської губ. П. Тарасевський.

595. Як дідо снів ся.

Коли умер мій дід, так я з ним ни попрощав ся, бо він, казали, умер од холери, так я побояв ся, шоб і сибі ни вмерти. Так опісля він міні покою ни дав, до сорок днів пошти то що дня снів ся і все сварив ся: то з палкою, бувало, ганяїць ця, то так слідкує за мною; все чогось домагаїць ця — дає, страмить. І він міні так надоїв, шо я уже ни знав, шо робить: тіко очі заплюдиш, ни спїш задрімать, тут зараз же і дід Олексій являїць ця. Ї став казать людям, шо його робить, шо покійний дід спокою ли дає? — Міні старі люди нараяли одправить нанихиду. Я подав на проскомедію скільки раз, а далі одправив нанихиду і с тих пір як руками одняло. Приснів ся раз і вже ни сирдитий, а веселий і ласкавий і більше ни снів ся.

Записав од П. К. Тимошенка, слоб. Тишанка, Валуйського повіту, П. Тарасевський.

596. Дядько не дає спокою.

Димид Киричок нирав хвалив ся, як йому покійний дядько Грицько ни давав спокою. Був я, каже, з ним ни в ладах. Ми з ним раз дуже полаялись, я разок його іще по вуху тьопнув. З тах пір він на мене дуже був сирдитий так, шо ми з ним коли зустрічались, так здоров один другому ни казали і ніколи слова ніхто з нас ни промовив при зустрічі. Умер дядько Грицько. Я ни пішов до його в хату попрощаць ця. Винесли його в церкву, я і туди ни пішов, та вже коли понесли на кладовище, так я для одводу очей, шоб ни балакали про мене люди, пішов провондять покійника до могили. І грїх мої душі, ниряд тим, як опускаць його в могилу, я теж з ним ни попрощав ся, душа ни налягла до його підходити. Після смерти я ні одного разу його ни поминав. Так він,

бувало, у сні приходе і ганяїць ця за мною з палкою. А раз як запопав, як начав лупцювать костуром, так я на сиду вирвав ся, та давай кричать. Жінка почула та лок під бік, я і проснув ся. На ранок я на силу підняв ся, все боліло, виначе в ступі побував. Росказав я про це сябрисі, старі бабі Улянї. Вона пораяла міні помянуть покійника. Позвав я попа і всіх духовних, одслужили вони панихиду. Зібрав я поминки, покликав людей, помянули, як слідує быть. С тих пір пристало мене бізпокоють. А коли начинає сниць ця, так я мирщі подаю на проскомедію і покійник утихне. Тепер я ни одному совітував і совітаєь буду, шоб покійних поминали і шо страшений грїх тому, хто з покійниками ни прощаїць ця, бо умершим на тім світі усих грїхів ни прощають, коли з ними хто ни попрошаїць ця. Мертві душі коли захочуть, шоб їх поминали, так вони подають вістку чириз сон.

Зап. від Д. Киричка, с. Тишанка, Валуйського повіту, Вороніж. губ. П. Тарасевський.

597. Мерлець під плотом.

Ішли ми раз з родичами від баби в гостини до дому. Приходимо зі сльозий чирис греблю, бачимо на пиреді щось білого, цілком білого, високого. Приблизиймо сьї блишши, дивимо сьї, то йдет цілком подібний до вмрлого: віг стїп аж до голови йдет білий, високї до трох локот, али витко було, що той умрлий почув нас голос і звирнув з дороги, притаїв сьї, нирухомий став під плїт за пітлору. Ми йнго минули і пішли ду дому.

Зап. у вересни, 1904 р. в Журовї від агента „Дністра“ Стаха Беркія, І. Савицький.

598. Мерлець розмовляє з сином.

Вмер тато. Поховали его, а его хлопцї служив при скарбі. І йшов пізнав поров зі скарбу. Али йде своїов вулицив, здиває на правїи боці якогось мирлого; пригледає се добри, а то его тато. В білих штанах, в шапці, звичайно, як то люди рускі се ховають, хлопцї. Пізнав свого тата, настрашив се, став теї стоїт. А тато до него кажи: Ти чо се боїш? Ни бїй се мене! Чо так пізно йдеш, сину, з роботи?

— Ну бо, кажи, мусївим роботу робити, яку там казали. А ви, тату, де йдете?

— Йду, сину, до мамї і до тебї і до тамтого молотшого! Теї зараз шез.

Зап. від Яндруха Стеція в Будзановї, Теревовельського пов., 1903 р., О. Дервянка.

599. Формаль ходить до коний.

Мав хлопцї полошні конї, піби формаль. І віс він в зимї гній. Як вдарили в затоки сани на вибою і той хлопцї вдарив се головов і забив

се. Поховали его. Досить так вже було в літі, вже були садівники в саді, шов той чоловік, шо вмер, бис сад і zobачив его садівник, того мирлого, і пізнав его, шо то за еден, бо го дужи добри знав, як жив ще. Тоди зачив тікати, а той мирлий прийшов до своєх коний і там стояв. І також добачили его форналі, шо то за еден і він постояв, постояв коло своєх коний і пішов собі.

Зап. від Яндруха Стеція, в Будзанові, Тереховельського пов.. 1903, О. Дервянка.

600. Мерлець пуджає конї на цвинтарі.

Чоловік віїў з дрўгим чоловіком... вігнаў конї пасти на цвинтар і зачїли конї фуркотїти... Зачїли фуркотїти і зачїли сї дивїти у дрўгий бїк. Тогдї вони гїпнули, подивили сї, а то чоловік стоїт мертвий на гробї ў шїпцї, ў сорочцї і ў портках... Конї як рўшили, то тікали аж до ліса до Днїстра і ни могли їх стрїмати.

Зап. в липни, 1910, від Тимка Воробця з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

601. Мерлець іде дорогою і минає.

2132215 Я раз возїў снопї ше ў Колїнках тай пізнєнько то було, повечєрїним, тай їдем зноў. Аж тут коло села, під селом тут їи кїрїцьи, але тут так ясно — дўже мїсїць сьвітїў тої нїчи. Тут дївим сї, коло кїрїцьї шос сї бїлїє. Ми кажем: То уже бўде днїна, коли берє якїс волю уже на днїну. Оже ми їдем від нєму, а він іде протїў нас. Оже прихїдит він від нас так сїмо як мертвєц, в шїпцї, в сорочцї — по землї сї кїгне так, як маїи бўти. І він нас як помїнуў, то так бикї їшли жїво, якбї батогїм гнаў, і зїраз зачїли фукїти. І тогдї ми собі балакаєм — мїжем піїхали піў гїний — тай тогдї собі балакаїм: „Ти знаєш, шо то за одєн пішоў, такїй гїй мертвєц?“ — „Ая“ — каў — „таї мертвєц“.

Зап. Ів. Волошинський в падолистї, 1910, від М. Писанюка з Далешева, пов. Городенка.

602. Мерлець іде наперед живого.

Іду я раз пізно з села до дому попри цвинтарь. Іду і дїву си, з трупарвї шїос вїшло у такїм бїлїм убрane, ек сїг. Іде, вїшло на дорогу тай стало. Дивит си на мене, а я на него. Але я шїи ни боў так близько. Стаў я, стало ї ўно. Гадаю собі, може ўно ме так до ранку стояти! Рушїю я їти, а ўно ї собі наперед мене іде. Стаў я тай думаю: Най ўно собі піде! — а ўно зноў і собі стало. Іду я, іде ўно. Але я ўже не ставаў, їшоў, їшоў, а ўно ўсе наўперед мене, аж приїшло

до гроба, де буў ксьондз похований — тай лиш си там запало у яму. Я прожинуў, переирстиў си тай пішоў до дому.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростявци, Снятинського пов., від Гаврила Сандуляка.

603. Мерлець гримає у стіл і лізе на ліжко.

Булам у Єлєви Дзёрькóвої, бо і ўмер чоловік і нєні одної óсени, вона менє заклїкала, що сї самá бо́йла. Ми одного вєчера до пїзна шїли, вітак польгáлим. Чўєм, а то шос так у скїў грїмне ў хатї... Потóму чўєм, а вона ўжє лізе на пóстїль, пóстїль зачїла трїщїти... ми сї зльїкáли, понакривáлим сї з головóў. Потóму балакаєм одна до дрўгої: „Бўдем уставáти, двїти сї, мóже що бўдем вїдїти“. — Поў-ставалим, лївим сї, мїсїць сьвїтит у хатї так, гей у днїну — шїчó не вїтко.

Зап. в жовтнї, 1910, від Марїї Белєй з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

604. Мерлець стрїляє.

Вмер Саверко Воляновский, рибак і стрїлец вїт псїв. Поховали єго. Єдного разу по єго смїрти пїшли на рибу. Цалий день так лапали рибу, в вечір поросходили сє, а Грєськови Москаликovi і Кубови Потоцкому випадала туди коло него дорога. Куба пїшов вперет, а той сє лишив з заду. Слухає, такий крик і вирнув сє, що то є. Приблїжє сє, а то Грєсько Москалик стоїт на мїсци там, де го лишив, дужи побитий. Кличи до него: Грєську, чо ти стоїш? — Той сє до него ни вобзиває і ни годин йти. Той дивит сє, що ни жартї, взєв го до дому, прїтегнув. Тогди Грєсько си вїддїхнув і росповїдає, що Сиверко Воляновский стрїлев в него і було багато псїв і бив го. Тогди той Грєсько Москалик вїтхорував шось двї недїли.

Зап. від Яндруха Стецїя, в Будзановї, Терєбовельського пов., 1903, О. Дерєвянка.

605. Мерлець бїжить за парубком.

Прийшоўєм с полє і зобáчїўєм пєред вїкнами нїбїщика Андрїя Горонцє так, як буў похований, ще нáвїть за мїбóў бїг. Я напўдїў сї, тáєм утїк до хáти.

Зап. в червнї, 1910, від Семєна Луцїка з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

606. Мерлець ловить чоловіка.

Пїшли ми рас ў суботу до паньскоїї каплички на цвинтарї квіток нарвати. Перємазьїу йá черєс штахєти назад, а за парупками й сльїд застих; чоґос сьї напудили й поўтыкали. Двїўљу сьї на цвинтарь, а то

є поза йакогогс гробу стаїе труп, такий білий, аш сїїайе. Та такі стаї тай за мної. Йа даї драпака, а він ше борше. Забіг йа до Семена Квасьнюка, а дух шчес, бо він білше льудий йак одного нарас не чїпайе.

Зап. в липни 1906, від Івана Йворського в Кўлачківцях, Колодїйського пов. Осип Йворський.

607. Як парубок умер через страха.

За Львовом сїи так зрубило: вмерла жїнка, називали ї чиривницив. Тай худила по смерти кїлька час; али парубки сїи змовили на ню. І туди їден так гуворит: О ю, кажи, стара горбульи йде! І взїв, кинув палицив за нев, аж ї пу тїх калигах вдарив, нїби по пугах, палицив. І як ю прийшов до дому відтам і ю в дома нїчо ни вогорив, ю заїмїв. А другий парубок, то той пувїв, шо їм сїи стало так, жи їдного вратували, а другий в тїм вмер. Али тому, жи ї вдарив, то ноги повбїртало, нанеред повбїртало і голову обирнуло так, жи песок був на пиред, то на потїлицю. Так го покривило.

Зап. у падолястї, 1905 р., в Вороповї, Городецького пов., від Марїї Штойко Ів. Савицький.

608. Наймит стереже вмерлого газду.

Буї йиден газда; як вмер, то казаї, аби коло него наймит вартуваї три ночї в дома і на цвинтарї. І йїму за то заплатиї великі гроші, шо він сам хотїї і збїже даї. І вітак сїи журиї наймит: Як я йїго буду вартувати, як я сїи бою? А мушу стеречи, бом взїїї за тоє плату. — Пішої сїи до ксьондза радити, шо с тим робити. Ксьондз йїму даї свиченої крейди і кропило. Каже: Як увїйдеш до хати, абис крейдої переписаї від дверий аж до сеї стїни стелеї. І на другїм боцї сїидиш; али абис ни сїдаї по тїм боцї, де він лїжит. І абис сїдїї так палу нїч. — Він сїдит, люди сїи поресходили, лише ті, шо в хатї, али сїїи. — І він сїдит. А той взїїї мирлий, устаї тай каже: Ходи, будем сїи бороти. — А той каже: Коли я не хочу! Тай так кропилом биї по чолї. І ледво сїи сїекаї, шо він сїи від него відчїпиї. І тогди льиг той мирлец, як кури запїяли. І так бес три ночи. А вітак мусїї на цвинтар йти. І зної сїи пішої радити до ксьондза. Ксьондз взїїї, даї йїму таку паку. І каже: Там поставиш ту паку коло гробу і в ту паку сїидиш. І абис описаї тої крейдої ту паку, то нїхто до тебе не приступит. — А так дес коло девїнтої години злі духи таке, нї їм не було рахуби, відкопали яму і взїили, з того газди цїлком шкіру обдерли. А той наймит сїи ливїї. Тай тогди як обдерли шкіру і закопали яму, зачили сїи дужи дерти над тої шкірої. Той собі, а той собі — тай тота шкіра впала до паки, де тої наймит сїдїї. І тим часем кури запї-

яли і злі духи сьї розлетіли. Другої ночі пішоў зноў, а той вілазит вітти тай каже: Віддай мені ту шкіру, шо ти відібраў від злих духіў. Бо вони би взяли, буў би злий дух убраў сьї в мою шкіру і буў би так, як я, ходіў і пуджіў би людий. — Той віддаў му шкіру і вже більше не йшоў на варгу.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов., від С. Хартуняка М. Капій.

609. Дяк і мерлець.

То було в Мальвичох; був дід, вмер, а дяк чытав савтиру і хлопци були ту на хаті. Як сьї мирлій зачыв рушыги, а дяк гет до подушок сувов сьї, втыков. Теї потім як сьї другий раз порушыв мирлий, а хлопци ті зараз на двір повтікали, но сьї дяк зіставив в хаті. Теї потім як сьї ше третий рас сгрис, а дяк ше сї далі посунув, ше далі втік. Потім мирлий впов, а дяк втік, теї далі ни знаю, шо сьї стало.

Зап. у падолисті, 1905 р. в Вороцові, Городецького пов., від Івана Штойка Іван Савицький.

610. Мерлець перестрашив дяка.

А йїтїя дяк роскáзуваў, шо йїгó кольїга дькуваў ў гóрах, шо го заклїкала Гўцулка чїтати псалтиру. І я читáў, а вона шос там собі лагодила до печі і нарешті дес пішла до сусїди, а сусїда так заўдалї, якби до Дўбок. Я читáю сам, чытаю, аж нарешті кивáйи сї той умерлий і такі устає... а я далі с хати. Заглянуўем чєрез вікно с страху, шо він улаў на зємлю лицєм до землі. Я с страху не вернуў сї. лиш утїкїим аж до дрўгого сусїди. І живў той чоловік ше три недїли, áле нїчо не уповїдаў — ослаблений до трох недїль умер. І бїльше ужє ни уставаў. Я самий вітак с перєстраху відлєжїў.

Зап. в серпни, 1910, від Ан. Трачука з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

611. Утеча перед мерцем.

Помер в Укалові яритник сам і над ним читав дячок псалтирь, а баби слухали, покї поснули. От він читає-читає, шось у його волося дибом піднімаї ця. А діло було так уже в північ. Собачка й лїжала на припїчку малюсїнька та як загарчить, а той мертвець на неї пальцем і махаїть. Вона дужче ричать, він на неї дужче махаїть. Дячок як гляне, а той мертвець уже піднімаї ця. Дячок із хати, мертвець за ним. Тут і баби як почувли, давлять одва одну і собі іс хати бігти, та на порозї як попадали усї кучою! Дячок у лїс, яритник за ним слїдом бігти. Дячок баче, шо беда, зараз за дуб заскочив. Той мертвець тоді не понав за дячком та як понав дуб (думав, шо дячка вловив), та там і остав ся на тому дубі. Дячок чирне три днї й снбї вмер — прилякавєсь.

Борисовська волость, Валуй. пов., Воронїж. губ.

612. Як баба хотіла задушити дячка.

А то там іще у одному місті така штука була. Умерла баба, а та баба та мабуть була яртвиця. От пішов до неї псалтирь чигать дячок, і дочитав ся він до пізна так, шо була північ уже. От він бросив читать і пішов до дому та тілко став у себе уже дома закурювать, а вона із серця хотіла задушить його. От слуха він, а воно шльопа мимо хати так, як відмідь і прямо до дверей. У його і волося дубом стало: упустив і цигарку з рук. От воно як дійшло до двирей та як двинуло разів три за питмо, аж хата затрусилась, тоді і пошльопало назад. А воно бач його ни пустили анголи у хату: стояли на двирях; а як би ни було анголів, а попустив Бог його у хату, так воноб розтирзалооб його.

Борисовська вол., Валуй. пов. Вороніж. губ.

613. Як дяк убив теля.

Помер був побирижник в йіднім силі — ни знаю вже, де то було. Тай побирижничка пішла була до сила по дяка, шоби йшов псалтиру читати. Дяк првійшов з псалтиром, а вона пішла до коршми за горівком. А его в хаті підперла, шоби ни втік і засьвітила каганец. Дяк читав, читав теї здрімало му сі, теї заснув. Пробудив сі, — сьвітло згасло, шось чалапає по хаті; той настрашив сі, виліз зза скрині, хтів фтікати, до двирій, двері підперті. А теля првсунуло до него теї дуц его по колінах, а він ше гірни настрашив сі. Теї помаленько, помаленько, коло неца до постилі треба шукати якоїсь оборони; знайшов магільницю. Теля другий раз приїзло теї знов его штурк, а той талап магільницим теї забив. Сам настрашив сі, ни знає, шо забив, чи мирця, чи шо. Шукає за сїрником, знайшов сїрник, двиг сі, мирлець ляжит там, де ляжав, а насеред хати теля. А то він теля забив. Взяв, затагнув теля під посьціль, а сам стоїт, бо нима більши сьвітла теї чикає або тої баби, або до раня.

Приходить баба теї кличе: А ви є реєнт? — Той сі ни вобзиває. А він ни вобзиває сі, хочи, шоби вона сі троха настрашила. Та другий раз клич, той знов сі ни вобзиває. А та в плач: Де ж ви сі, реєнт, поділи, куда ви фтікли, та ж я хату була підперла? — А тому сі сьмішно зробило теї вобізвав сі, кажи: Я є, є. — Приходить до хати, нарихтувала каганец, принесла фляшку горівки, в дяка аж дух фстунив. Теї попили си горівки, а за теля навіть ніц ни згадує. Вже докінчив псалтвари, хтів рано йти до дому, а вона кажи: Чикайти, реєнт, я пушу телятко до корови, видю корову, спражу вам ше молока. — До теляті, а теля ниживе. Ай, кажи, шо єму сі стало? — Що ж, кажи, пішло за

господаром. — Пішла до корови, спражила молока, той напив сї, посу-
нув до дому.

Зап. у Магдалівці, Скалатського пов., від Захарка Глушки П. Стадник.

614. Як піп налякав ся баби.

Як Стодола був ксьонц туткий, пішов собі на вечирки, на spacer. Тей ішов пізнов поров десь коло водинайцетої години, тей го настрашило: Шло шось с цвинтару. Тей він до него вітповів: *Wszelki duch Pana Boga chwali!*

Воно єму вітповіло: Я тебе ви чіпаю — ти собі йдеш, то йди. — А він як се настрашив, то стояв с пів години — ни міх се донукати до брами, жиби му втворив. Відлежив зо дві неділі. — Потому сказав, що го настрашило, що йшла жінка, вбрана в рантуху, мала ноги завинині. Потому люди приповідали, що була в Вирбівці тої самої ночі і давала дитинї ццки.

Зап. від вуйни, в Будзанові, Теревельського пов., 1903, О. Деревянка.

615. Небіщик ломить ковбасу.

Досин чоловік все маў такій звичай, що на штіри чьїсти коўбасу розлómит і клаў по кавáлковп. А вітак як умёр, ўсе казáli, шо він хóдит; а ўна не вірила, бо не вїгїла пїкóли. Як ужé він умёр, вонї тákже злáгодили і поставили цїлу коўбасу ў вечір ў субóту великóдну. Устаўт рáно, збирають сї йти до цёркви, дивїи сї, а коўбасá розлўпана так, як він клаў, — на штіри кавáлки розлупїў і склаў так, як скла-дáў, як жиў. . І по тїм аж вонá знáла, шо хóдит.

Зап. в лютім, 1911, від Анни Чернецької з Далешева, пов. Городенка, І. Во-лошинський.

616. Як мерлець уставав.

Ўмер буў Митра Танасїїшиного дьидьї. Йа тоди ше парубчиў. Пішли ми на лубок. А лубки справльїли тоди неаби-йакї. Дес коло піў-ночьи дивимо сї, а небїщик пїдносит сї. Льуди поровзбїгали сї, а нїкавїйші пантрили, шо сї с небїщиком стани. Али він рвздиввў сї, шо нїкого ў хатї нїма, таї назад льг.

Зап в серпни, 1904, від Николая Павлюка в Кулачківцях, Коломийського пов. Осип Яворський.

617. Небіщик приходить накривати жінку.

Дїд ходїли до мами умерлїї (вонї малї якóсє покóти трóхи — зам. Варвáри Трачóк). Льгїли вонї спати, а вонї все прїйдўт, їх обмáцают, обмáцают, таї накрїют, таї пїлўг. Ненї кáжут: „Кобї я чўда, то я би сї їх спитáла, чо́го вонї хотїї“. Дрўгої нóчи зноў прїйшли і мáцали

нєню, потому досьгали ще й маму на пїч. Але нєнї не чули, лишє ўсе мама чули, але не питали сї, бо сї бояли. Вонї у сєреду ўмєрли, ў пїйтницю їх ховали, а ў суботу у вєчїр приїшли, тай утворили двєрї у двох хатах: ў одної донькї і ў другої. Мама зачыли зємлю до порога долащувати, а двєрї ўтворили сї.

Зап. в жовтнї, 1910, від Марїї Бєлєй із Далєшєва, пов. Городєнка, Ів. Волошинський.

618. Мерлець ходить до своєї жінки.

Або такі у Михальчї чоловік, як умєр, тай поховали, тай приходї до жінки і так з неї балакаў, як живїй. І так і парадїли, що має робїти, абї ўже не йшоў. Казали ї, абї ўвєла, поперевертала подушкї, абї там клала, де нїги, тай абї лєгала головов там, де нїги, і абї попїтсїнала скрїзь пїпєлом по землї і пїпїд кїмнї. І абї сорочку перевернула і на вїворсть ўбрала. І вона так зробила. А вїн вїтак приїшоў ще, тай каже: „Хто тебе так на, се нарадїў?“ — Увєў вїтак, потрїскаў по хатї, уалоствї сї, тай каже: „Ўже я тут бїльше не буду“. — Тай бїльше не првходїў.

Зап. І. Волошинський в червнї, 1910, від І. Лозовського з Колїнок, пов. Городєнка.

619. Пан у садї.

Шла баба з дївчинов в сат пїльнувати япка. Дивит сє, якїсь сидит пан на крїслї пїд грушков. Тоди кажи до дївчини: Хтось є в япках. Чикай, зара будєм лїпали. — Приходєт блиши, прилєдают сє, пїзнали мирлого нана. Тоди настрашили сє і зачили втїкати.

Зап. від Яндруха Стєпїя в Будзановї, Терєбовєльського пов., 1903, О. Дерєвянка.

620. Мерлець показуєть ся сусїдови.

До мене походили сї одного вєчїра сусїди. Балакали ми, балакали тай далї на горїўку складати сї. Далим по кїльканацїть грєйцарїв тай я таки пішоў за горїўкоў. То було уже у саму опівнїч. Іду я, іду і приходжу до коршми. Лєдвим добувї сї Жїда з бєбєхїў. Ввєў сми око горїўки тай вертаю сї до дому. До коршми ішоў сми за дорогоў, а вїдтїў, думая собї, пїду понад потїк стєжками. Іду я, іду, аж дивю сї, а Гнат Остафїйчук ближит сї д' минї. А ми єго таки того дня поховали. Я шїи у него у хакї буў тай добре пїзнаю, бо мїсїць на дворї свїтит, єк у днїну. Але єк го ховали та дали минї так, як і другим людям подайник. Траба було за єго душу до ўпївночи зговорити пєть Очїнаш і Богородицє. Але походили сї до мене сусїди тай я забуў своє вїдмовити. Траба було молити сї до ўпївночи, бо тої ночи душа приходит пїти воду і їсти колач, шьо за неї поклали там, де ўна сїгїла, єк

і стала на гріб і засьвітила сьм, а потому як згасла тай шезло фсьо. Огжи той хлоп спамйнтав сьм троха, йде з цвйитару, а на дорозі стоїт хрест і кажи до того хлопа: Чоловічи, іди до дому і моли сьм! — А той хлоп кажи: Тфу, то що за біда? — А хрест шиз. А хлоп іде далі, али дивит сьм, йде чорні хлоп і дзеленькайи і зачив сипати вогньом, а тому хлопови аш шипка злазьийи з голови с страху, аж двома руками тримайи і зайшов шісливо ду дому.

Зап. у серпни 1904 р. від Андрія Булки в Журові, Рогатинського пов., Іван Савицький.

622. Майстер мерлець.

Ішов чиледник від мами до майстра. Ішов коло косьцьола. Дивит сь, хтось йде. Гадав си, шо то віт сповіди йде, бо то було в виликий ніст, і став робити цигара, бо хтів просити сьрника. Тимчасом зачивкав, дивит сь, а то йде мирлець, его майстир: Він був в гніві з ним і видвернув сь в прогивну сторону від него. Так тимчасом він его пізнав, жи то є мирлець і зачав втікати до дому.

Зап. від Пшенички Гринька в Будзанові, Теробовельського пов., 1903, О. Деревянка.

623. Кушнір і мерлець.

Одного разу походили сь кушнері до цеху і там забавляли ся. Як розходили ся вже до дому і оден вилійшов в свою сторону. Ішов попри кирницю і дивит сь, а то мирлець. І він с того страху зачав втікати і кричати: Гвавт! — Тимчасом тіи зачали за ним бічи, шо є, а він ніц, тільки чим скорши втікав і кричав далі. Як го злапали, нитали го ся, шо є. І він сь ни міг відізнати зо страху. Ни балакав цілий тиждець.

Зап. від Кобильника Дмитра в Будзанові, Теробовельського пов., 1903, О. Деревянка.

624. Тісні черевики.

Один чоловік пісія смерти до дітей ходив. Ото як іде по вулиці та під вікно і підходе до шевця: „На шо ти мині тісні чиривики пошив? — І до дому йде, зайде і вільтіль зайде та все промовля: „На шо ти мині тісні чиривики пошив“. — Так він ходив шо ночі, аж поки ни прибли його осикович кілком.

Борисовська волость, Валуй. пов., Воронеж. губ.

625. Пригода з мерцем.

Йиден швец ходвў, де но сьм з'явиў мерлець; браў копито і роботу, входвў до хати, зговориў оченаш, вітак розбирає копито і робит коло мирцьи. Так він робвў бис цілий рік. Али йиден рас каўт па-

рубки: Ми йиму так зробим, що він не буде віде ходвї. — І каже: Возьмім йидного парупка, постаўмо на лаву так, як умерцьи. І тогди йиго закликати. — І він тогди прийшоў, зговориў очеваш, розібраў собі копито, і робит. Парупки сиділи на лаві і дещо балакали, тай каже: Ходім, будем йти до дому. — Вішли вони на двір, тай каўт: Він сьи крепко напудит; зачикаймо, він зарас віде той парубок. — І він устаў і каже: Ти чо тутка сидвш? — А швец узвїў і молотком у голову. — Тоті чекают на дворі, той не віходит. Вони сьи дивют чирис вікно, а він лиш посивїў той, шо лишїў сьи. А швец йиднако робит. І тогди віходить до хати, тай каўт: „Мой, не встаеш? — Вони до него серут сьи, а він живий. І той, шо порадиў, маў великий гарешт.

Зап. у Костільниках. Буч. пов., від Софрона Хартуняка М. Капїй.

626. Небіщик Капустїний.

Я служїў у Кирлибáбі тай бу́ло нас два слўги, я до цáпїў наймїў си тай я тотї цáпи нас, а дрўгий кїньми хлїб носїў. Так тот, шо хлїб носїў, то сказаў газдї: „Пусти́т мнї!“ — каже — „цéго, абї я прїгнаў маржїну на осїльницю“. — Женéмо ми ту маржїну у ночї, а вин витак узвїў тай сказаў: „Тут“ — каже — Капу́стїного убити“. — Чьоловїк си зваў Капу́стїний. Ми йшли так пото́ком, а вин ишоў тай так лїсом го́йкаў тай кричьїў, аш сўмно бу́ло. . И я узвїў і тому́ кажу: „Ми обїгїм си, ничьó тому ни кажїм у ночї, аби нам си ни причувáло“. — Прийшло си, а то зарас такї заговорїло. А я кажу: „Ни кажї ничьó, нїчнá годїйна, а мїсьиць новїй“ — кажу. Йик зачьїў кричьига, го́йкати лїса́ми, — аж сум.. І дóти ишоў и кричьїў лїса́ми, дóкїў ми ви прийшли до то́го газдї до хáти и вин у ўоднó кричьїў у лїса́х. А той мїй то-вáриш узвїў тай каже: „Дóбре ви менї казáли, не говорїти ў ночї за Капу́стїного!“

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911, від Филипа Чолана з Ростїк, пов. Вишниця.

627. Мерлець при патрулі.

Фель буў вігом, а я заступником і ми прийшли на патрулю за пси. Прихóдїм пéред Михайла Воробцьї ворóга тай тих сї два зїстáло, а я наперед прїмкнў сї. Прийшоў до ворїг, старахкотїў бўком, а то стоїт хлоп у шїицї ко́ло ворїт. Я тогдї від ворїт: „Ох-йой!“ — на бїк, а тотї стáли обá: „Шо тобї такé?“ — „Ади“ — кау — „Мїхáйло стоїт мертвїй — рахувáти!“ — Потóму як я сї ольїк, то я витак три дни ходїў давїги сї, ци праўда. А при тїм він на́гле умéр і я стоаў при комїсїї, як го розбв́рали і я сї то́го буў ольїк — рахувáти“.

Зап. в падолистї, 1910 р., від Савки Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

628. Жид на окопі.

Іду я собі до Будзанова с Тудорова в ночи; то було літнов поров. Приходжу мжи ліси, дивю се, стоїт Жит на вокопі. В шабасові шапці, в довгі бунді, шітперезаний і стоїт собі на вокопі. Дивю се, хтось стоїт на вокопі, вже се тішу, — буду мав с ким йти до дому. Приходжу до Жида, кажу: Dobry wieczór! раз і другий раз — Жит се ни вобзиває. Приходжу такой до него, кличу: Ходїт, йдети можи до Будзанова? — Жит се піц ни вобзиває, но стоїт. Я тогди дивю се, жи то він ниживе шось, теї в ноги. Аш потому нагадавим си, жи там абуї забили Жида. Тому Жит стояв.

Зап. від Яндруха Стеція в Будзанові, Теревовельського пов., 1903 р., О. Дервянка.

629. Колядники і мертвий Жид.

Шли дівчита коледувати. Коледували по господарях, ніби по католиках. А Жидівочка коло того католика сиділа в сусїстві і кличи Жидівочка: Чуєш, чуєш, ходи сюда коледувати мнї, я тобі шось за тоє дам!

І ті дівчита послушали, бо були молоді теї дурні, зачили коледувати; виколедували, повінчували. Тоди Жидіветко винисло колач за коледу і пішло собі до хати. Аж нарас Жит десь се коло тих дїгвї з'явив (а тому Жидіветкови тато вмер). Вони се настрашили, де се коло нїх Жит взєв, мирлий Жит. Зачили тікати, а той Жит за ними. Бігли ті дівчита до дому зо страху, а той Жит прийшов в вікно, став і стоїт. Дїти се понастрашували, зачили казати: Мамо, подивїт се, шось се дивит в вікно! І стара се придивила, шо то ни є Жит, но є мирлий жидівский. Потому зачила се питати дїтїй, шо то є. Вони зачили вповідати, шо вони коледували в Жида, то він за ними біх віт сáмої тої хати.

Зап. від вуйни Польки Стецій в Будзанові, Теревовельського пов., О. Дервянка.

630. Подвійний погріб.

Штифана Тирского похували, йак Бох приказаў. Али третої днини виртайут сї ў вечір сапалникі с польї стешкоў черес цвинтарь й ўчули, йак Тирский ў йамі гримаў. Зарас сбігль сї льуди, відкопали небішчика й занесли йїго жінцьї до дому. Другого днї ксьондз ше раз мусьї ховати трупа, запичьнтав грїб й Тирский по другім заличьнтавню до пвнї тихо лежит ў вишлици.

Зап. від Михайла Федорака в Кулачківцях, Коломийського повіта, 1900 р. Осип Яворський.

631. Кіл — небощинам.

Оце говорять, в Галичиному відьма ввірала. ни скоро вмерла: стїлину зривали, тоді вона і вмерла. А вмерла, довго ходила ночу до

дітей. Та так от прийде ночу і варить їм і корме їх і обмиває, а як півні закричать, так і піде опять. А мужик еслі услише, ни озивай ся, а еслі озвець ця — так вона його розорве. Ну, він, говорять, слуха-слуха тай к священику піде, скаже: „Шо ж їй робить?“ — Так одривають та осиковим колком прибивають. Так як стануть прибивать, так вона аж заривить. Тодї вже перистане ходить. Це вже давненько було. От і ваш покойний дедушка, отиць Оликсадр, одну жєницину яритницю прибывав осиковим кілком: так кров по тому кілку так і цвиркнула.

Борисовська вол., Валуй. пов. Воронїж. губ.

632. Мерці.

Они показують ся або зараз по смерти, або „виходї з гробїу у чїтверь на стайстри (Страстний Четвер перед Великоднем). Люди гале тогда лісу від обїстя (браму), а мерці приходї грїти ся і просє мило-стинї“. А що то великий піст, коли люди ще лиш приготавлиють ся до Великодня, тому милостиню дають аж на Великдень рано.

Зап. від Стефана Глушки в Тростянци, Снятинського пов., Ос. Михай-лецький.

633. Мерці на прогульці.

Вийшов мїй брат на двір і видїв, що йде три мирці і наприд них псучок. Він се настрашив і втік до хати. Тогда став в вікні, дивит се, що то за єдні йдуть. Пізнав, що за єдні. Тогда пішли вони собі в місто. А він вїд, но в вікні стояв і дивив се, єк вони будут знов повиртали. І так само повиртали с тим і пішли в цвинтар.

Зап. від Яндруха Стеція в Будзанові, Терєбовельського пов., 1903, О. Деревянка.

634. Небіщики приходять закурити.

Мої небіщик дїдї казали, що їх дїдї ше росказували їм, шо почували раз ў полі ў далєкім — ў сїножьти ночували, а того чьїсе два гази помєрло ў селї було, і вони зачьїли палїти, а ти небіщики приходьи обá від ним, позакурювали собі люльки коло вогню... А ўони сї дўжи були настрашили, як їх уздрїли, а ўони кажут: „Ни бїгти сї нас, Юрку тай ти Штифани, шо ми прїйшли, бо ми такú покúгу мáйим“.

Зап. Ів. Волошинський в падолистї, 1910, від М. Писанюка із Далєшева, пов. Городенка.

635. Мерці ходять на пущєнє.

То було перєд великим пúщївим вáшим... Тай лиш ми польгáли спáти, чўйим, а то шєс дудвїт: дúду, дúду, дúду... Вітáк льбдї вї-хóдьи, обїйшли до кола хáги, тай не було нічó; а то були ўмерлі.

Зап. в жєтви, 1910, від Анни Павук із Далєшева, пов. Городенка, Ів. Во-лошинський.

636. Що дають мерцям на пущене.

Мертеї приходьї на велике пущіньї. Сьвїгло горїт, кладє сї у мишїнку студенцї тай... Вовї, кажут так люде, що вовї приходьї тай їднї.

Зап. в жовтнї, 1910, від Анни Павук із Далешева, пов. Городенка Ів. Волошинський.

637. Мерці співають на цвинтари.

Я шьї служуї при веську. І ми стояли ў однім селї. Шкадрона уланїу у одного Жїда, шьо вінаймаў стайню на конї. Таки недалеко малисмо касарню у другого Жїда. І ходилисмо на вару до магазину пороху. Тай говорили їднї, шьо там стояли на вартї, шьо там шьос пужїє у опїюночї. А магазин буў так тут, а цвинтарь грохи далше, лиш через дорогу. Говорили та говорили. Але я кїлко стояў на вартї, а нїколи не стояў ў опїюночї тай не дуже віриў, бо чого то люди не говорї. Аж раз припала й на мене черга ў опїюночї їти на варту. Прихожу я на варту, завїу нас капраль, ми аблізували си, тай хожу наўкруг пульвера. Аж почерез чьїс чую, шьос співає на цвинтари. Я дивю си, а то шьос біле їдно, друге, третє. Ходит того почерез цвинтарь та співає, ек ксьондзї. Справили си рїдом, тай ближут си шьо раз близше д' мнї, а я засторонїў, стаў тай дивю си, шьо з цего має бути. Пішло те ў однім їдїдї до їдного гроба, поставало з кагїлницями тай відпраўляют. Я аж тогди вагадаў собі, шьо менї не відно стояти на вартї на їднім пляцу. Беру тай зноў хожу наўкруг пульвера. Ек я відвернуў си до цвинтаря плечима, то здає ми си, шьо їни їдут за мноў, а я таки деревїю. Здає си, шьо чьїка лиш на їднім волоску держит си на головї. Я відвернуў си лицем до цвинтаря, а то ўже нїкого нема, лиш відгомїн від співу котят си по цвинтарнім саду.

Зап. Ос. Михайленький в Тростянци, Снятинського пов. від Павла Федорука.

638. Як річи пересували ся.

Служили ми в Малиховї в ксьондза, а той ксьондз мав тата. А ксьондза жївка ни хтїла того ксьондзового тата тримати при собі. І завїз ївго фїрман до колїї тай він поїхав до другого сїна, того ксьондза брата. Іно приїхав, зарас захорував і написав лист назад ду того ксьондза, жи дужи він хорїй. І поїхав ксьондз, відвідав свого тата, правда, ту він хорїй, старїй тато їго. І той ксьондз там довго ни був, вирнув сьї назад, а зарас за ним той тато вмер. І приїшов тальфон, жи юш тато нїбошник. А зїставив свуї річи ще той тато в свого сїна в ксьондза в Малиховї.

На сьвїтїй вечір їмосьць з ксьондзом сїла в покою при столї, а слугї в кухнї, то крісло присунуло сьї аж до стола. Потїм сьї шафа.

утворила, і тими річима перикидало там, книшками і потім ау шафи книжку кинуло на стіл і пирисувало листками. І тугди їмосьць вкїкла до слўгів до кухні, а їгомосьць стали куло егола і задумали сьї.

Зап. у падолистї, 1904 р., в Вороцові, Городецького пов. від Гнатка Мороза Ів. Савицький.

639. Мерлець упоминаєть ся за довг.

Єден хлоп купив конє в коноводника, старого. Дав му петку, а за місяц дисетку має дати. Так той Жит вмер, а дисетку той хлоп єму ни дав. Йде той хлоп рас в ночи коло водивайцятї години.

— Чуєш, Івани, дай тую дисетку моєм дїтьом — так той мирлий сє вобзиває.

Той обіцяв дати. Дві недїли минуло і хлоп дисетки ни дав. Тогди йде в ночи той хлоп п'яний. Жит кажи: Івани, де ти їдиш?

— Ти паршивий, Жиди, я твоєм конем їду!

— Чуєш, Івани, як ни віддаш тої дисетки, то зара тебе возьмў с коріним!

Жит як потріс патлами і зачили Івана молотити і єго конє і хлопа забили. — Вже копец.

Зап. від Явдруха Стеція, в Будзанові, Теревельського пов., 1903, О. Дервянка.

640. Мертвий довжник.

Цирковний сторож Ольховик Васька уже нескїльки років сторожує. Він в роду ни жинив ся і скупий-прискулий. Харчив ся він більше по людях, або у икономїї на кухні. Все жалуваня і окремні доходи він складав, нікуди ни тратив дарма і олниї копїйки. Один молодий чоловік, служачий тутешній, кажись учитиль той, шо од чахотки умер, нивадовго до смерти йому на шось понадобилось гроший. Він проноухав, шо у сторожа Васьки є багато гроший. Він пішов до його і позичив у його по вексилю 300 рублїв гроший. Пожив він шось ни довго, скоро після того умер. Васька тоді сам ни свїй, пропали його гроші. Так він з досади пішов о півночі на могилу миртвиця править з його свої гроші. Став на могилу і давай кричать: Оддай гроші, сякий такий, лає його всякими словами. І так він цілий тиждив ходив на могилу покїйного должника, все правив долг. Кричить там, лаїць ня, страмить його: Давай гроші, як тобі ни стидно, ни грїх? Узять узав, а отдавать ни хочиш. — Приїшов він до дому з кладовища. Тїко роздїг ся, лїг, потушив огонь і ни епів задрїмать, коли дивить ця, їде той самий мертвець, з якого він правив долг. Мертвець був у вєсьому білому. Підїйшов до постелї, як схватив Ваську за патли, як почав його колотить і добре таки його по-колошматив. Підняв ся Ваєя у ранці, все болить, все равно, як у ступі

побув. Сібірний дідок ни боязкий був, ни зовсім злякав ся; хоч і боліло все, а всеж таки наміряв ся у ночі піти на могилу з кочиргою побить миртвиця, як шо вилізе з могили. І іще було в його в мислі нас...ть на могилу. Діло було під неділю, служили в церкві вечерню. Опісля вечерні, коли уже повиходили з церкви всі люди і духовні пішли, Василь остав ся сам у церкві. Взяв мітелку і почав підмітати. Ні з сього, ні з того, ни видно було хто, свиснуло сторожа по уху, схватило його за шворот і ну тасувати. Аж на воздух його підкидало та на піл бросало і причитує: Знай, знай, як з мертвих гроші требувати та лаять їх скверними словами! Так воно його так уходило, шо він на силу доліз у сторожку. Після того він довго прохварав і все з синяками ходив. З того часу він більше уже ни ходив на могилу і другим заказував, щоб ни правили з миртвиців грошій.

Зап. від М. Хайлової, с. Шибекіно, Білгородського повіту, Курської губ. П. Тарасевський.

641. Як відданиця викрутила ся від мерця.

Була собі дівка, тай хотіла віддати си, але дуже вібирала, шо хотіла богача великого так, шо собі її зогидили і ніхто ві не хотів брати. Раз у опівночі чує вона: хтос пукає у вікно тай просит си до хати; а вона взяла тай пустила, а то був опир. Тай каже опир до неї: А ти пішла би зо мнов? — А вона каже: Я не знаю куда. — Ходи, сїдай на коня. — А вона хоче, не хоче, тай берут, тай ідут обоє. А вона не знала, шо то опир. Ідут, ідут, а він каже: Місяць сьвітит, опир іде, ти не боїш ся, дівко?

Я си не бою, бо я з тобою! — відповідає вона і знов ідут. А вона взяла з дому звій полотна. Ідут вони на гріб, а він каже: Огут ми маєм газдувати, але йди уперед ти. — А вона каже: Не! йди ти, бо я, каже, тут ше не була, я не знаю у сїм домі. Иди ти уперед. — Він іде уперед, а вона каже: На тобі отсей конец полотна, аби ти не гадав, шо я не йду за тобов. — Тай поволеньки суне за ним полотно, розвиває, а все поволи, аби вістарчило, закїв когут не запіє, бо би і опир узяв. Тай вже коли лиш досотує, а він каже: Та йдеш? — Та йду, йду, — тай у той раз когут запіяв, тай яма си засипала, а вона си перехристила тай прийшла до дому, то застала ще сьвітло, шо догоряло.

Зап. від Іоруци Орчук у Раранчу, Чернов. пов. О. Рак.

642. Вмерлий коханок.

Любиў парбок діўку тай вмер. Віттак місяць настаў, він приїхаў свивим конем: Збирай сьи, поїдем. Ідут, — чикай! Я забула, возьму си звій полотна. Узьшла. Идут. Місяць сьвітит. Він і сьи питає: Чи боїш

сья, моя мила? — Не бою сьї, бом с тобою. А вона гадаїи, шо він живий. Приходьїт коло цмнтару — розкрїта яма. Він каже: Йди, лїзь в ту ямку. — Вона сьї зльїкла. Ньї, кажи, ти лїзь, я тї дам перше полотно. — Влїз, та му дала полотно, він розвиває, а вона фтїкає. Али стояла хатка на поли. Розвинула полотно, він сьї дивит, полотно йї, її нїма — таї далї за неў. Вона сьї обгльїнула, таї борше до тої хати, а тах опир лїжит на лавї. Вона беўх на піч. Він до хати, а той з лави і бют сьї. До опівночи сьї били; когут запїяў, с того мазь сьї розльїла, а той на лаву. Длїтого мусьї бути все при мерлїм, бо другий прибїгне.

Зап. у Костїльнїках, Бучацького пов. від Грїця Кузя М. Капїй.

643. Мерлець хапає коханку.

То една дївчина закохала се дужи с парупком. А его віддали до жомнер і він там в жомнерах вмер. А вона нїц, іно за ним жалувала, жалувала. Приходить до неї жибруща баба теї кажи: Чо ти, шїноньку, така шумна?

— Е що ви мнїї, бабуню, порадити?

— А хтош ти, шїноньку, порадит, як ни я? Таж я тобї найлїпши пораджу. Бош то я весьо розумїю, бо я вже штара жїнка!

— Ай, бабуню, якбїсти мнїї порадили, то я бї вам ни знати що дала.

— Вововїч мнїї, шїноньку, що то є.

— Та то я се закохала с тим Гаврилєм, а він пішов до жомнер, анї чутки за ним нїма.

Як баба то вслухала: Чикаї, шїноньку, прїїде. Будеш вечир шїдїла в вікнї, він прїїди до теби на кони, абїс му подала руку, абїс се ж ним жвїтала.

Як зачила баба шептати: Як же — прїїнеси і як вмер — прїїнеси.

Сїла дївчина в вікно. Десь коло водинаїцетої години прїїхав Гаврило на кони, вона з вилїкої радосї подала му руку, тої як ї сфатив на конє, пігнав з нев, хто знає де — до нїнїшого днє нїма ї.

Зап. від мамї, в Будзановї, Теревельського пов., 1903, О. Деревїнна.

644. Мерлець забирає жїнку на своє газдївство.

Жїла собї жїнка, та чоловік умер таї почав до неї ходити. Вона злякалась, та вже пізно, припустила до себе. Їден раз приходїть він і каже: Іди зо мною, Голяно чи там Хрїстїно. — Вона дурна і каже: „А тож піду“. — На другу нїч прїїзжає такий гарний файтєв, а в него такі конї гарячі, що так і скачуть. „Йди, берї своє добро! — каже мрець. — Пішла, набрала весього і скатеркїв, і рушникїв і полотна

і всякої всячини. Сіла вона, як дернуть коні, як полетить... Ідуть вони, ідуть і приїхали до єго ями". „Ну, каже, голубко, лізь в яму, а я буду подавати тобі працю". — „Ні, мій миленький, лізь ти, а я буду подавати". — Бачить вона, що це не жарт, таї думає, якби втікати. От подала вона і рушвики і скатерки і думає: Дам я єму звій полотна; іден кінець дам їму, а звій покладу над ямою, він буде сотати звій, а я тим часом влічу. — А звій довгий, та довгий. Зробила вона так таї хода. Біжить, біжить. Аж бачит лїс який і там хатка. Ввійшла вона тудя, таї захоловула; бачить, на лавці лежить мрець і коло него свіча горить. Страшно їй, але не хочи ся понастись в руки того мерця, шо сотає звій. Вбігла вона на піч і сидить. А той мрець в ямі сотав, сотав полотно, але висотав усе, таї каже: „Голяно, а подавай ще". — Не чути. Він іше крикнув, потім виліз із ями, та як побачив, шо їй нема, розсердив ся та за нею. І він прибїг до тої хатки. Чує Голяна, шо слухає її чоловік, таї сидить аві жива, аві мертва. Коли бачить, встає мрець, шо лежав на лавці, та до того, шо на дворї. Бюць ця вони, іден каже: „Це моя дівка", а другий: „Брешеш, бо це моя". — Бились вони, бились, доки півні не заспівали, а тоді вони трах таї розспнались.

Зі збірня Д. Щербанівського.

645. Земля викидає мерця.

Буў оден такий чоловік, шо як опхóдьи доўко́ла цёркви с проңе-сїюў, то він не хокїў ніколи ітї, лиш стоїў ко́ло двїцїйї. Потїм, як він умер, єго все земльї вікидала на вёрха з деревїщем. Єго все прикопували пáру раз і все земльї вікидала і вітáк вже бóло деревїще на вёрха. І кўри сусїднї віморпали там ямку і пёсли сї піт тим деревїщем і ко́ждий сї боїў яйці тї брáти, бо с під мертвóго ко́ждий сї боїў. Аж покїў так однóго рáзу посходїли сї на вечервїцї парубкї і дїўкї. Там буў багáцкий син йиден на тих вечервїцьких і йидна лїўка бóла дўжи бїтна. А той багáцкий син сї з неї посьмішкуваў і казаў — а то так сї дїяло о дванадцїтї годїнї по ўлїўночи — казаў: „Ѓк ти підеш, овмеш тотї яйці тãпер о пїўночи, то віддаш сї за мене". — Так сї з неї посьмішкуваў. І вона гáрас си вїмовила при сьвїгках і пїшла до дирвїщї і зачїла брáти яйці. І покїм той устаў з дирвїщї і учївїў ї сї за шїю — той мертвий і ка́же ї: „Ти не бїй сї мене нїц, бо я, як ше живў на сьвїтї, то вїдди не хотїў обїйтї цёркву докóла, томў мене земльї викидає на верх". — Ка́е: „Ти тóго сї нїц не бїй, заберї яйці і докóла цёркви обнесї мене". — Пóтїм вона яйці забрала і обнесла єго три рáзи докóла цёркви і він від неї зник і не знáти де він сї дїў і шо. Пóтїм она тї яйці привнесла і тї сї дўже залвувáли на вечервїцьких, шо бóла ўраз з нїми і пвтáли ї сї, як вона тї яйці дїстáла, а вона їм роскáзувала,

як то було. Другої днини вона пішла с тими сьвітками і с тям богацким парубком і пообзирали, що яєц нема і деревище не застали, лиш сї земля засунула так, як від разу поховано і потім він ї мусіў узьйти за жінку. Він казав на спас, а вона си вімовляла при сьвітках.

Зап. Ів. Волошинський, в жовтні, 1910 р., від А. Ірещука з Ісакова, пов. Городенка.

646. Як дівка зняла шапку з мерця.

В їдній хаті справляли вечерниці. Прійшли хлопці, парубки і дівки. А ті вечерниці були у бідної баби, жи не мала нікого, тільки дві дівки. Зложили сї хлопці на горівку. Але ніхто не хотів піти, бо була вже пізна ніч. А молодша дівка баби каже: Чекайте, я зараз піду. — І взяла фляшку, гроші і побігла. Як ішла до корчми, то нічого не виділа, а як йшла с корчми, то йшла коло фігури. Подивила сї вона в бік їд фігури, а коло неї стоїт білий хлоп. І шапку мав на голові. Хопила вна ему шапку і прибігла до дому. А то був вмерлий. Приносить горівку і шапку в руках і каже: Видите, хлопці, ви гадали, що мене напудите, а я з котрогось з вас ще й шапку зняла. — Отже вони сї здуміли, що то сї зробило, бо вони с хати ніде не виходили. Ані сї кивали. Бе дванаціта година; приходит в хату вмерлий і каже: Дівко, заложі мї шапку так, як смі зняла. — Хлопці і дівки заціли сї всі радити, що с тим робити. Взяли, і врадили сї так, жи вна винесла шапку перед хату на ків. Кажут: Він приїде тай си возьме. Але він не брав. І другої ночі знов прійшов. Знов каже так, як першим разом. Але хлопці пішли сї радити до ксендза. Забрали хорогви і так йшли, як мертвих ховают. І пішли під ту саму фігуру, аби дівка заложила шапку на того хлопа, як взяла. Ксендз відправив, а дівка заклала шапку на хлопа. Він ї лише доту-лив сї, а вна впала на землю мертва.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. пов. в липні, 1906, від Митра Гавриляка В. Левинський.

647. Дівка та опир.

Иїднього разу ішла діўка на вичирвіці; але так ї віпала дороба їтї попри цєркву. Іде вона, а на брамі стоїт парубок у шьїпці; а вона лапнула ту шьїпку тай полєкіла на вечерніці. Тай берє тай показує ту шьїпку, кає: „Агіт, стоїў якїс парубок у шьїпці, а я узьїла тай ухопила з него ту шьїпку“. — А та шьїпка була з вінком. Але ту низзагодї прилітає опирь до вікна тай кліче туту діўку, аби му вінесла шьїпку. Вона сї бояга вінести тай віспіла другими, ци парубком, ци діўкою; той ни хотїў брати, хотїў, аби вона сама вінесла. Тай так він прочїў сї, аж покїў когут не запіяў. Вона йниму ни віносила, запіяў когут, а він щез.

Тай уже рано прийшла вона с тих вечериць до до́му, зачина́в гьйдеви тай ве́ни роска́зувати, шо здо́ймла з опи́ра шьйпку тай ни зва́ти, шо робі́ти; опи́рь не хо́че від дру́гих бра́ги, а вона бо́йт сї йи́му да́ти. Але старі́й ві́ц не ро́бит, лиш іде́ до ксьо́ндза ра́нити сї, що би то́му робі́ти. Ксьондз ка́жи так: „Най вона́ при́де до сло́вди, най сї віспо́відає і най сї“ — ка́же — „збере́ на сме́рть, зробі́ти і тру́нву і запа́кува́ти і ў тру́нву і взьй́ти с це́ркви проце́сію і шьйпку покла́сти на тру́нву і буде́м і не́сти так на цви́нтар. гий хова́ти“. — Тай той і дьйі́ так зробі́ў. Пішла́ вона́, віспові́дала сї, ўбра́ла сї на сме́рть, тай зробі́ли й дере́вище, залі́зла у дере́вище, забі́ли, взьй́ли проце́сію, несу́т хова́ти. А шьйпка на ди́ривщи́ песе́ сї. За́несли на цви́нтар, бу́рчи, як сї зва́ла і шьйпка дес сї лі́ла, ні́хто не зва́є де, і дї́ўку розві́сло.

Зап. в грудни, 1911 р., від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка І. Волошинський.

648. Піп ховає мерцеву шапку.

То було у одної удовиці. Сходили си туди до тої хати на вечериці. А та удовиці сиділа коло цвинтарі так, шо скоро треба було нести воду, то треба було переходити через цвинтар.

Одного вечера зговорили си парубки, шо хто піде у 12 годині по воду через той цвинтар, то ми єму дамо хокь бочку пива, хокь 5 корон. — А гі́ўка, такі хатна, каже: „Давайте миві, я піду. — Виляла она воду з коноўки гет і пішла і принесла воду і нічо ї си ни стало. На другий вечер прийшли парубки зноў, але уже мали ви́гарок і каже оден: Скоро би хто тинер пішоў по воду, але у 12 годині, то має дванацет корон. — І та гі́ўка зноў пішла. Взела она коноўку і пішла на цвинтар, а за хвилю вернула си без коновок і принесла шепку. Каже: Іду я, а то якис сивий чоловік у сиві шепці иде проти мени. Я зі страху кинула коноўки тай руки отак (показує), а то чоловік зник, лиш шепка лишила си миві у руках. — Трегого вечері уже не було ні дївок, ні парубкіў, бо мали страх від тої шепки, а то шос ходит по під вікна, і голосит, аби она вернула шепку. Она дуже си слудила. На другий день пішла она до попа, аби порадиў, шо робити. А ксьондз (ксьондзи усюди однакі), каже він: Дай мені 10 левіў, то я ту шепку так похваю, ек мирце. — Дала она. На другий день пішоў він з процесийоў так, ек по кіло. Увійшоў у хату, а шепка стоїт на лавици. Каже піп: Но, хто ту шепку узеў, най ї нисе аж до яни. — Уаєла та гі́ўка шепку і так, ек с кілом, ударила три рази у хатний поріг. Як ударила третий раз до порога у сїнех, то у тій мінуті зникла, шо не було ні ї, ні шепки.

Тай не знати, де то си діло.

Зап. від Михайла Рошки в Карлові, Снятин. пов. 1911 р. А. Овищук.

649. Мерлець хапає дівчину.

Ішли ночу дівчата на вечирниці; дорога туди лижала, як є мимо кристянського кладовища. Дойшли вони до кладовища, їм стало моторошно, всіх отороп узяв, волосє так у гору і поїзало. Всі порішили було вирнути ся до дому, бо показалось їм дуже страшно проходити мимо кладовища. А одна була сміла дівчина, нічого ни боялась. Стала підбивать останніх дівчат: Ех ви, мокрі кури! Чого ви боїтесь, шо вас вовк ізвість, чи шо? Ни бійтесь, мертвий ни встане, ходіть! — крикнула настойчиво сміла дівчина. Дівчата трохи ободрились, хоч не хотя, а все таки пішли.

Надійшли вони, як є, на супроти середини кладовища, дивлять ся, на одні могилі біля криста сидить мертвець у білі одежі і на голові білий калпачок. Всі дівчата так і похолонули, хотіли тікати у розсипну, хто куди попаде. А одчаянна дівчина їх остановила: Куди ви, дурні, біжете? Підждіть, це хлопці хочуть нас полякати. Я знаю, хто це... Це Ягор Лимішка. Підждіть, я побіжу, з його калпачок звіму. — Вона ни довго думавши, побігла туди і митю мимольотом схватила з його калпачок і вирнулась упеть до подруг і годі вже всі вмісті побігли на вичирниці.

Прибігли на вичирниці, бросили ту шапочку, почали сміят ся, шутити; дальші більше і забули про того мртвиця. Коли трохи згодом чують, стука шось у ставню. Вони спитали, хто там. А воно одвіча: Давайте мою шапку! — Всі дівчата пирилякались, принишкли і сопуть, одна з другою пириглядають ся. Вони ни хотіли тут обзивать ся, думают сибі: Постука і одстане. А воно одно стука і стука. Панї матка ни знала, в чім діло, хоть і сибі вмісті з дівчатами ошоломила, а чого, сама ни знала. А далі насмілилась і каже дівчатам: Ну, чогож ви замовкли, яку там ви шапку брали? Оддайте, чогож воно буде нас бізпоять? — Кой які обізвались: Та ми її ни трогали, то Галька взяла. — Ну та все равно, хтоб там ни взяв, оддайте. Галько, оддай! — крикнула панїматка. — Галька хоч і сміла була, а в душі в неї похолонуло, виносить за двір шапочку побоялась: Одеснула вікно і викинула шапочку на улицю. А мертвец ни бере шапочки і од вікна ни йде, одно требає: Давайте міні шапочку. Я ни возьму, каже, поки сами надїните міні на голову. Хто взяв, той нихай сам виїде і надїне міні на голову.

Тут всі стали гвать Гальку: Иди, надїнь йому калпак; коли зняла, так тепер же і надивай сама, а то чириз тебе і нам нима покою. Иди, проведи його, а то все равно силою вишним тебе на двір. — Гальці хоч і ни хотілось виходити та треба йти... Вона дуже боялась, так у мороз всю і бросило, душа в пятки вступила і вся трусилась, ниначе од лихорадки. Пирикристилась вона разів з три і пішла. Тіко виїшла

за ворота, взяла той калпачок і хотіла надіть його мертвецеві на голову, а він схватив її і полятів на кладовище. І вже вона більше ни вирталаєь, пропала дівчина біз вісти. Тепер ніхто ни ходе почу мимо того кладовища.

Зап. від Прієьки Чиридникової, с. Шабєино, Білгородського повіту, П. Тарасєвський.

650. Страх перед замерзлим чоловіком.

На перший сьвіт-вечір пішоў до Чернилиці за своїми справуєками Панько і він буў чоловік дужи побожний, цілий день поєтвў, пішоў нати, не хотїў нічо їсти. Ішоў с Чернилиці, мигіль сї звїєла з морозом і упаў і замерз. Потому третий день віт росповіў, посїдали на коні, їздили по полю шукати за ним. І ни найшлим єго. Аж на Новий Рік пішоў Василь Волошук до Чернилиці і недалєко стешки налібав люцкі рўки. І прибіг суда до села, ми сї забавїили тут у сусїди і зачьїў ўповїдати, шо там і там находїў під снігом рўкі. Я потому борше запрїїг коні і взьївїм йїго і другого чоловіка і далі поїхаў. Прїїхавїм там, де він, зачьївїм опкїдати сьїг кóло нєго. Якім роскїнуў нóги ў самперел, потому роскрївїм твар і стáло мнї чос осоружно. Потому якім зачьїў брати, а він примєрз до землі, а я лопáтоў поїїт крїжі; він злапаў за нóги, я за гóлову і кїнулим на сáни. І наколім йїго кїнуў, так кїньми гальóпїм лекїў. Наколі ми зїхали з горї, з Дубок фіра вїїхала, хтіли нам не дáти йїго. Кáжут, шо загравїчний, то не годїт сї пускати. Потомум привєзли до дóму, люди сї збігли, всї звáли, шо то Панько.

Зап. в жовтнї, 1910, від Ф. Луцїка із Далєшева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

651. Жовнїр ночеє коло мерця.

А був, знаєте, жовнїр старий. Ішов з войська через ліси в ночи тай зблудив. Не знає, куди бї йти. Але дивит сї: так далєко-далєко сьвітло горит. — Я, каже, йду на боже їмє, йду на то сьвітло. — Прїїшов там. Приходит до тої хати, нема нікого, лише вмерлец лежит на лавици. І нема нікого, лиш пес лежит в ногах. І той вїїшов. І клєк, як звичайно, помолїв сє Богу, тай устає, тай собї сїв на столец кóло вмерлого. Але ту голоден. Аї всюди поотварєно було. Горївка стоїт на столї. Випїв собї єдну, випїв другу. Та пішов по хатї, попоїв і тоди сїїт цáлу ніч. А в ночи так кóло дванацїтої години вмерлец спущєє нóги на долину. А пес нїби то гарчит, аби не вєтавав. Той устав. І почєв з ним говорити. — Коли ти сї, каже, не бояв до мене повернути, то й нічо ти сї не стане, можєш сїдїти, аж мене не спрєчут, нічо ти сї не стане, аї голова не заболит. — Той сїдит, молит сї Богу до рáне. — І, каже, шо де пїдєш, то будєш мати щїстє. І, каже, я тобї дам зїлє:

Що схочеш, то дістанеш, будеш коло себе носити. Від того ти сі нічо не стане. — Каже еден: Попріздзели на погріб отець, мати. Пріїхали ховати тай лишили самого. А ту Пан Біг дав душу, жи коло нього пильнує, жи він сам не є. Потому, як поховали тіло, і був великий бал. Балювали сі. Він був з лісничим. Таже тоди коло жовнере дуже асстували. — Тв, каже, останеш, не підеш віде. Ожениш сі і будеш паном. Він остав. Оженив сі. Панував потому, пане, панував! По панцьки жив.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. пов., від Курія в липні, 1906 р. В. Левинський.

652. Як бідак прийшов до маєтку.

Був богач вилікий, мав майток, а ни мав жадної фамільїї. Та ни мав, но йидного кума. І так завши до нього казав: „Куми, йак ти міньї то зробиш, що йа тьи буду просити, то йа тобі весьой майток запишу, йак ти міньї то виповниш, що йа тобі буду казати, али мусиш міньї сьи пітписати. Йак йа умру, жибись ти коло мени обидві почи сьїдїв, а третю ніч на цвинтари таїжи. — Теї той так зробив. Пітписав му сьи, той приходит до дому, ну, тай повідайи жїньцї. Тай кажи: Жїнко, будем маи тїпер майток від нашого кума. Али ти мусиш зо мнов так само сьїдїти. Жїнка ту вобїцьїла, жо піде. Али теї кум зарас ни заловго вмер, так він мусьїв йти до нього на ніч. Так він просит свойї, жоби вона з ним пішла, али де? Вона кажи: Тп йак хочиш, то йди, али йа ни піду. Так тен рат ни рат, тай пішов сам.

Так він сидит коло нього, натуральни йак льуди коло вмершого сьїдїт коло дванайцїтоїї і далї, теї го потім всеї повітходили, зоставили самого. Али він свойу обїтницю мусит випелвити. Так він сидит, теї сьи молит, теї просит Бога, жоби му Памбіх допомїх випелвити обїтницю. Али вмирлий підносит голову:

— Чи ти, куми, йи?

— А йа... йи...

— Ну-ну... сиди... добри.

А він піт страхом Бога чикайи, жоби йїно сьи скоро день зробив. Щасьтїя божи, жим відбив цїлу ніч; алиш бо ще двї. Теї приходит, кажи до жїнки: — А диви сьи, нічого ми сьи ни стало, а ти зі мнов ни хтїла йти. Али чень підеш хоць на другу ніч? — Али де бим пішла? Можиш си йти. — Так приходит вечїр, чоловік жїнки просит, али де? Нима мови в тім. Так само було і на другу ніч. Той жиш, хвала Богу, вже двї почи пирїбув, али трета ніч гирка. Га, відбув сьи рано погріи кума. Так тен кум стурбований, йак то третю ніч ще пирїбути на цвинтари. Так іде той кум до ксьїндза, — радит сьи, що він майї с тим робити. Він повів йїму, ксьїонц, на тойї: А ти приходив сьи до мени радити, йакис майток брав? — І той йїго так порадив, воцкroppив йїго

свѣченюв водов і дав йому свѣченої гриди і казав му йти на цвинтар пидалеко йго гробу і три рази коло зробити і там в серединї сидѣти. — Натуральни, той так зробив. Наресьці сѣдѣт собі там у тїм кулку, али дѹхи приходѣт, вигьгайт тѣло з гробу теї мордуйут. А йго так просѣт, жиби він вийшов з за тойї крити, али він ньчого, но сѣи молиг, Бога просит. Наресьці йому злота дали йидну купку, али він ньчого — другу, третю, али він ньчого.

Нарешці теи кум йакось сѣи вирвав віт тих зли-духів, чай упав коло нього за гриду. Той допіру до нього: Бі' заплаць ти, куми, бі' заплаць ти, жоє ми с пекла вибавив, боє видѣв, шо сѣи з мойим тѣлом дѣйало; то так були мойу душу ростаргали. То так кум твуй майнток той. Ти щасливий і йа щасливий. Али той майнток йа зробив тїлько, жо йа льудий ошукував. Али тебе напоминайу, бис і других напоминав, жо бис сѣи нїгди на чуже ни лакомив. Буть здоров, куми. Теї пішов до гробу.

Зап. від Броня Бабіч, Львів, О. Дервянка.

653. Небіщик гостить брата.

А яритники тож ходять глупої ночі і їдять дїтей. Де попаде у колисці, як ни похрвсте яка баба колиски, так вони забирають дїтей тих і їдять. Чириз те должїи люди кожного вечера, як лягають спать, христїть вікна, двері і вирхи у пічі і грубі. У бабів кой 'ди случаї ця, шо хтось краде дїтей. Ого саме ж і вони їх крадуть. Один чоловік розказував, шо він чумакував у місті з братом, так йго брата у Криму заховали, на шляху. А брат йго та був яритник. От той чоловік чириз скїльки времвѣ поїхав унять на Крим за сілю і довилось йому глупої ночі їхать по тому шляху. Ог диви ця: устав із могили йго брат і так ласкаво з ним поздоровкав ся, пригласа йго вечерять: „Може ти, братуха, голодний, так ходїм на хутїр, повичеряїм“. — Цей чоловік ни совѣи злякав ся, пішов із братом. А він повів йго до одного багача, посадив за стїл, витяг із печі разної разности і поставив пирид своїм братом: „Їж, скїлко вгодно“, каже умерший брат цьому, а сам тоді никнув до колиски, аж нїльзя узять: похристина колиска. Та тоді і каже: „Ну либі, брат, розжив ся повечерять, а сам хоч і голодний буду. Песидь же ти тут, а я піду скрізь по слободї; може де розживусь“. С тим він побїгав довгенько, а таки ни вдалось схватить дитини. То вікна пирихристинї, то колиски. С тим і прийшов так до цього та тоді і каже: „Ну, брат, повичеряв, так ходїм на місто“. — С тим і пішли до биків, а ті хазяїва даже і ви знали, чи у їх хто був, чи не. Прийшли вони до волів, тоді той покойник попрощав ся з цим братом і полїз у могилу,

а цей поїхав по своїй дорозі. І він, той покойник, приказав ще і поклон дітям і жіпцѣ.

Борисов волость, Валуї. пов., Вороніж. губ.

654. Танець у небіщика.

Буў такий дурний і мудрий браті. Дурний як умираў, то казаў розумному: „Брате, як будеш сѣи жиниў, то абис мене на вісілы кликаў. І я прийду до теби. — Якуратны сѣи жиниў, пішоў просити на цвинтар. Грїб сѣи втвориў. Ну, брате, ходи на вісілы, бо я сѣи жевю. — А той брат йго каже: „Ходи, тимчисом в мене сѣи забаўляют. — Той го привіў, таке музики грают. А того молодого взяла охота, каже: „Не знати, як би я пішоў в танец? — А той брат каже: „Проси того діда сивого, то він ты позволи. — Якуратны той му позволиў. Вишоў ййден танец: Ей, брате, я би ше раз пішоў в танец. — Вішоў той танец: Ей, брате, я би ше пішоў! — Проси зноў того старого. — Пішоў! І як вішоў, каже: Ходи, брате, там дес коровінчуки чикают. Як я пішоў суди, то сѣи смеркало. Гай, гай, збирай сѣи. — Зібрали сѣи, віходь на пляц, а то вже цвинтар не той. Мурава сѣи посьсідала; уходит до сна, ходит, сиво ни тото. Зачиў сѣи допитувати, кажут, шо нікто ни затьїмў, жибі було вісілы, али йи молода, доўго дівочит, бо дес молодий пішоў. — Потому пішоў до ксьондза, вже не той. Зачиў дочитувати сн, а він 500 літ гуляў. Взьў сьлюб і сѣи росспіаў на сїм сьвітї. Лиш порох сѣи росспіаў.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов. від Олекси Климчука М. Капій.

655. Мерлець на весілю

Быўо двох паріцкіў и барз ѓни сѣа лубили, та йак гўасны братѣа. И раз сѣа напїли таї ййден другѡму гварят: „Йак бы ты сѣа пѣрше жѣнїў, то жебы с мїа на весїльѣа клікаў“. — А другїй гас так сѣамо повїдат: „Йак бы ты сѣа жѣнїў, то жебы ты мѣне клікаў“. — И узвѣли так акўрат, же мўсїт тѡго бїтѣа. Але стѣло сѣа так, што ййцен гмер, а другїй сѣа жѣнїў. Йуж сѣа весїльѣа маўо кїнчїтѣа, а тот сѣа здогадаў ѡ тѣм, же ѓни так тѡгда [тоўды — „хоц-йак ту гварїят, йак сѣа кѡму вїрве“] так зробїли и таку мѣли бесїду, жебы ййцен другѡго на весїльѣа клікаў. И пішоў тот, што сѣа жѣнїў, пішоў на тѣмет и напрѡсто на йѡго грїб. И крїчїт на вѣбо: „Мїї товарїшу, фстан и под до мїа на весїльѣа, бо йа тѣа маў кликѣти“. — А тот му повїдат, гмерлїй: „Йа йуж йду, бо йа йуж сїм рѡкїў покўтуїу за тѡту застѣў, што мы так ѡба зробїли“. — И пішоў з ним на весїльѣа. И тот, што сѣа жѣнїў, ўаднї го обшанўваў, даў му пальўнкѣа, там што маў, йак на весїльѣа.

И тот му то́гды гва́рит, тот, што быў гме́рлы́й: „Одвез-же мѝа, о́ткаль йис мѝа и взыаў“. — И йдут и прихóблат г йи́цны хы́жи, и тот гме́рлы́й гва́рит (бо там бы́о ты́ж весы́ла ў ты хы́жи): „Видиш, ў ты хы́жи йист весы́ла, а ты йак бы́о-с мѝа не клікаў до се́бе на весы́ла, то йа бы́о и сам пішоў та бы́о-м вели́кой біды ти наробьў. А те́пер ту йист весы́ла ў ті хы́жи, то йак за́йду, то йшче більшой наробьў. Бо ту йист дўже мѝхѝу неповѝазаны́х (а то бы́ли льўде на весы́лу дўже, што польга́нц, а пацѝри ани нийа́ку мо́лїтву не гварѝли, — то тых, ко́тры бы́ли, што пацѝри не гварѝли, то зваў мѝхѝами неповѝазанѝма)“. — И тот пішоў ў сво́ю сторо́ну, а тог пішоў зас ў сво́ю, и так сѝа ровы́шли. — Йуж да́ле не бу́де, ко́неч.

Розповів господар Андрій Докля в Бортнім, 30 липня, 1900, зап. О. Роздольський.

656. Кавалер перебираєть ся за мерця і жадає грошій.

Розповідаў Буркоўскій, що як ма́ли роспра́ву ў Коломи́ї, то бу́ло слѝцтво. Помѝр чоло́вїк і лишѝла сѝ єго́ жѝнка. Отжеш як вона́ сѝ лишѝла, та́й ма́ла гро́шій шос шѝїри до пѝить тѝсѝч рѝнских, бо він буў в Аме́рицѝ. Отжеж вона́ ма́ла кавалѝра, ще вона́ сѝ з нѝа зна́ла, як він ще живў пѝбѝшик. Тепѝр то́й кавалѝр ходѝў до не́ї і знаў, що є ў не́ї гро́ші. Отжеж прихóдит до не́ї ў но́чї і зачѝнає ї стра́шити. Насампе́ред дѝбраў со́бі ключ від ха́ти, прихóдит ў но́чї і розмѝкає і фург гово́рит до не́ї, щобѝ вона́ да́ла гро́ші емў. Але він сѝ так перебраў, як мертвѝц: шѝїпка, сорóчка... — то вели́кой страх буў, як увѝйшоў у но́чї. Отжеж так ходѝў кѝлька ве́черѝў і ўсе ї нўдвў, абѝ як дѝста́ги гро́ші від не́ї. Аж на́рѝштѝ вона́ пішла́ до ві́та, да́ла зна́ги ві́тови, а там на то́й час буў жанда́р у ві́та. Отжеж зачѝли сѝ насмѝва́ти з не́ї, а вона́ зачѝла пла́кати, що та́кї мертвѝї гро́ші гўнцво́т хо́че. Отжеж жанда́р то́гдѝ ка́же: „Я при́їду се́ї но́чи і бу́ду чека́ти, чи він до те́бе при́їде“. — При́йшоў жанда́р ў но́чї і стаў со́бі, розумѝте, за ша́фу і сто́г. На́рѝштѝ дес так ко́ло двана́цїго́ї зачѝнає то́й мертвѝї калáтати, отвѝрає сѝни... (до не́ї хо́дит у дѝвну, а в но́чї хо́дит, абѝ гро́ші віді́бѝа́ти). Отжеж на́рѝштѝ ўхо́лит до ха́ти, та́й ходѝў як мертвѝц: у сорóчцѝ, у шѝїпцѝ. Жанда́р зобачѝў то́го мертвѝго, сѝльне сѝ настра́шиў. То́гдѝ пита́є він ї: „Де ті гро́ші, шо я лишѝў?“ — Вона́ сѝ не відзѝває нѝц. Він то́гдѝ прихóдит до ша́фи, зачѝнає калáтати, стра́шити... Жанда́р то́гдѝ віска́кує з за ша́фи, та́й го лапа́є. То́гдѝ крѝкчуў, абѝ вона́ засвѝті́ла. Як вона́ засвѝті́ла, ба́чут, що то ї кавалѝр перебраў сѝ за мертвѝго. Та́й го то́гдѝ зловѝли, скуваў го ша́ндар, відла́ли до сўду і дѝстаў шос шѝсть чи вісѝм мѝсѝцѝў.

Зап. в жовтня, 1910, від Гриця Марунчика із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

657. Душа йде слідом за тілом.

У Ржевці один паринь убив дівчину. Він з нею кохався і хотів було взяти заміж. А вона вольми тай насміялася над ним, його бросила, а другого полюбила. Він підствірг її і на самоті убив її до смерті. А щоб вина на його не лягла, бо всякий знав, що він з нею кохався і вона його покинула, то він запряг коня, звалював її на сани і повів у поле, щоб де нібудь скинуть її в кручу і свігом закидять. Виїхав він у поле, возив, возив і все ніяк не вибрав такого місця, де б можна було її скинути. Шо заїде до якого нібудь ярочка, дивиться, чи подалеку чорніть сідло: або пішком хто нібудь йому на зустріч іде, або внаслідок підводою хто нібудь їде. Він зверне в бік, повезе подаліше; тільки намірився збросити її з сани, йому почується, що за горкою хтось туюка, свистить. Він гайда віттіля. І так він проїздив до самого світа. Потім чи подалеку од сани порішив спустити її в ополонку, щоб пішла під лід. Тільки налагодився волокти її до ополонки, а воно шось нидалеко од його, як засміється, як заплеще в ладонки! Він злякався та віттіля. Підїхав він до сани і біля самого сани прикинув її в ярочок і поїхав до дому. Чи спіло розвіднитися, як уже і найшли убиту дівку і по сліду його голубчика сцонали. Багато бачило, що він їхав на розсвіт до дому. Опісля він цю гисторію всім розказував. Старі люди признають, що це душа слікує за своїм тілом і наровить свого ворога обличити прийд людьми в зроблюному ним великому гріхові. Кров чоловіка, кажуть, дарма не пропаде. А інші кажуть, що це його совість мучила. Совість силкується, щоб бути чистою і задля цього морочило чоловікові голову, щоб він свій гріх одкрив прийд людьми, а враг бориться з совістю, хоче, щоб гріх потаїть. Чоловіка совість це ангил, котрий охораня чоловіка од зла.

Зап. від Н. Потитієва в Шибекіні, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

658. Зарізана дівчина.

У Троїцькі чи дуже давно один чоловік віз у город дівчину у аптеку. Дорогою він побачив, що в неї в платочку завязані бумажки і подумав, що то гроші, а воно були рецепти завязані у платочку, бо вона все хворала, так її дохтарі надавали багато різних рецептів і од голови і од живота і од лемоти і од всякої всячини. Доїхали вони до куріня, котрий стояв коло лісу. У тому куріні охотники зїмою грілись, або робили засаду на вовків. Підїхав він до куріня, привязав коня і заходивсь коло таї дівчини. Зарізав її бідолашну, витяг в неї гроші всього копійок 20, чи обополо 30, положив їх у карман і сам пішов бродить по полю. Похоже йому увижалось, що за ним хто нібудь гнався. Видно

сліді, що він все поле стоптав, все тікав од когось, або ховався. Дойшов він до лісу і на дереві повісив ся. Зачинив себе за лицю римівякою і чортові душу віддав. На другий день, один охотник пішов на охоту і натрапив на підводу. Подивив ся у курінь, а там зарівана дівка. Він злякав ся, та ходу вігтіля, полав ся до лісу, щоб ни подумали іще, що він сам її зарівав. Став доходить до лісу, коли дивить ся, а на дереві висить чоловік. Він тоді злякав ся іще дужче та скоріш до дому і заявив поліції. Полиція розвідала це діло і оказалось, що враг ним овладів. Зробив такий великий гріх, а опісля сам опомнив ся, що він великий грішник: Совість його замучила, ни дала покою. Християнська кров одозвалась і ни дала йому ходу сховать кінців тяжкого гріха. Як кажуть старі люди; душа покійника слідкувала за ним і мучила його совістю. Він з совісти і повісив ся на пробі Юли Христородавця.

Записав від Ф. Зіборівського, с. Троїцьке, Корочанського повіта, П. Тарасевський.

659. Мерлець напиваєть ся в шинку.

Трохим Михайлович Попов, коли остав ся удівцем, так він начав торгувать кабаком. Із сімейства у його нікого ни оставось, жив сам, як палиць. Він часто сам скучав і йому робилось жутко самому почувать. А то раз він лижав задумавшись, іще ни спав, діло було так, як в північ. Чує, шось двирми залоскотіло. Він подумав, що то хто нибудь преть ся за водкою тай подумав сам собі: От чорт його несе у глупу ніч. Став прислухать ся, одчіняють ся сінні двері, одчіняють ся і хатні. Увійшов у кабак чоловік, заліз за стойку, взяв бутилку водки, налива, випива і сам з собою росужда. По всьому видно, що балака в кімсь другим і угоща когось, а нікого ни видно окроме його одного. І ото він сидів, випивав, поки півні закукурікали. Як півні прокричали, так де й дів ся той чоловік, нікого ни стало.

Трохим Михайлович лижав у свої кімнаті, ни ворухивсь, бояв ся вийти, поки розвиднить ся. Коли уже стало видно, він вийшов, обдивив ся кругом, двері всі на крючках і на засові. Поштитав бутилки, всі, видочоту ни оказалось. Шоб воно таке значило? — дума собі Попов. Приходе друга ніч. Він бідний жде, як віл обуха. Страшно оставать ся самому почувать і пригласить чоловіка — ни було знакомих таких, шоб міг оставть ся. Та іще хтож піде біз всякого діла у чужу хату почувать? Сидів він у кабаці, торгував часів до девять. Сидів сам ни свій; як хто стукне двирми, а в його так і похолоне все. Промилькне в голові, чи чоловік, чи може личистий. Одчине двері, як побаче, що чоловік знакомий, то в його аж повисиліша на душі і серце ни стане тенькать, страх одійде. Покупатія проводе і уеть томить ся душою. Опісля

дивляти часів він всі двері позашипав на крючки, а сінні двері іще за-
сунув на засув. Прикрив всі вікна і двері і ліг спати. Так, як у
північ, чує, лоскотить шось щиколдами. Зразу йому показалося, що то
хто нібудь прийшов купить водки і стучить ся. Коли ні, одчиня само
одні двері, одчиня другі і іде в кабак. Увійшов уперть той самий чоловік,
сів за стойку і почав випивать водку. Випива сам, других угоща, тіко
других нікого ни видно. І уперть таким же маніром, як прошлу ніч, по-
сидів, поки півні закукурікали і хто на, де дівав ся. В ранці Трохим
Михайлович підняв ся, обдивив ся кругом, все на місті: двері заперті
і бутылки цілі, а чоловік побував і випивав, а ніякого признаку ни
зосталося.

Тут уже він дальші одкладать ни став. Пішов до попа, розказав
в чім діло і попросив його одслужить малебінь. Піп прийшов з усім
своїм причтом, одслужив малебінь Спаситилю з акафістом, покروпили
кругом святою водою. З тих пір пиристав ходить до його гость. А все
таки йому самому було жутко спати. Як настає ніч, так він і боїть ся
довго сидіть, скоріш лягав спати. Скушно і страшно було жить одному.
Так він скоріш найшов підходящу дівчину і живив ся, шоб висиліш було
у двох спати. Оживившись, він довго кабаком торгувать ни став, бросив
і поступив на жилівну дорогу. Він розказував тим сялянам про цю ги-
сторію. І вони по приметах того чоловіка, що ходив у гості до Трохима
Михайловича пить водку, признавали, що це був той самий, що умер
три годи тому назад; він був колдун, чи знахарь, всі його боялись.

Зап. від Е. Т. Попової, с. Шибекіно, Корочанського повіта, П. Тарасевський.

Х. Покутники.

660. Покутниця в Колінках.

Йидна жінка така була, що умерла — стара — ў Колінках такі — тай ходила до дому, тай била горшкі — шо уздріла ў ночі... то била черес пару літ, покіў не спокўтувала гріхі, тай по тім стала — уже бiльше не приходила до дому.

Зап. в серни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

661. Мама ходить до дитини.

Вмерла була одна жінка. Шикла хліп в ниділю рано, а на пониділок на рано... в вечир захорувала тай до вошівночі вмерла. І поховали ї. І лишила маленьку дитину в колиці. Так на другу ніч, або на третю ніч і вона приходит. Ни могла так до тої дитини дійти, бо колисала нянька тую дитину. Як дїставала се до колиски, то давала знак по лавці і по шафі лішками. Тогди кажут: Ну, вставайти, бо щось гуркає по лишках і по мисках по шафі! — Вони засьвітили і нима і віри ї ни дают. На другу ніч засьвітили сьвітло, ни могла до хати прийти, попід вікна йно мигало, теї мигало... Кажі хтось: Здає нам се, що хтось ходит попiт хату тай вийдїт, щоби шо нам ни закрав в вобісьце.

На третю ніч вже ни сьвітили і прийшла до колиски добровільни, дитині цицки дає вже. Тогди вони се питают, хто то є. Вона кажі: То я є — прийшлам дитині цицки давати, бо дужи дитині кривду робити! Кажі: Абсьети ту за мени наймили службу божу, або що робіт, бо я ни маю пристановиска нїгде. — Вони се хтіли дещо запитати, нарас вігир став по хаті, а дитина зачила в колиці кричати.

Зап. від вуйни, в Будванові, Теробовельського пов., 1903, О. Деревянка.

662. Несповіданий небіщик.

Так сі графіло, що оден помер несповіданий і зачъй дужи шкодити ті ўдовіци так, що вовá самá сі боїг ў свої хаті і ўна сі зачъйла радити громади шо: Шес мнві шкодит, від коли чоловік умёр“. — А ўни і порáдили, закликáти мóцнї парупкї і такú бáбу перетрїмувати, жебї в неў бóула, як та старá Мафтїла (баба в Колїнках, зам. записувача). Як вона перетрїмує так бáбу, а парáз чýє, зробїў сї шум і зачївáйи лускати на подї, на стрїху, а парáз ужé йи ў хатї. І жórна йи ў хатї і зачївáє жórнами так носїти, що аж йскри даюг. Але бáба кáже так: „Всáкóє дїхáнїє да хвалїг Гóспода“. — А він вїтти: „І я хвалю“. — А ўна питáє: „А чош ти хóчеш ту?“ — „Ой я несповіданий умёр; я хóчу, абї сї хто за мене вїсповїдаў і за мене слўжбу бóжу наймїў. Я хóджу ту ў покúтї“.

Зап. в цвітнї, 1911 р., від Т. Блошки з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волинськїй.

663. Скупар покутує по смерти.

Я чуў так: Умёр чоловік; а він, такїй буў сїгне скудїй, шо нїчо нáвїть убóгому не хокїў дáти дїдови. І як він умёр і сїгне буў грїшний і ходїў чéрес то, шо нї він за свóго тáта слўжбу нїкóли не наймїў, нї нїхтó за него не наймїў. Він ходїў, аш покїў свóїх грїхїў не спокúгуваў.

Зап. в вереснї, 1910, від Юр. Колопенного з Бївки, пов. Городенка, Ів. Волинськїй.

664. Газда покутує по смерти.

Гандэї Павлишинїй, як вмирав чоловік, зїставив грошїй на дванаїцет слўжбїв божїх. По роцї або пїзнїйше вїдала сї Гандэї за Івана Гайдукóвого і він не позволив їй дати сї грошї на слўжбу божу. Тодї сей помершїй чоловік, Кость Павлишин, почав ходити до неї й напонївати, абї дала на слўжбу божу, бо його души мучит сї. Бувало шо загасет лампу, приходит вмирлець до Гандэї, але його нїхтó не вїдїв, шо чула стара Гайдучка, як вона говорила з ним: „Що хочїш від мене, чого ти мене мучїш?“ — Її другїй чоловік любив сї напивати і бив чисто свою жїнку, тому вона бояла сї йому сказати, шо вї першїй чоловік домагáє ся грошїй на слўжбу божу й вона нїчо йому не казала. Аж одної днїни, коли Гандэї давала цїцки дїтнї над колїскою, перед самїм полуднем приходит той вмирлець Кость і кажи: „Чому ти не даєш моїх грошїй ксеидзам на слўжби божї? Знаєш, шо я чїрез то мучу сї й моя душа не має спокою; тому щоби ти знала, шо я до тебе приходив, зїставляю тобї знак“. — І хотїв вибити їй знак на чолї, але Гандэї перелякана упала зїмлїла на колїску, а вмирлий випалив знак на стїнї

коло дверей. Була ціла рука з п'ятьма пальцями, люди ходили дивити сі на се чудо, а навіть старий кєєндз Конопка, аж доки Гайдучка не вишкробата стїни. Зараз сеї днини Гандзі дала гроші на дванаїцїт служб божих і від тогди вже більше не приходив, а перед тим богато людий видїло його, як він сидїв місячними ночима на рові коло свого города і читав з книжички пацїр.

Зап. 1908, у Вовкові, Перемишлян. пов., від Варвара Боднар М. Боднар.

665. Чоловік домагаєть ся поминок.

Вмер чоловік жінці і поховали его; а вона все плакала, ходила на цвинтар плакати. Жалувала за ним дужи. Єдної ночи вона слала сама в хатї, приходит той ї чоловік мирлий. Вона слала, він ї збудив, злапав ї за руку. Его така рука зимна, як лїд. І вона кажи до него: Ти чо хочиш в мени? Ти чо прийшов?

А він кажи: Ти плачиш теї минї дужи зле.

Вона кажи до него: Ягжи маю ни плакати, коли минї зле.

Так вони собі балакают і він весь розповідає як, що, куда... Потому вона щось троха се злекла, чи щось і зачвела кликати Насьцю, що в другї хатї мешкала, ї донька. А він до неї кажи, той мирлий: Ягбись була ни кликала Насьці, то щось був бим ти венци оповїв. Типер тїлько найми службу божу і венци с тобов до балаканя нічо ни маю. І сказав до неї: Будь здорова.

Зап. від Яндруха Стеція в Будзанові, Теробовельського пов., 1903, О. Дервянка.

666. Покутник на фігурі і в костелі.

Єдєн другому не хїїї просїти. Огжеж одєн сидїї на цвинтарі на фігурі, а другий у косьболї. Огжеш зїшли сї ў нелїю до кóршми на забáўку і зайшли ї такú бєсїду мєжи собóу: „Тай кáут якáс бїлá стоїт на цвинтарі на фігурі“. — Отжеш їндєн чоловік кáже: „Шо то за бїдá, ўсе кáжут, шо якáс бїдá, а я ще нїкóли не вїдїў. — І ўповїдáє: „Якби я вїдїў, ябим го ўзвїў і привїс судá“. — А тої рєштá кáзáли: „Як привесєш, то ми тобї óзмєм гáрнец горїўки, а ў разї — не привесєш, то ти нам óзмєш“. — Отжеш він вїдїў горїўки шос два килїшки і пїшóў на цвинтарь. І одєн приходит тáмєчка до тої фігурі на пїдзирки за ним, так абї чўти, шо він балакаў, áле стаў з далєкá. Тай він прийшóў, тай повїдáє до того: „То ти бїдá? Кáжут лóди, шо бїдá стоїт на фігурі. Отжеш, він кáже: „Ходї зо мноў“. — А він кáже: „Та як ти менє озмєш?“ — Кáже: „Чїпїий сї шїї“. — А за нóги зїбрáў попїт пáхи, обїїмїў докóли сєбе, тай привїс до кóршми. Отжеш, як він привїс го до кóршми, тай кáже: „Ўжє маєте бїлú“. І положїў їнгó на стїї. Бўло їх

богато ў кóршмі, ніхтó а́ві сло́ва не віновіў до не́го. І той, що прыві́с і ўпові́дае: „Казалі́сте, що вы прывесу́, я вам прыві́с, а вы ніц ні балакае́те“. Отжеш він похóдзіў по кóршмі, а той сідзіт на столі́. Ві́шў він два килі́шки горіўкі і ка́же покóутник той: „Нисі́ж менé пазáд, ві́ткіс узвіў“. — Отжеш той несé йгі́ дорóгоу, ўзвіў на плéчї і несé, а він балакае́ до не́го: „Звáйш што, несї́ менé до косцьóла“. — А той чòловік пові́дае, що: „Ще трáба йти за ключы́ма“, а покóутник йімú ка́же, що: „Не трéба, лиш óзмеш за зáмок і тобї́ сї ўтвóрит“. — І ка́же так: „Як ти сесé зрóbш, то бóдеш мáти велї́ку поды́ку від Бóга, бо ми йіден д́ругому не прòшчы́ли і тепér покóутуем“. — Ўвї́деш до косцьóла, аберéш нас за рúки і бóдеш казáти: Отпúщаш ѓжехї́ — отпúщам. Так три рáзи. Як три рáзи скáжеш, та́й ми собї́ пїдém“. — І так бóло. Отжеш потї́м вовї́ сї забрáли, лиш він лишїў сї́ сэред косцьóла сам і не ві́дїў, де сї́ дїти. І він вї́йшоў с косцьóла, прывї́г двéрї, двéрї сї́ замквї́ли і вартї́ўныкї прубуеáли і не ўтвóрїли сї́ двéрї — як зáўше. І він вернўў сї́ назáд до кóршмі. І тогдї́ опові́дае: „А відї́листе бїдú, щòм вам прыві́с?“ — „Та відї́ли“, — ка́жут. І тогдї́ сї́дае і пї́й горіўку. І ві́т тóго чьвсú він дї́стаў велї́кїй ма́йїток від Бóга за надгорóду і д́ругим даваў і від нї́кого грóшїй не браў.

Зап. в липни, 1910, від Я́кима Воробця́ із Далешева, пов. Горо́денка, І. Во́лошинськый.

667. Родичі, що загоріли, приходять до сина.

Однóму чòловікови в Мнхáлчї помер дéдї і нéнї, жи позагáрали, і робї́ти йімú шкóду: худóбу спуска́ли, кúри ски́дали з бáнтїў, збїжи молóчене мїшбї́ли до кúпи, фасóлї, горóх, грéчку, пшевї́цу, овéс, вьсо до кúпи мїшбї́ли. Їднóго рáзу він прывї́хаў з мїста і затрúтвў ві́з пїд шóну і спер сї́ на той ві́з і стаў думáти. А йгі́ дьїдї́ та́й нéвї́ прїйшóў ід нéму і собї́ сї́ поспирáли на той ві́з. Він сї́ пїтáйї їх: „Чò душбї́ потребўї́?“ — Вонї́ сї́ до не́го не відзвáли, лишéнь далї́ робї́ли збїтки. Їднóго рáзу сїў він за скїў і засьвї́тїў сьвї́тло, постáвїў пїд горнéц, чўї́и: хтòс двэрвї́ рї́шнуў і до хáти увї́йшоў. Узвїў він тогдї́ горнéц і стáло сї́ ві́тко у хáтї. Він дї́вїт сї́, а то йгі́ дьїдї́ та́й нéньї. Він пїтáйї сї́: „Чò душбї́ потребўї́, чò вы рóбите менї́ збїтки?“ — А вонї́ йімú вї́тповї́ли, жи: „Ти, сї́ну, бóдеш мáти грї́х, жес нас рї́дїў при сьвї́глї́, бо ми томú, щòм без спóвїди ўмéрли, жем позагáрали, то томú хóдим, жи хóчем спокóтувати на сї́м сьвї́гї́. І шем мáли хóдїти шї́сть нéдїль до рóку і бóли бї тогдї́ нам усї́ грї́хї́ прòщéвї́ і булї́ бїм дї́стáли сї́ до нéба. Так томú, жи ти нас уздрїў при сьвї́глї́, то ми свóї грї́хї́ на сї́м сьвї́гї́ не спокóтували. А шї́ за сї́сї́ грї́хї́ бóдем по склї́нї́

горі сї дєрти. Як сї на скльнянїю горї відерем, то бѹдут наші грїхї спокѹтуванї, а як сї не відрем, то не бѹдут спокѹтуванї і бѹдем у пєклї“.

Зап. Ів. Волошинський в падолистї, 1910, від Вас. Тимрика із Далешева, пов. Городенка.

668. Мажир і покутник.

Їхаў великий мажирь і стаў під дубом спочивати; зробиў цєльта і стаў там спочивати. Ўночі коло дисьїтої годїни зачїло щось проєйти помочи. Він узїиў лївольєра, вїйшоў і трїбуваў сї питати, що то є: „Всяке оздиханїє, хвалиш Бѹга, чи не хвалиш?“ — „Хвалю Бѹга так сáмо, як ти, — потребию помочи“. — Ожи він перенучуваў, їхаў і приїхаў до одного села, пішоў до ксьондза і потребуваў дати на службї, на сто службїў за ту дѹшу, що потребувала помочи. Той ксьондз ни хтїї кїлько брати, бо бояў сї, ци спрокуруїни. Він поїхаў до дрѹгового села, ўступїў до ксьондза і голиў сї, даваў на службї, так сáмо на сто службїў. Ожи той ксьондз ни спрокуруваў, — захопила єго смерть і помер. Тимчасом у рік він їхаў і зноў там стаў у то́го дѹба і спочиваў. Тимчасом уночі зачїло шєс до нєго промовїити. Він вїйшоў с своїми субїїктами, взїиў лївольєра і питаў сї: „Хвалиш Бѹга, ци нєи?“ — „Хвалю Бѹга так сáмо, як ти. Я є той самїй, що ти мєвї даў типєр рік грѹшї. Я це ни спрокуруваў, то жьїдаю помочи, а ти ни ў тєби, лиш свої фамїлї“.

Зап. в маю, 1911 р., від Дичука з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

669. Як тато гримав по хатї.

Пїшов чоловік грати домїни, а то було в рїздвинї сьвїта. Лишив жїнку в дома саму с трома дїточками. Жїнка заснула, прийшов ї тато мирлий, збудив маленьку дитину, тога дитина так кричит, а мама ни чує нїц. Прибудила сє, дивит сє на хату — а то мїсець сьвїтив — в хатї витко сє; дивит сє, стало над нєв і нат тов дитинов бїли і махає руков до дитини. Жїнка пізнала, що то єї тато; настрашила сє, скочила с постелї, засьвїтила лямпу і чикала, доки чоловік ни приїди. Потому чоловік виртав до дому; а то сьнїх потріє тогди був. Приходить коло своїх ворїг, дивит сє — якїсь сьлїт є до хати. В хатї сьвїтит сє і єго дужи здивувало, що би то могло бути. Приглядає сє на той сьлїт, що до хати щось шло, дивит сє, а то сьлїт мирлого, бо по панчохах було пізнати. Приходить до хати, питає сє жїнки: Настрашилась сє?

Вона сє нїц ни вобзиває, но дужи почирвоїла. Настрашила сє і нїц ни вобзиває сє. Тогди він загасив лямпу, поставив шапку роскочину на скриню (нїби так во розпустив всю шапку шторцá) і вже спют.

На скрині стояла також єго блюза. Слухає, щось там шишит по скрині, вже тєгни блюзу; а він кажи:

— Тєгни, тєгни! Вже тєглиш?

Жінка кажи до него по тихо, кажи: А во, тато є!

А він до неї кажи на голос: — Я виджу! Треба, кажи, продати ялівку або корову та набоженство справити! — Так на голос кричив.

Стукає по хаті, а той чоловік навіть се ни вєбиртає і ни дивит се, що то так ходит і що то так стукає. Тогди воно вєсло шапку во скрині і поставило на дїдух.

Встає рано той чоловік, дивит се, на дїдуху стоїт шапка. Думає собі, що він поставив шапку на скриню і що би — то могло здїймити? Тоди кажи до свої жінки:

— Твій тато мвнї збитки робит; що я єго ґрунт посїв, чи що?

Клине, кажи: Ще як колись злапаю бучка, так буду бив старого, як прийдн!

Тогди вона єму зачила оповїдати, що в ночи був ї тато, а вона спала, прибудила се і дитина кричит. Зобачила тата і засьвітїла лямпу. А він єї знов зачив оповїдати, що здибав слїт ни живий, но тїлько мирлий. А вона до него кажи: Ти як пізнав?

Він кажи: По панчохах. То я зарас пізнав, що в хаті він вже був. Чирис тєє, що ти сьвїшила.

На другу ніч, но тїлько се лямпу загасит, пукає, стукає, двирма трїсе сїнними, то в коморі миж пацєтами гуркає, то знов в сїнях гуркає, той чоловік кажи до жінки: — Чуєш, як, кажи, чєсь пацєта ниспокійно спют? Певни-є ни дала їм їсти добри.

Так жїньці ни додає леку, щоби се ни бояла. Слухає, вже щєсь по хаті шишит, тїяк солому хто є постелї тєгни. Тоди кажи до жінки: Чуєш, вже є твій тато!

Так на третю ніч — знов так само гуркає, то дєрцєта вїт кухні втєорит. Так власни бис цїлий тїждєнь ни давав спокою. Єдної ночи спав на пєцу, накрив се кожухом, слухає, щєсь тєгни кожух з него. Він гадає си, що то можи кожух сам можи злїтав. Знов се накрив, тото знов тєгни. Тогди той чоловік кажи: — Тєгни, тєгни!

Тєй знов се накрив. Як му додадо страху, як му зашморгнуло горло — він се налек і вже венци ни промавлєв до старого — вже се ни дрович. Но, наймив набоженство і мав спокї.

Зап. від Яндруха Стєцїя в Будзанові, Терєбовельсьєго пов., 1903, О. Дерєвянка.

670. Піп являєть ся по смерти.

То знов оповїдав мїй колеґа Дуркот. Прийшов він на завїдателя до села, де вмер сьвященник. І все як йшов на апостола за престол,

все сидіть на горнім сідалиши той вмерлий. І другий раз і третій. Раз якось вийшов, той сидить. Тай го ся питає: Чого хочеш? — Той показує три пальці; три служби — сказав. Так. І вже більше не ходив.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., від о. Негребецького М. Капій.

671. Піп не дає спокою.

Вмер піп на запаліньє. То було тому рік. По погребу, таке сьє графило, зачаў вирабляти. Десь я чуў, жи лішко перевернуў, по стайни ни било спокою. Виганьаў худобу в зимі, пас на снігу. Настаў йиичий і той ни маў спокою. Не міг спати. По штири льўда спало коло нього. Їхаў на соборчик до Лімної і конї так тьагли, жи аж страх, ни могли витьагти. Приїхали і зачіли о нїм бесїду. Він сьє так йїавиў. І питали сьє йиго: Чо ти ходиш, може маєш грїх, можєс у гнїву вмер, можєс задержаў служби? — І він коўтаў в стїў. Більше нич о нїм не знаю.

Зап. від Федя Бурнича з Головецька, Старосамбірського пов. М. Капій.

672. Як піп подїлив по смерти гроші.

Вмер у йиднім селї піп. Тей він ходиў до церкви. А він ше як жиў, то службу николи не відправляў. Вони все, що в недїлю заложили сьвічки, прийшло на другу недїлю, муєли заправляти другї. Николи не могли йиго дістати. Тей йиден повідат, би му дали горнець горїўки, горнець гороху і він буде дозирати. Приїшла дванайцїта година і піп йде до церкви. А він собі, той хлоп, вилїз на хори і дозираў с хорїў. Піп прийшоў до церкви і зобачиў, шо хтось йи в церкві. Тай прийшоў ід хорам тай повідат: Злїзай із хорїў, бо як не злїзеш, то смерть твоя. — Тот злїз. І він го завїў до захриствї, а там буў такий камїнь великай, а під тим камельом були гроші; хто му даў ринцький на службу, він там все метаў. І повіў го до нього. Піднимай тот камїнь! — Хлоп підняў. І піп висїпаў гроші і розрахуваў на три чьаста: Йидну на церков, йидну тому, що дозират, а третю на грмаду. І більше ни ходиў.

Зап. в Бандрові, Ліського пов., від І. Федени М. Капій.

673. Як піп ходив по смерти.

На Бабицьї вмер піп. Тай все приходиў ід їмосци тай ї дусиў. Їмосцьє пішла до йидного ворожилника, той ворожилник порадиў її так: Йїак він приїде тебе дусити, ти возьми, запрїжи штири конї і відвизи йиго в Грозїў до йигомосьцьє. — Їмосцьє вьзала, так зробила тай го відвезла так в Грозїў. Як прийшла тамка тай закликала йигомосьцьє: Вставайти, йигомосьцьє, — я вам привезла свого йигомосьцьє. — А той сьє питає: Та жи ваш йигомосьцьє вмер. — А вона повідат: Таж йїа вам ту привезла! Тай забрала сьє тай поїхала. Той піп, жи вона йиго

привезла, ходиў по покоях та видуркував. Бачу й до церкви йшоў за ним. Повідали, жи він навіть писаў лист до сьвитаго отца біскупа, а той му відписаў, жи то ни може бити праўда. Потім їздили ксьондзове, ци то може бити праўда. Повідали, жи навіть мшанецкий піп їздиў. Їго сьби питали, чому він так ходит: Чи не затаїў ти які служби? А він по дуркаў. Три рази дуркнуў, що затаїў три служби і два акафисти. І вже більше не ходиў.

Зап. у Бандрові, Ліського пов. від М. Струняка М. Капій.

674. Мертвий піп відправляє в церкві.

Там була церква і в ні шос гуркало. Стояла шо ночи варта. І раз дали знати до ксьондза, а той спаў теї не йшоў. Пішли до середини, а від престола ксьондз вбраний правит. Каже: Чос тогди не приходила, як я казаў (а там була якась баба)? — Я грішна не знала, я сьби цуцикіў-муцикіў ваших бояла. — Він каже: Я цуцики муцики повідганяў. — Я грішна не знала. — А дяк (також опвр) каже: Я всьо тото чуў! — А ксьондз кажи: А ти, дьїку, мовченїє, дістанеш полотна на сороченїє. — І ті втікали, бо сьби зльикли.

Зап. у Костільниках, Буцацького пов. від Настї Ружалюк М. Капій.

ХІ. Топельники й висільники.

675. Потопленник.

Той, що сї утопит, перемінить сї в конь і ходит по ночи. Як кого перейде, наникає¹⁾, той умре.

Потопельників і повісенників то ховают на роздорожах або на границі; землю загладїт гет паўком рівно і треба щобудь на того місце кинути.

Зап у Ходовичах Ф. Колесса.

676. Як відратовано потопельничку.

Кротова Марфа та, шо на попові улиці живе, так уже три рази топла і її все витягали. Послїдний раз вона як утопла, так затого шо в пів часа була у воді. Ішла вона чирис сарму, це така узенька річичка. Чириз ту сарму була положина в поперек приходка, дошка стара, потрупішина. Вона тіко зійшла на середину, а дошка та як хрупне, вона і шубовхнула у воду. Там було страшно глибоко. Ни подалеку були пастухи, побачили, шо баба якась приходе і бачили, шо вона тарахнула у воду і ни вирнула. Пастухи мирщі побігли у село і наткнулись там як раз на громаду мужиків, була якась сходка. Мужики побрали, шо хто понав, хто вірьовку, хто граблі, хто багор і побігли до річки витягати утопливицю. Витягти її ни забарились, гуртом узались, так живо виратували. Вона була уже біз чувств, на силу одкачали. Вона коли оклигала, так розказувала, шо її показалось, шо вона увійшла у якусь хату. Там було гарне убране, столи заслані гарними настольниками, кругом кресла дівани. Явилось до неї три господина і начали її приглатать: Пожалуйте, пожалуйте, сїдайте у нас, сичас приїде ваш папаша і мамаша,

---

¹⁾ Понюхає.

винім, закусим. — Почали ті три господни набирать стіл. Подали самувар, булок, разних хрустів. Всі вони чисто одіті: у чорних жупанах, у високих брилях. А коли, каже, начали мене витягати, то мінї показалось, шо мене хтось за плечі тягне з тїї хати. А ті три господни очинились за мене ни пускати. І все таки ті, шо тягли мене за плечі, примогли. Я їх добре ни розглядїла, тїко мінї показалось, шо мене з тїї хати витягали молоді парнї в білі одежі і ниначе з крильми. А вже дальші я нічого ни помню, як мене витягли і як одкачували. Очнулась тїко аж дома, коли лжжала на постелї.

Зап. від Прїєкї Чиридникової, с. Шабєкино, Білгородського повіта П. Тарасєвський.

677. Потопельник купаєть ся.

Їх називають „потопелники“.

Єк хтєс утопїў си ночиў, ци днивиў, дїўка, ци жїнка, ци хлопец, то він сам показує ся у ночи, купає си.

Зап. від Стефана Глушки в Тростянци, Снятинського пов., Ос. Михайлецький.

678. Потопельник йде по водї.

Ту в Возилові нас йидєн чоловік конї. Вішоў на ті луги коло Дністра, йде лугом, чуїв, в Дністрі сьи купають, так сьи ригочут. Али він приходит до Дністра, а ту бїжит потопельник, бїгають аж по верхи. Той сьи зльик, їмвў сьи корїнь і заўмер. Шукають, ходьи, найшли, лиш трохи дихає. Пожив ще рік і помер.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов. від Кир. Кременчука М. Капїй.

679. Потопельник бє по водї.

Я приїшбў толочити рїбу; улїзїм у воду і за́раз нїчо не вїтко і за́раз зачїло бїти шєс по водї. Я вїскочиў в водї і вїтїм. І такїм буў страх дїстаў... Вігакїм питаў сї лїєвїного і лїєнїчий казавў, шо то потопельнїк, бо і йїго ужє пўджїў.

Зап. Ів. Волошиньскай в падолистї, 1910, від М. Писанюка з Далєшева, пов. Городєнка.

680. Гуцул плинє сидячи.

То раз в Далїшева ходїў парубок до дїўчини до Лїкїного і привозїў сї цїриз воду тудá вєчером, а вїгти кóло опїўночи. І раз їде с привїзником, мїсїць свїгит, вїтко сї ва вої, я́кби ў денє. Аж дївїт сї: на половїні Днїстра плинє Гуцул на сїдїчи по водї і кўрит лю́льку і очївїў сї обóма рука́ми чоўна. Той парубок остоўпїў, а привїзник і не нїдїт. Той во страху крїкпуў на привїзника: „Бїйти по рука́х вєслóм потопельнїка!“ — Перевїзник оглєчуў сї наза́д, а потопельнїк

пхайи однў нóгу в човѣн. Пиривізіник що мож гóннт скóрше човѣн, а гої чим дўшчи пхайи сї ў човѣн. Наколі пиривізіник міркуваў, шо ўже ниделѣко до бѣрега, як увалїт веслóm потопельника... а той пїт човѣн таї пириверпўї їх при бѣрезї ўже таї човѣн пїшоў, а вони сї обá лишїли по колїна ў вогі. Уздрїли свїтло у пиривізіника ў хакі, зачїили кричїти, щобї хтос вїйшоў с ха́ти, бо на вогі ни зна́ют, у котрїй бїк ігї, ци ў зад вертáти сї, чи у перѣд поступáти. Аж у ха́кі у пиривізіника буў хлопѣц, же маў вїсїя лїт і кáжи: „Ма́но, тáто здїчут!“ — Тотá вїйшла с ха́ти, чує свóго чоловіка гóлос на вогі. Вона узáила і обѣ с хлопчїнком ідўт д' ним і звáили с собóу запру́гу, подали їм до рук, же вони за тоў запру́тоў вїйшли на бѣрег. У́ходьї до ха́ти до тóго пиривізіника, посїлали на лáву, вікру́чуют, шо мо́кри штави... áле чу́ют, сьпїваїи шос на вогі. Вїхóги с ха́ти, дїють сї: сїрид Двїстра́ якѣс вїсїльї, музїка граїи, а там тотї лю́ди, шо при вїсїлю кóло музїкї снїва́ют... Нарáз вони вїтси кри́кнули і то там зробїў сї шум і вїтир по вогі, шо я́кби так бўли блїско кóло водї, то́би буў їх вїтер завїс у во́ду.

Зап. в жовтнї, 1910, від Н. Круца із Далешева пов. Городенка, Ів. Волюшинський.

681. Потопельник привязує худобу.

Илькó, шо утопїў сї, — чїмос загрїз сї, таї пїшоў до Днїстра́, таї утопїў сї, — таї приходїў до худóби ливїти сї; кáжут, шо так привїйже, шо не мóжут розїизáти рáно.

Зап. в лю́тї, 1911, від Анни Воробець із Далешева, пов. Городенка, І. Волюшинський.

682. Про потопельників у Днїстрі.

В ночи то дуже сум збирає йти кóло Днїстра. В день то буде йшоў, а в ночи то буде видїв і чув. І як там іти в ночи, то воно від разу не показує такі потопельники. І вайборше нового мїсьцяцьї. Хто би хтїв переконати сьї, то так йти до нового мїсьцяцьї, то в четвер і в недїлю заўжди пуживе, то ему сьї риба покаже, а ньї, то особа. І може сьї нальїкнути, шо може альбо з розуму ступити, а ньї, то може шос такого дилїкатного показати сьї і може го завести Панбїг знає куди. І може за ним пїти як тої потоплїник. І тепер в ночи небеспечно самїтно їхати, бо як їде, а не видко сьї, може заблудити і потопити.

Там йидѣн чоловік в Губинї лапаў в ночи рибу і як заблудвў на Днїстрі і дуже сьї ловила риба, шо не мїг дати си ради, а так сьї до него блуд узїв, шо не знаў, де він є, ци на Днїстрі, ци під земелѣў. І заплїў далеко дужи, шо трохи сьї не фтопвў. І в Днїстрі є небеспечно лапати рибу.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., від Дм. Хартуняка М. Капїй.

683. Топельники в Дністрі в Далешеві.

Говорив одного разу лісничий, що саме о півночі у Дністрі топельники одні співають, другі кричать, а треті прикликають другів. Бо на той час бувають лісничий у лісі у ночі, а топельник кричить: „Час і поря, а ще Илька нема“. — Тай сі зливував, думає собі, що вони таку співанку мають межи собою. Третьої днини с того самого сила порьідний гавда, що називав сі Илько, пішов до Дністра і утовив сі. Аш тогди той повірив, що вони кличуть людей до води.

Зап. Ів. Волошинський в листи, 1910, від Митра Ласійчука з Далешева, пов. Городенка.

684. Потопельник на Дністрі у Бівці.

Пішли ми с татом на рибу у ночі, кинулим крішню ў воду і слухаєм так з за півть мінут, а то шес тріскає намудом, біжить чап, чап, чап по намуді в горі ріки і аш прибігло до нас до порона і хокіло йти опцес до нас. Алеш воно нас не віділо, а я с того страху, шом сі зльик, шо бігло опцес до нас і коўтнуєм дручвом до порона, аж відало голос долнвами і лісами... То як воно віття скочило, то як зайшло, то кільком віді... А воно так виглядало як чоловік, але звєрха чорне як вуголь і дуже доўгий волос мало, а то буў потопельник.

Зап. в вересні, 1910, від Юрка Колопенного з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

685. Потопельник і донька муляря.

Оден муляр пішов сьї купати і він виліс вже з вуди, а донька зіставила сьї ше. Отжи дивит сьї, пливне якийсь хлоп кудлаті. Ну, отжи той муляр був на березі, али він субі гадає ув йивчїм. Хотів іти до дому, а донька була в воді і скричила; а той потопельник зачав швитко плисти, жи аш вода по биригах сьї роскакувала; отжи вона вїкла с татом, зіставила п'ятьи, вїкла лишень в сороці, аш другого рава забрала шматки.

А той потопельник так скаков по воді, жи аш лисьцьи шуміло.

Зап. у серпні, 1904 р. від Андрія Булки в Журові, Рогатинського пов., Іван Савицький.

686. Потопельник лякає бабу.

Баба ішла з міста; али еьтут дивит сьї, вилазьийн якийсь хлоп з води і переходит бабу через дорогу. Баба дуже сьї вацькла, а той хлоп як скокнув на другі бік в стов, то аж вода роскокла по бирегах і дужи вилікі шум, що аш бабу до гори підносию з вилікого страху.

Зап. у вересні, 1904 р. від Андрія Булки в Журові, Рогатинського пов. Ів. Савицький.

687. Потопельник на поли.

Я йшов з родичами своїми від баби зи Журова на Фидорівку. Піриходимо ми чирис греблю кулу ставу, хапнули мине нибішка мати за одну руку, а нибішк тато за другу і взяли мине в сридину й тиснут. То в нучи було і ни дадут сьн мині подивити, де вода спадає зі сьлюзів на ріку; али я цікавий і ширпнув-ям сьн наперед і подивив-ям сьн на ріку. Було то в зні і піч видна віт сьвітла — віт місяця. Над водою стояла палы, обмерзла ледом, а на ті палы сиділо шось такого, як би сридного росту пес, а на нім так сьн та шерсьць полискувала, як шкло. Як сьн ми приближили ще блишше, сьніг скрипотів пирид ногами, так тото пітскочило в гору і скочило в воду під лід.

Зап. у вересни, 1904 р. в Журові від агента „Дністра“ Стаха Беркія, І. Савицький.

688. Потопельник мучить жінку.

Адамыха росказувала, що ї сї чоловік утопіў, тай як го поховали, то цілий рік холиў що но́чи тай ї мучив. Тай заклікала сестриного сина на піч, тай так і єго мучив цілу піч, а він ї казав: „Вже я більше до вас не приїду на піч“. — Тай він вітак приходиў до неї цілий рік тай ї мучив.

Зап. в липни, 1910, від Анни Воробець із Далешев, пов. Городенка, І. Волошинський.

689. Потопельник не дає ловити рибу.

Один раз була пришта з моїм кумом Аркадієм. Він був здоровий охотник рибу ловить. Бувало, шо ни саме глуна піч, він бере сябра Мигра, — він тепер уже покійний, царство йому небесне — і виходють бувало з ним по всі річці. Повсїда, бувало, наловлюють риби тьму, дівать нікуди. Цілий мішок навалють, на силу, бувало, в двох припруть. А вонож бач у саму глупу піч вся риба засина так, шо її загрибають як полову. Вона з просонку ни троне, куди тікати. Скілько годів їм проходило, нічого ни злучалось. А то раз пішли вони на ту музку, шо ото біля мосту. Та ви добре знайте, вона починаєть ся у край мосту і пішла понад насипом, а потім заколвисла в гайок і простяглась поміж вербами затого шо до самої мелниці. Дойшли вони до тії музки і почали налаговувать волок, дивлють ся, з води вилазе чоловік і крекче. Вони бросили там на берзї волок і біз оглядки тікача, шо єсть мочі. Я сидів дома до пізна, робив, шив чоботи, — треба було до спіху. Покончив я роботу і уже лагодивсь лягати спати; пирид цим я вийшов на двір, захотілось до вігру. Чую, шо ульці біжать двое, шо єсть мочі. Лопотять ногами, як добрі коні. Я подумав, шо то хто нибудь доганя кого, шо б добить, або вора лове. Я вийшов за ворота і кричу на них: Хто там? —

Вони остановились. Це я! — обізвав ся Аркадій. Я його по голосу пізнав. Чого ви біжете? — питаю я. Вони почали міні розказувати: так і так, злучилась, кажуть, з нами приви́денція. Ходили ми рибу ловить волоком, так нас налякало. Ми полякались і волок там бросили на беріві. Ходім, кажуть, з вами, заберем волок. — Ні, хлопці, я зараз ни піду, нихай трохи згодом. — Чого? ни все равно. А то я боюсь, як би хто волока ни взяв. — Хто там буде знать про ваш волок? Лиха година вас понисла у таку добу рибу ловить. Підожліть, кажу, поки півні прокричать, тоді я піду з вами. — Соголасились вони. Дождались ми до півнів і пішли. Приходим туди, волок лижить нілий, ни вридимий нікого нима. Я й кажу: Ну, тепер заходьте з волоком. Тепер нічого ни буде. — Вони довго опинались, боялись в воду лізти, а даї пішли. Уже було над зорою, пошти шо світало. Проїшли вони раз, витягли риби з пуд міста. Другий раз уже ни стали заходить. Пішли ми до дому. З тих пір вони по ночах ніколи ни ловили риби.

Зап. від Павла Шапувалова з Шибекіна, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

690. Жменя потопельникової бороди.

Я чув з одного старого газди, то було дуже даўно, то він оповідаў, шо раз пішоў на рибу і там маў такий столец (таке нагорнене, шо міг стояти і с того рибу ловити, приставок такий коло води). Зацеў він ловити рибу, нараз чує, шос тям боком іде і шпуріє камінєм. Але він каже: Мой-мой! ти галаєш, шо я еграшка син? Ходи-ко суди!

А той пішоў тай перебриў тай іде сюда д нему; прийшоў до него і хоче его трутити у воду. Але той газда борзо хап за учкур від шлюбних поркивиц тай вакинуў єму на шию... Ого! каже, тпер ти, сику, мій... Тай локатку ва одно плече, его на друге і іде т хакі. Прийшоў він у свій тік, локатку кицуў, а его кигне на тім учкурі до хати — хокіў витіги, як він виглядає. Але тимчасом у сінних лверех опер си той руками і ногами у одвірки і аї руш его вкегнути до хати. Але той газда хап одноў рукоў за учкур, а другоў его за бороду і тегне шо сили. Але тот як сїгне си, а єму жменя бороди лишила си лиш, а той утік тай сплескаў у долоні тай: ха-ха-ха! і пішоў.

Зап. від М. Рощки у Карлові, Снятин. пов. А. Оницук.

691. Хлопчина в сїти.

Два рибакі пішли на рибу. Один з одної сторони берега, а другий з другої. Один зачв підносити сїть, так була тяжка, шо не міг передом, тільки мусїв ся обернути і взяти напротів игли жертку тую. Ледво-ледво підтягнув ї в гору, а з панатки вискочив хлопчина такий, якби

му сім літ було. Тей скочив в воду. Вода розгуляла ся той вобирнув ся і кажи до другого: Ото шкода такої риби.

А той кажи до него: От ходім звітси. Не жадуї за нею, бо ту якась прокляте місце.

Було десь по вопівночи.

Зап. від брата Осипа в Будзанові, Теробовельського пов., 1903, О. Деревянка.

692. Крокодиль у ріці.

Єдного разу с полудне в Будзанові повиходили так во сусіди і зобачили, жи якась риба дужи вилка пливає, крокодиль. Далі кажи — якого стрільце здібати і будем стріляли в тую рибу. Привели стрільце Воляновского і тогди бирут — кажи: А во, воп пливає та риба. — Вопо взєо, прикинуло се в коньчу голову і виставило зуби і сьміяло се з них так. І тогди люди зобачили і вже ни хтіли стрілети. Кажи: Тє ни є риба, то ни крокодиць. Вони казали, що потопельник. Тогди щось за кіля день втопив се був хлопец на тім місци. Потому знов як того хлопце витегали, то якісь такий се був привидів, як гориль в цирковім убравю. Тогди діти зобачили тей зачили дужи гвавт кричати і тікали з води. Віт того часу вже се там ни хтіли купати, бо потопельник є.

Зап. від Яндруха Стеція в Будзанові, Теробовельського пов., 1903, О. Деревянка.

693. Панич топить людей.

Єден чоловік їхав з ярмарку до дому. І їхав коло ліса. Дивит се, виходит з ліса панич і кажи до того чоловіка, щоби го взєв на фіру. І їдуть оба, а той панич кажи: Будити їхали коло води і будети виділи, що буде їхав парубок на брнціє с трома кіньма і буде дужи сьпівав і свистав!

Іно тото сказав тей зарас панич зник. А той чоловік поїхав. Їди, дивит се, їли парубок с трома кіньма і сьпіває. Розібрав се, іно в сорочці, роспріг коні і лїзи в воду. Але парас дивит се той чоловік — гет того парунка коні потратували в воду. І потопили се коні і той парубок. Той чоловік знов поїхав, дивит се вибігає тай панич з ліса і кажи до того чоловіка, А що, виділицьти як се втопив той парубок?

Кажи той чоловік: Видівни!

Будети виділи, буде приходила жінка з двома дїтьми і се втопит.

Знов той панич зник. Чоловік їли, дивит се, коло води такий крик. Шигає, а єму кажут, що то се жінка втопила з двома дїтьми.

Прїїхав чоловік до дому і зачив то всем розповідати.

Зап. від батька в Будзанові, Теробовельського пов., 1903, Марія Деревянка.

694. Чому утоплених ховають окремо.

Як потопеливкѣ ймуть, то ховають на цвинтарі, а не на окремій місці, бо він не є щісливий у Бѣга, не є щіслива душѣй, — і не дзвѣньи.

Зап. в вересні, 1910, від Юрка Колопенного з Бівки, пов. Городенка, І. Волошинський.

695. Два топельники викрадені з гробів.

У Хмелеві йи над Дністрѣм кѣршма і ў неділю з рана напивало сї двох і як фіри надійшли і поїхали перевозити сї, а вови на порѣм. А перевозник нічо не кажи. Лиш доплїли трѣшки чѣрез половїну, тай обѣ гоп у вѣду. І перевозникї запамїтали де і знайшли їх, привѣзли до дому і поховали по релїгїйному на цвинтарі. А вітак у тїждень пересвітчили сї, що їх не бѣло, деревїщї бѣли. А то не що лиш їх вікрали і кїдули у Дністѣр, бо кажут, шо як де йи потопельник на цвинтарі, там вѣжит град.

Зап. в липні, 1910, від Ант. Трачука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

696. Вода не приймає чоловіка.

Буў йидѣн чоловік, що три рази скакаў у вѣду умїсне — хотїў утопити сї — і вода го зносїта. Тимчїсѣво трафльїли сї, що го обра-тѣували. Вітак він аш новїснї сї. І собї люди говорѣн, що вода не приймає.

Зап. в падолистї, 1910, від Ант. Трачука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

697. Кандидат на повісельника.

Я чула як єдеп казав :

— Я такий чоловік, що мене навїть шкода в землю закопати; іно ввѣти за карк, мѣгузок зачїпннї і в бапта новїсннї і завудити.

Зап. від мами в Будзановї, Терѣбовельського пов., 1903, О. Деревинка.

698. Повїшений пастушок.

Масли товар тутка на Шридворѣю. Ну як перши були такі хлопцї, жи масли товар, то мали мнжи субѣю їдного начельника. Кутрий ни хтїв курови завиртати, а шо вітповїв, то вара начельник судив. І випало на їдного хлопчика, жи так само ни хтїв курови завиртати, то начельник присудив їго завїшннї. І взїли, вилїзли двох на ту бирѣзу, жи там була, ану того хлопчика завїшннї. І пригнули ту гїлю і завїшили того хлоп-чика, здїннїли с курови мѣуз і ту бирѣзу пустили і смяїли сї з того.

Потім го відвізали, то вже нибощик був. А потім на тім місци шос в ночи горіло все.

Зап. у падолисті, 1905 р., в Сороках, Львівського пов., від Миколи Кшивака Іван Савицький.

699. Буря через повісельника.

Йеден хлоп сьи повішав. Взьвў вужище і сьи повішаў. То сьи за-раз така бурьи і студінь зробила!

Зап. у Костільниках, Буцацького пов., від Федя Провальнюка М. Капій.

700. Як газда напудив ся повішеного наймита.

В йидного газді служіў наймит. Шос він тако́го зробіў, шо маў іти аж на термін. Але то буў ше хлопец дурний, тай він боіў сї, тай с того аж повішіў сї. Але той газда не знаў, де він сї гіў, він галаў, шо він дес укік. Вітак він хокіў молотити і вішоў до шони скидати снопі. Нараз — він скілає — і зачіпіў головоў у того повішільника... Як застрахаў сї, тай скочў с снопі аж захорубаў на цілій тїждець. Потому того хлопця вітти здоймили і поховали.

Зап. в жовтні, 1910, від Андр. Марунчика в Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

701. Чоловік ударив собою до повісильниці.

Йден чоловік ішоў до майстра, же му коноўкі лагодіў, коло два-націтої голїни ціри: сад, а віч бўла темна. Ішоў і нараз удариў сї; міслиў, же то до дерева і куриў дэйгар, блиснуў тим дэйгарем і уздріў тоту жінку, жи сї повішила того року ў кім саду. І перехрестіў сї і пішоў до того майстра і там ночуваў, бо там бўла вода, мале мочуло, боіў сї, жебі го ў мочуло не трўтила.

Зап. в падолисті, 1910, від Вас. Тимрика в Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

702. Повісильниця в лісі в Ісакові.

Називає сї то поле „Дідіўка“ і ліс; там пасли пастухи волі і ночували там в воліми. Казали, шо так ў опіўночи то ўсе йшла повісильниця до горі та співала, а в горі то плакала. І ше там оден побережник буў ў лісі і стаяў за корчем і відіў, шо вона йшла так росплетена і він собі гадаў, шо то єго донька вйшла за ним єго клікати до дому і він клікаў, а ўна сї ни обзивала; він зачыў за неў бічи с палицеў і ўна утекла ў корчі і не знати, де сї подїла. То ўна сї піби повісила ў тім лісі і потім пового місяцьи ўсе сї давала чути: все то плакала, то заводїла.

Зап. І. Волошинський від А. Ірещука в Ісакова, пов. Городенка.

703. Як жердка йшла.

Їхав я в Стрия. А ту в їдного жінка повісила сї. Але повідали, жи вна ходит. Ну, я їакурат ту привїздею і здибабю таку жертку, кїв. Тай їде то напротїв мене. Я: нек ти осива! Перехрестив сї, бож сї злєк, а то щевло.

Зап. в Доброгостовї, Дрогоб. пов., в липни, 1906, від Михайла Ванька В. Левинський.

704. Страх у видї висїльника і лїсничого.

Пїшоў чоловік у лїс в ночї і лѳмнт граби сухї. Дївнт сї на дѳрево: Вїснт повїшїльник і так сїльне ногами все отак (опов. показує руками) хїтає, отак хїтає. А вїн стаў і льїчно йїмў на то стало і так му льїчно, такі дўже льїчно... А вїн все до мѳне ногами — той повїшелник. Але, кѳе, я лѳмю такї, ѳле все сї бѳю, бо той повїшелник вже менѳ аж ногами лѳвнт. В тї хвїли я дївю сї: Стоїт побережїк прѳтїў мѳне, угѳрневїй, узўтїй у чѳбѳгьх і кўрнт лѳльку. І так надалї я собї думѳю, кѳе: Кѳли я гѳтку маю, вѳраз скѳчу у великїй провѳл, як вїн менѳ лапѳти бўде. Коли я уже стою, стою, не приблїжую сї д' нѳму, ѳлї вїн д мїнї. Адем вже сїльне аж у ногам змерз і вїн д мїнї не приблїжуїй сї... Берў, приблїжую сї я д нѳму, а то пивѳок...

Зап. в вересни, 1910, від Варвари Богонїс із Колїнок, пов. Городенка, І. Волошинський.

705. Висїльник на вербї.

У нашїм селї повїсїў си їден чоловік на вербї. Люди розвїсили го тай поховали. Але кажут, шѳо коло тої верби шѳюс пужїї. Одного коло тої верби перейшоў бїлий пес, другого кїт, третїй чуў, шѳо верба шумїла, а вїтру не було. Багато говорили, але я не вїрїў; думаю собї: Або брешут, або їм си привїжеї. Усї бояли си тѳї верби і подїлеку ї ўмннали. А їдеп там близкїй знаў, шѳо верби ўсї боют си тай ховаў собї у ню тютюн на зиму. Я раз зза днїни заздрїў тот тютюн тай гадаю: Пїду у вечїр і озму. — Ёк зробило си пїзно, пїшоў я тот тютюн красти. Приїшоў-сми до верби, нема нїчо і нїкого пїгде не чути. Ёкос менї чупер устає, єк нагадаю, шѳо на цї вербї завїсїў си чоловік, тїтюн граба таки украсти. Вїлїз я на вербу, вїтїг торбу з тїтюном з дупла тай лишень направиў си злазети, дївю си, а то хтос з земнї пїдоймаў руки д' мнї на вербу. Я напудїў си тай пїдлїз назад на вербу. Придївею си на то, шѳо подавало менї руки, а то тот самїй, шѳо завїсїў си. Я зѳ-страхи залеревїў на вербї і так пересидїў аж до ранку. Рано злїз тай ужем не браў нї тот тїтюн, нїчо. Ўминаў-сми від тѳгда ту вербу не лиш ў ночв, але і ў днїну.

Зап. Ос. Михайлецькїй в Тростянци, Снятинського пов. від Дмитра Павлюка.

706. Індик із небіщика.

В Добрімполю в саді, там, в весло, єндик ходит. А там єндика навіть на цілім силі вима. В весло там все ходит теї куркає теї куркає... Али єдного разу зачив се Штифан Квас сьміяти с того єндика. Як зачило єнчїти в ночи за будов там, де вони спали, а він зачев се сьміяти: Ще ліпши заводи! А вопо чим рас ліпши заводило. То потому все ним кидало, все, аш вітхорував. На третій девь була толока в кухни, і повтвирали собі вікна всі теї тиребет кокорузу. Али глигнула дівчина в вікно, дивит се, стоїт мирла в вікні, сорочка така паньска. Як се злекла та дівчина, як скричгла теї втїкла поміжи дівки. А то се пане таки рас повісила на ганку, то вона так ходила по саді, пиркидала се в єндика то... То знов якісь там чоловік то видїў, як се на колїсі на кирниці росьцгало.

Зап. від Яндруха Стеїя в Будзанові, Теробовельського пов., 1903, О. Дервянка.

707. Висїльник — хортом.

Кажут, що як хто повісї сї, то там нечїсте місце. От такі мой жїнка росказує: Лішїлам сї у лальшої сусїтки з її дїтїмі, закім вона не прийдє з міста. Вона прийшла з міста ўже пізно, бїло кóло дванадцятóї годїни і казала мнї почувати. Я не хотїла і такїм пішла собі до дому. Віїшлам від нє с хати, нїчó не бїло. А якім дійшла до одвого газлі стодóли, де казали, що там сї повїшьїў чоловік, так с тої обóри вїйшоў хорт і йшоў за мноў аж недалєко мої хати і тогдї спїкотїў таї зинк. Я нерестрашена, лєдво забїгла до хати. Сказалам чоловікови, вїхóпт с хати — нема нїчó“.

Зап. в липни, 1910, від Ант. Трачука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

708. Рада, щоби повїсельник не ходив.

Кажут, що як сї повїсьїє а́бо утóпт, то мóже ходїти до жїлки а́бо до дїтїї; але вїтак траба наймїти слўжбу і страшїти вже не бїдє бїльше ходїти.

Зап. в падолистї 1910, від Вас. Тимрика із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

XII. Опирі.

709. Коли можна бачити опира?

Як би вийшоў о дванаццяті годянні так де на границю, то моўят, жи би зобачиў упіря. То він так, як чоловік.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., М. Капій.

710. Опирі.

Опір то такій чоловік, що знає „щось“, теї берé в дрúгого молоко.

У найбільше свйїто хóдит опір тудá, кудá идé худóба, корóви, идé, усé зберé росу́ у жмені, теї у дйївицю, теї у дйїницю.

Опіра́ як б́дуг до грóбу нести, то смérкиє сї, і вітер сї д́же зривáє, б́рьи.

По смерті опір хóдит. Абї не ходів; то сїют за ним мак.

А як не помагáє, як ще хóдит, то відкóпуют, обертáют на дрúгий б́к і забивáют ків у гóлову.

Опир, як го відкóпати, то усé тваров до землі лежит.

Як хто зобáчит, що опір так рóбит, то годіт сї казáти: Що зйчиш собі, ней б́де менї, а що менї, ней б́де тобї.

Опірі б́ют сї на гравїци: татарч́нцкї¹⁾ не пуска́ют нáших тамкá, а їх ту.

То вже від того і говорут: „Чо ти такій обдérтий? Ци не був ти на гравїци?“

Зап. у Ходовичах Ф. Колесса.

711. Як виглядають опирі

Опирі маот таку саму силу, ш́о відьми. Відбирают молоко від короў. Опирь має або над клубом, або під коліном або над задом таки

¹⁾ Из сусідного села Татарського.

гулі. Їни є при кілі дуже тонкі так, ек на жилах тримают си. Під тоў гулеў є дирка і тоў диркоў виходит душба з опиря.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Святинського пов. від Стефана Глушка з Джурова.

712. Опир має дві душі.

Опир має дві душі; як умре, то ходит по сьвіті.

Зап. в червни, 1910, від М. Мокрицької з Колінок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

713. Хто є опир?

Впир як є живий, то він є вовкулаком. Як прийде час такий, підповні місяци, то він йде на гравлицю. Він здибає сі з другими впирами і маот там межі собою бесіду, де маот йти. Потім йдут по ночи до людий ссати. Як йдут, то перемінют сі в конє або пса. Він має дві серці. Ёдно має як живє, а як вмре, то з тим другим ходи по смерти.

Записав у Цеперові, пов. Львів, від Федька Буняка, в вересни 1909, Іван Панкевич.

714. Опир ходить по смерти.

В селі Кукизові був чоловік, називав сі Добровольский. Він був впиром і походив з Караїмів. Як вмер, то ходив по хатах. Але потім викопали го з гробу і відрізали голову. Він потому таки приходив і то до того самого. Він мав дві серці. Він приходив з головою під пахою і казав: „Дайте ми голочки пришити головочку“.

Записав у Цеперові, пов. Львів, від Федька Буняка, в вересни 1909, Іван Панкевич.

715. Як пізнати опира.

Опирьї пізнати по сліві, бо вин йик шьо скаже наперед, то мусит си стати.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Ів. Дилика із Ростік, пов. Вишниця.

716. По чім пізнати опира.

Опирá мож пізнати по тім, бо на крижэх майи фіст такий, як у хлѡпа звійкле на гру́дех цїцка, і штіри волоскі.

Зап. в липни, 1910, від Тимка Воробця із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

717. Опирá пізнаєть ся при смерти.

Упирá мож пізнати, шьо йик умре та поховáют, то дужи зáлива вели́ка, то лиш по то́му мож пізнати, шьо уи́рь бу́ў.

Упірь може то пошкодити, шьо можуть бути плóви¹⁾; знáє наси-
лагі хмáри.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Н. Хімчинської з Ростік, пов.
Вижниця.

718. Хлопчик — опир.

На тїм ґрунті, де Васіль Гутькіў, буў хлопчик Червєцький Дмитер і казали, що він опір. Каут лю́ди ўсє, що він опірь, бо має фіст. Але я одного разу війшоў на поле і він пасє худобу, óтже я хочу дійті, чи праўда, що він має фіст. Отже я правю: Дáйно миї сїрничка. — Він сї збузáє, що не має, áли я сї упер, зловіўем го і підвнїўем сорочину і — якурáт йн фóстик так, як вїхоть за доўши. Потóму мєрни дїти на гóрло і пїйтеро дїтїй у не́го б́уло і до двох недїль гет тотó вїмерло.

Зап. в липни, 1910, від Павла Маруничка із Далешева, пов. Городенка, І. Во-
лошинський.

719. Хлопчик-опир збирає росу по поли.

А другїй пас кóні дóсвїта д́уже, отáкбвм припускали в маю, коли збіже сї в кóлос вїспáє. І вже зачнáє робїти сї рáно. Він вїднт: хлопчїна невелїчкий, отáк на вїсїм лїт хлопец, у сороччїнї лиш, блє капилю́ха, хлопєский вóлос дóўгий, áте рїмно опстрижєний так кр́угло, — іде по збіжу і так рука́ми згóнит рóсу до ќупи — збнвáє рóсу. Він то вїднт і гáдає пїтї до не́го, шо ту він робїт, нї пасє, нї нїчó. А на-рєштї тої хлопец щнзáє йнм́у з очїй і не вїнт лáше йнго. То старї казали, шо то онїрї, шо чєрез то не́мá полон́у — уроджáю — полон зби-рають, збнвáют рóсу.

Зап. в жовтни, 1911 р., від Т. Блошки з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Во-
лошинський.

720. Опир вправляє відьми.

Йа упирьем такї сї ўроднїў. На Йурїя йа маїу найбільшу мїць. О півночи перид Йурїєм сбирає сї на Калашковецкїй гранаци під Старогвїсцьми дванацїть вїдьм. Йа сїдаїу на бїлого коньи, а кошда вїдьма на кочергу, та йїзднмо по дванацїтьох границїх. Кошда вїдьма муєнт вїїмнн дванацїть зпрен шненицьї с за зубнїй, шо муєїла носннн від сьвннвечїра аш до нннька. Йак котра дóбре справувала сї, то йшла пєувати л́удьїм корови, а котра ннн, то тратнла право б́ути вїдьмою. Ої, на Йурїя маїут вїдьми велику школу, а потóму за тото ц́їлий рїк они ннвннчнн л́уськїй доробок.

Зап. від ворожбнта Прошакá в Кулачкївцях, Оснп Яворськїй.

¹⁾ Зливи.

721. Рада, аби опир не ходив.

Як умре опірь, то ў деревіщи прибіти йго осіковим палем чірис груди і чірис дирвіщи до зямлі і віт того осікового кола опірь ни ўстаў і ни ўстане.

Зап. в липни, 1910, від Митра Ласійчука із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

722. Як позбути ся опира.

Як опірь грімайн, то траба го сі запітувати такіми словами: „Всяке диханіе да хваліт Гбсвода“.

Зап. в цвітни, 1911 р., від Н. Блошки з Колінок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

723. Підкова в дійниці проти опирів.

Опирьї мже лиш такії самий позбути сі так: Берє піткову кінцку і берє камінья, як попеує корову і тоглі пиче ў пичі, кидає ў воду ў гійвицу. І той опірь, ци опірка то як то кіпгт у гійніци, то вона приходит у той час і тоглі повертає всьо тому газді.

Зап. в маю, 1911 р., від Дичука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

724. Дідо — опир.

Гриціга казала, що ї дід буў опірь, таї маў фіст; а як умер, таї вона сказала ксьондзови, що він буде ходіти. А ксьондз кажи: „Як буде ходіти, абис мині сказага“. — Таї ни ходіў.

Зап. в липни, 1910, від Анни Чернецької з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

725. Опирі у видї білих псів.

Ішоўйим від діўки: місяць світіў, мороз сильній, ішоўйим чірис границу. І чірис границу бігли два пси білих, що найчистіщиї папір. Одєн за дрўгим, гримали високости по мєгрови. То казав мині чоловік, що він кілька раз пїред свійтом урочїстим у ночї їх відїў, як вони литьї на границу під ліс.

Зап. в липни, 1910, від Матра Ласійчука із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

726. Опирі-хлопчики в білих шапках.

Одєн хлопец сидїў у шнїцьї до дванацітої годїни. Ў дванацітї годїні іде собі до дому, таї траскаїи батогом, таї дивит сі нараз, а ту на єго городї два хлопці ў білих шьипках, а він гадаў, шо то які мже грают сі, або такі так вїшли на доличу. Таї він зачїў за ними бічи, таї біг аж до своїх воріт, таї він зістаў коло хати, а тотї назад попри йго ворота побігли з горї. Як увїшбў до хати, то не міг годїну слова

промовити, так єї дуже настрахав. А то були мертві опирі (то ше опирки, бо то маленькі, зам. Никола Круц). Як увійшоў до хати, то му шьінку дуже до горі волосьє піднімало.

Зап. в жовтні, 1910, від Андрія Марунчика із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

727. Гульки опирів.

А знов тато за опирів розповідали. Вони були вартівником коло церкви. Тай почували на дзвіниці. Коло півночі надійшли опирі. Дуже богато. Тай співали, на скрипках грали, в долоне плескали тай все кричали:

Гой-ла-ла, як ту, так там

По коліна кахтан.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липні 1906 р. від Андруха Савки В. Левинський.

728. Як опирі булькотіли.

Йшов я по горівку на лаз. Йду я, слухаю, а то щос булькотит просто Козарьової ліски на гостинці. Слухаю: люде не люде, Жиди не Жиди. Тої бесіди не розумію. Гадаю собі: Піду єї подивити. — Я лише взяв єї так руками ги за пліт, а вони пішли булькотечи гет. А то були опирі.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липні 1906 р. від Митра Кушніра В. Левинський.

729. Як опирі грали.

Мій тато казав, що як їхав з Стрия в ночи в великий четвер, то як настав місяць, то ввидів, за границев від Улична все світло є, світло. Тай опирі грали, скакали. А приїхали за границю і тото се лишело.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта, в липні, 1906 р. від Бабяка В. Левинський.

730. Як поховати опира, щоби не ходив.

Асинтирвали два жомньри. Пішли до васька. Йиден буў опир. Той буў слабій, тай го віпустили. Той опир каже: Як єи віслужиш, то жибєс прийшоў до мени, як буду жиў. — Повертає до него, дивит єи, в хаті світит єи, нима нікого. Йнго ховали кілька рас, рано поховают, а на вечір зноў йи. В другі хаті йи люди. Вішоў, стаў, тай дивит єи. Хочи йти, а той спускайи ноги є катафальку: Видиш, служилим в ваську, чикай, принесу ти їсти. — Даў му студенцу, віў, віпій горіўки. — Я тобі скажу, шо я йи. А ти присьгигниш, шо нікому не скажеш. — Взьйі, присьгнуй. — Я йи опир. Потинаю людий, кроў віссу, а то єи лишит. Али знайиш, як би мене поховали, як би взьйили

яловий кіў, прибили бис груди наскрісь бис трумну, то бим не ходиў Пішоў, йде, прийшоў під йидну хату, ни мали як потьити. Прийшоў під другу, лиш подуў, потьиў діўку. Вона фпала, він кроў віссаў, а і лишиў. Тогда каже: Видиш, от то я сим жию, абис нікому не казаў. Йду, бо ўже чис. — Той чуў, жи він потьиў, сказаў, як йго поховати. Затисали кіл, бют, а той з гробу каже: „Гай, гай, зломивіс присьигу; як бим знаў, буў бим інакше зробиў.

Зап. від Кирила Крамарчука М. Капій.

731. Як відкопувано опира.

Жиў даўно у нас слаўний опирь Корбутык. Йак умер, похували йго на цвинтарі с христїанскоў парадоў. Ўже першої нощи по похоронї видыли го в силы, тай потьиў тогда свою жінку. Ровкопуют другого дньи грїб, а він лежит, йак лижиў. Наньили люди трох ксьондзїў, вийшли с процесїей, відправили великі молитви і дужи запичтали грїб.

Третої нощи по тім похоронї ў силы стаў великий вогонь. Люди видыли йго ў силы. Тойї нощи потьив він багато людий, шо з ними за житья мав. Коли настав день, пішли люди с процесїей і с ксьондзами на цвинтарь, відкопали Корбутыка, витыгнули с деревишчі, звїзали посторонками, тай понесли на дручках на баланецку гравіцу ў поли. На граници вікопали йаму, спустили до неї дольилиц Корбутыка, жиби сьї бїльше не підньїс, та прикидали го терньим, та бульїками. На верх накидали камїні, тай настромили на могилї хрест, шо ше нинї стовпок с него стирчит. Потому Корбутык ўже бїльше не уставаў, а то пограничне поли льуди тепер називають Корбутка.

Зап. від пастуха Петра в Кулачківцях, Коломийського пов., 1899 р., Осип Яворський.

732. Опир курить у домовинї люльку.

Старий Семен не дав себе переконати. Що я йому говорю, а він все свос: Є, каже, опирі, таки є. Ануж, каже, слухайте, я вам буду казати, як то у нас раз було. Отут за зарїнком, буде тому зо 30 років, стояла хата, а в нїї жила баба. Мала вона одного сина. Жидиком кликали, хоч він звав ся Василем. Доки жив, то як звичайно, чоловік, нікому не шкодив, ходить, робить, от як ми. Оженив ся він, побув трохи, аж десь так під літо вмер. Поховали его, а то в саме сапане було, ой Боже! як не звїс ся метилиця, кругом біло стало. Кара божа тай годї. Дивують ся люди тай з дива не виходять, бо такого, знаєте, ніхто не запамятав, аби в сапане снїг, мов серед зими впав. А тут небїщикова жінка каже, що до неї вмерлий чоловік по нощи ходить. — От що!..

кажуть люди, се твій чоловік опир! Порадили їй, аби поспала понелом поріг та землю в хаті. Онаж так і зробила. На другий день дивлять ся: Є, видно сліди по долівці, виразно одна нога людська, а друга бараняча. Кажуть люди: Треба цьому давати раду. Як стемніло добре, зібрало ся їх кількох, напили ся горівки, взяли сокиру, ліхтарню і верети тай пішли на цвинтар. Приходять там, розкопали яму, дивлять ся, а домовина порожна! Так ходили три рази, аж за третим разом застали єго. А він лежить собі боком, ще й люльку в зубах тримає. Вони до него, а він як замеркотів таки товариачим голосом... Відрубали они єму голову, приспали, зарівнали землю тай помогло. Вже більше не ходив, і на нинішний день. А на другий день таке веремя, що Господи!

Зап. у Текучи, Печеніжин. пов. 1908 р. Дм. Бойчук.

733. Чим опир розгонить хмари.

Даўно, кажут, що буў Браткоўскі, тай знаў відвертати хмари, але то буў опирь. Казаў, що маў якіс однолітні, тай як сї гадина з жьібоў кусайи, то абї їх розігнаў, а як хмара надїде, абї махаў.

Зап. в липни, 1910, від Петра Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

734. Чому Кулачківці підупали.

Калашкіўці було колис велике місто, бо ше ў старих книгах церкоўних було записано, що було кілька церковий, та Татари попалили. Тоди приходили до Калашковец Вірмени, Венгри та Бесараби і йнші на йармарки. Аж рас умер опирь, тай уставаў с гробу. Хтось порадіў, шоби йго обнести три рази наўколо міста. Йак обнесли та похували опирь, то ўже більше не ўставаў. Але від того цісу місто шо раз білше упадало так, шо тепер навіт перьиднойі коршми чи майімо.

Зап. в липни 1899, від Івана Семенюка в Кулачківцях, Коломийського пов. Осип Яворський.

735. Опир на кони.

Мій стрій хату здоймаў і іхаў вопир на сивім кони поза ливади. То звіяў сьи вихір такий!

Зап. у Костільниках, Бучацького пов. від Федя Провальнюка М. Капій.

736. Опир на стежці.

Шли трох бис цвинтар на штешку з бараболяма. Зобачили чоловіка мирлого на стежці. Тоди еден з них кажи до тих двох: Шо будем робили, ни хочи нам се мирлий вступити?

А тих двох до того кажи: Ходїм, кажи, він нам се мусит вступити!

Тогди той се мирлий... як се вони напосіли і пішли стешков і мирлий се вступив, так — во на крок. Як застогнало, тії як покидали всі три мішки, як зачили втікати, барилка зачила за ними летіти і горнец з вогнем і голова.

Али то був вопир...

Зап. від Яндруха Стеція в Будзанові, Теробовельського пов., 1903 р., О. Дервянка.

737. Опир у стайни.

Ўповідаў ўден чоловік: Удного разу — каже він, — пішоў я до стайні начувати тої ночі перед новим роком. Пішоў я начувати, бо кажут, што тої ночі худоба говорить так, ек чоловік. Ўна говорить о тім, што має си діяти через цілий рік з її гавдами. Бог її так дав, што ўна говорить, што знаї. Пішоў я, каже, тай лег у есла. Лежу тай чікаю ўпівночи, бо тогди товар ме говорити. А чую, што се шелестит. Я подивіў си, а то кіт, а з рота і очий синют му си искри. Я вараз здогалаў си, што то опирь перекинуў си у кота тай прийшоў від мої корови відбирати. Я ні раз, ні два, хапнуў дралі, та ек шпурнуў у того кота, а він дес ек звидіў. Не знаю, де діў си, бо я потім засвітвў свічку, перешукаў стайню скрізь, нима вігле. Не знаю, відки прийшоў тай куда вішоў. У стайни двері добре приставали, што би і миш не ўлізла, не то кіт, стеля була добре спушьина. Не міг я з дива віти. Не слухаў я уже, што товар ме говорити, так-сми си узлостіў на опиря.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростявци, Святинського пов., від Василя Павлюка.

738. Як опир воував.

Був піби так, як цивільний тай старший, тай скаржив си той старшому: Я бідую дуже в сьвітї. — А той каже: Шо то за біда? Я єї не знаю. — А я вам скажу, скоро хочете знати. Є в нас одна одовица, тай чоловік єї був опир, тай він два роки що вечера до неї приходив і мучив єї, мучив, мучив. Каже: Йдіт туди до неї, будете там начувати, а за два вечері будете знати, шо то біда.

Добре! — каже старший. Взяв собі шаблю, амуніцію всю, тай приходит туди до тої жінки, тай каже: Прийміт мене на ніч. — А вона каже: Добре! тут є мого чоловіка покійника лужко, лягайте, тай спіт.

Тай приходит дванацята голина, а то двері лиш рип, тай приходит, тай каже: Добрий вечір! тай просто на піч, а на печи жінка з дітьми спит. Та як зачав жінку термосати та дубгати, а старший з постелї встає з шаблев, а опир до него і він мав шаблю, тай каже: А тут хто на моім лїжку? Що ти за оден? — Тай відтяв старшому лїву руку. На другий день здібає єго той цивільний тай питає: А шо, є біда? —

Ой, каже, є. — Відтак вони пішли на цвинтар, тай нашли там руку, бо опир, як і взяв, та поніс на цвинтар, то де го когут заліав, там він руку лшив, а самий у яму.

На другий день бере старший того цивільного тай ше одного старшого, тай каже: Маю я єго допильнувати! — Узяли собі горівки, тай пют, тай сидят до дванацїтої години, а у дванацїті годинї двері рип... А оден пе тай каже: За Ілашеву душу! — А той уходить, тай кричит: За мою душу ни будети пити, за мое здоровля пийте. — Зачали знов пити, тай знов так до трех разів, а він знов з шабљов, тай хотів му і ту руку відрубати, але старший уже не був спячий, як махнув, то розгяв опира на половині. Ті си позхаплювали, тай кажут: О, дійшов наш оберштлайтнант аж тепер єму кінца! — Тай узяли єго, до купи склали, поклали на лавицу, то жіка дякувала, тай дала їм горвятка, колачики, свічки за поману, тай понітиц похєвав, тай ўже більше ни приходив.

Зап. від Іоружи Орчук у Раранчу, Чернов. пов. О. Рак.

739. Вояк і опир.

Ше дьидьі Штвфана Гарасимчука служиў ў войску. Водного разу пустили го на урльуп. А ў Слєбїтцї ўмер тоди буў на краю сила опирь. Цалий день лижвў опирь на лавї тихо, — а прийшла піўнїчь, та зарас ўставаў, тай дес йшоў. Ксьондз не хтыў йїго похувати, али казаў, шо тоди похувайу, йак хтос коло трупа переночуйє. Ньїхто аны с Слобїкї, аны с околицї не відважвў сї ночувати. Учуў о тїм Гарасимчук тай пішоў до удовицї і каже, шо буде ночувати. Дала йїму гавдвнї оден кнїш, кварту горїўки, кусок солонїни, миску сира, поставила то на скривьу коло постельї, замкнула за собоў сьїннї дверї, тай пішла ў село спати. Поставвў собі жоўньїрь ївирь набитий коло постильї, віпвў горїўку, поноїїв, тай льих спати. У ночи ўстаў, тай льячно зробило му сї. Пішоў до комори, напвў сї ше горїўкї, шоби відїгнати льяк, й сьїў пїнний на постыль. Дес за йакис чьїс дивит сї, а то дверї утворьїїгт сї на роствїр і ўходит теньгїй хлоп ў шицї, кужусї, чьоботьїх, тай стаў сирит хати. А той труп з лави підїймаї сї тай від разу: „Та тут чути прїсну душу“. — Взьїли сї оба опирї до жоўньїрьї, питаїгт сї, шо він хочьї тут. А жоўньїр выц. Пустиў сї оден опирь до него; жоўньїр узьвў лиш їверь у руки, а опирь стаў. Йак зачне бити обох опирїў; таракнуў одного ў морду, а той сї переверпуў і упаў на порїг тай не рушвў сї. Йак таракне другого кольбойу у голову, а той лиш закрутвў сї та сирит хати бебеўхнуў сї. Али уже і жоўньїрь витверезїв сї і заходит у голову, йак вїйти с хати, шо сирит порога опирь простїгнуў сї і аны спати жоўньїрови, аны

до опиріу неживих сьї брати. Аш нарас кугут запіпаў і опирь оден шчес, а другий кинуў сьї на лаву. Йак би буў жоўньїр ни маў цьсарского рштунку коло себи, тай йїго були би опирі задусили.

Зап. від Михайла Федорака в Кулачківцях, Коломийського повіта, 1903 р. Осип Яворський.

740. Як опирі убили дівчину.

То було як у нас ходьї на вечерниці. Зішла діўка по воду і друга зішла. А ту діўку взьїли опирі до себи і до тих людий ніц ни має. Али зішла по воду, каже ї: Прийди, сестрици, до мене на вечерниці. — Вона каже: Прийду. — Али памньитай, сеструню, довго будем приссти. — Та в вечер зібрала сьї та йде. Али приходит перед ворота, а там стоїт жїнка завита, таким білим, ноги, голова завита; вона каже: Де ти, діўко, йдеш? — Йду, каже, до сестриці на вечерниці. — Не йди до сестриці на вечерниці, бо тая систрици опирьци, тебе зіст. — Вона не слухає, йде. Вона зноў каже: Твоя систрици опирьци, тебе зіст. — Взьїла, вернула сьї, пішла до дому. Зноў сьї злибали: Такіс прийшла? — Не малам коли, воляам шматьї, приїзнилам сьї. — Та сьї ни признає, шо ї не кавала йти. — Вже, каже, сего вечїри беспечне прийду. — Йде, стоїт чоловік у шицї, питає сьї: Де, діўко, йдеш? — Йду до систриці на вичириці. — Не йди на вечерниці, бо систрици опирьци, тебе зіст. — Тай вона сьї зноў вирнула. А другого дньї злибала сьї: Такіс приходила? Наварилам голубців. — Вже сего вечїри беспечне прийду. В вечїр йде, прийшла до хати, прийдут. Та бере, показує ї голубці. А то голубці з христїницьких пальчикїў. То опирі тїлько людий потратили. Та веде до другої хати, таке показує; по сьїнах висьї з христїниў голови, руками, ногами плїт горожиний. А ї душа стїне. І вона так дивит сьї, стоїт поўна дїшка пальців. То, систруню, мої вогирка. Набрала тих пальціў, принесла в миску. Їж, такі добрі. — Вона скидала ті пальці під лаўку, а ту кроў висипала, дала ї миску. — Їж, систруню. — Я вже зіла. — А чуют, литьї тоті опирі. Вже йдут. А вона каже: Сеструню, де я тьї сховаю? Тай взьїла, сховала ї під корито під постїть. Вони входьї: Фе, прїсна душа смирди. Поўходили, зачили шукати, найшли під коритом. Взьїли, голову відтьїли, ноги, загородили плїт, а пальці в бочку, тай решта.

Зап у Костїльниках, Бучацького пов., від Паланї Провальнюк, 1904 р. М. Капїй.

741. Парубок-опир потинає людий.

Умер у селї парубок і поховали. Али тут кажут людї, що він ходит. Тай маў він ше двї сестрі і тата й маму. Але старша сестра була на подвірїю, увїйшла до хати, заслабла і каже: „Тату, наш Гриць прий-

шо́у. Якім го ўздри́ла мѝжи одѝнками, а́жм го сѝ злѝклá. Так нѝ го́цно голова́ типѝр болѝт, тож лѝвга́ю“. — Вѝйшли с хáти пѝза одѝнки — нѝма Грѝцкá. Гѝўчина на дрѝгий день умѝрла. Поховáли. Вѝйшоў у тѝкдень сусѝдний хлопец, ўздриў на обѝрѝ зноў то́го Грѝцкá. Прибѝгаѝ до до́му з опáлом і ка́же: „Тáту, бáтькиў Грѝцкó хѝтит!“ — І зноў хлопец за-сла́б і на дрѝгий день умѝр. Поховáли хло́пця. Ту зноў пáру день іде́ Грѝцкіў тáто на кѝк та́й сѝ лѝзит: шѝс мѝгнуло за одѝнки. А вѝн вѝтси, а сусѝда з дрѝмого бѝку пѝпри до́рогу та́й вробѝла крѝк: „Ой, йой, йой, кѝми, кѝми, ваш Грѝць бѝде!“ — Старѝй сѝ запѝдвѝў, вирвѝў сѝ і дáлѝ за одѝнки на дохѝлѝў. І так Грѝць ходѝў цѝри́з доўгий чѝвс і потѝнаў людѝй, аж потѝму одѝн гѝт ужѝ буў старѝй і буў тáкі опѝрь і казáў: „Скѝньти, лѝдѝ, ми сто рѝньських, тож не потѝвите, а я вам порáджу, що з ним робѝти“. — Людѝ страх мáли, бо ни одѝмому покѝў одвѝ й двѝс гѝтѝй перестрáншѝў, скѝдáли старѝмому опѝрѝви, що вѝже сам хѝкѝў. Бирѝ той старѝй гѝд с собѝў два хло́па, іде́ сам, добувáют Грѝцьѝ, перевертáют вѝю долѝлиц, грудѝй до зѝмлѝ і забѝра́ют у не́го осѝковий кѝлик, пригрѝбѝлѝ Грѝцкá зноў і той ужѝ бѝльше по силѝ ни ходѝў.

Зап. в жѝвтни, 1910, від Савки Круца із Далешѝва, пов. Городѝнка, Ів. Вошинський.

742. Як злодѝй уратувáв гáздѝ житѝ.

Йшоў опѝр і шѝз бѝ. Ти де йдѝш? — Я йду до йѝдного гáзди пѝд вѝкно; той пѝчихни і нѝхто му не скаже: Дáй Боже здѝроўльѝ, а я йѝго душѝ возму. — Прийшоў пѝд вѝкно, гáзда пѝчихнуў, а злодѝй краў та́й каже: Дáй му Божи здѝроўльѝ. І шѝз бѝ пѝшоў.

Зап. у Костѝльнѝях, Бучáцького пов., від Яци Кузи М. Капѝй.

743. Як чорт потѝнав чѝловѝка.

Йшов злодѝй до гáзди красти воли, а сотона йде́ его потѝти. Йдут обá. той чѝловѝк і той чѝловѝк. Приходѝт до ворѝт: А ти куда йдѝш? — Я йду воли красти, а ти куда? — Я йду́ его потѝти; а ти як воли будѝш красти? — А отáк, та отáк, пѝду потѝхѝньку, та́й спу́щу воли, та́й поведу; а ти як будѝш его тѝти? — А я так, шо пѝду его пѝд нѝс скоботати, а вѝн пѝчихне, та́й нѝхто ѝму не скаже „здѝров“, то его кров залѝе ротом і носом.

Та́й пѝшла сотана скоботати чѝловѝка. Скобочет его пѝд нѝс, а чѝловѝк як чѝхне, а злодѝй став пѝд задним вѝкном (шо до схѝд сонѝця) та́й кричит: здѝров! Але сотана знов скобочет того, та́й чѝловѝк знов чѝхнув, а злодѝй знов кричит „здѝров“. А третѝй раз як крикнув „здѝров“, то у хáтѝ обѝзвала сѝ жѝнка: Здѝров, чѝловѝче, ти не чуѝш, шо тобѝ з пѝд вѝкна вѝже три разѝ каже хтѝсь „здѝров“? — А чѝловѝк каже: Дяку-

вать, жінко, я й не чую. — Тай сотопя счезла, а злодій розказав усьо газді, тай газда дав ему пару волів за то, шо не вкрав і шо му душу спас.

Зап. від Санди Гуменюк у Раранчу О. Рак.

744. Опир та злодій.

Буў оден тавій богач; ни маў гитій, лиш одного сїна. Але тут йидної вочи збирає сї до него злодій украсти конї. Йде той злодій тай здібайи сї з опирем тай: „Добрий вечір“. — „Дай Бóже здоровїи“. — „Ти шо за оден“ — питає сї опир злодія. „Я йи“ — каже — „злодїй“. — А злодій тогдї питає сї опирьї: „А ти“ — каже — „шо є?“ — „Я йи“ — каже — „опир“. — А деш ти йдеш, як ти є опирь?“ — „Ой“ — каже — „я йду до того і до того газді, у него є оден син, я хóчу ў него лúшу увїти, хóчу, абї він умёр“. — „Ну та як ти“ — каже — „зробиш, абї він умёр?“ — А опирь каже: „Я ему такі пúчу порошокї крїз вїкно пóпід нїс і егó як заскїбóче, а він бóде чїхати Як їмú“ — каже — „третий раз нїхтó ни скáже: „Дай Бóже здоровїи“, — як він чїхне, то я егó“ — кажи — „питаў“. — А злодій тогдї каже: „Дóбре тай я“ — каже — „їлú до того богачїї конї ўкрасти, то“ — кажи — „бóдем обá йти“.

Прийшли вони обá до того богачїї. Али прийшли вони пїд вїкно, стали тай той опирь нїц не рóбит, лиш ти порошокї як пускїў крїз вїкно тóму пóпід нїс, а того як заскїботáло, а той лиш чїхнуў: Иисхї — раз, другий раз. А третий раз як чїхнуў, а злодїй с пїд вїкнá: „Дай Бóже здоровїи!“ — А той син на постели каже: „Ой дзвїнькúйи“. — А опирь кає: „А най тї шляк трафит!“ — Тай звїяў сї буреў тай полетїў.

Тогдї той злодїй берє, бóлит газлú тай кає: „Уставáй, мой!“ — Той увїїў, утвориў сїни, пускїў го до хáти. Повїдає злодїй: „Я йшоў до вас крáсти конї, а опирь їшоў до вас, жисї вáшого сїна покїў, жибї він умёр. Тай“ — кажи — „здїбáлим сї обá тай зачїлим сї обá пита́ти. Я казáў, шом злодїй. Я егó зачїїў сї пита́ти, шо він йи. Він каже, шо опирь, їде до вас за сїном. Тай“ — кажи — „я егó питаю, як він мóже покїти, а він казáў, шо пúстиг такі порошокї і як егó заскїбóче пóпід нїс і він чїхне три рáзи, як їмú нїхтó не скáже третий раз: „Дай Бóже здоровїи“, — то він егó пїгне тай ўмре. Але ми“ — каже — „прийшли пїд вїкнó, тай я ему повїдáю: „Анú пускáй порошокї най я“ — кáжу — „вїджу, ци ти гóден покїти“. — А він“ — кає — „як пускїў ти порошокї, син рас чїхнуў, другий рас; третий раз“ — каже — „як чїхнуў, а я скáзáў: „Дай Бóже здоровїи“, а син вїдповїў: „Прáўда-прáўда“. — Опирь тогдї каже: „А най тебé шляк трафит“. — тай сї“ — каже — звїяў в вїтром тай полекїў“.

А богач тогді ніц ни робит, лиш уносит кўсник соловіни, скльіаку горіўки, хліб і того злодія приймаїи ў гості. Тай тогді кае злодійови: „Маў ти ў мене“ — кае — „ўкрасти, добре, шо мій сна жне. Я тобі дам сам“. — Тай тогді виходит богач до стайні, виводит злодійови коні, запрійгае до вѳаза, і подьїкуваў газда злодійови, злодій газді — сїў і поїхаў. І той упірь уже бїльше ни маў права приходїти, бо му сї перший раз не ўдало, а другїй раз уже ни мае сїни того самого покїги.

Зап. І. Волошинський в липни, 1911 р., від Н. Мокрицького з Далешева, пов. Городенка.

745. Опир воскрешує товариша.

Було два товариші. І оба були опирі. І єтен умер. Але сей був слабший. Як умер і аладили єго на катафальок так, як звикле. Принесли сьвітло і хрест, поставили коло него хрест і засьвітїли сьвітло. А д'ньому тай єго товариш прїйшов помолити сї. А він не прїйшов, щоби сї помолити, але хтів з ним щось побесїдувати. Як увїйшов, питає людеї: Що мїй товариш таке зробив? — А люди повідають: Вмер. — А він каже, жи він тїлько твердо заснув. І взев, підоймив хрест і взев єго за руку і каже: Вставай, товаришу, не спи! — Він устав. І пішли у поле. Розмавлели собі о дечім. Прихлет на поле. Там єст грушка на Чертежику. Умерший товариш каже: Ходїм далї. — А той каже: Далї не піду. — І вачали сї перечити. Той єго туда, а сей того туда. Той умерший був слабший і дурнїйший. А живучий був мудрїйший і сильнїйший, і не дав сї єму далї вести. Бо як би був пішов далї, то він би був там єго затєв. Прїйшли назад до дому. І взяв єго, на той катафальок положив і перехрестив і тогди він ажень умер. Приклик, амовив пацїр і пішов собі дальше до свого дому.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. пов., в липні, 1906 р. від Петра Стецївки В. Левинський.

746. Опир у Серафинцях.

Я чуў так за опирьї, шо ходїло у Серафїнци двох до дїўки, одєн опирь, а другїй не опирь. Лиш той опирь с тим другим дїже вони собі кумпанували. Потѳму той пїрубок опирь умер і пізнїше ішоў вїт тѳму спати до столѳи, знаў, де він спит і ішоў від нему. Так доўший чїс він ходїў від тѳму пїрупкови, докіў сї та дїўка не віддавала. Як та сї дїўка віддавала, він прїйшоў на короваї з ним. Той пїрубок каже: „Як тебе зобачьї, бїдут сї льякати“. — А він каже: „Не бїї сї, я тобі стану за плечє і мене вїїти ніхтѳ не бїде“. — Увїйшли до сїнїї, стаў тѳму пїрупкови за плечїма, тай молодї у тї хвїли умерла. Такий сї крик зробїў, шо молодї умерла... терли її, галали, шо відотрїг і не помагало ніц. І він чекаў, аж докіў не положили на катафальок, ѳтжеж він тогді

ўзьніў і пішоў с тым товaришом назад до тoгo дoмy, а тoй пaрубoк уo-вiдaс: „Шкoдa тaкoй мoлoдoй“. — А вiн йнiмy упoвiў тaк шo: „Скoрo бi сi нaйшoў тaкiй, шoбi мeнe дoбyў i aбi oсiкoвiй кiлoк зaбiти ў кaрк, бo я“, — кaжi, — „нe бyдy лiжвiў гoрiлиц, aлe дoлiлиц i шoбi дoбyли кiрвi с пiд мiяйлнoгo пaльцi с пiд нiхтi i як oсiкoвiй кiлoк зaбiй ў кaрк, жeбi тoгдi йнiгo уфaтiли як нaйскoршe вiд ямi, бo силнa бyрi сi звiс“. — Oтжe тaк зрoбiли, дoбyли йнiгo i вiн лiжвiў дoлiлиц. I ўзьiли, с пiд нiхтi кiрвi пyстiли i зaбiли ў кaрк y пoтiлицy oсiкoвiй кiлoк i тoгдi уфaтiли тoгo з ямi i звiялa сi силнa бyрi. Пiшлi дo тoй мoлoдoй i пoмaстiли тoў кiрвoў пoпiд нiс i вoнa ўстaлa здoрoвa i пiшлa тoй днiнi дo слyбy.

Зап. в липни, 1910, вiд Якимa Вoрoбцi iз Дaлeшeвa пoв. Гoрoдeнкa, iв. Вoлoшинcькiй.

747. Як oпир вiссaв крoв iз мoлoдoй.

Вiддaвaв бoгaч дiвкy зa бoгaчa сiнa. А тoй сiн бyв вoпир. I бyлo трi кiпцi фo пoли. А вiн iшoв нa тix трi кiпцi сeрeднoчi, тaм йнiгo брaт вoпир. I вжe йaк тo пo вiсiльy, тaй в нидiльy вeчир вoнi йдyт спaти вoбoйи дo дрyгoй хaтi. А тoй вoпир в нoчi фeстaв, тeй с тoй мoлoдoй вiпив крoв. Йi мaмa дyжi плaчi, шo сьi стaлo, жи йi дoнькa нi живa, i живa i нeживa, i дyжi змнa i нiчo нe вoгoрвт. Тeй тaкa бaбa нaдiйшлa жибрyшa, тeй чикaй... йa тoбi дaм рaдy; чикaй дo нoчi, вoнa тoдi бyдe жилa. Взьилa тoтa бaбa в нoчi, сьiлa i сидьiлa кoлo тoгo кiпцi; вiн вильiс з вiтaм oпир, a вoнa йнiгo злaнaлa зa прaвy рyкy, a двa чoлoвiкi стaрix з бoкy сидьiли. Вoнa кaзaлa йнiгo пoрoти i з нeгo крoв вибирaти i фo тy мoлoдy лiйти. 'К вoнa тy крoв дaлa в мoлoдy, мoлoдa вoжилa, a в нeгo фтисaлa oсiкoвiй кiл. Пиривирнyлa лицeм дo змiльi, вбилa фo пoтилицy вoсикoвiй кiл i вжe нe фeстaв бiльшi.

Типeр нeмa тaких, aнi цyдa нe чиньeт. Б'вaлo, кaзaли тaтo, йaк сьi смeркнi, тeй вжe нiхтo нe вoхoвiв. Бoйaв сьi вoпирa.

Зап. вiд Гaннi Кoлoднiцькoй з Бeдрикoвeць, пoв. Зaлiщaнкi, O. Дeрeвянкa.

748. Oпир i пiяк.

Буў y сeлi кoрoвaй; aлe oпiрь yмeр, тaй хoдiў, тaй здiбaс сi с пiякoм, шo йшoў з вeсiльi, тaй кaжe: „А тi шo зa oдeв?“ — „Я“, — кaжe, — „тo шo й тi“. — „Нo тo хoдiм oбa“. — „А дe“, — кaжe — „бyдeм iтi? — „Тaжe хoдiм, бo тaм нa вeсiлю спiй мyзiккi, a як льигaли спaти, тaй нe пeрeхрeстiли сi. Тaй хoдiм дo нix, бo дo нix йi пpиcтyпoк, як вoнi сi нe пeрeхрeстiй“. — Тaй гaжe: „Хoдiм“, — кaжe, — „бo мoлoдa спит, тaй сi нe пeрeхрeстiлa“. — Пpийшлi, тaй i з мoлoдoй вiсцaў крoў, тaй ўжe тoтa нeживa. Вжe тpoe нeживix: двa мyзiккi

і молодá. „Ну, тепér“, — каже, — „ходім до двора, ще пан с пáнеў польгáли, таі не перехрестіли сї“. — Пришоў, вісцаў кроў з них обоіх, таі ўже й тоті неживі. А вітáк вже той витáи сї пияк, шо з ним хóдит: „А шо“, — каже, — „з ними би робіти, абі вові поўставáли?“ — „Або ти не звáеш шо?“ — „Та я“, — каже, — „знáю, áле тебе питаю“. „Та шо“, — каже, — „віткопáти мене, таі дзюбнути у мизáний пáлец, абі аш кроў вйшла, таі їх понамáшувати, таі поўстают“. — Таі вітáк пішоў на весільі, таі каже: „Що мині“, — каже, — „бúде, абі повоскресáли?“ — „Що“, — каже, — „хóчеш, лиш абі молодá воскресла“. — Но таі він пішоў на цвiнтар, добуў опрьі, дзюбнуў у мизáний пáлец, і набігло крвi, таі тогдi ўже йде на весільі. Таі понамáшуваў, но таі поуставáли і музики зачýи грати. Вітáк пішоў до двора таі питáи сї: „Шо мині бúде, абі паві поуставáли?“ — „Шо хоч, — і половíчу майітку, абі лиш поуставáли“. — Таі намастиў, таі поуставáли, таі дiстаў половíчу майітку.

Зап. в жовтнi, 1910, від Анви Воробець із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

749. Мерцєві перстені.

Рас ходили дiвки до такої хати с кужілем на вичирниці. І рас вмер богач парбок. Таі йидна дiвчина каже: Ходім, дiвчата, поздiймаем, він має дорогі перстені. — Пришли вони і їх не годен здiймати. І взяли і с пальцьима позригували. І каже: Берім і варім тiі пальці. — І зварили тiі пальці, приїзди хлопец на сивім кони. І прийив того конь до плота, а сам йде і просто під вікно, шоби му дала тiі пальці. Тi дiвчата сби дуже злякли і сби боят. Али пішли на вишку і вивтали сiпнок і зачили фiкати; так летет, летет, аж залитiли в село. А та, шо їм казала, то сi там лишила і до равнь посивіла. Ая.

Зап. від Ганки Брицької в Іванівці, Теробовельського пов., М. Капій.

750. Дiвка втинає опирєви пальці.

В однім селі таі закохаў сї хлопец з гiўчиноў. Оджеж він буў опирь. Цiриз доўчий чбие вона за него не звáла і закохала сї ў нiм і купувала емú перстєві і давала йимú так у презенті. Наколі він заслáb і умёр, і бúло жвьль за перстєніми. Не моглáж їх поздоймáти, як він лижйў на лáви, звáила с собоў свою товáришку і пішла на цвiнтар добувáти го. Наколі го добули, зачýили скигáти — не мож. Вона звáила нiж і покила му пáльці. І прихóги до дóму, вертáют сї і зробила, заклiкала собi вичерниці. Гiўчiята запрóшені прыдúт, а вона ў горшкú варит пáльці. Опирь прихóдит під вікно і каже: „Кúри спii, гúси спii і лóди спii, моя мiла не спит, бiлi пáльці варит“. — Одже то бúло

одної ночі, другої ночі зноў так са́мо при́ходить, трéтої ночі зноў при́ходить. Аж тут вона́ сї́ призв́ала на селі́, шо ўкíла му пáльці, і рáдит сї́, абí ї́ люди́ порáдили, шо тепéр с тим робíти. Оджи́ж казáли ї́ за́копáти назáл там у трúвну, ко́ло ру́ки поклáсти. Одже́ж вона́ сї́ самá бо́яла, пішли́ з не́ў лю́де, дубу́ли і поклáли там пáльці. Протóж оди́ако він зноў ходíў. Казáли люди́ зрíхтувáти ї́ так, як до слю́бу під ві́нком. Накóли́ж він при́ходить, дивит сї́ ў ві́кно, шо вона́ зібрана́ там йи, ві́дає сї́, трі́снуў ві́кном і ї́ ўхóбиў с хáги і розні́с.

Зап. в жовтні, 1910, від Н. Круца із Далешева. пов. Городенка, Ів. Волинський.

751. Піп — опир.

Єден ксе́нц був опиром так, якби наш Сембратович. І завдав лю́дом, шо́ будут люди́ умирати́. Вимерли́ в хаті́ єдні́й люди́. Вимерли́ і в другій́ і так ці́ле село́ вимерло́. Але́ тим цéсом трафив сї́ є́ден подоро́жний. А ту́ сї́ вже́ вмили́. Дума́ють: Будут за́ порядком умирати́. А той подоро́жний ка́же: При́ймі́т мене́ на ні́ч. — Ми́, ка́же, не́ прий́мем, бо́ ми ма́ємо то́ї ночі́ умирати́. — А як же́ ви зна́єте, жо́ ви будете́ умирати́? — А ту́, ка́же, вже́ померли́ люди́, лиш ка́же, пара́ хат'це́ є і́ вже́ до нас при́ходить. — Той подоро́жний ка́же: При́ймі́т мене́! не́ пита́йте, буду́ я виді́в, шо́ то сї́́ буде́ робі́ти. — А ви́н прий́мили: Як хо́чете з нами́ вмирати́, то́ почу́йте.

А́ так у водина́цятій́ годни́ лі́зе яксь́ пeс до хати́. А опир ксе́нц, як влі́з до хати́, то́ понавíкував всьо́ і на́ другий́ де́нь люди́ вмирали́. Вже́ мав ксе́нц заробок. Як той пeс увíйшов, а той подоро́жний відтeв пeсу́ лабу́ таким о́стрим но́жом. Та́й пeс пі́шов скаву́лечи гeт. Ка́жи: Встава́йте, лю́де, вже́ не́ будете́ вмирати́! Пі́слали́ зара́з по ша́ндаре́ так, як би́ від нас до Дрогобичe. Пішли́ ви́н. Тепeр ка́же подоро́жний: Гíт до вашого́ ксе́ндза. — Пішли́ є́ ша́ндаром.

— Де́ є́гомосць? — Попадé ка́же: А, ка́же, ле́жить сла́бі. — І́ не́ пу́щeє. А ша́ндар ка́же: Я́ мушу́ виді́ти. — Є́гомосць ле́жить. — По́кажі́т но́ги! — По́казав є́гомосць по́гу є́дну. — А́ покажі́т дру́гу! — По́казав обі́ разом. — По́кажі́т, є́гомосць, ру́кі! — Той́ показу́є є́дну. — По́кажі́т дру́гу! — А́ тот на́ставлeє́ ту́, шо́ перше́. Але́ ша́ндар то́ ввздíв: Не́ так, обі́ разом по́кажі́т! — Ну́, ка́же, не́ пока́же, бо́ нема́ шо́. Як по́казав обі́, то́ і́дно́ї нема́, бо́ сї́ там ли́шила в но́чі. Тогди́ вже́ здали́ ксе́ндза, жи́ через ньогó люди́ повмирали́. І́ вже́ не́ був ксе́ндзом. А́ люди́ повмирали́, бо́ то́ був злий́ дух. Не́ знати́, чи́ то́ Господь́ висла́в, чи́ шо́.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта в липні, 1906 р., від Івана Курія В. Левинський.

752. Опир питає Бога за урожай.

Раз на пúшинє чоловік навиў сї, тай заблудиў на цвинтарь, тай перенучуваў. Він пробудиў сї, тай чує, а то хтос балакає. А тотó опир виліз з грóбу, тай пішоў тай до дрúгого опирїи балакає. Каже: „Ходи, брате, до Бóга, завідаєш, який сего рóку бóде уродваїи на яринї, ци рано, ци вїзно“. — А той, що ў грóбі, каже до тóго, що го питає: „Іди ти, ти, — каже, — „лїше зібраний. Іди ти, ти“, — каже, — „завідаєш, тай мнї скажеш“. — Але той пішоў до Бóга, тай питає сї: „Бóже, який сего рóку бóде уродваїи?“ — А Бог каже: „Хто посїє, як лишєнь снїг буде злазїти, то будє мати збїжє, а хто будє сїяти, як ўже будє сýхо, то не будє маў нїчó, бо не будє маў дошý“. — Але той прийшоў від Бóга опирь, тай розказує опирєви дрúгому, свóму товаришеви, як будє, абї й він знаў; а той піак пробудиў сї, тай слýхає. А той опирь, як розповїдаў опирєви, тай каже: „Ту є єднá душїи, шо чує, так най сáмо рóбит, áле най нїкóму не скаже, бо як скаже, так у тї хвїли ўмрє“.

Чоловік вїснаў сї, прийшоў до дóму, тай чикає. Ту веснá, ўже снїг алазїт, той бєрє насїє, бóрони, не питає, по снїгý сїє. Жїнка кричїт, лóди кричїи: „Гий, чоловічи, ти дурвїи, шо рóбиш?“ — Але той не питає нїчó. Тут снїжок ўже злїз, а яринá ўже сї землї лапає. Ще скрїзь мокрó, лóди чикають, покїў аж не вїсхне; áле ту ўже вїсхло, уже сї кýрит за боронáми, лóде сїют, а тóго ўже й землю збїжє ўкрїло. Але ту прийшло сї, як імїла посуха, в тих нема вїц, шо сї з него смїяли. Але той чекає до рóку, тай зноў идє у ту пїч на цвинтар.

Але чує, а той зноў опирь идє до тóго, тай каже: „Ходїи до Бóга завідати, які сего рóку яринї бóдут“. — А той зноў опирь каже до тóго: „Та идї сам зноў, завідаєш, тай мнї скажеш“. — Але той прийшоў до Бóга, а Бог каже: „Сего рóку яринї найчївнїшї бóдут найлїшї“. — А той прийшоў від Бóга, тай каже: „Кавáў Бог, шо сего рóку найпїзнїшї яринї бóдут найлїшї. А ту є єднá душїи; як чує, так най рóбит, áле най нїкóму не каже, бо як скаже комý, так ў тї хвїли ўмрє“. — Але той прийшоў до дóму, тут за пáру мїсїциў ўже веснá, а той нїчó нáвїть не гадає собї. Але тут снїг злазєє, а лóди ўсї ў пóле пїшли за єгó пóводом, як він робїў, а він собї нáвїть нїчó не гадає ще сїяти, він собї є тóго смїє сї. Але тут лóде ўже сї поопсївали, тай тогдї ўсї лóде кажут: „Він дурвїи, він не знає, шо рóбит“. — І жїнка каже: „Гий, чоловічи, бїи сї Бóга, шо ти рóбиш, чомý ти не сїєш?“ — Але ту ўже гет, гет, ўже пїзна веснá, той зачинає тогдї сїяти. Той лишєнь тїлько скїньчиў сїяти, пообсїваў сї, дошї як зачїили йтї, такї краснї у нєго яринї зробїли сї, шо таких на цáле селó нема. Але ту ўже лóди

не кажут, що він дурний, але кажут, що він щос знає до хліба. Та бо вже й жінка єго нудит: „Єй, чоловіче, тай ти уже зо мною тільки живеш, тай ти мині не скажеш, що ти знаєш?“ — „Е, я тобі не скажу, жінко, бо як скажу, зараз ўмру“. — „Е, що то може бути, чоловіче, що ти кажеш, що ўмреш?“ — „Но, як не віриш, жінко, то ўстарай, що траба на похорон грóший, горіўки, всього, тай тогді ти скажу“. — А но та уже пристарала, що траба, шмáтьи, гег ўсьо, той тогді берé тай розкажує: „Я ночуваў на цвiнтари, шом сi напиў, там нучуваў. Але тут оди́н опiрь устаў, тай до дру́гого йде, будит, тай каже: „Ходи́, бра́те, завідаем у Бо́га, яка се́го ро́ку весна́ буде“. — Але той каже: „Иди́ ти сам, бо я“, — каже, — „не так зiбраний як ти, тай мині ўсти́дно йти“. — Але той пішоў до Бо́га, тай завідаў, той пришоў, тай зачыў казати й дру́гому опирéви, як сi вернуў від Бо́га. А я то слухаў, а вони́ кажут: „Тут є одна́ душа́, як чу́е, най так ро́бит, але най ні́кому́ то́го не ска́же, бо як ска́же, ў ти́ хвiти ўмре́“. — Тай скiнчиў бала́кане, тай ў ти́ хвiли й дух спустиў. А жiнка тогди́ каже: „Воли́ла би я“, — каже, — „не звáти, нiж знáти“.

Зап. в липни, 1911 р., від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

753. Вино з крови.

Їдва жінка зробила дiвчинi їднi так, щоб та нiяк не могла вийти за муж. І от коли вона з дiвчатами збирала ся на вечери́цi, всiм дiвчатам був парубок, а її нi. Тодi вона пішла до вiдьми тай просила її зробити так, щоб і до неї ходив який небудь парубок. На другий раз вiдьма зробила, що і до цеi дiвчини став ходити парубок. Але він приходив завше чо́гось пізно, коли вже ішли до дому. Коли цей парубок приходив, то і приносив з собою бутельку червоного вина. Та дiвчина питала ся, коли він ішов до дому: „Куда ти ідеш?“ — Але він не хотiв сказати, звiцкiля він. Дiвчина сказала знов вiдьмi: „Зроби так, щоб я могла знати, куди він ходить і хто цей хлопець“. — Вiдьма намотала дiвчинi на руку ниток з голкою і сказала іти за цим парубком, і як він прийде на своє місце, вкинь єму цей клубочок в кишеню, але що ти побачиш, не кажи ні́кому. — Дiвчина так і зробила. Парубок пішов на цвiнтар до своi домовини, тай почав ссати кров з других і наливати в бутельку. Тодi дiвчина пізнала, що то було за вино, котре той парубок до неї приносив. Но хлопець цеi ночи не влазив в домовину. На другий день парубок сказав її: Не ходи більше за мною, бо я зроблю так, що твоi батько і твоя мати помре. — Але дiвчина не слухала і цілий час за ним ходила, поки не вмерли тато і мама. Тодi вона знов

пішла до відьми і просила зробити так, щоб той парубок більше не ходив, але та не могла вже так зробити. Дівчина почала знов за тим парубком що ночі ходити. Він же казав, як вона не перестане, домре сама. На їдні вечерниці вона сказала другим дівчатам, що як вона умре, то ніхай її поховать коло великої дороги, де їздить богацько панів. — Парубок через скілька ночів зробив її так, що вона не зовсім вмерла, але трохи замерла. Її поховали там, де вона просила до своєї смерти. На її могилі хутко виросло велике та гарне дерево, котре зацвило такими гарними квітками, що любо було дивити ся. Раз проїзжали там пани. Вони зобачили те дерево, сказали вирвати його гет із корнем. Їден пан завіз його до себе, до дому і посадив у вазон. Але хутко в тому панському домі неначе нечиста сила завела ся. Все, що де не поставлять, хтось переносить у друге місце. Сам старий пан замітив, що з цього гарного дерева злазить гарна та славна дівчина і переставляє вещь в їдного місця на друге. Тоді він її зловив і не дав знов зробити ся деревом і вона стала жити у цього пана. Раз вона пішла до батюшки спитати, що її ніби від цього робити. Батюшка казав, що вона повинна сповідатись уже не в церкві, а в костелі. Вона его послухала, тай пішла в костел. Але той парубок стояв на дверях і не пускав її до костела. Потім дознались люди, що цей парубок був покійник. Та дівчина уже довго не жила, скоро вмерла.

Зі збірки Д. Щербаківського.

754. Як опир ходив на вечерниці.

Ходили дівчата на вечерниці. І кужда мала свого каваліра; так — приходили хлопці, помагали прести то шо. А їдна — називала сі Марися — дівчина ни мала хлопця і все дужи її було маркотно, що ті всі мали, а вона но сама. Тай собі про жарг сказала: всі маюг хлопці, а я ни маю; а до мени коби хоць мирлий прийшов с курячими ногами! — Тай на другий вечир тай вже йде хлопц. Все там нігде ни сїдає, но коло неї, коло неї сидят, і все там з неюм балакає і як коли ї веритено впало, то ніїди ни дав ї піднести, но все сам хутко зігнув сі і підніє веритено, шоби вона ни підносила. І так того довгий час було. Али їдного вечира, як впало ті дівчині веритено, а вона сі хутко зігнула і сама си піднесла. Тай тоўди, як сі зігнула, зобачила, що він мав позавивані ноги — мирьлец. Дужи сі настрашила, тай вже така сумна, пішла до дому. Вона мала стареньку бабуню. Зачала ті бабуни казати, кажи: Якійсь до мени ходят, якийсь мирлий, кажи, має позавивані ноги. — А бабуня кажи: Як прийде ще завтра вечир, возьми собі, кажи, всучи такий клубочок з ниток і возьмеш, ему зачепиш за ногу; куда він буде йшов, то ти дослідиш его.

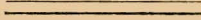
Тая так зробила; вчукала си з ниток клубочок, звинула і вечир, як прийшов знов до неї, як вже сі мали розходити, вона си якось знайшла способу і заложила нитку за ногу і слїдила, де він піде. Йшла за ним, йшла так тихцем аж на цвинтар. Він пішов на цвинтар, розкинув гробик там, де мала дитина була похована, витягнув тіло тої дитини, приніс до церкви і там засьвітив, почитвиртував ту дитину на кавальчики тай ів. Вона зобачила, тай сі дужи настрашила. Прийшла до дому тай бабуня її сі питає: Шо-жись, Марисю, видїла? — А вона сі дужи гривла, скавала бабуни, що видїла, а бабуня її кажи: Ни жури єї; як він завтра прийде, а буде питає, скажи: Скажи мнї, десь була і шось чула і шось видїла? — а ти скажиш єму: Я нігде ни була і нічом ни чула, і нічом ни видїла.

Тей як прийшов на другий вечир знов, тей кажи до неї: Скажи, Марисю, де ти була, шось чула і шось видїла? — А вона кажи: Я нігде ни була, нічом ни чула і нічом ни видїла і нічо ни буду казала. — А він кажи: Скажи, бо ти вмре тато. — Вона кажи: То ней вмирає, я нічого ни видїла. — Тей на другу ніч вмре тато. Тей він знов приходить, знов питає її: Де ти була, шось чула і шось видїла? — Вона знов кажи: Я нігде ни була, нічом ни чула і нічом ни видїла і нічо ни буду казала. — Кажи: Кажі, бо ти вмре мама. — Та знов кажи, що нігде ни була, нічо ни чула, нічо ни видїла і нічо ни буди казала. — Тей мама вмерла. Тай знов приходить, знов кажи: Скажі, Марисю, де ти була, шось чула, шось видїла? — А вона кажи знов так само, як перши: Я нігде ни була, нічом ни чула, нічом не видїла і нічо ни буду казала. — Той кажи: Скажі, десь була, бо вмреш. — А вона кажи: То ней! Прийшла до дому тай знов скаржит сі перид бабуни: Що я буду робила, бо кавав, що я вмру. — Бабуня кажи: Знаєш шо, Марисю, як будеш вмирала, то скажиш, шоби тибє ни клали на лавці, іно на серид хати жи б її положили. А тіло то жоби ни несли дверима, іно вікном. — Тей вже поховали її, тей він прилетів під вікно тей зачав кричати, кажи: Посьціль, лижала на тобі Марися? — Посьціль кажи: Лижала. — Скрипя, кажи, стояла на тобі горівка? — Стояла — кажи. — Поріг, кажи, чи несли биз тебе Марисю? — Поріг кажи: Ни несли. — Знов питає дверий: Двері, несли вами Марисю? — Не, кажут. — Пішов на цвинтар, пороскидав гроби всі і ни знайшов єї. А вона, як вмирала, кавала поховати себе на окопі. Али на тім гробі виросла квіточка дужи файна. Їхав пан, зобачив тую квіточку і кажи до фірмана: Зьлізь но, зірви тую квіточку, бо дужи ладна. — А той фірман зьліз, хтів її зірвати і вона ни дала єї єму зірвати, тая квіточка. Кажи той пан: Що такого є, шо ни годин зірвати? — Взяв тай зьліз сам. Зірвав, привіз до дому, посадив в лазонк. В вечир як принеси льокай панови шо ви-

черати тей що там сі лишит, чи там яку пичею, чи каву, чи там що, тай він ни казав від себе вже забирати; тей рано встани, тей все ему щось позідає, що лишит. Тай зачали ся дивувати, що є такого. Пан питає локая, він кажи, що ни знає, щó такого сі діє. Нарешці той льокай кажи: Чйкай, ни буду вже спав, буду видів, хто тото робит. І вже ни спав, чатував, чатував і дивит сі коло вопівночи: Вилазит паня с того лазонка тай бире сі до тої potravи тай їсьць. Пана ни годин кликати і пан ни прибудиw сі. Кажи рано до пана: Пани, я вже досьлідив, хто; кажи, паня така вийшла з лазонка і тото зіла; а я, кажи, добри видів, бо я ни спав. Зачали сі воба радити; кажи льокай: Як би я пана збудив в той час; кричати ни випадає, йинакшим способом пана збудити ни годин. — Кажи пан: Знаєш що? Возьми шнурочок, залож на мій палиц мівельний ножаний; кажи, як вона вилізи, тоўди ти мине но сїпнеш, то я сі зараз збуджу і злапаємо.

На другу ніч так зробили; засїли, но тая паня вийшла, а льокай зараз сїпнув за ниточку, пан сі збудив тей і злапав, тей її вже ни пустив венца, жиби сі ховала. А вона дужи була файна і він си її сподобав і взяв її за жінку.

Зап. у Теклівці, Скалатського пов., від Пар. Стадник, П. Стадник.

XIII. Вовкѹлаки.

755. Вовкулак обростає волосем.

Як чоловік забуває Бога, то за него забуває і Бог. Тоді відьма бере нечистого за руку, веде на гору і там его роздуває і каже ему: Перевернись через цей ніж три рази. Як він це зробить, то він весь обростає волосем. На дорогах грабить людей.

Умань. Зі збірки Д. Щербаківського.

756. Кого їсть вовкун?

Воўкун урідит сї так як чоловік, йиго ніхто не знає, чи він воўк — а́ли чоловік такий тай йде собі у сьвіт, тай когó йимў Бог призначїў, лиш тільки того їст.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

757. Вовкун потинає вівці.

Один маў жінку, але она ни знала, шо він є воўкун. Але она свого чоловіка покинула и пішла до другого и там наймила сї у того газди. Тай була она раз из віўцями під Пасїченкоў и у вечірь загнала віўці — двацет и пекь овец було — загнала тото у четиньик. Але тот єї чоловік, шо из ним яи свгіла, як прийшла на него така мінута, то він сї переверг на воўка и побіг туди ид нї и заліз у тот читиньик и вістинаў двацет и пет овец.

Зап. від Петра Онуфрака в Зеленици, Надвірн. пов., 1908 р. А. Онищук.

758. Зазятість вовкунів.

Сеї noci збавиў воўкун І. В. петеро итук дробу. Каже, шо дес так вопівнич разом віўці шульнули сї ит колибі тай він закіў скорізмаў сї, закіў крунуў сї туди тай петеро дробет так, як бричем кожде по-підтиваў...

Воўкун робит сї такі из порожіні, так сї такі родит. Як жінка в-
дит у малих місяцах (шо ше видаўно лиш зайшла), як тогди видит воўка,
то с тої причени як буде хлопец, то буде воўкун.

Або зноў як жінка „на тix часах“ їст за воўком (шоби воўк шос
искавиў, ци би ярче, ци козу, а она би їла), як їст то месо, то такі буде
дитина воўкун.

Воўкун має таку саму силу, як і воўк, лишень тїлько, шо шо звоюї,
то то ни їст; і бїлше звоюї як воўк. Воўк озме ци одно, ци двоє, а найби
там набавиў и петеро, але ни робит нї за яку злїськ и зараз такі сїдає
и їськ. А воўкун, то години изнищити и ни знати якого газду, як має
на него злїськ, бо він усьо вістинає, як у его сумлїню заходит, тїлько
ше лишит газті маєтку; але їсти, ни їст, хокь би кїлко збавиў худоби.

Пїсля его часу то він робит, бо він має свїй час призначений. Але
зноў як він має великий заўвєток на газду, то він сї постарає и у дру-
гїм разї.

Зап. від Андрия Шумилєка в Зеленици, Надвїрянського пов. А. Онищук.

759. Вовкун кусає псїв.

В нас їи такий, жи сїи пиркидайи, воўкун, мїсьиць в вовка, мїсьиць
в чоловіка. В змиї їак сїи вовки тїкайут, то воўкунни гет їдут. В нас
воўкун так псїв кусайи і вже сїи збирайут їнго бити, тей ни годнї.

Зап. від Ганни Колодїцької з Бедриковець, пов. Залїцики, О. Деревянка.

760. Вовкунни їдять мїсяць.

Прихóдьи воўкуви і їдїот егó. Так нима, нима, а вїтáк вїтко чер-
вóвий — дўжи змўчиний... Чьисóм прихóдьи в ночї, чьисóм з вéчїра;
онї егó гриваўт, розирвўт, а вїтáк си сцїлює мїсьиць назáт.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911, від Гарасима Джюрека з Ростів, пов.
Вяжниця.

761. Вовкун зїв чоловіка.

Такий буў чоловік — прирòджений воўкун — як настáне вéчер, він
сї перекидає ў воўка. Пришóў раз до однóго селá, таї просїў сї до
однóго чоловіка на нїч. „Пириночўйте“, — каже — „жене, газдўню“. —
Той го приймиў на нїч, пòльгáли спáти. Жінка устає рáно, а чоловіка
її нема, бо той, шо сї ўпросїў на нїч — подорóжний — звїў чоловіка —
лиш нóги лишїў. А сам пїшóў собї, нїхтó вáвїть не вїдїў, колї і шо —
ў ночи. Таї вїтáк мўсїли толї ї нóги ховáти так сáмо, якби цїлóго.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Во-
лошинський.

762. Вовкулаки жруть ся.

Мої тато розказували, як були в дворі, пасли воли на Стебнім під Коростом (таквій ліс). Али, каўт, так пустили сьи на вечеру. Пішли по вечері, каўт, беру, йду, ше треба Митра пустити. А ту коло Климикового хреста йде два воўки. Я вже перас видіў, не бою сьи. Йде єден перед мене, а єден за мноў так два кроки. Йшовім, на камики вілазіє з лісників шлри; гадаю си: злапают — роздерут. Берут, кусають сьи; йиден за другим рве наперед тай дужи далеко вкіти, а два йде ще. Обиваў би я сьи... Взили, побігли, посідали, ни маю куди пирийти. Аж ту смерть буде. Перейшовім, минувім, як зачили гаркотіти, кусати сьи — тай за мноў. Я в ліс тай на дуба, чикаю, шо буде. Такім до рана пересидів. А то воўкуни, воўки би так не бігли.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов. М. Капій.

763. Як батько підстеріг сина вовкуна.

Годував отець сина. Але десь той син ходив. Десь сї смеркає, а син вже йде, а на рано в дома є. Потім як підріс, тай все десь йшов. Рано питає батько: А дес ходив, сину? — А шо вам до того! — Ну, тай піц. Але єдної ночи, почкій — пішов син. Отець за ним. Він виходит, а так на полю сходили сї три дороги. Йде він далеко. А там сут вовки. Там прийшов син тай перевернув сї три рази. Тай зробив сї з нього вовк. А потому той вже йде на боці. Вни там гарцували, гарцували, бавили сї. А як зробив сї день, той перевернув сї три рази тай зробив сї знов хлоп. А старий боком пішов до хати тай положив сї спати. Приходит син. — Сину, де ти був? — Е, шо там! — Ти тепер, каже, сину, не мій! Таж я, каже, вилів, де ти був тої ночи, шос робив там і там. — А син тоди: Коли ви мене виділи, то я не ваш син, а ви не мої тато, тай сї забираю. — Тай пішов гет від вітце. Вовкуном став і пішов ід своему товариству.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. пов., в липни, 1906 р., від Івася Курія В. Левинський.

764. Сорок вовкунів.

Тато оповідаў, шо йшло сорок воўкіў почіриз полонину, а одій хрёмий ишоў з заїу; тай тоті перебігли, а той хрёмий лишіў си тай справийи лабоў; тате дівит си, а то є сук у лабі. Тай той усє справийи д' нєму лабу, а той узьиў тай вікиг тот сук тай той побіг. Дес у рік той оповідаў, шо прийшоў до Косова на йірмарок, а тот вовкун пивнаў того чьоловіка, тай каже: „А ти дїє б́удїеш ночювати? Та ході во мноў тай переночюєш“. — Пішли, переночювати, а рано тот дає му мїх пшеніці тай мїх кукурүдаїў; а вин питає си: „Та за шо?“ — А тот

показує сміу рúку тай каже: „А відиш цес знак? То ти мині виймиў сук, бо тот воўк, то буў я сам. Нас sóрок воўкувиў наймили Ляхи, аби ми йшли подусити цісарску стадніну“.

Зап. Ів. Волошинський в вересні, 1911, від Грци Матіоса з Ростів, пов. Вижиця.

765. Звідки беруть ся вовкулаки.

Яритників чоловікові нільзя ніяк гнівить, а то чим нибудь іспорте. Як ото це затіваїця свальба, так ото вже його бируть дружком, а еслі хто ни возьме, так ото уся свальба приделаїця у вовки. Ті вовки, котрі приделані із людей, називаюця вовкулаками. Ото вони бач і ходять, поки милостивий яритник найдиця, їх прирелела на людей. Один раз ізбіглось дві свальби. У кажні свальбі були дружками яритники. От вони катались по улиці і ізбіглись: один притворив ся биком і біжить прямо до саней колоть молодих; а цей дружко притворив ся відмідем. І як ізскоклись биця, так відмідь як ну вола нуздать, так він його одходив добре, так шо після того двіє два на пічі лжав. От він тоді із серця ходив таки, шоб попортить тех таки молодих. Як саме були вичирини, так він хотів у вікно духом попортить, так той дружко догадав ся та сів з боку молодих тай обмахував ся платочком: як тільки стане химеродить, а він платочком на одліб махне і оджене його геть. С тим і згумляли вони свальбу благополушно. І так у ті містности, де есть яритник, так як хто ни попросе його, і ни ожене сина.

Борисовська волость, Валуй. пов., Вороніж. губ.

766. Як молодий став вовкулаком.

Як в одному силі почав жинить сина..

— Це ти про вовкулаків хочиш розказать? — Постоїте, куди сьвата хлисне! — Пішов він, засватавсь; одбули зговор. От приходи ця вже свальбу гулять. А в їх два знахоря такі, шо на всю, деревню. Вони й думают: Якого ж кликать дружком? Чи того, чи того? А той батько: „Да кум Грїшка больше зрадьні, а Платошка хоч знакомий, та ні так, как родіч“. — Ну пекикали вони кума Грїшку. Сабралїсь ета за малодой рагулькай (це Москалі так). Ну, от вони справились із ділами, поїздом їдуть назад, дамой. От той Платошка рассирчав, ше йиво ни взяли, прикинувь на дорозі, зьделавсь бугайом. Як дожине їх, як копне рогами віз — прикнцув їх; а той кум Грїшка як сплигне з воза, да зьделав ся мідьвідьом. Як щпинились вони там биць ця! Подужав відмідь бугая: звалив, подряпав йому морду там, погнізлив до діла. От сіли й поїзали. Той: „Постой же, сукни син! Помпи день суботний!“ — От вони неподалеко одбігли, той дружко біжить-біжить, сів на віз, оглянувь назад — коли його молоді вовкулаками вже си-

дять. Він тоді злякав ся та з воза. Завили тоді вони всі і побігли в поли. Він тоді осять до воза іде тай дума: „Як же мені тепер являця без молодих? Як я славив ся, який то знахорь, а коли ж Платошка зна білш мене“. — Ну, приїхав він до дому і каже батькові й матері: „Щипастя случилось нам дорогою. Їдем ми, зустрітив ся дорогою бугай, ни знаю віткіля: чи з Овчійчого, чи з Чупрійного, і зачав прикидять нам віз, да! (Він бач ни признає ця, шо він знахорь). На силу ми втикли од його. Коли я оглянув ся, а мої молоді вже вовками. Я тоді злякавсь та з воза, так вони завили тай потюпали скрізь у поле“. — Ну, а батькові вже нічого робить: „Мабуть уже Бог дав так, шо ни владить своїми дітьми!“ — Ну от вони побігли, ті вже, побігли, побігли скрізь у поле, добігли до кручі, посідали над кручею, думають: „Як жи нам тпер жить? Вовки нас ни приймуть, а побігти в слободу — там собаки дихать ни дадуть?“ — Та вони бігали вже, бігали і здумалось таки молодому вовкулаці до дому. Прибіг він до хати, сів прийд вікном, а мати як гляне в вікно, так і обмерла: „Чоловіче-чоловіче, вовк он сидить“. — Він як ухвате кійок та за двір, як сунець ця до вовка. Ну, той вовкулака ж зна, шо батько, а той ни зна: ну, й давай його товкать кійком. Він як вопнець ця його на груди. Він як закричить: „Ой вовк скажений!“ — Тут люди збігли ся туди. Вовк тоді диви ця, шо беда, та тікать. От біжигь, возьме та й сяде, да! От на той крик виходе вже саме заглавний, пузатий та лахматий вóрож: „Постой, хлопці, ни ганяйтись!“ І пита: „У кого тут молодих поробили в вовкулаки?“ — Тут зараз той батько й догадав ся: „Та в мене, каже, один був син, тай то лиха личина якась посміяла ся“. — Ну він, вже вóрож: „Ни жури ся, його можно одходить“. — Ну звилів упоймать його. Тут усі гуртом заходились оббігать. Оббігли його, зробили пительку з вірвовки, накинули. Ну, от він узяв, той ворож, повів до себе у хату. Ну, одержав до півночі на привязі. От пришла глупа віч уже. От він пішов, узяв житне привесло, ну, уходе в хату і давай його стьобать привеслом тям. Довго бив його; бе і молитви чита (диськить, морокує там, одворожує). Добив ся до того, шо кожа з його й спала вовча: прямо став чоловіком той молодий, ну, а балакать ще ни балака. Він узяв горілки, у стакан налив, шиптав над ним, над стаканом, потом оддав молодому: „На, випий!“ Той випив і зараз його в сон кинуло і спав він цілі сутки. Потом прокинувся. Тоді вже зачав і балакать, як слідує. Він узяв його і повів до батька вже. Ті обрадувались уже, ни знають, де і посадовить. Наградили того ворожа і хлібом і грішми за те, шо одходить, шо й тпер живе чоловіком.

Борисовська вол., Валуй. пов. Вороніж. губ.

767. Москаль привертає вовкулака в чоловіка.

Діляють знахорі на свальбах вовкулаками, гріха на душу хватають. Як на 'дній свальбі всі вовками пішли. Так то шо воно значить, як воно вийшло: осталась молода у свекра, а молодий пішов вовкулакою. Ну і так було: він пітходе, мати поле на городі, а він і подойде. А він, вовкулака, ше ни їв нічого, ни дохлого нічого. Мати поле, він все пітходе, вона пітхвате собаками, вони його прогонять; він опять підойде, вона його опять собаками притрöhe. Ну, значить, де свої в полі роблять, він хліба украде та зїсть: а то вічого їсти хоч умірай. Ліг у полі і лжить та собі думає: „Здохну-здохну, шо буде!“ — От прийшли вовки, такі, значить, прийшли, обнюхали, тим якесь розговорюють с собою: „Чого, брате, лжять? Ходім з нами, ми тебе накормим“. — Ну, так він, значить, де вони дохле їдять, він ни їсть, так вони йому гуску задируть або вуточку. І завили його десь далеко, ну й пришлось, бач, його послали в овчарник, де Москалі багаті. Послали в овчарник, він ганя овець по хліву. Ну, й вийшов хазяїн, ни самий старий, а син його: шо то гаркотять вівці. Він прийшов, батькові розкаже: „Ну, батюшка, штота в нас овци пужаюця“. — „О, пайтїть нада, хвинарь зажеч!“ — Ну, засьвітили хвинарь. Старий каа': „Пойду я сам, пасматрю!“ — Пішов, значить, отворив, а ті вівці зблизь в кучку, а він у куточку притаїв ся. А вони бач, вовкулаки, такі, шо вітїль ни вилізуть: такий так вистрибнув, а вовкулака в остріху влізе, а вилізти ни вилїзе. Той побачив його: „А, галубчик, ти тут? — Давно я тїбе ждал?“ — Та взяв його на пояс за шию та в хату й привів. А він смирний, ни огризай ця. Той каже синові: „Пайдї ти, прїнесі мне ж жита два пиривесла с снопов!“ — Принїс той. Він зараз ударив три раза по голові — шерсть з його й скочила — він став чоловіком. Бої ця його та стинай ця... Потом дав шось випить на водкі настояне — здоровий стакан красний. Тодї ка': „Лажись та спи!“ — Положив долї його. Ну, то він спав довго, до світа спав. Він став розспрашувать: „Азкуда ти?“ — „Та я, ка', здáлика: далеко мине вовки завилї“. — Так став розспрашувать: „Ш чого здїлалось?“ — На свальбі, ка', здїлалось“. — „А жина ж де?“ — „Жина в батька“. — Ну він то бач спрашує: „А што ж би, я повіз тебе до твого батька?“ — А той розкаже, шо його батько багатий: „Він, каа', хто зна шоб тобї дав. Він би рад був, він би половину худоби оддав“. Ну взяв той Москаль та й повіз до батька.

Став підїжджять і сказав йому: „Ти ляж, а я рядом накрою, шоб і ніхто ни відав, а я пайду батьку спрашувать ця, чи пустять почувать“. — Прїїхали. Пішов він: „Пустїть почувать!“ — А ті ни пускають: чумаки прїїшли, так возами двір весь заставлений. Він просиць ця:

„Пустіть, я хоч у щелочкі пирриочую!“ — Толкувались-толкувались тай ка'ть: „Та пустіть уже його — з Москалем ни зладнаїш!“ — Пустили. Той пішов у хагу сам, поздоровкав ся і диви ця: старого жінка, синова жінка і ще лишна жінка. Він спрашуїть: „Его баба у вас біспарна?“ — „Її, голубчику, бояри з молодим пішли вовками на свадьбі, а вона в нас осталась жить“. — А Москаль пита: „А как би он пришол, ви б раді були?“ — А вони: „Ми бо знать як раді були б!“ — А він на-тяка: „А тому шоб ви дали, хто б йиво привйоз?“ — „У-у, та ми б половину худоби дали, хто б нам привйоз!“ — Він пішов, увів його тай говорить: „Узнавайте, ваш син?“ — Вони подивились-подивились: „Наш син!“ Та почали обнімать його та цілувать — таке шо... А Москаля угощають, три дни напували, кормили. А син розказує: „Як ти прицькуєш було мене, мамо, так собаки й литки покусають“. — „Ой, синочку, я ж і ни знала, шо се ти“. — А того Москаля напували-напували, дали, говорить, дві парі биков: позапрятали зовсім із солю тай оддали. Та це тобі й все! Цурь йому пек, тому Москалеві і хахлові і всім! Він подиви ця-подиви ця, бачить, шо сабака поросходилась, опять підойде до матері.

Борисов волость, Вадуї. пов., Вороніж. губ.

768. Знахар привертає вовкови давний вигляд.

От один одним син був у одних там людей. Задумали жити: поїхали, посватали, ну свальбу давай гулять. От посїдали молоді, виїхали з двора. От молодий завив, скочив з воза і побіг скрізь у чисте поле. Ну, що ж тепер? Молоду привязли, а молодого няма. Ну, приїхали до дому, батько й пита: „Де ж це Тимоха?“ — „Та де, тату, каже, завив вовком тай побіг у поле“. — „Ну шож, так і быть. Сїдайте, добрі люди, пообїдаєм та помянем Тимоху!“ — Пообїдали, пішли гості, а молода осталась жить у свекра.

Ну, на другий день мати пішла полоть картошок, дивиця — вовк ходе по городу. Давай його собаками цькувать; погнали вони його, литки йому поїдривали. Ну, побіг він на луки, зовсім доходе з голоду. От прибігли нічу вовки, такі вже настоящі, понюхали-понюхали, як завиють над ним. Побігли, принесли йому вутя, поймали коло річки (жжалились над ним). От він те утя зів, піджививсь трошки, встав і пішов слід за вовком. А ті давай-давай гусятка там йому ловить, ягнятка. Ну, от він до того ростирвив ся, шо вже падлюку почав їсти. От вони, вовки, кинулись до річки води пить, а він все одставав, а то наперед заскочив, а вона чоловіча образина й оказалась. Вони злякались, побігли вікать од його. От він остав ся сам, ходив-ходив і забрав ся до одного в загороду та турне овець по загороді, а вівці як розбіжаця по загороді,

так і заривуть. От син ухоче в хату тай каже: „Тату, у нас шось овець ганя“ — От вони засьвітили хвинар і пішли. Підходе той тато до загорода: „Це бач хто ганя овець! Я давно ждав, шо ти прийдеш, голубчику!“ — Ну, пішов у загороду, за вуші взяв, поволік у хату. Мішов, житне пиривесло взяв і давай його бить по морді: стьобав-стьобав, так з його кожа та й скочила. Потім дав йому горілки, він випив і заснув. Цілі сутки спав. От просипаї ця, просе їсти, — їсти вже захотів. Він опять дав йому горілки, дав йому попоїсти. Він упать заснув, опять сутки проспав. Потім проснув ся тай диви ця: „Де ж це я єсть?“ — От він йому розказав, той хазяїн, посідали обідать, він і каже: „Відкіль ти?“ — Він сказав, з якої він слободи. Ну, от він і пита, той хазяїн: „Шоб твій батько дав, як би я привіз тебе до дому? — Він і каже: „Він і ни знав би, чим наградить!“ — Взяв він, соломою обмотав, положив на віз і повіз.

Приїжджа, а тут чумаки приїхали до того батька вовкулачиного та повнісїнький дьвір. Просить ця почувать, вони ни пускають: „У-у, та в нас чумаків так повно, шо й... у нас нігде в хаті“. — Та мінї аби оцей куль у хату, а сам я де-небудь пириночую“. — Ті одмагались-одмагались, пустили. От уніс той куль союми у хату, розпріг і сїв на полу, сидить. Вони посідали вечерять, його ни сзжають. Диви ця, молодиця по хаті мотаї ця, та й пита: „Шо це за молодиця?“ — У-у, голубчику, у нас один був сид, та як ожинили, а воно, якась собака, як посміялась, як поробила, так він побіг вовком та хто і зна, чи він типер живий, чи ні. А молодиця, спасибі їй, таки ни кида нас“. — „А шоб ви, каже, дали тому, хтоб вам привіз сина?“ — „Та шоб я, каже, дав: запріг би самих луччих пару волів та з возом і шо є в йому соли зовсім би й оддав“. — От він пішов у другу хату, розмотав той куль соломи тай уведе його у хату. Вони тоді тих чумаків зза стола, а його за стіл, давай його вгощать, яешню прятгтє. На другий день впать і сало прятгли і ковбаси Запрятгли йому пару волів і поїхав він до дому.

Борисовська волость, Валуй. пов., Вороніж. губ.

XIV. Відьми й чарівниці.

769. По чім пізнати відьму?

Відьму пізнати по тім, шьо у неї на лиці йи усьїкий цьвіт, і білий і чьирвоний; але лиш хто си на тім знайи.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Ів. Лилика з Ростія, пов. Вижниця.

770. Огнище на відьми.

Як хочиш відьму узнать, в пнтрівку, на первий день, заговівши, як прожинеш коров та будиш од чиреди йти, та яку найдаш паличку там або цурупалочок якай і шо дня до самого Петра складай в одно місто, а на Петра запали. Так відьма, хоч би за десять дворів була, прийде: „Дай огню!“ та й годі. Її й дають огню та сміють ця. Ото й дознаюць ця, шо вона відьма. — Вона чи ни відьма? Каа'ть: В неї чоловічки в очах до гори ногами попириvirtiались. Замічають: в такого чоловіка, так вони показую ця як слід, а в відьми вони попирикидаю ця до гори ніжками.

Борисовська волость, Валуй. пов. Вороніж. губ.

771. Липини не вільно палити у два боки.

Відьми обхогі у східні читверги границі. Як є, шо запалит липину на оба боки и верже вітак гет на двір, то відьма того бєре и у східні читверга бєре то на очи и с тим обходит границі; без того она ни видит. Цирез то ни вільно палити липину на оба боки.

Я так иду, а то було якурат у східний читверь, иду онди проти посічинської границі, дию сї — стоїт, ни дивуйти, чиледина и так, ни дивуйти, гей кобила усе: иги-ги! и-ги-ги!.. А мині так лечно стало, и я такі назад, назад тай на міст тай вєрнуў сї назад у Пасічний, шом ни міг изважити сї ити.

Зап від Андрія Перожука в Зеленици, Надвірн. пов., 1908 р. А. Оницук.

772 Як пізнати відьму.

Відьму, кажуть, можна узнати ось по чому. Ото як сийать за двором баба в ниділю або в празник, так проходячи мимо їх треба надіть картуз назад козирком. А з пальців треба зложить дві дулі; одну руку з дулію засунуть в кишеню, а другу руку заложить в паазуху. Як шо проміж бабами є відьма, то випримінно обізвнцця — нашне його лаять: Шо ти, бісів син, дурака корчиш? Чого ти назад козирком ходиш? Шо ти смієс ся з нас... і инше.

Записав від Андрія Образумова в с. Шебекині, Курської губернії, П. Тарасевський.

773. Як пізнати опира або відьму.

Єк хочі знати, котрий опирь або відьма, то на сирне пушціне бере сир у рот у шматку і тримає до ранку. Вітак дес ховає. Перед Великоднем з суботи на неділю іде з тим з сиром до церкви. Єк зачне си освиошше, то ме видіти, котрий опирь або відьма, бо ў него дінниця на голові.

Зап. від Івана Николюка з Джурова, в Тростянці, Снятинського пов. Осип Михайлецький.

774. Свячений сир.

Щоб побачити відьму, то це треба мати ложку свяченого сиру, взяти його, звязати в сорочку, як раз коло пупа. От на годияние против Великодня із вечира іти в церкву, бо тоді всі відьми бігають по силі, іти і диржати ся за пуп, ніби пуп болить і стогнати: О-йо-йо-й! то відьма зараз прибіжить, тай буде питати, що тебе болить? Али від пупа руки ни відривати і нічого з нею ни говорити, бо вона зараз вкраде свячений сир, щоб його до церкви ни донести; вона знає, що з тим сиром в церкві всіх відьмів побачиш. То як прийти в церкву, треба диржати кріпко його, то зобачиш, хто є в силі відьма, а хто гоппр. Али тоді вже з церкви в ночи ни виходь з тим сиром, бо позбігаю ця опирі і відьми на коцюбах, на лопатах і роздирут тебе на шматки з тим сиром. А як розвидни ця та посвятять паску та прийти до дому та розговіти ся, тай взяти той сир тай піти на беріг тай кинути його на воду, тай тоді мирщі відбіжи далеченько, щоб не чути крику водяного галя, тай тоді дивись на воду, то до того сиру позлазяць ця з води де які жаби, пауки, черепахи, ужі і гадюки і той сир розхватають на дрібні шматочки.

Умань, Київ. губ. Зі збірки Д. Щербаківського.

775. Як можна пізнати чарівницю.

На велике пушціне ворожьат. Варьят в вечір йийці і тоту луду з йийця би сховаў кусник, би нихто не знаў. Тот йиден, шо сховат

і шо день як встане, би си в йенчім не подумаў, іно о тім, аж до самого Великодня, а на Великдень би си взяў в рот під язик хот кусник. То котра йи чаріўниця, то прийде і буде питати сьа: Шо ти там майиш? Спізнає зарас, котра чаріўниця.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., М. Капій.

776. Столець на відьми.

Кажут, што ек би хотіў знати, котра жінка у силі відьма, то має так зробити послідного дня перед новим роком: Має раненько зробити собі сталець, але таки того ранку зрубати на него живе дерево. Ек ўже сталець готовий, то на нїм має тот чоловік того дня ўсе робити сидічи, хотьби навіть маў люльку курити, то має на него сїдати. Над вичір бере си тот сталець під паху, тай неси єго з собоў до церкви. Має си єго так нести, аби ніхто не видіў, бо ек би увиділа жінка, што ўна відьма, то уже того нещєслива година. Ліпше не йти до церкви. Ек прийде си до церкви, залізи дес у куток тай сидіти. Ўже й церкву замкнул, а він має сидіти тихо на тім стілци. Дес коло ўпіўночи приході до церкви ўсі сільскі відьми, шьоби си порадити, шьо кожда має ў пілім році робити. Ек тот чоловік буде сидіти на стілци, то єго відьми не будут видіти, а ек би буў без стілця, то би го відьми уздріли і роздерли на кавалки. Тот чоловік сидючи на стілци віслухає усю відьминску раду і буде уже знати, котра у силі відьма. Дес зараз ў другі години по ўпіўночи відьми розході си, а чоловік має сидіти аж до ранку. Ек на новий рік поприході люди до церкви, тогди він виходит з своїм стілцем зноў під пахоў тай відносит єго до дому. Такий сталець мож переховувати доўгі роки. І ўже новий не траба робити, лиш послідного дня старого року траба на нїм сидіти, а у вечір йти до церкви. Тогди буде знати, чога си сокотити. Відьми раді си, у кого котра з них має молоко відобрати тай свої корові дати.

Зап. від Василя Павлюка в Тростянци, Святинського пов. Ос. Михайлецький.

777. Як відьми христосують ся.

На масліні, на первий день, зліпнїть вареник, ізварить його, той первий вареник оддільно, шоб знать його було. Зварить і висушить; шшить кашучок, положить туди вареник і носить його на шії до самих страстїв. Пітти з ним на страсти, прийти до дому, повісить його під образи, і нхай він висить до великодня. На великдень, як йти до вуринї, опята надїть його на шию. Коли пошнуть коло церкви обносить плащаницю, побачиш — відьми тоді христосують ця з замками, шо церкву замикають.

Борисовська вол., Вадуї. пов. Воронїж. губ.

778. Як дивити ся на відьму?

Аби уздріти відьму, ци опира, то траба узєги дошку, де сук візаў, ек робі домовину і крізь ню дивити ся.

Зап. від Стефана Глушки з Джурова в Тростянци, Святинського пов., Осип Михайлецький.

779. Бойко показує відьми.

У нас бўли Бойки; пан сироваджуваў на жніва, і ў нас перебували на кваіри. Али при тїм інтересі Бойка кортіло іти до цёркви; лиш емў було ўстїсно, бо вони мають короткі сардачки, тай він просїў дьїдю, абї емў даіи сардачка угорнїти, абї він пішоў до цёркви. Али то було на Івана Хрестїтеля; позїчвў емў дьїдї сардака тай пішли обá до цёркви і стáли собі обїдва побїч. Але ксьондз стає на евангелїє читáти, а Бойко тогдї нїц не робит, лиш кладє свою нóгу на дьїдї небóщика тай кажи: „Вїдите що? Щос вїдите? А що вїдите?“ — „Вїджу, жи кўжда вїльма тримáє дїйвицу на голові“. — У той час той свою нóгу сеўнуў Як ісеўнуў, а дьїдї нїчó уже не вїдїи.

Зап. в цвітнї, 1911 р., від Н. Блошки із Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

780. Відьма цілує у дзвіниці дашок.

Ко які люди вивїряють, скїлько у силї вїльом і хто саме. На ма-слянї, первого днї, як варять вареники, замїчають первий вареник і звари ця він умїстї з другими. Тодї як уже вїйме його звариний, зашивають його у капшучок і на поворозцї носять на шиї і нїколи ни скидають. Тодї уже пізно тому чоловікові вїльзя ходитє нїкуди до самого вилїкоднїя, а то відьми нападуть, задущуть. І ото уже як збереже його до цього дня, шо ни вїдїа у юму вїльми сиру, так тодї іди на утриню до цёркви з тим вареником на шиї і примїчай. Як уже яка вїдьма, так уходе у цёркву і у дзвіниці зараз цілує замок, а як уже виходять із цёркви, так будуть усї шайкою іти за тим чоловіком і будуть просить, шоб ни страшив та одпустив їх по совїстї. І ото він уже шо зна, те їм і робе.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. губ.

781. Пирїг із чосником на відьму.

На рїздвїннї сьвїта стоїг на столї чоснок; на велїке пўщїньи зробїти з него пирїг, той пирїг тримáти під пахоў цілїй піст; на Велїкдень до цёркви взїти йго під язїк. Булє іти до цёркви, булє і вїдїти, як булє знáти промóву; а як ни булє знáти, то пігнє го. Або як

іде на Великдень с церкки, абі заклаў капилюх на голову ў церкві, то буде також ііцти. Вона му скае скінути.

Зап. в жовтни, 1910, від Федя Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

782. Дівчина бере свячений часник під язик.

Люди йшли до церкки, а дівчина взяла під язик свйчений часнок, тай іде; а та жінка відьма завивала сі ў перемітку, тай каже до тої дівки: „Ти вікинеш то с піска, чи ні?“ — Тай дівчина вікинула тай вітак слабувала.

Зап. в вересни, 1910, від І. Яблунчика з Репужинь, пов. Городенка, І. Волошинський.

783. Чосник на відьми.

Чоснок с під скатерти на перший Свййгвечір посадити у черепок, абі ріс до Великодњи. Узїти на Великдень у пісок тай рано у церкві на всеошнім динїти сі, то відьма тримайи на голові дївїцу тай го пїзваст, прїйде до него тай го буде тóркати; але тра твердого, абі не розсміїў сі, ані не заговорїв, бо би го потїла тай би за́раз упав тай умер.

Зап. в липни, 1910, від Анни Чернецької із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

784. Як прикликати відьму.

Дималце є, тай у дімалці свїтло такє малєньке; а ўна хóдит поміжи маржену, ко́ло коро́ў, і чоловік уздрїт тай соколїт. Уздрїў из дїелеку тай блїжит си газда, шо там за свїтло йи, а вонó чїчїи вид него лалї. А вин каже: „Це ужє відьма йи! Абї тїи прїйшла до мєни, я тобі дам вїтїи тай бєрла — али рано“. — А вин ухóдїит, каже жінці: „Рано маїи прїйї, я булў знатїи, котра відьма“. — Дїйвїт си, аж рано прїхóдїит жінка — прїхóдит до него: „Я прїйшла до вас, чи би ви мїнї нї продали поросїї“, абó шьо. А ўна ужє й рік нїи бўла ў тї хатї абó два. А чоловік жінці каже: „Оцє відьма, була свóчі мїжи коро́вами і я її клїкаў снóчі тай вонá прїйшла“. — Потїм у нас спїзнао́т по цєму, шо то докóнчи йи відьмоў.

Зап. в серпни, 1911, від Онуфрїя Явївюка з Товариці, пов. Вижниця, Ів. Волошинський.

785. Відьма утінає.

Раз на Юрїя, мїсечна нїч була, ми ішли, нас два ішло, а відьма з гїйницеў шос туди дїяла. Але она мала си з нами здїбати, а як нас уадрїла тай утекла гєт.

Зап. від Петра Григоровича в Орельци, Снятин. пов., 1912 р. А. Онищук.

МАТЕРІАЛИ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ДЕМОНОЛОГІЇ. Т. II.

786. Відьма перелітає ріку.

Я раз ішо́у з міста тай чіри́з ріку́ перелі́кала відьма так, йик ді-мало тай сіла на горі́д. Тай я призира́ў, а́лем і не віді́ў. Як новий мі-сіць настане, то воні́ чысо́м і по дві, тай си так скримсн́ут, йи одна́ ясві́ща, одна́ темві́ща.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від І. Палинюка з Ростік, пов. Вишніця.

787. Як призвати відьму.

А молоко́, ка́жут, що якби відьма відобра́ла, — грі́ги а́бо печі́ ў вогні́ кінцку́ пітко́ву і кла́сти на порі́г, то за́раз та відьма прибіга́є і про́сит сі, жи вже бі́ше молоко́ відбира́ти ни бу́де, щобі́ і тим зилі́-зом ни пеклі́, бо хоть воні́ на порозі́ жилі́зо, а відьма чу́є, що пече́.

Зап. в цвітни, 1911, від Павла Семовоника із Далешева, пов. Городецька, І. Волошинський.

788. Капля молока на сковороді.

А визнають відьом, яка спортила корову, так: видокуть з тії́ корови молоко́ і стануть жарить його́ на сковороді́ — ото вже та відьма ни з сього, ни з того, а таки прибіжить у ту хату і стане розпитувать, шо роблять.

Борисовська волость, Валуй. пов., Вороніж. губ.

789. Капля молока спроваджує відьму.

Як відьма корову спортить, зараз здой хоть каплю на горячу ско-вороду, так вона так і прибіжить, і в піч загляне, і туди никне і сюди. — Дай, ка', мині́ ту каплю. — Так її́ трудно, як та капля на сково-роді́: вона так і кача́ї ця. Оце ночью чорт зна де лі́та, а дньом така хвора, така хвора — жива до Бога лі́зе.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

790. Як спровадити відьму.

Хто замі́те, шо відьма корову подої́ла, треба взяти́, подоїть корову, рожжари́ть сковороду, злити́ на неї́ молоко: так вона почу́є запах та і при́йде чо́го-небу́дь питать. Та тоді́ вже нічо́го ні́зься їй давати́, а то як даси, то й усе ворожі́ня пропаде.

Борисовська волость, Валуй. пов., Вороніж. губ.

791. Як виглядає чарівниця?

То Дмитро повіда́ў, жи віді́ў чарі́ўницю о́ті на гангу́, так бі́ло вбрана, як на смерть і мала хві́ст.

Зап. у Бандрові, Ліського пов. від Г. Бідняк М. Капій.

792. Хмари йдуть за відьмами.

Йи такі жінки-відьми, што біжьи тай за ними хмари біжьи тай йи такі люде.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Ів. Лялика із Ростік, пов. Вишняца.

793. Відьма родима — негрішна.

Як родима відьма, то не має гріху, а як учена, то має гріх.

Зап. в маю, 1911 р., від П. Дичука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

794. Відьми родимі і вчені.

Відьми йи природжені і учені; але ті учені то ще гірші від тих, що ўроджені, а нові ўчы сї від тих родимих.

Зап. в вересни, 1910, від І. Яблунчика з Редужанець, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

795. Що треба робити, щоби стати відьмою.

Ідна відьма каже до молодиці: Я тебе научу, як відьмою стати. Ти возьми, скинь сорочку, а як я стукну в вікно, щоб ти вийшла! — От одна молодиця і попробовала. Як відьма стукнула в вікно, та молодиця скинула сорочку і пішла за відьмою. а відьма її зила берегами і ярами. Тай здибають они двох опирів, а ті опирі кажуть до відьми: А ти взяла достовеніє, щоб тут ходити? — Ні, не взяла. — А тоді опирі начали її бити по морді, а та друга аж закаменіла. Тоді опирі ту другу питають: А ти взяла? — Ні. — Тоді і ту другу добре набили. Тай та відьма і жінка пішли до дому. На другий вечір відьма каже до молодиці: Ти бери пушку сира і я возьму. — Взяли они ті пушки з сиром тай ідут попід ставки. Як кине та, що вчить ся бути відьмою, свою пушку з сиром, то приплила їдна рибка. А як відьма вкинула, то до теї пушки приплили і гадюки і жаби і начали їсти сир. Тай та жінка не хтіла бути відьмою, а відьма до неї каже, що моя душа пропала.

Умань, Київ. губ. Зі збірки Д. Щербаківського.

796. Хвіст у відьми.

Відьма майи природжений фіст так, як риба плєгву; але як малá, то гóлий, а вітак поростáйи, як майи рокі. Кажут, що відьми полон збирают; от хóдит по хлібі тай збирає, дайі корóві, а та дайі молока. Росу збирайи.

Зап. в вересни, 1910, від Ів. Яблунчика з Редужанець, пов. Городенка, І. Волошинський.

797. Відірваний хвіст.

Науменко, на самом ділі, чуть ни родимий. Він прийшов раз у кабак: „Є каа', відьма родима, є с хвостом!“ (Воно, положим, говорять, родимі відьми єсть с хвостами). — „А де він у тебе той хвіст?“ — „Над сра..ою! Купіть міні, идольські сини, горілки тай рвіть“. — А в його справді шось в роді бородавки, чи шо. Мужики найшли вирьовочку таку тоненьку, обязали ту бородавку, та привязали його до стойки. Кров з його біжить, а вони його тирять. А він: „Тявіть, идольські сини, аби півкварти купили. — С тим і одірвали ту бородавку.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

798. Як відкопували відьму.

Відьми єут родими. Коли є сім дівчат у кого, а хлопець не переложит (значить, а жадного хлопця), тогді межи ними сімома одна є відьма родима. Коли є більше, як сім, то всі справедливі. Так само коли є сім хлопців, а жадної дівчини межи ними, то оден є родимий опир. А єк би було и 15 хлопців, то всі справедливі. Є відьми так само и опирі — від дожджу, від посухи, від морозу, и від коров, и від всекої біди. Та таких брали давно, тай везали ланцями; брали на дрючок и пекли, аж доки си не признали, и не відвернули посуху або дождж, або шо инче, шо але вчинили. Приказували старі люди, шо не одно и в руках згнуло, а таке запекли було, шо си не признало. Єк умре таке, то доти буде або дождж, або посуха, доки єму голов не відрубает. Разу одного, скілько вже років буде, не темую, такі плови були, година бє, та бє, а то відьма вмерла. Васли та зібрали си три люда, та в ночьї вєзли ліжники, свічок тай горівки, пішли на цвинтар, пообстелявали гріб, шоби нікто не бачив, тай відкопали, дивют си, а в труні всекий пвіт и лід, и відьма вивалила язик. Оден си спудив, бо відав сам був опир, тай не хотів голову рубати. Тамті два віпили горівки тай відрубали голову, а кров живієська потекла. Єк опир кривавит, дождж пускає си. Втяли також кіску тай поклали на гріб, на знак. Та собі на біду — бо за то завдали їх до криміналу.

Зап. 1902 р., в Космачи, Косів. пов. від Анни Жедалик Кл. Лисинецька.

799. Як дитина бігала по шнури.

Була одна жінка тай мала доньку. Трафив си в другого села ледінь, шо єю засватав и она си віддала и пішла на друге село. Прийшло си, в якіс чьис она си надіяла тай каже: Чоловічьи, я піду до мами на злоги. — А він не хотів пустити. Она си просила тай він помек тай пустив. Але пішов назирци за нев. Хотів знати, чьому закортіло жінку кончи до мами. Прийшов тай став у ночи під вікно и дивит си, а жінка

на постели. Та як вродила си дитина, мати взяла флещинку з полиці, помачала чимос дитину, и взяла й поставила на постіль коло доньки. Вітак взяла шнур, подала оден конец донці на постіль, а сама взяла за другий конец й розстегнула почерез хату шнур, а сама стала в кочергах коло одвірка там, де кочергу кладе си (в гуцульській хаті кожлий кут має свою назву: коло мисника, коло вишного вікна, коло постелі и в кочергах). Отже стала в кочергах, приложила пальці до губ и фівкнула понад шнур, а дитина схопила си тай по шнурі ид бабі. А поліжниця собі приложила пальці до губ и фівкнула, а дитина від баби д мамі и так перебігло по три рази по шнурі. А чоловік дивив си кріз вікно, тай спудив си, тай думає собі: Ого мерза, отом си дістав у руки, Боже відверни, ще й мою дитину відьму зробили; отом си дістав між відьми! — тай засмутив си. Вітак прийшов рано ніби з дому, тай нічо не каже. А вітак ек відужала, прийшла т' хаті, а чоловік все сумний, тай сумний. А она каже: Ти чого такий сумний, чому межи нами нема щирости, та веселости, ек перше? — А він каже: Дай поки, я шос видів й знаю, та тому мені не весело. — А она: Скажи, скажи. — Та шо скажу, шо коло тебе Бога нема. — Ой, ой... — Та я видів, шо ти, відьмо, робила з мої дитини з своєв мамов відьмов, також шоби з неї була відьма та клика-листе злі духи! Ой, ой, отом си дитинки діждав! — А єї жеї вчинило си чоловіка тай каже д' нему: Знаєш шо, піди ко до попа та най мене й дитину заклене, там є в книгах заклинанє, тай від нас злі духи віступле, и я тай дитина вже не мем налижати до них. — Чоловік пішов, запросив попа, піп заклев и вітак вже собі жили, ек Біг приказав.

Зап. 1902 р., в Космачи, Косів. пов. від Михайла Палійчука Кл. Лисинецька.

800. На що хреста на дверех у стайни?

Хрест робийи дехтем на дверех у стайни і на одвірках для обеспеченя перед відьмою і опирем.

Зап. в липни, 1910, від Ант. Трачука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волюшинський.

801. Проти відьми — деготь.

Пирид Юрієм аби в'яз і аби помастиў дехтем тоті двері, в котрі до корови йде сьи, такий хрест з дехтю і на воротьих і вона не таку має міць.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов., від С. Хартуняка М. Капій.

802. Чим ловити відьму.

Відьма сї перекидає ци на пса, ци на котá, то абї зловіў на сльобний очкўр, тай вона перестоїг якїїс чьис, тай зробит сї жінкоў.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волюшинський.

803. Як зловити відьму.

Як відьма перебігне сі кіткою, то кидают на кітку борону і так вони лапають її.

Проти відьми корову заправляють — якос тамечка примовіють.

Зап. в цвітні, 1911, від Павла Симовоника із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

804. Шнур на відьму.

Відьма може потігти чоловіка; як ї дес злібайи, то лапати ї можна шнуром на відлії, бо може покіти чоловіка, якби ї на відлії ни лапаї.

Зап. в липни, 1910, від Тимка Воробця із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

805. Спосіб на відьму.

Коло корови мож на Юрія зловити відьму. Покласти борону зубками на двір на дверях у стайни, самому лїгчи на голу землю під борону і тогди сі ї уздрит. Ёна приходит і жылус мене, шьом змерз. Ё беру новий кулешинник чїрвовий і слюбні порківиці. Ёна зайшла до колешні у видї свинского бордюга з світлом і каже до корови. „Я тебе, марїуць ци сивуле, док“. — Цей, шьо хотїї ймати, відповїдає: „А я си до тебе строю“. — Ёна каже: „А я молоко до свого знарїду зсипаю“. — А він каже: А я тебе своїм способом злапаю“. — Ёк він сказаї так, зробиї і прикриї відьму кулешинником і порківицями. Ёнїє кулешинник до хати і зачьїї си з жїнкої радити, аж стала біла днина. Рано приходит до него дитина тої відьми. „Еї, вуечку, пустїт нам маму“. — „Не пустю маму, най твоя мама не псує менї манну“. — І так стало. Дитина пішла до дому. Приходит гавда тої відьми: „Бї' си Бога, чоловіче, даруй ми провину, білше цего не зробию, хоть най зараз гину“. — І даї му за то, шьо сам хотїї, аби лиш жївку пустїї до дому. Аж тогди відьма прийшла д' хатї.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Святинського пов. від Грицька Николюка з Джурова.

806. Рада на відьму.

Але шї є практика, аби узїї тай ймїї живого стругá тай аби удоїти молока у стругá тай аби го кинуї ў піч поза грань тай ужé білше не бїде відьма молоко брáті.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911, від Филипа Чолана з Ростік, пов. Вижиця.

807. Хто зловить відьму?

Такїї, що умїє від себе щос відговорювати, то дістає відьму, а такїї, що не умїє, то не дістає.

Зап. в липни, 1910, від Явима Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

808. Як Жид зламав відьму.

Йиден такий був Жид в Чирнилиці. І він узьив, хтос йиго дорадиў, та взьиў такий, шо бире сьи в нїм сьлюб, пасок, шо се оперізує штапи, альбо очкур і він так узьиў, сїв коло корови с тим очкуром і мав новий горнец і сьвічку сьвичену. Але воскова. І сїв коло корови проти Юріє в вечір. І чує в ночи, шос рипнуло дверми. Він той горнец відоймвў до гори, бо він сьвічку накривў і то засьвітило сьи по цілі стайні. І дивит сьи, а піт коровов є відьма, а перекинула сьи в колесо. А він узьив, приступивў до корови і то колесо взьив тай в дьйру фихаў той очкур. І ввів тото до хати і привийў до бамбетльи; рано встаў і на тое сьи дивит, а вона сьи пирикинула вже в кобіту. А в неї тогди очкур від песка пирислевий аж до заду. І так привийзана була до бамбетльи. І Жид каже, шо буде бити; а воча каже: В вас корова вже не буде більше збаўлена. І наўчу вас, шо сама вмю, али як буду вмирати, лиш пустїт мене. І навчила йиго, гк вмирала.

Зап. у Костільниках, Буцацького пов. від Софрона Харгуняка М. Капій.

809. Тїтчин гречаник.

Сїв чоловік засїдять відьму. Вона лїзе через тин, баче, він сидить: „Це ти ка', Іван, сидиш?“ — А він каже: „Я“. — „На тобі гречаник та іди до дому!“ — Він до дому прийшов: „Нате, каже жінкам, тїтка вам гречаник прислала!“ — Коли засьвітили світло, а то коровячий гівняк. Він тоді пішов у друге в батїгом її пиристрівать тай заснув, а вона й прошла мимо його.

Перве, шо народиця, так відьму влове.

Борисовська волость, Валуй. пов., Воронїж. губ.

810. Як відьма убирає ся до корови.

Відьма як іде, як хоче від корови молоко відобрати, то сї перебирає на біло і волос має рослўщений. А як газда підседе, то траба, абї маў коло себе воблу сьвічену, жиби на ню хлїпнуў і може і ймїти. І як імє тоў відьму, то абї і заскарживў до сўду, то буде сидїти ў арешті і заплачїт йишў за всі тої чьисї за молоко, жи відбирала від корови.

Зап. в падолистї, 1910, від Вас. Тимрика з Далешева, пов. Городенка, Ів. Вошинський.

811. Як відьма відбирає молоко і яйцї.

Як лиш прийде і с стайні в одвїрка утеше трїски, тай вже відобрала молоко. А як не може с стайні, то в одвїрка в ворїт.

Відьма відбирає і яйцї від курїй і лїзе до курїй на під дїркоў

котом. Я по тім знаю, що по Юрієви у кáждої кúрки три або штíри пéра від полорíни повтінаї в цілім селі

Зап. в липни, 1910, від Анни Чернецької з Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський

812. Топка соли у відьми.

Чьиріувицьи кладé тóнку со́ли під мист, абí не вітко, та́й кі́лко маржіни переїде, ті́лко молока відберé.

Як корóва зарі́те, то вона́ клі́чье молоко́ від то́ї корóви до сво́ї.

Зап. Ів. Волошинський, в серпни, 1911 р., від Одок. Матіос із Ростік, пов. Вижниця.

813. Як відьма відбирає молоко?

Відьма кладé на сто́упи дївнїцу та́й слúхає, абí де корóва зарика́ла та́й ка́же: „Мині́ смитана та ма́сло, а тоб́і“ — ка́же — „най́ бúde вода́“. — Та́й ужé с то́ї корóви нима́ користи.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Фалипа Чолана із Ростік, пов. Вижниця.

814. Жаба післана відьмою.

Відьми́ на́віть і жь́йбу посла́ють до корóв, абí відб́ирали́ молоко́; але́ як газла́ імé ту жь́йбу і її́ зй́йже і роспечé кінцку́ піткóзу і поста́вит і на ту піткóву і льь́й молоко́ на ту жь́йбу і жь́йба на піткóві на кі́ кінцкі́ — і тогд́і відьма́ прійде́ до то́го чолов́іка шос позичити́, бо і так ко́ло сёрц́ьн печé, як то́ту жь́йбу. Але́ то́й чолов́ік абí нічо́ ті жінці́ не позичи́ў, на́віть і стебельц́ьї, абí ни взь́йла, то вона́ тогд́і за ту кáру мо́же й умёрти́.

Зап. Ів. Волошинський в падолисті, 1910, від Вас. Тимрика із Далешева, пов. Городенка.

815. Де збирають ся відьми?

На Ю́рія збираю́т си відьми́ на круглі́ких (горбок на пасовиску о́ промі́рі 2—3 м).

Я начува́ў, зна́єте, на толо́пі з кіньми́ та так дес́ коло ў́шнóчи (а́ я снаў́ на круглі́ку) шьос́ обкину́ло мене́ наў́круг гравн́у. Тогд́і я ві́кроў́ з земні́ мале́ коле́со і поклаў́ у кіню́люх, а то шьос́ лиш зашумі́ло та́й полеті́ло до хатн́ Н.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Снятинського пов. від Стефана Глушка з Джурова.

816. Забави відьм.

Роска́зуют, що на вели́кі св́ьїга, от на Ю́рія, на Дм́їтрьи, та́й відьми́ ї́дут на кочерга́х на гравн́ці, та́й забавл́ьют с́ї, гра́ют с́ї, а я́кби там та́кий прійшо́ў від ним, що не зна́йи ві́т се́бе, та́й би го поќили.

Зап. в вересни, 1910, від Ів. Яблунчика в Репужинець, пов. Городенка, І. Волошинський.

817. Як відьми танцювали голі.

Раз в нашій селі забавляв сі. А прийшов до них так, якби подорожний тай забавляє сі в коршмі. — Але я, каже, знаю, жи в вашій селі чирівниці є. Зложіг мені, заплатіг мені, то всі перед вами станут!

Тай зложили єму газди гроші. А віг сам не знав, що єго жінка чирівниці. Віг взяв в шепку штири грейцарі тай положив в шепку тай закрутив два рази. Тим часом кожда чирівниці, що робила, то робила, шмигє с себе верла тай до коршми тай гола танцювала.

Віг сі дивит, а йго жінка є. Ну і стали танцювати си. Як сі вже дже втомили, а вігови зробило сі прикро, що єго жінка танцює, тай вазєи го просити, щоби розробив. Потому обернув у другий ріг два рази, тай кожда пропаметала сі і полетіла до свої хати. Тай люде знали, які є чирівниці в селі. А він від того був. Бо то с подорожників найбільше трафляє сі.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта, в липні, 1906 р., від Михайла Бабяка В. Левинський.

818. Сходини відьом та опирів.

Кождого новіго міяцьи першого тижня мають свій сейм, сходы си відьмі і опирі на сейм, вони си знають і він так сáмо має до сéби; жєниг си опирь і з відьмов. Сходы си на Юрі і на Андрєл, але за то сьвіго слáбо ниц оповідає чєрез тóгї відьмі.

Зап. І. Волошинський в серпни, 1911 р., від Н. Хімчинської з Ростік, пов. Вижиця.

819. Як маляр хотів зробити жєнщину відьмою.

В силі Коріньок малярі поновляли церкву. Один маляр стояв на хватирі у бідного чоловіка. Мужик був у икономії на заробітках, а жінка була дома, сама управляла хазяйством. Один раз хватирант попросив у хазяйки на вечерю подати молока. Вона й каже: Я рада б душою попотчувать вас молоком та на жаль і дітям ни в волю приходить ся їсти; корова поганенька, молока зовсім мало дає. — Ех ти ни знайш, як молоко добувать! — обізвав ся маляр. — Хочиш я, тебе научу, молока буде ни в пойд, іще продавать будиш. — А як же це можно, шож треба зробити, научи, пожалуста! — Маляр взяв якусь книгу і почав читать. Читав, читав довго. Образи були високо поставлині на покуті, а коли він почитавсь тві книги, то ні з сього, ні з того ідуть, ідуть в низ і постановились на долівці. Він тоді і каже: Скидай юпку. — Вона скинула і стлїть тиличкою в одні сорочці, жде, що дальші буде. Маляр і каже: Ну, тепер повиртай ся до образів задом. — Вона тоді схаминулась, розшолопала, що це діло ни боже, а од чорта, та мирщі надівать юпку і задки-задки гєгь од покутя подальші. Він і каже: Чогож ти зля-

калась, куди ти біжиш? — Хай тобі всячина з твоїм молоком, краще я вік біз молока буду, чим душу свою занастить. — Е, голубко, ти хотіла, щоб було молоко і щоб душа була чиста? — І так вона ни захотіла учить ся добувати дарма молоко. Одказала йому в хватирі, боялась, щоб він ни поробив з нею чого небудь.

Зап. від Пилипа Козідубова, с. Коріньок, Корочанського повіта, П. Тарасевський.

820. Відьміні діти.

Єк жінка влезе тогди, єк си місяць марот мінит з лютого (з казибрита на марот), то єк то є ў ночи і тогди уродит си дитина, то єкби тогди не було світла, то відьма, котра уродит опирья, може собі у потешку люцку дитину узети, а опирьчи підкинути. (Відьми чині опиріў тогди, коли казибріт передає службу на марта). Єк відьма підкине свого хлопчика, то буде опирь, а єк діўчину, то буде відьма. Відьма озме люцку дитину тай мучит, лишеї дома, а сама ходит, куда хочі. Своє опире або відьме не могла би так лишити, бо й ўно би перекинуло си у ката, ци пса тай ходило з неў. Таке підмініне опирьчи або відьмочка дуже плаксиве, а їсти ніколи би си не наїло, хотьби і сто разіў даваў на день. А шли пізнати, шьо котре опирь, то ўно природзіня ни має, лиш там, де ўно має бути, є маленький пупчік, котрим ссеї і ни має там жадного волося і на грудех ни має цицочок. Відьму по тім мож пізнати: ўна также ни має природзіня, лиш пупчік, волося там ни має, цицочок также нема, а з заду має голий фіст. Єк відьма підмінула дитину, то і ховают від людей, аби її ніхто не видіў ні у купели, ні голу. Така дитина ўже з малу має опиречу натуру або відьминску. Плаче та плаче, а єк ўсне, то ніхто би ї не пробудіў, бо дух з неї вішоў тай пішоў дес межи опирі, або з відьми межи відьми. Дух з відьми ніколи ни піде до опиріў, або з опиря до відьміў. Опирі ході відбирати коровам молоко тої ночи перед новим роком.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Снятинського пов., від Василя Павлюка.

821. Чи крадуть відьми зірницї.

Просто диво на цїм світі стало, як у одному силі збила ся самотоха, як збунтували ся. Просто з дуру набалакаво, що відьми зірницї покрали: утриню і вичірню. Тут малі, старі, просто усї так як дурні, бо повірили на колдуна старого. Так вибігли диви ця, а воно було хмарно і їх ни видно було, так тут усї і ахнули і давай шукать відьми: хто і де тут? — І пішли ляси, хто яку бабу чудну зна, і той про її стане казать, що вона відьма, поросудять і усе ни приходи ця. Но тут Лизка Пяскунова стала ляскать язиком, що вона вийшла о півночі і як

подивила ся на небо і угляділа Сорочиху стару на вівику і Устю Риш-
тачку на помилі. І литіли до Усті у верх і нисли у руках вірниць. Так
тут уся громада і загриміла, бо вони низдужащі були і так собі чуда-
кувати, похожі на відьом. Пішли с криком до їх у хагу, а вони жили
у хаті биз рідні і гріли ся на пічі і ни знали ці штуки. Люди увійшли
у хагу і давай костить: „Ах ви старі суки! Ич які боляші, а як вір-
ниць красти проворні. Випустіть вірниць — нихай світять і добрим лю-
дям время кажуть. — А бить кажен бояв ся, щоб відьма ни зробила
котом или свинею. Ті баби стали с кректом отказуваця, бо у їх ни було
мочі справляця з ними, так шож ни кажи і ни говори — ни вірять. Та
де у Бога Микита Сугробів явив ся і давай їх палюгою валять та ко-
стить: „Ах ви сякі-такі дураки! Я сьгодні всі вірниць бачив, а ви
плитете, що на голову ни лізи. Щоб вас сїм хіндь трясло та ще болячка
на язвці сіла!“ — Так шож, хоть розійшли ся, а одно товчуть, що ни
було сю ніч вірниць: це вони попускали їх на волю і вони стали сві-
тять. А хто почав розказувать, що вона диржала у погрібі, у пічурце,
надавлинї каминюкою, а як наляли її усі люди того хугора, так вона
і пустила їх. Так у тому силі болтали дурним язвком, та на силу уже
люди умні ростулкували, що сьому нилзя быть. І так кінець.

Борисовська вол., Вадуї. пов., Воровіж. губ.

822. Відьмин спряток.

Відьма збирає сметану тай наносит у шкорлу (дуплó у смеренці)
і там робит собі спрїток тай носит д свої хаті. Минї росповідаў оден
чьоловік, шьо найшбóў буў дуллаву березу тай там були малі бербен-
ничькї — такі на палец, гвї флорїра; ў одні була бридзья, ў другї
масло, шьо собі відьма була спрїтала.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Н. Хімчинської з Ростік, пов.
Вижиця.

823. Відьма не трафляє в тіло.

Оце такі так отут було. Був оден чоловік, шо мав жінку відьму,
шо по чїмос єю хтос пізнавав, шо она є відьма. И казали єму люди, шо:
Твоя жінка відьма. А він казав, шо то не правда. Тай говорив він
з другим сусїдов, казав, шо: мою жінку публічат, шо моя жінка відьма.
— А той сусїд также шос знав и єго порадив. Кажє: Ану но возми
нового четверга у півночи — бо то четвер відьм — озми ко та обирни
ю спечу там, де спит головов, то тамевьки оберни ногами тай меш ви-
дїти, ци відьма, а ци ні. И тот газда так изробив. Там, де спала го-
ловов, там обернув ногами. И рано жінка не вставала, у обїди также ні.
Він єю буджьис, она так, єк завмерла, не встає и не обзиває си, а тіло

тепле. Уже в днину, в полудне, обернув її назад так, як була, и она си пробудила и встала и говорила до чоловіка собі, шо си заспала. Чоловік на ню посварив и она си признала, шо є відьма від маржини, від дійла. И сказала, шо є їх много, але не всі до одного. Одна є до худоби, друга до вужей, трета є до жибів, четверта до звірів, пята до людей, шо потинає, до всекого, до дожджу, до граду, до посухи, до всекого. Людей потинают так відьми. Збирают шерсть на помитищу, шерсть тоту, котру шкрепчут и вікидают, и злі духи йдуть, візбирают, и відьми, й тоту шерсть сїчут, и тим потинают людей, робє каліками або на смерть. А тот чоловік лигав си свої жінки: Чомуж ти не вставала так довго? — А она єму казала, шо: Ти мене обернув там ногами, де я була головов, а дух той, котрий з мене вийшов, то в ногах місце не мав найти, аби зайшов в ноги, а в голову на инче місце не міг піти. А як ти мене обернув головов на то місце назад, то той дух назад зайшов та я встала.

Ой так славити Бога, шо то вже си сими чысами перевело якос, не чувати; а давно те як сусїд з сусїдом чього погнівав си, то оден на другого насилає жеби, вужі, всеку нехар, всео то т' хаті лїзло. Приповїдували старі люди, шо так було. Покойна Марія знала до того, та бувало йшли до неї и она воском висукувала; бо то так, як потне відьма шерстев, то тіло зачне пухнути; а она, бувало, возьме воску и по тілі сеукує и шерсть си вісучьи все у віск тай лекши си зробит и видужає. А тоту жінку також піи заклинав и благословив, аби була чистов чьильдинов.

Зап. від Михайла Палійчука 1902 р., в Космачі, Косівського пов. Клим. Лисинецька.

824. Зловлена відьма в мішулику.

Йик відьму в мішюлику ймут тай держит, а тіло ї ховают, тай принесут до гробу, а тот пустит мішюлик тай душь увїйде у тіло тай вона оживаїи. Йик відьму у мішюлику йме гўзнами, то ї тримає у гўзнах, бо вона би утекла з инього.

Зап. І. Волошинський, в серпни, 1911 р., від Н. Хімчинської з Ростік, пов. Вишвиця

825. Відьма в мішулику.

Відьмі йи ў мішюликах, бо, кажут, шо йик відьма леке спаги, то душь лишит толуб і влізе ў тот мішюлик тай летїт, тай з блїска мож пізвати, а з далєка лиш свїтит так, гий ліхтарньи. Деякі пітходьи тай

ловий; мож лиш гўзнами¹⁾ йміті, абї си приближііў тай лиш тим би ймиў, інчим би ні. Відьми легьї з Галїцаї²⁾.

Зап. І. Волошинський в серпни, 1911 р., від Настї Хімчинської з Ростік, пов. Вижиця.

826. Яких цуцинят не любить відьма.

Є такі собаки, шо відьом рвуть і вовків ви боять ся. У них виростають вовчі зуби. Один дякон розузнав про це діло і задумав придбать собі таку собаку. Розжив ся собі цуциня, сучичку. Виросла вона, побігалась, оцинила цуцинят. Дякон оставив собі саме де лучче цуциня, теж сучичку. Ця вже сучичка коли виросла і побігалась, то оцинила цуцинят двох чи грѣох з вовчими зубами. Дякон одібрав цих цуцинят і положив їх собі під кровать у хатї, шоб ни подушила відьма. Стали вони підростать. Дякон і очей з них ни спускав. Коли сам з дому одлучав ся, то припоручав жінці або роботникові, шоб доглядали за ними.

Один раз вечиром дякон був дома, була літня пора так, шо двері були одчиниті. Дякон сидїв, писав цирковні кянгги. Коли чує, як заскавчуть цуцинята під кровать! Дякон опромитю як хватив свій костур суковатий та туди. Коли дивить ся, а там собака здорова, чорна, душе тих цуцинят. Він як почав її буздикать тим костуром! Бив, бив, аж поки всі ноги повирибивав; ни одні кїсточки ни осталоє цілієїнької, потім привязав одну ногу красною виточкою і викинув її за двір.

На другий день ранком дякон пішов до попа і заявив, шо до вас скоро привазуть відьму сповідать, так ви одкажіть, шо відьом ни годить ся сповідать, грїх. Низабаром після того дивлють ся, везе молодий паринь свою матір сповідать. Дякон зразу догадав ся, шо вона, і попові моргнув. Піп тоді став розпитувать, чим вона захварала. Син сказав, шо ни знаю, а вона криз зуби процїдила, шо я влала з горища і розбилась. — А дякон і каже попові: Ану давайте, ми подивимось її на ногу. — Вона ни хотїла показувать. А дякон з попом силою подивились на ногу, коли так одна нога привязана красною ниткою. Піп тоді почав її стримить: Ех ти, богоодступниця, ідолопоклонниця ти, ти чортові душу віддала. Убирайсь вон... Іди до чорта грїхи свої спокутувать. — Прогнали їх, парняга завирнув коня і поїхав з матірю до дому. Привіз і вона довго ни жила; чириз день, чи чириз два вдохла.

Відьми, кажуть, з проста ни вбеш, її ни за шо ни попадеш, а дякон її уходокав чириз те, шо в його була така палка, шо всяку нечисть

¹⁾ Споднями.

²⁾ Через ріку Черемош, над котрою лежить село Ростокі.

могла попадуть, бо на її було стіко сучків, скіко в отчинашу слів. І сучки шоб були родимі, а ни привроблині нарачи.

Зап. від Пилипа Козідубова, с. Коріньок, Корочанського повіта, П. Тарасевський.

827. Смерть відьми.

В Лисиківці біля Шплакиної вмірала відьма, три дні вмірала, ніяк ни вмере. Ну от і каже та баба: „Зорвіть стилину, тоді я вму“. — Ну от вони зорвали, а вона ще ни вміра. Ну тоді: „Розваліть комін у пічі!“ — Нивістка взяла, дірочку пробила маленьку тай ка': „Вже розвалили!“ — А вона і ка': „Брешеш, сукина доч! Обдури свого батька; розвали міні увесь“. — Вона тоді взяла, весь розвалила, вона тоді і вмерла. Це й дячок Миколай Гаврилович Носов розказував, аж забожив ся, шо правда. Вони бач поїхали ховать, а воно дїрка. Вони й питають: „Шо се таке?“ — Їм і розказали.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

828. Відьма на катафальку.

Прежде й батюшка спорив, шо нима відьмів, а коли роспитавсь, 6. Прежде відьми уставали з могил, та ходили до дому. А от розказувала одна стара баба, як її свікруха вмірала. Прямо христи ця нивістка, шо правда була. „Сидю я, каже, годую дитину, а в кінці стола сидить батько, жури ця, де брать дощок на домовину? Це вже пириночували, як вона вмерла. Коли вона кидь с себе сирпанок. Це вже як до вечора долижала. Я, каже, злякалась і ни злякалась. Вона все коло голови лапа, а я питаю: „Чи так завязала сирпанок?“ — „Так!“ каже. Балакала балакала до дня, балака й день, а ни встає. Та приходе вже Голоборідьчиха тай каже: „А коли ты пиристанеш витрибенькувать?“ — Взяла, зложила їй руки й пирихрестила — тоді вже вона пиристала балакать. Вона розказувала, як її й ховать: „Ви нисіть, каже, мене на пирихресту дорогу та так і пройдіть чириз неї“. — Так вона ходила до дому й після смерти, поки заклали її. Батюшка прибывав її осиковим приколнем. Бувало як ни оставлять їй вичерять, так вона цілу ніч торохтітиме ложками і лизатице все.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

829. Відьма і по смерти шкодить.

Мовили, жи як вмерла чаріўниця, то прийшла до того дому і не давала невістам корови дойти. Невісти сїдали під корови, а вона наступувала корови, би невісти не могли дойти.

Зап. у Бандрові, Лїського пов., від Г. Бідник М. Капій.

830. Гадина і відьма.

Як гідина укусит корову у вийи, то ўже відьма не може відобрати молоко.

Гадюга не може кусати корову биз прійьки¹⁾, а йик велика прійька, то може і чьоловіка ўкусити.

Зап. Ів. Волошинський в серини, 1911 р., від Ів. Дилика з Ростія. пов. Вишняця.

831. Як заправляють корову проти відьми.

Сьвітій колóкiчку — знають павіч, дéрево колóкiчку — і рóбий такі кілóчки і висáлюют такі гьирочкi у рóгах і запихають тоті кілóчки у рiг і то кажут, що від такої корóви відьма відобрати молоко не може. Сьвітій с паскáми. Хлóпці нарубáют колóкiчку і продають у відпуст тим лю́дем, що погрiбу́ют і вові дають сьвітити, абi мáти до корбў і до посьвiщуваня хáти.

Зап. в маю, 1911 р., від Н. Блошка з Колiнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

832. Як забезпечити корову перед відьмою.

Ще такі йи знахарі, що кажут, що піткúрюют корóву тим васiличком, що на Чéсного Хрéста опкладає сi хрест, то такі, щобi відьма ни мáла прiступу.

Зап. в маю, 1911 р., від Н. Блошка з Колiнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

833. Розпатлана відьма.

Один раз я вийшов ночу на двір, як раз о півночі. Чую, на городі хтось закричав. Слухаю другий раз, хтось крикнув; прислухавсь, ниначе знакомий бабський голос. Я вийшов до току, дивлюсь, поперек нашого городу бiжить жeнщина в одній сорочцi тиличкою, распатлана, простоволоса. Подалась вона скрiзь по городах. Я тодi назад і пішов до дому, мiнi якось моторошно стало. Бог його зна, шо воно таке, кажут, шо то відьма. Я ранше ни вiрив, шо є відьми, а на цей раз своїми очима бачив. У нас на Заголiвцi ни дарма подейкують на одну жeнщину, шо вона відьмує; може це вона сама бiгла.

Зап. від Павла Шапувалова з Шебекина, Бiлгородського повiта, П. Тарасевський.

834. Відьма йваниха Кваснючка.

Напхити нiй Жиди на цвiятарi вишнi пильнувати, бо йа нiколи нiчого сi не бойу. Рас над досьвiтком диўльу сi — а то шос лазит

¹⁾ Як хто не святкує свята, то Бог посилає гадину, аби укусила худобу або ёго і се називає ся „прійька“.

по траві. Їа маў коло себе усе сьвічену воду, шоби боронити сьї у ночі від нечистої сили. Ўзяў їа склянку ў руки, таї питаїу сї: „Верда!“ — А воно моўчит. Двўльу сї їа лыпши, а то Їваниха Квасьнўчка гслїська ходит с лыпшиў ї росу збираїе. Казала, шо даст минї дисьткы, шоби їа моўчїў. Їа такї моўчїв, али тїпер вона уже небїшка, то вїльно минї говорити, хотьай се лише їа рам, пани, кажу.

Зап. від Павла Вївчара в Кулачкївцях, Коломїйського пов., 1902 р., Осип Яворський.

835. Відьми до барабуль.

Є відьмї до молока і до барабуль; докїї ни зїрвўг цвїт, то мўжна с того цвїгу вївести барабулї, їик вїстигне. Відьмї збирают цвїт, бо ўни с того живўт.

Вїдьма збираїи сметану з молока таї уже коро́ва дає рїткє молоко.

Вїдьма їик родїма, то і дїўкоў, а їик учїїна, то мўже і жїякоў уже си наўчїті.

Зап. І. Волошинський в серни, 1911 р., від Н. Хїмчинської з Ростїа, пов. Вижиця.

836. Відьма від яець.

Федьїр Бовтук буў сусїдом Антосї Федорїка. Їїх жїнки посварили сї за їейцї, бо Федорїха мала ї бїльше курок ї лыпше гудувала, а менше мала їїїень, їак Антосїха. Федорїха розголосила на цїле село, шо Антосїха вїдбериїе їейцї вїд курїї, бо маїе шїсть курок лише, а шо днїи несе фустку їейець до мїста. А хтос би казаў, шо то лише вїт короў їе вїдьми.

Зап. в липни 1909, від Ягїїшки Розлуцької в Кулачкївцях, Коломїйського пов. Осип Яворський.

837. Відьма свїчкою.

Однї жїнка минї казала, шьо: „Кўло вїшої стїїнї мїгало шьос так, гїї лучїца¹⁾), а то бўла вїдьма.

Зап. І. Волошинський в серни, 1911 р., від Одок. Матїос із Ростїа, пов. Вижиця.

838. Відьма котить ся клубком.

Шов парубок з улицї, а вїдьма котиця клубком, пїдкотилась їому пїд ноги. Вїн узаяв, до дому привїс та ї на кїлок повїсїв, а тодї каже: „Давайте, тату, цей клубок сокирою розрубаетмо!“ — Стали рубать, а вона зробилась жїнка. Взяли її пальцї да ї поодрубували.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. губ.

¹⁾ Лучниця.

839. Як відьма штовхала дівку.

Йокова Оксана пізно вечиром ішла з вишириць до дому. Ни дійшла і на половину дороги, як начало її бить під ноги. Шо пройде в сажинь міста, а воно уметь, так клубком і котиць ця до неї. Як штовхне під ноги, вона так і шльопне на задницю. Шо піднімиць ця, ни спіє разів пять ступить, а воно знов валя з ніг. Похоже воно на кішку, чи на собаку. Зложиць ця у клубок і штовха під ноги і так здорово, шо вона не може устояти на ногах. Оксана нагбала палку і хотіла одбиць ця нею, та ніяк ни попаде. Уже вона пробувала і на відліб бить і все мимо. А вона бач була ни перва і ни послідня у матирі так, шо відьма її ни боялась. І так вона бідну мучила аж до самого дому. Од пириполоху Оксана аж прихворнула.

Записав від Маньки Хайлової, с. Шибекіно, Білгородського повіту, П. Тарасевський.

840. Відьма у мішку.

Це два чоловіки шли, а вільма коти ця клубком та так і вдаре чоловіка під ноги: сирдита на його була. Він встане, наче обойде її, а вона опять ударе та звале його. — „Шо тут робить? Давай, зайдим до чоловіка, візьмем мішок. Взяли вони мішок, наставили, вона і вкоти-лась в його. Принесли вони той клубок до дому, як рубонуть-рубонуть його, так з його кров і прине. І він такий мякий і нічого на йому ни видно, а рубонуть — кров піде. Тоді взяли той клубок і викинули, а на другий день питають про одну жінку: „Чи ни хворає вона?“ — А їм каа'ть: „Її порізано“.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

841. Дівчина на клинку.

Несли мої тато коробку. Йшли з міста під гору, дивлют сьї, якась коробка котит сьї під ноги. А вони палицею за мотузок і на плечі. Принесли до дому, повісили на кілок. Рано дивльї сьї, а то дїўка висит на клинку. Просит сьї. А вони взяли, вибили і пустили.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов. від М. Ракочої М. Капій.

842. Відьма у виді обичайки з решета.

Мій дід маў корову і йимү фурт псували відьмі, ніко́ли ни міг видіти молока; то так псували: то кроўюю дубіт¹⁾, то ў молоці кроў, або гиркє, або кїгне сї як жиби; аж йигó дру́гі нара́дили, шобї на

¹⁾ Дубіт — мочит.

сьвйїта вилїкóднї залїс під бóрону, тогдї як у цёркві усивóшне сї прáвїт і абї стирїг відьми, то чéрес тоту бóрону мóжи відїти відьму і злápати ї. І так він зробїў. Дївїт сї с під боровї, а двéрї сї ўтворїли. Нарáз кїтїт сї обїчїйка з решетá прáво пїт корóву і чўїи, обїчїйка ўжé й доїт корóву. Він тогдї с під боровї і хáпнуў ту обїчїйку ў рўки. І маў с собóў дóбрїй цьвїк і молотóк. І прибїў ту обїчїйку до бáлька у стáйни при кінцї обїчїйки. Так лїшиў обїчїйку ў стáйни, що вїсїла кóло бáлька. Сам пїшоў спокїйно спáти, бо ни спаў цїлу нїч, що стирїг відьму. А жїнка вїхóдит дóсвїта с хáти, чўїи, шóс у стáйни кричит. Вона пїшла до хáти і кáжи: „Чоловїчи, шóс у нас у стáйни кричїт“. — А вони прихéдьи обидвóїи до стáйнї і дївїи сї, а то не обїчїйка, áли жїнка прибїта за вўхо до бáлька. А то бўла йїгó рїдна стрїйна, що сидїла нїдалéко. І присьїглá пїрид ним, що ўжé кїлька бўде тримáти корóву, то бўди мáти молóкá подостáтком, нїхтó го ни зóсепїї. І тогдї і вїгчїпїў від бáлька. Пїсьльи тóго маў подостáтком молóкá і нїхтó му ни псувáў.

Зап. в лїпни, 1910, від Матра Ласїйчука із Далешева, пов. Городе́нка, І. Во-
лошинський.

843. Спїмане колесо.

Років три тому назад у Шибекїнї була така гїсторїя: Кажїсь під клїчальну нїдїлю було нас хлопцїв і дївчат душ з десять чи й бїльше. У койкого були осиковї палки на всякїй злучай, шоб ни одколошматїла кого відьма. Ходїли ми до пїзна. Слухаїм, пїдняв ся шум все равно, як ото буря настїга. Ми кругом подївїлись, вїтру нїзамїтно, дєрїва ни колише, а шумїть, вїхор, ни вїхор.. Коли дївїмось, бїжить прýмо на нас колїсо. Дївчата і хлопцї всї в россїпну, боялїсь, шоб кого ни за-
давїло. А Павькїв Василь був смїлий, одважнїй, ни врябїв, вїступїв на пїрїд з осиковою палкою. Тїко воно стало добїгать до його, він як то-
рохне тїю палкою на відлїб по тому колїсї! Колїсо впало, він його прїткнуд до зїмлї осиковою палкою, а сам гука на нас: Еї хлопцї, нї-
сїть вїрвовку! — Я мїрцї побїг до дому, взяв вїжки і прїмчав їх на вулицю, де поймали колїсо. Василь взяв тї вїжки, прїйняв їх у колїсо крїз матїцю, куди ося задїваїць ця. Звязав кїнцї вїжок до кушї і взяв, їще прїввязав до стовпа. Василь був первїй сїн у матїрї так, шоб відьми його боялїсь і він ни дуже трусїв. Пїсля цього ми ни довго гуляли на вулицї, скоро розїїшлись по домах. Якось моторошно стало так, шоб дїв-
чата боялїсь довше гулять. На другїй день дївїмось, бїля стовпа лї-
жить баба прїввязана до його вїжками. Вїжки прїтягнутї крїз неї; одїн кїнець вїходе з рота, а другїй з с...ки. Її одввзали і пустили. Так вона

ни довго після цього жила, скоро здохла. Це, кажуть, була истина правда, всякий скаже. Звать її було Кулинка, жила вона на Заголївці.

Записав від Василя Мацокина с. Шибєжино, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

844. Чарівниця колесом.

Десь в тім Хашові прийшла баба до газди чирувати його. А він в ночи як видіў і тай зачъаў імати. Тай вона як зачыла втікати, зробила сьа колесом. Тот ішвў колесо, вніс до хати і задіў крізь наточину посторонок і привязаў до постелі до ноги; він рано встаў, а посторонок в пьску баби.

Зап. у Бандрові, Лїського пов., від В. Молодика М. Капій.

845. Як відьма заблудила.

Йак на Йурїяа газда не устириже корову перед відьмами, то най цїлий рік ни сподїий сї молока. Сплъу йа на Йурїяа тамтого року у йаслах, аш чуйу, шос стукає до двирїй. Потому двері утворїють сї, а до стайні котить сї колесо. Йа такі йорданської водоў булькнуў на него, а передїмноу стала мойа сусьїда Федориха Паўльчука. Пятайу сї йу, шо вона у мойїй колешни потребуїи, а вона кажи, шо сї йї блуд причьпиў. А маў йа коло себе істик, — йак возьму блуд відгавьати, то певни, шо уже бїлше не схочи сї йїй блудити до мойї колешні.

Зап. від Павла Слободяна в Кулачківцях, Коломийського повіта, 1910 р. Осип Яворський.

846. Відьма жабою.

Відьма прикидаїи сї ў жьїбу тай скаче до корови. Якби ї повїсиў за лапку або унік вилїзом, то би та жїнка, шо і післала, за́раз прибїгла.

Зап. в червни, 1910, від М. Мокрицької із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

847. Відьма перекидаєть ся в жабу.

Опирїці і в жьїбу сї перекине, підє до чужої стайні молоко відьбирати. Я також раз увїдїв, як жьїба лїзла до нашого хлїва: а то була опирїці, така кобіта. Я бив, бив, а вона сї притайїла, — але я знав: бив, бив далї, а вона потєму скакала повиж мене, ах! а мьвчїла так, ги коли котє. Казаїи ма́ма, абї і було звїмати, і нїжками за бантіни¹⁾ привїзати, то би сї була просїла.

Відьма то лише на границю ходит, а опирїці молоко відобирає.

¹⁾ Дручки поперечні, шо в горі сполучують крокви.

На сьвітого Івана досьвіта ходит опирвці і збирає до скіпцьи росу тудя, куда корови йдуть і по фосах.

На сьвітого Івана у літі ночуют в стайні і стережут коров перед відьмами; кажут, що треба три рази косов махнути понад корови, то уже опирвці не має права. Опирвці таки ходит по смерті. Мама таки ходили по смерті. Сестра колисала в ночи дитину, а вони прийшли відвергли руку, теї сами колисали.

Зап. у Ходовичах Ф. Колесса.

848. Німка — відьма.

То їдна Німчиха продала корову рускій жінці. На саме Юрь Німчиха обернула сї в жебу і прискакала до тої хлопки тай скаче по землі, посеред хати. Але жінка каже до чоловіка: Що то, каже, є, що ніколи в нас жеби не було, аш тепер на врочисте сьвето. Каже жінка: Возьмім, піймім і і порізати і так на кусьні. — Тай взели, тай порізали крижі, тай ніс.

Тай тої Німчихи не видко було дві неділи на сьвітї. Аж у дві неділи війшла покалічена, ніс і крижі. І потому вна вже казала, що то він і зробив. І казала, щоби не голосив нікому, що вна то знає.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липні 1906 р. від Андруха Савки В. Левинський.

849. Відьма ніткою.

Єдно́го ра́зу ішо́у госпо́дар до сво́ї стайні і ко́ло коро́ви увиді́ў кітку; о́тжеж узві́ў і і за ѓубу приві́иза́ў до сл́упа і лиші́ў і приві́йзанау і пішо́ў спати. Ра́но приходіт до сво́ї стайні, а то жінка, йи́го ќума. Ка́е: „Е, то ви ќумо?“ — „Е, та пустіт мї, ќуме, бо я так цілу́ ніч те́рпю, щом ма́ло не згінула, а ўже б́льше то́го не зрб́ю, аб́ім прийшла́.“ — І він заві́ў і пусті́ў і — подарува́ў.

Зап. в липни, 1910, від Антона Трачука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

850. Як відьма перекинула ся в ката.

То віби так було: Мої тато вже знали, що відьми маюч ходити, тай засіли за борону. І нема що, щось дверми рипнуло, дивлет сї, прийшла кобіта до хліба. Але же вони ще нічого сї не кивали до неї, іно дивили сї, де вона піде — і пішла до корови і зачила віби дояти корову. Як вони сї зловили, а вона перекинула сї в ката.

Вони потому того ката внесли до хати, і поти в хатї били, поки знов сї в кобіту не перекинув. І потому зачила сї просити в них. Каже: Я тому не винна, що моя душа пішла, а шій толуб дома лежит. — І ка-

же: Пустит мене, а будете мати цілий рік молоко. (Але що з того молока, таке, як вода, ніц не було сметани).

Зап. від Івана Татчина в Іванівцях, Жидачівського пов., Н. Левицька.

851. Відьма у виді пса.

У нашім селі прикинула сї відьма псом тай пішла до корови. А той газда узбїў коромисло тай і ўдариў — то бұла с трэтої хати — тай ўна до трох день умерла.

Зап. І. Волошинський в липни, 1911, від Мих. Олександра з Черновець.

852. Зловлена відьма у виді пса.

Йиден раз пїред Іваном увїйшоў чоловік до стаїні ў Михалчи — Василь Зилїнський. Уходит до стаїні в опїўночи ў дванацїтї годїні, тай дївит сї, жи сидїт пес коло корови. А взьїў, того пса вужїском злапай і зївзаў, тогдї увїў до хати і зачьїў йїго бїти. Зачьїў йїго бїти, аж добїў сї — на вїдлїў бвї йїго. Бвї тїлько, аж докїў сї не стала с пса жїнка. Тогдї зачьїла вона йїго просїта — спїзнаў її, що то йїго сусїда — щобї нїкому нїчó ни казаў. Дала йїму пїить рїньских і направила йїму корову, що та корова давала йїму дванацїть лїтер молока і бїльше йїму короў ужé не псувала.

Зап. в липни, 1910, від Тимка Воробця із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

853. Відьма перекидасть ся у свиню і пса.

У нас таке трафїло сї. Отой Николай небїщик він дуже на єдну мав око, на чирівницю. А вни сї пильцували. Іде якас така свиниско. Гонет ї. Далї переверла сї вна псом. Вни їдут за ним, та як го їмили, як взели бити, так били, що пес не мїг встати.

Другий день треба їти до Івана подивити сї, що єго жїнка робит. Ага, та лежит на печи! — Що тобі є? — Слаба! — Від чого, не повїсть. Ту така сина, жи не може си раду дати. Аа, тоти си погадали: то ти була! То ти людьом хосен вїдбирала?!

Зап. в Доброгостовї, Дрогоб. повіта, в липні, 1906 р. від Бабяка В. Левинський.

854. Відьма утінає собакою.

Була в селї така дуже стара баба Варвара, всї казали, що вона відьма. Оце бұдо так: Їдна жїнка сховала собї за пазуху сир і хтіла знати, котра відьма вїдеола у неї корову. На Вєїноцни на Великдень пішла вона до церкви. Варвара зобачила у неї сир за пазухою тай вїдрала у неї йїго їзва пазухи, бо боялась, що та її у церкві пїзнає мїж

другими відьмами з відрами та дійницями. Но та жінка пізнала її, Варвара обернулась собакою і утікла.

Зі збірки Д. Щербаківського.

855. Собака на хрестинах.

У їдної молодиці були хрестини і она попросила нашу служанку за куму. Як всі вже прийшли тай забули зачинити двері, а в сіни вбігла чорна собака і як її не вигнали, она не вибігла з хати. Тоді іден чоловік взяв мітлу і погнав ся за нею; аж тоді вона пустила ся на утеки. Як раз тоді це було, як наш хлопець і друга служанка вийшли на вулицю подивити ся, що там роби ця на хрестинах; але вони почули, що в селі почали собаки заводити і як раз побачили цю чорну собаку. А той хлопець первак, а мужики кажуть, як хлопець первак, то він все бачить. От він і каже до служанки: „Ой втікай, втікай, а то буде зле“. — А як вийшла вже в кухню, то й він каже: Оце чорна собака була відьма і она перескочила через рів і паркан і тільки за нею зисвистало і зашуміло, а наші собаки так і погнали ся за нею в садок.

Умань, Київ. губ. Зі збірки Д. Щербаківського.

856. Чарівниця хортом.

Але рас маў газда дві корові; а була сусіда опирицьи, що відбирала молоко. Той взьїў, зробїў собі осикову борону. На осикову і злапас. Дивит сьї, лїзе хорт через плїт — тай під корову тай цорк, цорк, ссе, як тельї. А він осиковоў бороноў тай їмїў. Ввїў він до хати, взьїў, завїизаў до мішка. Оббив. Еї, каже, газдо, даруй ми житьї, цілий рік будеш мати молока, шо не будеш маў де дївати. — І маў тільки; але в рімний рік не маў вже!

Зап. у Костільвинах, Буцацького пов., від Гриця Кузя М. Капїї.

857. Відьма йде за возом.

Як їхали тьотка, а ми їздили в Юркїв на свадьбу, так за тьоткою відьма собакою рябою оказалась, їде і їде: кусать ни кусає і ни одстає, та хто зна, де ї ділась.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. губ.

858. Відьма з ведром.

Один вечер вишов я полюбовать куплиний дуб, которий уже пилщики пїляли, осмотрїв етот дуб і доски і пішов їще подиви ця на пивьок, которий гож на коваadlo. Толко доходу до пинка, как слишу шум і потом смотрю, как лїзять руда собака чириз ограду із відром і бряжчить (і даже

відро своїми очами бачив!) і іде до коров. Я бачу, що це відьма і гукнув на собаку. Келки він до неї, а вона навтікача чиряз ограду та так брянула відром. І ще почули люди, стали кричать, хотіли упіймати, но вона с шумом удалила ся, що із виду пропала.

Борисовська вол., Вадуї. пов., Вороніж. губ.

859. Сидлива відьма.

То в літі було, в нучи; стояла худоба в стайни і зайшов такий вилкий красий пес мжи худобу і вийшов гусподар ду стайні і злапов того пса і втыв му в обох пиредних нугах пазури і вуха му обтыв. А то йго була сусіда. І прийшов до тої сусіди, а вуна лжиг на пйицу і він сн питайи, що ї такого — а завнінина була. Він сн питайи: Шо вам такого, шо ви хорі? — А вона кажи: Я рубала патики, втывлам си пальці. — І встидала сн вийти мжи люди; три тижні лжила і зробила си так, жи вмерла зі встиду.

Зап. у падолистї, 1904 р., в Вороцові, Городецького пов. від Гнатка Мороза Ів. Савицький.

860. Вітиха — відьма.

Раз так було. Ішли парубки с корими, а понапивані були. Перейшла їх корова. А то була вітова жінка. Вна сї перемігувала або конем, або свинев, або псом, або коровов. Але парубки мали добрі копачі. А тота сї корова добре забочила до них. Як увели тай поламали ї роги. А та прийшла до хати тай легла. Віт собі: Шо тобі? — А на другий день віт питає: Котрі ті били? — А жінка сказала. Віт до коршми та до них: А на що ви мені жінку били? — А вни кажут: Ні, ми її не били. — Що він зробив, подав до міста. І вни так присігали: Виділи ми якусь корову, а вна хотіла нас колоти, а ми були троха напиті і корову відбили. І так сї справа розвязала.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта в липні, 1906 р., від Бабяка В. Левинський.

861. Відьма шкодить куром.

Відьма іде ў ночі, тай кобі дістала с курій піръи, тай куркі не б́удут сї нести ў гніздї — під́ут по бурьина́х — попсу́б.

Зап. в липни, 1910, від Якима Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

862. Відьма бере слід корови.

Вуйна Ильчиха росповідали, що як жен́ут корóву, а відьма стоїт на лісці, тай вігпрова́дит їх оч́има аж до двйитара, а віта́к лиш озне́ слід́у тай... І молока́ ні́ко́ли не б́уло.

Зап. в жовтни, 1910, від Анни Павуж із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

863. Відьма краде капустяні висадки.

Одного разу стеріг я відьми з другим сусідом, а то за вісатки капустині, щобі не зірвала — за насіння капусти. І сиділи ми до опіўночи і ніко́гом не віділи. Так по опіўночи уздрілим коні у другім кінці ў городі, а то у траўді. Тож ми побігли за кіньми, щоби траўку не зїли; тож еден біг з одного бо́ку, а другий з друго́го. Ми опивіли сі еїрид города і коні щезли, не зна́ти де і що... Вертаємо наза́д, дивимо сі на вісатки, а то уже позрівано.

Зап. в вересни, 1910, від Митра Ласійчука із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

864. Відьма посилає жабу до попа.

Так було, жи жьїба йшла спати д' ксьондзови на лўшко і так, кае, тут на подвірю робіў такий чоловік і радьи сі ксьонц, шó би с тоў жьїбоў зробіти. І той чоловік каже: „Зара́с та жінка бу́де“. — Шос він поворожїў ї, і зара́з та жінка у ті хвїли приходит. Приходит молока́, потóму зноў приходат решета́ — шос позичити, бо і пече... Незабаўки зноў вже летїг го́ла тай кричїт: „Змі́луйте сі“ — до ксьондза. А ксьондз ка́жут: „Прощїю тобі твої грїхі, жи́би́с бі́льше на ні́кого́ то не насилала“...

Зап. в вересни, 1910, від Варвари Богонїс із Колїнок, пов. Городенка, І. Волошинський.

865. Відьма посилає дві жаби.

Я ту знаю таку жінку, що говорьи, що вона відбирає молоко́ від коро́у. Але нараз до неї йде дві жьїби, такі великі, як бóханец. А вона тогді ті жьїби лóвит і шїе с сирóго полотна́ таку торбїянку і кидає до тої торбїнки і вішіе тоту́ торбїянку нат ка́глоў, де сі палїт — у дим. Наколі вона ў диму́ потрїянала так мо́же з чверть годїни, прибігає жінка, котра́ ї кума́ рїдна і говорит до неї: „Кў́мко, пустїт ї́х, не печїт. Я вам молоко́ то звєрну, шом вам забрала́ і бі́льше на ва́ше подвірї́и ни на́верну.

Зап. в цвітни, 1911 р., від Н. Блошки із Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

866. Опирі помагають відьмі.

Ї́цен чоловік хокїў зловїти відьму ко́ло зїльи, абї ни урвала́. Він сидїт, нараз дївїт сі, а егó цілий горóд коний — пасуг траўку. А він пішóу тої конї заговїти, а відьма прїйшла тай то зїльи зірвала́. То ни бўли конї, а́ли то бўли опирї. Ї́днако́ж він не відїў, як вона́ то зїльи зірвала́.

Зап. в жовтни, 1910, від Андрїя Марунчика із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

867. Як відьма сама прийшла до хати.

Я був на Веньграх на квартири. Там мені добре було. Був у газдині. Вна мені казала: Своє не дам, чуже не хочу. — Відобрала від неї якась молоко. Я прийшов з зицирки, а вона каже: Не будеж нині молока пити. — Питаю: Чому? — Бо взяла! За три дні будемо пити.

Тай так ги в полудне топит газдині. Налела вона молока с кварту, аби сі гріло. Гріє сі того молоко тай нема віц. Нема, нема, нарешті біжит якас. А вона сі обернула до печи плечима та плечі гріє. Та якас прийшла до огню та все тре під груди. Тай говорить по мадярски до неї, лиш троха і розумів. А газдиня їй каже: Було мене не зачіпати. — А та побігла гет. Нема, нема ї, — біжит другий раз. Так кричит на цілу хату: Чусти мене, бо згину. — А газдиня відтегла молоко з печі і не знаю, де поділа. А та зараз перестала себе терти по грудях. Вже ї не пекло. І молоко назад вернуло сі. Я сі її спитав, аби мені вповіла, аби я того знав, якби до мене прийшла до дому яка. А вона не повіла, тільки сказала: Без гріху не можна.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липни, 1906 р., від Ілька Хонька В. Левинський.

868. Відьма на броді.

Щем хлопцєм був. Чотирнацять років ми було. Тато мій газдовав, не я. Я вів коні на ніч, ги би завтра на Юрє. Тай веду горі водов. Але коні теньгі були, фуркотет, не хотет йти. Я потис кіньми, а коні зачєли бічи горі водов. А на воді ци кобіга якас махала чимос по воді, на броді. Як мі ввиділа, втікла від мене гет. Не знаю, хто то був. Та потому в тата було штири корови. То молока було цуд-цуд тьма. А на рік і молоко згбло і корови в рік згбли. Тото молоко, що вона собі хотіла, прийшло до мене.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липни, 1906 р., від Ілька Хонька В. Левинський.

869. Молоко з воловодів.

Досит мій сусід казав такої: Каже, стояв я на квартири. Коров не виджу нігде, а молока кілько богато, що внесе коловку за кожний раз. Тай потому мене кортіло подивити сі на ти корови, що так богато молока дают. Вона пішла ід коровам. А я, каже, дивю сі, як буде добті. А вона підставила коновку, через бальок перевісила два воловоди тай, каже, с тих воловодів молоко так течє. То с штирьох воловодів досла молело в коновку. А все, каже, як добла, то казала: Сьтій, маленька, сьтій! — А то не було лиш воловоди. Ай, каже, не їв я то молоко потіму.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липні 1906 р., від Митра Кушніра В. Левинський.

870. Молоко в уздечках.

Та биў йиден ґазда, а маў жінку чарівницю. І маў корову, жи мала багато молока. Прийшло на Юрґа. І так вона сґа готовит; взьала скопец і цїдилце і пішла по луках рано. І все цїдильцџом згортат росу і повідат: „Беру пожиток, а не вшиток“. — А Жид Абранко пас конї там, уздечками згортат росу і мовит: А йа вшиток. — І привіў конї доміў, а молоко цґапкало з вуздечок дорогоў. А Юрґа било в неділю. Повіслў Жид уздечки на сґцїну і так сґа устрашиў, бо молоко цґапкало. І він підставив бочку. Пак люди вийшли з церкви і зайшли там до тої коршми. І питают: Шо то йи, Абрум, жи ми ни маєм молока, хоць в нас йи штири корови, а тобі вобро́ти¹⁾ тилько дают. Шо то за божья година? — І йиго обернули за чаріўницю. Повіли му, жи го будут судити. І він вповіў за ту бабу. І пішли по ню радні, хотіли судити, жи вона з них жиє. І вона людіи перепросила і мали зноў молоко. І юш.

Зап. у Бандрові, Лїського пов. від В. Грицунди М. Капій.

871. Молоко з обрутєнни.

Йиден ваймит зібраў конї, займиў пасти на ніч. Али вігнаў він ужє на пасовиско, спґтаў, обрутінки поздоймаў тай іде до до́му. Дивит сї, іду́т якїє дві бабі тай фустка́ми маха́ют по збіжу по росі. Іду́т вони тай збира́ют тоту́ росу́ фустка́ми. Али він дивит сї, шо вони робїи тай бирє тай собі оброкинка́ми вїгаїи по росі. Прийшоў він ужє до до́му, завїс тотї обротєнкі до стайні, поклаў у стайни на клинок; рано віходит ґазда, а то ужє цїлє мочу́ло зробило сї у стайни з молока, а з оброкино́к фурт цуркотїт так, якби с кирниці вода йшла. Уходит ґазда до ха́ти тай кає ваймитови: „Шо то йи, шо з оброкино́к молоко́ біжїт?“ — А ваймит ка́же: „Я“ — ка́же — „вїгїў, шо наші сусїда і дру́га бра́ли тай росу́ збива́ли фустка́ми, а я“ — ка́же — „собі“... — Али низзагодї сусїда прийшла позичити макїтри тай пішла до стайні. ґазда вітак віходит, а то ужє по молоці — ўже оброкинкі сухі.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далєшева, пов. Городєнка, І. Волошинський.

872. Ніж у терлици.

Відьми відбирают молоко, ек котра від того. Раз зачьили си жінки дивити, нема молока їх коровок. Шо се таке? Додумали си тай зібрало си скілька, йдут до тої відьми, а она сидит під терлецев. Застромила віж у терлицу тай доїт, а молока пóвен цебер.

¹⁾ Уздечки.

Шоби пізнати масло, що відьма робила, то вергти трішки на воду. Єк масло чисте від гавдині, то риба приплине тай буде їсти, а єк від відьми, то всека нехар до такого масла йде.

Зап. від Анни Жегалюк 1902 р., в Космачи, Косів. пов. Клим. Лисинецька.

873. Молоко з сохи.

Відьма куда їде, то їде на терлици. Єк їде, то каже до терлиці: „Рубай, не дотинай; рубай, не дотинай“. Говори це так доўго, доки їде. Відьма відбирає чужі корові молоко і дає свої сосі (соха). Єк відьма дес піде, а її чоловік схочі молока, то озме сокиру тай боўхне неў ў соху девіть раз. Тогди в сохи поцюркотит молоко, а єк уже доста, то коўтне вістрем раз у соху і молоко перестане іти.

Так само робит опирь і опирева жінка, єк его нема дома, а схочі молока.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Снятинського пов. від Дмитра Павлюка.

874. З кождої хижки по пів лижки.

Ту баба йедна продавала масло. Приїхаў до неї з міста купець купувати масло. Ше не мала готового тай повідат: Льасьти си спати, я за той час масло зроблю. — Він ліг спати, али ни заспаў, диввў сьи, як вона того масло буде робити. Тей як вона пішла, шось мала на грядьох і вергла в боденку і зробила масло і пішла на воду. А він слухаў, як вона бесїдувала, як робила: „З кождої хижки не беру нич, но піў лижки“. — А він вьзаў, пішоў, потому то з гряди зьваў і пішоў доміў; каже до баби нальати молока в боденку. Він уложиў кусник тих чаріў тей верг у боденку і каже: І я с кождої хижки не беру хобай по піў лижки. Як сьа молоко зачьало льати до хати, ледви втік.

Зап. в Бандрові, Лїського пов., від І. Федени-Іелетчака М. Капій.

875. Відьма поперед кіньми.

Бачив я падлюку, ту відьму, свинею то що. Мині шос ни даєць ця вона на глаза. Їдимо ми коло Лукіянкowego двора, а поперед наших коний їде ка зна шо. А Петька й каже: „Тату, шо то?“ — Я зараз вила вихватив, туди сюди, нічого ни видно. Так воно й подалось у гору.

Борисов. волость, Валуї. пов., Воронїж. губ.

876. Відьма водить чоловіка.

Ишоў чоловік з міста и буў на Німчїщи¹⁾; идє конем тай вин витти вздріў из Німчїщи, як відьма ходїла тай скаваў: „Абєс приїшла рано,

¹⁾ Висока гора між Вижвицею і Ростоками.

дам тобі бérда та нiтiй¹⁾. — А ўна як зачѣла го водiтi, то цiлy нiч го водiла таi так оббiў си нoги... шiстѣи, що вин водiў коньi — так го водiла, аж дoки кyри запiяли. А витак вона му рiно сказiла: „Абeс знаў, когo так мудрувати!“

Зап. в серпни, 1911, вiд Онуфрiя Якiвюка з Товарицi, пов. Вижниця, I. Волошинський.

877. Як вiдьма щезла.

Шов я раз про iдну суботу, там сьи дiвки заплiтали; я мислив, жи то дiвка, а то чьирiвницi була. Ну, й хтiв ям i злапати, но теi ни мiг: втiклi на то своє подвiрн, деь ту во нидалеко сусiди i щезла i пропала. Шем i вдарив палицв, втiкла, аж трiщит.

Зап. у подлистi, 1905 р. в Вороцовi, Городецького пов., вiд Iвана Штойка Iван Савицький.

878. Вiдьма сопе.

Вiв Питро поiть лошадь до ставка, так часiв в одинацять. Став чьириз рiв пириводить, лошадь як захропить, як захропить та на-дибошки Вин ii диржать-диржать, а вона ще сiлш. „Я дивлюсь, каа', шо воно таке: собака ни собака, сидить i сопе“. Стрiльнув би з ливольвира, та боi ця, ягби бiлш коня ни влякать. Давай вин „Живий в допомi“ читать. Вонo все таки стоить, а лошади нияк ни пиритяне. Тодi вин давай на сторожа кричать: „Бирн, Санька, коляку та побiльше та йди сюди!“ — Той приходить, походили-походили, нiчого не найшли. Розказують бабi Мархвi i питають ii: „А шо Тотиха ни вiдьма?“ — „Та то вона, стерва. То вона три годи ходила гороху рвать, а ти ii ни дав — ото вона тибe й полякала та Питра“.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронiж. губ.

879. Як молодиця ходила вiдьмувати.

Жили ми на хуторi; у нас пiч завалилась. Ог ми догворили гончаря пирикидать пiч, дали задатку руб, а вин порядив ся другому робить, таi каже: „Ви пирибудити так, поживите де небуть, а в його сiмейство виликe, так я йому злiплю поскорiш“. — От i пiшов мiй дiд, попросивсь до 'дннi жевщини, а мiнi, Боже, ни хотiлось пириходить, та вже нiде дiваця. От ми затiяли вже у мiстi борщ варить та кашу — мое пшово. Вона унисла молоко на кашу: кашу варить молошну. Як глянула я на те молоко, так, Боже! якесь воно таке красне та чудне, шо мiнi аж хто зна як стало. Посiдали ми обiдять, попоiла я борщу, а кашi вже й ни iла. Як iздумаю, хто зна й як зробиця мiнi, аж поверни ця все

¹⁾ До ткацького варстату.

в середній. От дождали вечира, вона оставля нас ночувать. Ну, оть я лягла на лаві крий стола. От і лижу, наче сплю. От воно встало й гукнуло мене. Я лижу, ни озиваюсь. Ось вона скинула юпку, распатлала волося й пішла с хати. Я тоді вже лижу, сама ни своя. Ни скоро вже входе в хату вона та до мене, а в мене все так і потерпло. Та тоді: „Ти спиш?“ а я опять не озвалась. Ось она тоді од мене та до полу, наділа юнку, завязала голову та й лягла спать. Це вона ходила відьмувать.

Борисовська вол., Валуй. пов. Вороніж. губ.

880. Пси роздирають корову відьми.

Я був в Перемишли на цв'иченю. А був фірер з за Турки. І говорив о тїм, каже, жи я був три роки в другим фірером. І смо, каже, були на забаві. Взели смо арляміш. І я сі, каже, напив дуже, а він не був дуже п'яний. І смо, каже, пішли оба відтам на спацер. Ідемо на спацер горі вигоном, куди худоба йде. Отже-ж, каже, йдемо вигоном, а я зачев співати. Аш він каже до мене: Тихо, тихо, щось ту зараз буде. Іде черівниці. — Став я. Кажу тихо: І рахує по кілю. І повідає все: Із усіх сіл сім кісьлів. — Иш той фірер став говорити й каже: Із усіх сіл сім псів. — Отже-ж каже, я сі взев його питати, що то буде. — А він мні взев казати: Ввидиш, каже, аж приїдем до неї. — Иш прийшли до неї, до хати чирівниці. А там навколо хати псів, жи ніхто не видів, кілько. Прийшла вона і не пустет і до стайні йти. І мусіла випустити ту корову с стайні. І тоти пси тільки по разу взели корову, рознесли і пішли.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. пов., в липні, 1906 р. від Феда Трача В. Левинський.

881. Корова рикає по смерті відьми.

Стрійна мала вужі тай тельї, як продаст, то вуж спе; а молоко, як зачне бувало доїти, то так гуркотїт, як у хмарі перевертає сі. Вітак, як она вмєрла, то коро́ва так рикала, що трóхи двєрі не поломїла. І вітак у той чьис мусїли продати.

Зап. в жовтні, 1910, від Анни Павук із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

882. Відьма побита на смерть.

Я чуў, що Гаврїлиха була відьмоў, тай як зайшла до вўйкової коро́ви, тай вўйко як ймїли, як набили їральмі, тай у грїб пішла.

Зап. в жовтні, 1910, від Ник. Курчака із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

883. Як чоловік зловив відьму.

Одйин чьоловік, гаада маючіи, кажут, шьо ймиу півá на молоді ни стаб, а там одна, шьо одну майи корову, то раз на тиждень носит масло і молоко. Тай кажут, шьо ймиу буу і; то ўна така гий дїмало, лиш по шїю тай голова тай сьвітит, гий лўшницї, а вігáк гий знїдїе, порпайи сї і зноу зникáйи. Я чюу, шо вин узїуу шос сóрок бавьóк ци шьо, абї ни сказаў — зацї.ькали. Йи відьми до ўсьїкого, до кукурўзїу і абїжьи.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від І. Палиюка із Ростік, пов. Вижниця.

884. Як мужик ловив відьму.

Чириз три хати од Іванихи Чиридникової жив дїд Лиміш. Він часто випивав і як бувало напєть ся, то все відьом лаяв. Він нираз хвастав ся, шо зна всех відьом і шо він може хоч де її пізнати і поймати. Унадилась до його, ходить, доїть корову відьма. Він замїтив, яка саме його навїща. Ішов пияний з кабака, остановив ся на супроти відьминої хати і почав її лаять: Ти, сукина доч, мою корову подоїла, я тебе бїсову дочку запопаду! Ах ти чортова душа! Як пошне, бувало, її лаять, так всякими словами її тисячує. А вона іще далеко бїльше на його розсердить ся і нарощне на зло йому шо ночі ходе доїть його корову. А він бач думав, шо він її наляка тим, шо нахваляїть ся її запопасти. А вона добре знала, шо він ни відьмак і нічого ни зна, а тїко первий син у матерї так, шо на жаль їй, вона ни могла його поколошкати, а сама його ни дуже боялась. Він коли бував пияний так постоянно проходячи мимо відьминої хати лаяв її, на чїм світ стоїть. А вона і ухом ни вила, на зло доїла його корову.

Дїд Лиміш, шоб звїрить ся, шо иминно вона доє його корову, дождавши ночі взяв борону, пирикинув її у верх зубками і лїг сам під неї. Так як опівночі, дивить ся, їде женщина тиличкоу, в одні сорочцї, распатлана, в руцї цеберку несе. Промчалась мимо його в загороду і шось забормотала. Лиміш добре узнав, шо це та сама, яку він часто лаяв. Хотїв було підхватить ся, погнати ся за нею, та ни мїг ворохнуть ся, все равно, як звязаний лижав. Так все баче і все добре зна, а піднять ся ни може. Відьма видоїла корову і подалась упєть мимо тїї борони. Лиміш аж зубами заскрипїв та ни мїг підхватить ся. Лижав він під бороною до тих пїр, поки аж пївні закричали. Вилїз з під борони, подивив ся тїко у ту сторону, куди вона побїгла, матюкнувсь, разїв два плюнув і пішов у хату спати. Після того він став зорить за кожним слїдом, куди вона піде, шоб підсїсти на дорозї вичирком та дати їй па-

мяти, як чужих коров доїть. Вона хитра бісова після того боялась з ним зустрічатись на самоті.

Зап. від Гальки Чиридникової, с. Шабекино, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

885. Син викуплює зловлену маму-відьму.

Раз зловили відьму в портиничі тай мусіє син іті тай заплатіє дисьітку тай пустиє. (Тіло лежіє живє биз душі, бо душі летіє у мішюлі).

Зап. Ів. Волошинський в серпні, 1911 р., від Івана Лилика з Ростіє, пов. Вижниця.

886. Як наймит побив ґаздиню.

Бує ґазда і ґаздинья і мали слугу. А та ґаздинья була чаріўницья. І тот слуга все ходіє на вечірки, так ніби як я. Тай вона мовила все: Не йди, бо сєи перепудиє колієсь чоґось. — Але він ходіє. Але рас вона сєи зробила котом, то псом і зачила сєи на нього кидати. Той як прискочіє до плота, як вирває кола, ішиє бити — так збіє, жи ледво доміє прийшла. Не йшла більше пужьати, потому якієсь час полежала і вмерла.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., від Івана Федина М. Капій.

887. Чарівницья відбирає молоко.

Такий бує йиден хлоп — пішоє на Юри — чось му корова ни хтіла молока давати. Він сєи радиє жінки, а та му радила піти до хліва: Стань собі за дверми і шось буде йшло до корови. — Він собі стає за дверми, а в почи прийшла опиріце і дояла корову. Він зараз і злапає тай зачіє бити. Вона сєи перекидала то псом, то котом, нарешті сєи перекинула ситом. Доти биє, доти биє, доки сєи не перекинула бабоє. Кажє: То ви, кумо, такі мині збитки робите? Я вас зараз заскаржу. А вона йиму казала: Ніц нікому не повідай, всьо будети мати. Тогди поки корову має, то все молока має поўно.

Зап. у Подусільні, Перемишлян. пов. від А. Демковича М. Капій.

888. Ніж у серци відьми.

Йиден чоловік йшоє до дому тай поступиє до коршми. Дайти ми молока. — Я би дала молока, али то таке звурдженє. — Шо питаєте, дайте. — Поставила то молоко, той виймиє ніж, захає шторцом, біжить відьма. Али вертять сєи, ухває її в серце ніж. Чоловічи, шо робиє? — Шо робю? Абис більше не робила нікому. Нігди, поки жити буду, не збавлю.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов. від Яця Кузя М. Капій.

889. Відьма, пробита ґральми.

На Юрі йиден чоловік пішоў в почи стеречи корову. І якас тітка прийшла до корови; він сі пустиў рас з ґральми, другий, третій, пробіў і ґральми. І більше як з місьиць була слаба. А то була газдивнй его, Сахарка Заверухи жінка.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов., від Проци Трачука М. Капій.

890. Як відьма випрошувала ся.

Прийшли тато з села трохи забавні, тай пішли парубка будити, щоби коні вигнав. Прийшли на обору, щось дверми рипнуло; прийшли вони до стайні, чуют, щось сі худоба стлумила; приходет до корови, коло корови кобіта. А вони собі гадали, що то котра дівка домашна, кличут вони: Каська! — А вона сі не обзиває. Кличут: Хто ту є? — Ніц. Вони тогди зловили єї за плече, а вона стала сі виривати і не обзиває сі. Вони тогди мало мислячи — лап за волосє, і злапали, вибили, вибили, вибили, і питают: Що ти тут робиш? — І знов бют; а вона зачала сі просити і каже: Дайте мені спокій, а будете мати молока, кільки схочете.

Зап. від Сєня Кукуяна в Іванівцях, Жидачівського пов., Н. Левицька.

891. Як парубок напудив ся відьми.

Буў у нашого Илька наймит. отсей Василь Хорт, — ще тогди моя жінка була діучиноў — тай він казаў тому Василєви, абі гнаў коні на ніч у вовєс, а він не хотіў гнати, али взяў, пішоў ў жолуб, тай льг. То діяло сі на свійто якєс. ци на Пєтра... — на Пєтра. Тай він льг собі там у жолуб, тай лежыў, що сховаў сі у жолуб від Илька. Але дес сьме в опіўночи дивит сі, а ў жолубі йи дьиркі, тай він дивит сі, а відьма йде, тай несє свічку у руках так, гий кулєлю... Тай він як і вздріў... бо вона стала на порозі, а вона йшла до корови, а корови там не було — корова сі тогди ўположила, тай і перебрали до магазіну, а вона гадала, що корова у стайни, — а він як і уздріў, тай сі ульік, бо вона простоволоса тай гола. напудіў сі, тай тогди слабуваў чєрез дві неділи, — що сі буў ольік, — напудіў сі буў дужи.

Зап. в верєсни, 1910, від І. Яблунчика з Репужинєць, пов. Городєнка, І. Волошинський.

892. Сват бє сваху відьму.

Рас Тимко Зубрєй нибіщик росказуваў: Раз надійшоў він с коршми, але дивит сі, шєс сі сховало ў тєрннй під пліт. А він до нєї, тай ўсє палицєў, палицєў, а вона була гола (дєбрє палицєи приставала, зам. жінки). Але вона вітак ужє дєки терпіла, то терпіла, а вітак каже:

„Свату Тимку, та то я, свáха твоя, не бий мене“. — „А якже ти свáха, то чож ти ходиш гола по почи?“ — „А я мўшу ходити, бо я є призначена так ходити, бо я єст відьма“. — Тай вітак він ї пустїў, набїў дóбре ї пустїў (аж дóкїў єї не признала, дóги блї, ув. жїнки). Тай аж потїм звáли лóди, шо вона відьма. Бо єїн вже ни одїому вітак роскáзуваў, якá то бўла рїч.

Зап. Ів. Волошинський в падолистї, 1910, від М. Писанюка з Далешева, пов. Городенка.

893. Кума відьма.

Оце годїв тому двадцять у мене була дуже гарна корова, давала молока відер з двоє. Но якогось вечїра я побачив, шо щось пішло в хлїв і меньше молока стало. Ото я раз пішов в хлїв, щоб пїймати ту нечисту силу, взяв ремїнчик, свїчку і горщик і лїг на сїні і жду, коли прїйде, як кажуть люди, відьма. Оце як стало розвиднятись, я побачив ту саму нечисту силу, шо приходила той раз. Я взяв ремїнчик і закинув її на швию, тай так здорово побив, шо ледви до дому зайшла. Коли в день каже жїнка, шо кума слаба. Я пішов навідать ся і розпитати, від чого вона не так занедужала. Коли приходжу, вона до мене. Я тоді догадав ся тай кажу її: Ото, кума, було не робити, щоб брати чуже молоко! — Вона посла вмерла. Отаке на свїтї кої ця меж людьми.

С. Войтовка. Зї збїрки Д. Щербакївського.

894. Як гáзда побив відьму в мїшку.

На Юрія ходї відьми коровам молоко відбирати. Така відьма є звичайноў жїнкоў, лиш дух у неї відьминський. Ўна лїгає спати, а дух з неї вїходить, тай єк летит куда, то вїглідає гейби свїчка у мїхурї.

Цєс Юрко Михайлюк ўдного року того вечїра перед Юрїєм пішоў голити си до ўдного гáзди тай там си засидїў. А він забуў, шьо маў свою стайню ухоронити перед відьмами. (Охорона така: бере си у кушку чорного ладану, проскури, котру роздают на Великдень, лупини з писанок тай тим си обкурєє стайню. А потїм бере си лайнїка тої таки корови тай робит си на дверях стайнї хрест. До такої стайнї уже відьма не вїде). Засидїў си він до ўпїўночи тай їде відтїў до дому. Приходит до стайнї і чує, шьо шєсь доїт корову. Корова страх не хочї стояти. Подивїў си він у вїконце, а то відьма (такий капшучок, а ў нїм свїтло) доїт корову. А він маў такий мїх, шьо у него мож зловити відьму. (На такий мїх прїде си на першїй Свїт-вечїр основу і тканє і того таки дїя має си вїткати і ушити). Нагадаў собі за мїх, побїг борше до комори, вїнїс тай увїшоў несподївано до стайнї. Запер за собоў дверї, підложив

борше міх тай трутвѣ відьму у него таким вілем, котре рве си на Юрія кожного року до сходу сонця. Трутвѣ, борше завізаў тай далі бити палицеў. (Палицю утинає си на Юрія до сходу сонця). Бвѣ тоў палицеў, бвѣ, аж упріў і уже хотіў випускати, але нагадаў собі, шьо ўна би могла его скалічити з злости. Бвѣ, бвѣ та так побіў, шьо ўна уже й не віщыла у міху і аж тогди випустиў. На другий день чути, а то ўдна стара жінка, кажут, сночи дуже заслабла. Нагадаў він собі, шьо то буў дух відманьскый з тої відьми у его хаті. Не приходила ўже відьма до его стайні відбирати молоко, але й Юрко не забуваў свою стайню обкурити.

Зап. Осип Михайлецький в Тростянци, Святиньського пов. від Гаврила Струца.

895. Як чоловік убив жінку-відьму.

Мині розказувала одна жінка с Каміинок, що каже, що як вона служила у другої жінки, але вона сі віддала була за другого, тай чоловік пішоў у поле сіно громадіти, а вона сі лишила з газдінеў, с тоў відьмоў. А та жінка-відьма вже зваріла вечерю тай каже до неї: „Ході“, — каже, — „Парасю, підём вечеріти“ — а то було протіў (перед, замітка зап.) Юрі, а на Юрі найбільше відьми воюют — „тай будемо льгати, бо зараз газда не прийде с польи“. (В Камінках косять сіно по мочарах і помежи корчами на весну, зам. запис.). Тай сілим, каже, тай вечерієм картофлі с квасним молоком. Але вона мині каже: „Бері“, — каже, — „Парасю, вечері, а я йду на двір, бо шос товариша рикаї“. — А я, каже, вжем повечеріла, чекаю, чекаю, аж вже віходжу на двір, тай кричу: „Газдіне, газдіне“, — а газдіні нема. Аж ўже шос за дисьитоў хатоў та газдіньи, тай несé гійвицю з молоком. А і газда йде с польи, а ўна в далеку пізнала свого чоловіка. Але ўже бліще підходить чоловік, а вона сі не мала де скрити, взбіла, тай сі перекинула кіткою. Уже сіла на пліт, тай зачыла віўкати, а він уздріў, тай здоймиў граблі с плечій, тай кітку вдовж граблями, тай каже: „Агій на тебе, та чо сі дивиш на мене тай ваўкаєш?“ — Тай вже лишіў ту кітку, тай приходит до дому, тай питаї наймички, — а вона льггла, нема газдіні, а вона льггла, — питаї сі газда: „Де, Парасю, газдіньи?“ — А она каже: „А я знаю? Дали вечеріти, тай дес війшли с хати, тай нема, тай нема“. — Тай він вже до неї говорит, але чўє, а то хтос іде попід хату, тай так заводит... А він віходит, тай відит, що то йигó жінка. „А тобі що, Дóцю?“ — А вона: „А Бог би ті побіў, якіс мні обрихтуваў!“ — А він каже: „Ах йой, та коли, а тобі що Бог даў?“ — Узбіў і поза шию, тай ввóдит ў хату, а у неї на тварі цалком кроў — граблями і приголомшиў... А вона каже: „А тиж не видіў свѣта, як я стоїла під плóтом?“ — А він каже: „Я тебе не видіў, я лишé кітку видіў“.

Тай до трéтої днини вона умёрла, бо ї грабліщем розбиў. Тай вітак він сї сповідаў, тай казаў ксьондзови: Щом убиў жінку, але вона минї сї показала кітка, тай!..“

Зап. в вересни, 1910, від Сеньки Барановської в Далешева, п. Городенка, І. Волошинський.

896. Як син убив матір, відьму.

Балакають люди, шо в Ганпівці був ни дуже давно такий злучай: У одній відьми родив ся первий син з хвостом. Так прямо і родив ся з хвостиком. Це бач, кажуть, шо вона нагуляла його з чортом. Бо всі відьми по пятницях і серидах літають ночу на мітлах з чортами гулять. І ото бач, яка приживе од чорта дитину, то родить ся хоч і по образинї чоловіка, а з хвостиком. А бувають такі злучаї, шо родють ся зовсім ни похожі на чоловіка, всі в ширетї і на чорта похожі. Тих уже ни пускають на світ, а скоріш убивають і закопують у землю, бо все равно піп христить ни стане.

Син вирос і був правдивий, ни любив обіжать людей, чужого ніколи ни брав. Він все знав, шо мати його відьмує і де вона бува і куди літа. Він часто її галдів, шоб вона все це бросила. Відьма за це його ни злюбила, слов його і слухать ни хотїла. Часто його гривла і ні за се, ні за те на його сердилась; досадувала, шо син зна про її продїлки. Син був хоч і з хвостиком і все знав лучче всякої відьми, а сам страшно відьом ни любив і ніколи нікому ни робив зла, одним словом поганими ділами він ни занїмав ся. Він був лучче всякого обноковенного чоловіка

Раз якось мати на його розсердилась і качалкою торохнула його разів три добре таки. Син сей раз пиритерпів, ни став її колошматить у образї матерї, а оставив до ночі. Настала ніч, мати його накинула свитину і подалась з дому. Він добре знав, де в їх бува зборище. Взяв гарний гренджик осиковий і пішов до того двора, де вони вібрались. Сїв під тином і жде, поки вони вийдуть на роздобичу. Відьми посовітались між собою, куди які йти доїть коров. Прикинулись в собак і подались. Дивить ся він, піла шайка собак біжить. Одна стрибнула чириз тин, як є біля його, друга, третя, і так їх штук шість пирискочило чириз пирилаз; а далї біжить саме послїдня, біла, ряба собака. Він догадувавсь, шо це сама вона. Тїко вона спялась стрибать чириз пирилаз, а він як ошарашив її гренджиком по голові, вона так і гепнулась на землю. Він тоді, як почав її молотить тїю палкою, по чїм попало! Бив, бив, аж уморив ся; бросив її в ярк і пішов до дому. Ліг спать ни в хатї, а під повіткою.

Ранком увїкоде в хату, чує, мати на пічі стоне, уже пошти шо зовсім кончаїть ся. Він і пита: Мамо, чого се ти? Захварала, чи шо? —

Еге, бісів син, як було то й ни знаіш. Шоб вони тобі повсихали. — Я нічого, ни гріши на мене, хібаж я став би свою матір бить. Собаку у ночі я одну лупцював; так собаці, кажуть, собача й честь, а тебе я ни трогав. — І так вона день помучилась, а ночу й здохла.

Записав від Маньки Хайлової, с. Шибекіно, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

897. Відьма в тяжи.

То була одна жінка-відьма; вона була найстарша тай була кишкя. Пішла вона зльгати, а і прийшоў час, абі йшла на сэйму і то мусіла — зпастіе, — бўті; тай вона попросила чьоловіка, абі пішьоў чьоловік зробіті за ню пу слўжбу, а чьоловік кае: „Та йик я бўду іті у пу слўжбу, коли ні знаю, йик ітій“. — А вона кае: „Я тобі скажу як: Озмі собі“ — каже — „замітаўку тай сьидь си, скажи: Гойса, тай заїдеш, аж де тотя сэйма йи. Бўдеш на сэймі, а вітак, кудя схочеш, то сеў кобілоў заїдеш, але абіс і ні казаў: ци, лишь гойса, бо з неї упадеш тай будеш іті пішки; тай абіс вітак ни бануваў, шьо я тобі ні казала“. — А вин змилиў си, тай сказаў: ци, упаў с коня тай самий піший йшоў.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Ів. Лаліка із Ростік, пов. Вижвиця.

898. Стріча в комині.

Буў наймиток ф такої баби чаріўниці, згодиў сьи на рік. Теї льгла вона с ним спати, али слухайи він в ночи, баба взяла с під постелі кацюбу, добре намастила (хороба знае чим...) маслом, сіла і поїхала коминю. Али так той переспаў сьи, слухае, їде баба зноў коминю. На другу ніч так само. Али він думае си: Поїду я сьбі. — Взьвў кацюбу, сів і зачив іхати. Али тимчисом ни знаў, як то до тсо траба вогорити. Заким він виїхаў с комины до гори, то іхаў може зо штири години. А чаріўниця вже назад вертала і вобое сьи здібали в комині. Али тимчисом зачила чаріўниця Івана бити. А він взьвў і сказаў на другий день людьом, шо так і так, та баба е чаріўниця. — Тоди сьи зачили пільнувати с худобом. Али рас йиден господар злапаў тую чаріўницю у хліві і взьвў і фтьаў і феї пийть пальці. На другий день баба навіть ни злізла с пийца. Посходили сьи господарі і зачили сьи з неї сьміяти. І вона вже вийнци того не робила.

Зап. від Стефана Рівного в Іванівці, Теробовельського пов., М. Капій.

899. Чоловік летить за відьмою.

Прийшоў чоловік тай ўпросіў си на ніч у жінки; тай льг тай лежіт, але дівит си в ночі: жінка встала тай поїхала с каганчіка тай

пишла у гори (кóмив). А він перегодий¹⁾ тай гадає собі: „Найко і я попахая“. — Він попахая с каганчика тай пішоў за неў ў гори. Тай приходит на сейм там, де ўна, а ўна каже ємў: „Чьо тий прийшоў тут?“ — А він каже: „Чьо ти прийшла, то и я прийшоў д' вам.

Зап. І. Волошинський в серини, 1911 р., від Н. Хімчинської з Ростіа, пов. Вяжниця.

900. Відьмина масть з під порога.

Буў одён чоловік удовец і ходиў до одної жінки, а та жінка була відьма. І йимў люди казали, шо вона віцьма, але він не віриў людем тай сі в неў ожениў. Одного разу у ночі ў дванаціті годніі встала вона і зачыла копати під порогом зємлю. Вікопала масти, помастила сі попід пахи і сіла на кочергу тай кажи: „Гіб-гоп, абі я була ў орендарьї ў піўниці“. — А вікопала масти двойкої, абі мала тудá і вітти. А той чоловік устаў, вікопаў собі масти одної, намастиў сі попіт пахи, сіў на ступу тай кажи: „Гіб-гоп, абі я буў ў орендареві піўайци“. — І залекіў до піўниці тої, а там йигó жінка такі межи відьмамі їст хліб і пе вино. Вже вітти — вона сі намастила попіт пахи і полекіта назад, а він не маў масти другої і сидіў аж до дніни, докіў сі не розвиділо. Прийшоў орендар до піўниці, а він силіт ў піўниці. Зачыў сі той питати: „Чо ти ту зайшоў?“ — А він зачыў расповідати, як то було, тай орендар єго віпустў с піўниці. Прийшоў він до дому, а вона слáта. Він тогді зачыў і роспигувати: „Чомў ти менé не вівела такóж?“ — І узьбиў і, ўбиў, а сам пішоў до криміналу і вітсидіў три роки.

Зап. в марті. 1912, від Ів. Яблунчика з Репужинець, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

901. Три неділі в дорозі.

Вони бач оті віцьми у Київ мотаюць ця у вечирі. Це на заговини тих відьмів понасходилось в ђдну хату до відьми; так вони все повнідали з молошника. Тоді кажна як шморгне у камін! — А я чула, шо вона попериду чогось лизне та у верх. А чоловік відьми підглядів та собі лизнув та й заграв за ними. А вони побачили його: „Чого тебе лиха година принисла сюди?“ — Так він три неділі виртавсь до дому. Кажуть, як віцьма вмере, так нигоден дячок ни вичитає всю ніч.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

902. Жовнір і відьма.

Буў у нас Проць Бігос, шо при вóзьку служиў, тай оповідаў, як вони стояли раз на кватіри. Каже, шо лизг на лаву, а відьма устала

¹⁾ Перечекав.

Ї ночі, вікигла плужок с шафи і зорала на припічку тай посіяла просо. Ї кі хвильці просо зійшло і зацвіло. Їна взяла ї мищанку то просо, змолóла і намастила сї, пішла на гравіцу с кочергоў і зачїла сї бити з відьмами. А йнó кумпан оден на лаві лишїў і наráдїў Прóцьи, абї тим прóсом сї намастиў. Прóць намастиў сї, скóчїў ї каглу, забїг на гравіцу і як ухóпїў мéчик, перебиў їх дванацїг, а вітак від газдївї похвáлу гїстаў. А яку похвáлу? — На тэрлицы їхати до дóму. Нїяк вона їмў ни казала лиш: гайд. І він так їхаў і ни вигїў пїт собóў, шо то тэрлицы. Кумпанїстїй на нéго чикае, а Прóцьи нима. Сóвци ду пулўднїи дохóдит, він пїт сплóm пообзирáў сї кóло крáйнóй кóршми, де найбїлши людїй і сказáў: вїй; а тэрлицы упáла і він бїз нїчóго сї лишїў.

Зап. в червни, 1911 р., від В. Скотини в Далешева, поз. Городевка, І. Волошинський.

903. Піп із відьмою на балю.

Була удóва-богачка и ї сї — ни дивуйте — диржеў сї, най сї преч кажи, ксьондз. Є, уважаєте, и між ними (ксьондзами), шо має горечу кроў на челедь и грїшит так, як и ми.

Але та удóва була непроста тай куждої нової сéреди дес ходила на якус границю, якис сейм они там мали, а при кїм и баль мали, уже по кїм сеймови нїби.

Але кажи раз єгомоськ до неї: Але й бо ти їдеш усе на якис баль, а мене нїколи ни озмеш..

— Е, кажи, то ни для вас, кажи, єгомоськ, аби вас туди трудити.

— Чому? Видит сї, шо я ни годен там пїти, де ти? Гадаеш, шо я ни годен сї так обїйти из людьми, як ти?

— Но, алоў, кажи она, приїдети тогди и тогди и поїдамо..

Але то хати були курні, комéніў не було, лиш вікно у горі (у стели) на дим той уже. Дала она ксьондзови замїтачку, а сама сїла на кацюбу и каже: Ну, єгомоськ, їдьте цїрез горїшек..

Вїїхали они горїшнеком, сперед хати є брика, є конї-сивашки, посїдали и їдут. Але їдут они, а она ксьондза наказуе: Єгомоськ, кажи, ви коби, кажи, мали у гадцї, шо вам буду казати: у вас, кажи, є мода, шо шо-тай зараз благословити, ци порцїю, ци шо бугь, хлїб ци шо; а там, кажи, абїсти сї ни поважили тото робити (вїби на кїм балю).

Приїхали они там, до того двора — там таких гостїў, таких нано-вїў, поўна хата. Але посїдали они за стїў. сперед куждого стоїт килїшок из якимось напоєм, такий погарь стоїт. Але берут они пїти, а тот ксьондз забуў сї тай свїй погарь переэрстит, переблагословит — усьо пропало.. Пропало гет усьо чисто, лиш тьма стала так, як би очи за-

жмуриў — ніц не витко... А тот ксьондз из страху уже ніц не пвў, лиш держит то у руках и як ситїў, так сидит. Але даў Бог днину, уже сї витко, дивит сї він (ксьондз) — а то він — вршененький — сидит на гілі, на смиреці, а у рuci держит кінцке копито (по колїно лаба из коне). Та як изліз, то аж за три роки заплїў сї до свого сила.

Зап. від Петра Онуфрака в Зеленици, Надвірна пов., 1908 р. А. Онишук.

904. Наймит назначає газдиню відьму.

Наймит буў, у такої газдинї служїў, шо бўла відьма. І він рїдїў, шо вона робїла: Намастила сї, сїла на кочергу, тай сказала: „ну“ — тай стаў вїп. Він собї намастиў сї, сїў на якийс патїк і сказаў: „ну“, і там вїїхаў, де волї. І там робїи відьми своє, тай вони кажут: „ну“; — а він каже: „ну, перетну“. — Приїхали до дому, а вона егo зачїла картати, бо вона має знак, шо він ї назначїў на голові і вона єгo бїла.

Зап. в вереспи, 1910, від Андрїя Богоноса з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волшинський.

905. Як відьми побили Гуцула.

Єден Гуцул ішоў до дому і егo посїла піч у дорозї. Було то перед Великодним тай він упросїў си до ўдного газди на ніч. Єк уже ўсї полїгали, Гуцул также лег і удаваў, шьо спит. Газдиня гадала, шьо ўсї спє, ўзєла з під припїчка масть тай си намастила тай крїзь гори пішла каглоў. А Гуцул придумаў собї: Еї, ци й я не намастиў би си тоў мастиў! Зачьїў мастити си. Ёк уже нашмаруваў си, хануло го під каглу і потїгло туда, куда пішли відьми. Родимї відьми мали свої мечики від терлицї, шьо колопнї кїпают, але він не маў. Єк відьми йшли хїтарем, границєю між полями сусїдних сїл, говорили: Шьо тну, не перетну. — А Гуцул кає: Шьо тну, перетну“. — Єк не злетї си відьми, єк не зачнут Гуцула парвати, аж коўпїт летїў. Приїшоў сарака Гуцул в газдинєў до дому та не йойкає си, не, а газдини вїчо не шкодит, бо ўна відьма.

Зап. Ос. Михайлецький в Тростянци, Снятинського пов. від Стефана Глушка з Джурова.

906. Як парубок потяв відьми.

Йиден наймит служїў в газди. І він снаў на дворї. І подивїў сьи в вечір в вікно перед Юрьим. А та газдиньи мастила сьи якоюсь мастєю і він того бачїў. Як він того бачив і вьзєла кацюбу коло комина, як стала, то не знаў, де вона сьи дїнула. Де вона пішла, пішла на границу, бо то була відьма, шо молоко збирає. А той наймит увьїў рїзак, той шо сьи сїчку рїже від скриньки, віострив і масьць сьи тота лишила і посмаруваў сьи і сам за неў з рїзаком пішоў в каглу. І на граници застаў їх багато, сїла. І всї були з кацюбами, лише він буў з рїзаком.

І на границі відьма кожда каже: „Тяну, не дїтну“. — А він нічого не знаў тай каже: „Шо втну, то перетну. — І покалічїў дужи сила, багато. І йнго тогди загнано дуже далеко у сьвіт, бо він нічо не знаў. І він, як его загнано, вітак вертаў сьи назад, до того села. І вирнуў сьи за десїть лїт. Служиў, і так ледво не ледво за десїт лїт вирнуў. І як прийшоў до свого села і прийшоў до тої самої газдинї, шо служиў. Тай і дуже скалічїў, шо була бес руки, тогди на границі. І там, котрі були, то всі покалічїў. І всі знаў, котрі є в тїм селї відьми. І тепер там сьи довідав, як можна пізнати відьму в селї: Аби взьяти, на першїй сьвїтий вечер на рускїй посадити чисник і аби р'є до виликодних сьвїт. І так йнго хоронити, жиби йнго не рушити, то в вікї, і в виликоднї сьвїта як сьи йде с паскоў і тої чисник зірвати і взьини під язик. І так буде видїти, когра відьма, то кожда буде мати дїйницу на голові, а ніхто не буде видїў, лише той, хто має чисник. Хто хочи пирьконати сьи, най то зробит, али не буде жити.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., від Софрона Хартуняка М. Капїй.

907. Підкована відьма.

Буў такий господар і в того ни годни були наймити служити. Бо вона була опирьци. Перекинула сьи в почи коньом, казала на себе сїдати, аби їхаў на границї. — Казала йнму, аби ни казаў вісьта або гайта, але все: кода кода кода... Так вона кількоро наймитїў абавила. Там забили на границьох. Аж йиден буў такий мудрий, прийшоў на службу до неї, та перекинула сьи коньом, казала сїдати. Сїў на ню і їде. Приїхаў до ковальни, каже: вісьта! — Каже: Ставай, будем коньи кувати. Козаль встаў тай укували на всі штири ноги. Він взьїў собі косу, вона му казала, аби сказаў на границї: „Кого втну, не дотну — а він казаў: Кого втну, перетну. Як зачвў тьити, всі опирї порубаў, а ксьєндзови вухо відотьвїў. Просила йнго, жиби віў назад до ковальни, жиби підкови повідриваў. Він вибуў в неї, пішоў до ксьєндза на службу до того, жи му вухо перетьвїў. Він сьи пьтаў того ксьєндза, хто йнму вухо перетьвїў. — Ксьєндз казаў, жи пішоў до церкви і сова в бантїў злетїла і йнму пазурами вухо подрала. Він потїм йнму вповїў, жи му то вухо на границьох втьїв. Той ксьєндз му заплаत्वїў, жиби нікому не вповїдаў за то, бо би в ксьєндза скинули.

Зап. у Подусїльнї, Перемишлян. пов. від Антона Демковича М. Капїй.

908. Як вояк підкував відьму.

Прийшло раз військо у село. Тай оден жовнер став на квартиру у одного газди. У вечер уснув газда тай дїти, а жінка крутит си по

хаті, шос ніби пораїт, хоть усе було покутане в хаті. Тот жовнір був цікавий тай здогадав си, шо баба жде, шоби він уснув. Він притаїв си, а все зпозирає, шо баба робиг. Она взяла флешечку з полиці, помазала си, сіла на кочергу и гайда в комни, пішла. А він встав, взяв и бере собі флешинку и розібрав си, помазав си, було и теле в хаті, а він и теле помазав и сів на заміталку, пішов в комни, та гайда за нев, ше й теле взев з собов. На чьис упав там у світі світельнім меже відьми, а они си бют на тій горі, а теле бігає меже ними. Ёк би був теле не взев, були би го рознесли. Они си бют, але знаків не робле собі, бо примавляют собі. Они знають, бо щезби помагає, тай издици їм помагают. Відьми собі примавляют: Шо тпу, не дітпу“, — а жовнер каже: „Шо тпу, в ві дітпу! Тай всі чирівниці позначив. Вітак каже газдиня до жовнера: Розумнис, шос теле взев, був бис сам загинув; а так сідай на мене, бо й за місяць не будеш дома з сеї гори. Тай зробила си кобила з неї. Лишень сів на кобилу, тот чьис опнив си в знаємім місті. От коваль. Він збудив его: Куй ми зараз конину на всі чотири носі на остро. — Тай она не говорит д' нему, стала білов кобилов. Підкував, приїхав ид хаті, зліз, пішов, лег спати. Она ввійшла в хату жінкою, побеленділа и гвавт болит, підкови на руках и ногах; а ёк була кобилов, то і не боліло. Понакривала си на постели та стогне: Йой, йой... Шо тобі, жінко? — питає чоловік. — А жовнер відзиває си: Я вам скажу; я їхав на ні, и я мусів кувати, бо підбила си. — Чоловік каже: Йди від мене в світ! — бояв си єї. — А суд сказав: Та лиши, от діти, шо меш діяти; она там вже не піди; най таке щезне. — Підкови якос повідривали, та вігоїла си та вже білше не їздила між чьирівниці та відьми.

Зап. від Анни Жегалюк, 1902 р., в Космачи, Косівського пов. Клим. Лисинецька.

909. Відьма кобилою.

Відьми перед Іваном тої нощи мают таку масть, шо намастьї єї і сідают на терлицу і чїриз кáслу їдут на границу і там єї косами рубáют. А ў їдпої жїяки служїў вáймит і узрїў, шо вона перед Іваном намастила єї і сіла на терлицу і поїхала. Нáймит узвїў, устáў, розібрáў єї, намастиў єї і косу єя узвїў і поїхаў за неў. Як приїхаў на границу, там було багáто вїцьмїў і та йнó газдїньи, жи він у неї служїў. І рубáли єї косами і казáли однá дрўгї: „Як утнў, ни перетнў“. А тої нáймит рубáў свою газдїню косóў і казáў: „Як утнў і перетнў“. І ту газдїню порубáў косóў і взвїў і поїхаў до дому і лїг спáти. Рáно ўстає, а газдїні єго нема. Він прихóдит до стáйлї і дївит єї: якáс кобїла кóло жóлоба. І взвїў, даў тї кобїтї сїчку їсти. І та кобїла стояла кóло жóлоба і сїчку ту ни їла. Аж вїтак у дóбу дївит єї, а газдїньи йде до

хати, і так пома́то, же лédве йде, ві́так два місці́ б́ула слаба́. А той най́мит служи́ў лишé у не́ї п́ивть місці́ў і ўна йи́ўу запла́ти́а за ці́лий рік і е́го ві́тп́рави́ла.

Зап. Ів. Волошинський в падолисті, 1910, від Вас. Тимрика із Далешева, пов. Городенка.

910. Відьма з Космача.

Була, каже, в Космачи Курищучка тай тримала собі двох наймигів. Одному давала їсти багато і добре, і той був худий, як горстка; другого годувала як будь, а він собі, як пенцух (ситий). Так каже той ситий до худого: „Гей бра'! та ти так файно їш, та ти такий худий? — А той каже: „Іш, лігай в ночи східного четверга (четвер — послідний в місяци) там а там спати, то будеш знати, чо я худий“.

Прийшов східвий четвер, в ночи лігає він під вуглом хати, спит не спит, шо буде? Але приходит в передопівночи газдині. „Так і так, — каже до него — я відьма, вставай, вези мене на Гврицю, на сугир“ (місце, де збирают ся відьми). Поїхали. — Приїхали там (а вона з него зробила коня), присилила вона его до верби, натрісла з верби грушок: „На! їж!“ — Він наїв сі, а вона дає їму в руки замітавку (кочергу) тай мовит: „На цу замітавку, обганьий сі нев, але кажи: „Тну, не дотну“ тай дес щезла. Гей! як прийдут до него відьми, а він обганьє сі, та все: „Тну, перетну! Покалічив усіх! Надлітає вона (господиня) тай каже: Щос варобив? буде біда! — Перемінила его назад на чоловіка той каже: „Сідай на мене тай тікаймо. — Як будем тікати, абис не казав: цу, але абис казав: ну! бо як скажеш: цу! то як стану, вже сі не рушу далі. — Перекинула сі вона в коньї, він сів, тікают. А там межі відьмами крик, гоньї за ними.

Прилітают вони в Космач, а він коло самого Цигана: цу! а вона стала. Він зліз та збудив Цигана та каже: „Прислав мні газда, абис підкув кобилу“. — Циган, як Циган, підкував, а той поїхав. Приїхали на загороду, він пустив ї, а вона пішла до хати. Там знов стала живков, накрила сі тай спит. Але будит її чоловік рано, девят си, а вона має руки й ноги підковані. „Абих був ті не видів“ — каже чоловік. — А ти шо, підкови маєш? — А вона признала сі: так і так. Бере вона з жердки сердак, тай несе Циганови, аби повідривав підкови.

Зап в Текучі, 1908 р. Дмитро Бойчук.

911. Відьма над відьмами.

Служив в одного газди слуга — а того газди газдиня то була відьма. Отже тот слуга докмічував си, шо она є відьма, и то старша меж відьмами, яко комендант. Нового четверга слуга сокотив, шо з нев

буде си робити. Ёк позбігали си відьми до неї в завлеги (значит о 9 години) и взели згарки, бо давно скінками світили. Огже одним кінцем світили, а другим спорили перед печи припіч, бо то звикле у хлопів припіч з глини, и посіяли лен перед шчьов. У одні годині си уродив и достиг и зібрали го, вітовки, и зробили з того насїне олій. А все того нечиста сила дітала. Слуга на лавици не спав, на то си дивив. Ёк понамашчували си тим олієм и посїдали, а то їм чорт помагає, на заміталки и вилитїли всі кріз каглу и поїхали на Гутин, на гору, на своє призначене місце. А череп тот забули сперед печи. Тот слуга встав, взяв тот череп з тов мастьов, шо було в хатї посудку: коновок, цебрів, мотиків, горшків — всебо то понамашчував, и сказав їх слово, так ёк они казали, ёк ішли кріз каглу. До того посудку сказав: ну! Увес посудок кріз каглу повіскаковав до сїней, а сам сїв у зілницю у ту, шо си плате золит, и помастив себе и ту зілницю и вітїтїв кріз каглу він из тов зілницев и поїхав за ними на ту гору, де они си баталюют. А то була зимна пора. На ті горі знайшов всеку овоч так, ёк в літі у наймудрішім огроді сливки, яблука, грушки, виноград, всекі літні овочі. И нарвав того з кожного дерева, и наклав г' собі у ту зілницю. И відьми за него потемили и зачыли ёго шукати — и говорити собі, шо: Тут дес прїсна души вопит. — А він из тим утік назад до дому. Сказав ну! и дома. И віспав того за постїль у царок, тай лег и спит. Она рано зачыла ёго буджыти, яко газдиня слугу, и каже до него: Вставай! А він не хотїв сев разов ёю послухати. Сказав до неї: Тихо, відьмо. — Она пішла д' газді, зачыла си вацїти з газдою, шо слуга не хоче ёю слухати. Газда прїйшов д' нему и питає: Чео ти жінку мою називаєш відьмою? — А слуга каже до газди: Бо она такі є відьма, и то такі старша, над відьмами відьма. — А газда каже: То не може бути. — Каже слуга: Я вам дам довід, бо я сеї ночи не спав, я ходив на Гутин там, де они си баталювали з відьмами и принїс си вітти знак, всекої овочи, котрої в виї не родит си у нас. — И взяв та показав. И она вздрїла, шо нема куди крутити. Газда пішов по попа, и привїв г' хатї, шоби ёю благословив, и заклинав, шоби она вже відьмов не була, аби була чыстов чыльїдинов так, ёк є кожда.

Зап. у Космачи, Косівського пов., 1902 р. від Михайла Палїчука Клим. Лясинецька.

912. Жінка опириця.

Я жінку мав опирицю справедливу. Я дванаїцїть літ не знав, шо вона опириці. Аш далї, як місяц настає на четвер, то виш ходили до сейму. І потому прїйде с сейму і рано дуже довго спит. А я ніц не знав. А далї кажу до сусїди, шо моя жінка мусит завше на четвер спати ;

ніхто би не збудив її, поки сонце високо не буде. А далі взяв я сусіді казати, яка річ. А він: Е, то вона мусит бути опириці. Він каже: Знаєш ти що, ти сі переконаєш. Як она леже спати, оберни її туди головою, куди ногами. Та ти пізнаєш. — Як вона заснула, я її обернув туди головов, куди ногами. Рано вже добре сі розвидніло, — не встає. Сонце високо, — не встає. Вже гет пізно, люди йдуть до поле, вона ще не встає. Аж далі взяв я, обернув її назад так, як лежала. Зараз встала. Чуває сі і каже: Ой-йой, як я заснула міцно. — А я мовю: Ти не заснула, ти опириці, я сі тепер переконав. — А вона каже: Що би тобі шкодило, як би я опириці була? — Я мовю: Та ми ніц не шкодит, але я тебе сі бою. — Аж потому пришов час, вона мала малу дитину. Ту би йти до сейму, а вона не може. Каже вона мені: Підеш ти. Я мовю: Та що ти говориш? Та мене опири, мовю, задушили би там. — А вона каже: Не бі сі! Ту, каже, прийде білий кінь, та ти сядеш на нього, тай він ті заведе та возми си он є за кітлом моя шаблі деревяна, що маю від них. Ну, каже, тепер зрихтуй сі, будь на поготовю, бо прийде кінь. — А я сі зрихтував, там деревену шаблю не взяв. А я взяв кошу. Припів їм до боку та йду на того конє під хатов. Приходить тот кінь, а вона наказує, аби не казав „ві“ лише „цу“, бо ті лишит. — Тай незадовго приходить тот кінь. Та я сів на того конє. Як ме взяв тот кінь аш там, де вони сі сходет. Там походили сі всі тай облетіли всі границі вже перед дванацітов годиниов. Як мали сі розходити, то тоди взели радити сейм. Їци кажут: Так будемо робити, аби середві люди вмирали, а старі, би сі лишели. — А я тоди обізвав сі: Неправда! Кажу: То молоді пімрут, а на старих хто буде робити? — Тай ще кілька з них обізвало сі за мнов. Потому зацели сі сварити, а далі почали вбійну. Як узели деревеними шаблема вилушкувати, тай тоти до тих, а тоті до тих. А тоти рубают, тай все кают: Що, каже, втну тай не дігну. — А я собі взяв кошу тай все кажу: Що втну тай перетну. Тай я що махнув кого по руці та вігтев руку. Що махнув по носі, вігтев ніс. Що махнув по усі, вігтев ухо. Ну, вже потому розіздзекот сі. А завізли мві коло петнайціт миль на границьох. Тай вез мене кінь носити, аби привіз, вітки взяв. А далі, я сі помилив тай кажу: „ві“. А тот щез та мене лишив на штири милі від дому. Тай я аж третого дня прийшов до дому. Ну, вже й все. То таке моє було. Правда все.

Зап. в Улачнім, Дрогоб. повіта, в липні 1906 р. від Митра Кушніра В. Левинський.

913. Про господиню чарівницю і слугу.

Був йден слуга і служив кілька літ у єдної вдови. А в сусіда зараз була дівка чарівниці. Рано коли він де їхав в дорогу, то вона єго

переходила порожними коновками і він завжди в дорозі мав якісь випадки.

Раз він покаржив її свої господині, що єго та дівка переходила. А господині каже: „Ти дурний, як вона тебе буде переходила, то ти нажени коні і поїдь борше“.

На другий день він виїздить десь на фірманку, дивиться, а вона вже йде з порожними коновками. Як той затне коні, і переїхав борше, як вона. Дівка тоді наробила крику і каже: „Я мушу вмирати через тебе“. — А слуга каже: „То вмирай, що мене обходи; було мене не переходити з порожними коновками“. — А дівка каже: „Як я вмру, то ти мене мушишь пильнувати без три ночи в церкві“. — І вмерла. Прийшов вечір вже він має йти пильнувати її тай зачинає плакати перед своєю господинею. А господині каже: „Не плач, купи за 5 кр. маку, розсїй по церкві, а сам вилїзь на хори і сиди тихо“. — Той так зробив. Прийшло коло півночи, як налітало її черівниця, як зачели мак збирати — позбирали мак і далі єго шукати. Але когут запіяв і вони повтікали.

На другий вечір казала єму господині купити за 10 кр. маку, а єму казала сїсти там, де ксеєндз сповідає.

Знов коло півночи нагачело її ще раз черівниця і знов зачели мак збирати — позбирали мак і шукають знов єго. Але когут запіяв і повтікали всі.

На третій вечір каже господині: „Нині купи за 15 кр. маку, а сам вилїзь на павук, що висить на середині церкви, вмотай її тим шнурком аж до самої гори“. — Той так зробив. Коло півночи налітало її черівниця, що навіть не мали де стати. Кинули її мак збирати, позбирали мак і зачели єго шукати. І не могла жадна єго заглянути. Аж їден якийсь кривачиско підніє очі до гори і наробив крику. — А дивиться, слїпаки, де він залїз. — Ті всі закричали, як єго здїймати звідтам. — А вона каже: „Ту є їден шлин, що вже сїм ліг як погорів. Принести звідтам вуглї, накурити в церкві і він злізе на дів“. — Але зачели її всі торгувати і жадна не хотїла йти — відпирала її, же ни знає де. — Він дивиться з гори, а єго господині є меже ними і каже: „Я піду сама“. — А вона так навмисни, щоб її довго бавила і єму нічого не зробити. І полетїла по те вуглї. — Вже мав когут запіяти, як її вернула. Як накурили тим вуглїм, то трохи її слуга не задусив на павуку на горі. З того диму зачєв він поволї розкручувати її. І вже туй туй мали єго за ноги вхопити, аж когут запієв тай то вєсь повтікало. Він зліз з павука тай пішов до дому.

На другий день він вже не спить, іно пильнує господині, що вона буде робила. Перед півночею встала господині, добула якоїсь масти з під кобиці, намастила коцїубку і крикнула „цуть“ тай без комин поїхала на

коцюбі. — Слуга живо побіг до хати, взяв, витігнув масть з під кобиці, намастив магільницю, втєв си макогона поганети і крикнув „цуть“ тай собі поїхав без комин за господинею. Диви сі з далека, а на границі таких черівників і черівниць, так сі бют, аж гуде. Приїхав до них, як став макогоном молотити, аж кров до гори сцєла. А ну забирают сі вже всі до дому тай він, що мав казати „цуть“, то казав ве. І вєав на землю. Бє поза себе магільницю, не хоче їхати. Той проси господинї, щоб му повїла, як сі каже, а господинї пігнала, не слухає навіть, що він проси.

Бїдака слуга муси йти на пішки. Йде він, йде, аж поставали вже з ранї пташки і зачинают сьпівати. Він слухає, єдна пташка засьпївала „цуть“, а він собі паганув, що сі каже „цуть“, як крикнув щось зо три рази „цуть“, то так поїхав, як вітер. Догонив господиню, як зачєв макогоном смарувати, аж відголоски йшли. — Приїхав до дому і пішов спати.

В рано встає, диви сі на господиню і нїби не знає, що він її бив і питає сі: „Вам що таке, що ви такі синї?“ — А господинї каже: „То я тебе від смерти вибавила, а ти мене так вчєра збив, що я мушу вмирати“. — А слуга каже: „Було менї повїсти, як сі поганяє вашу черівницьку коцюбу“.

Записав у Цепєрові, пов. Львів, від Данила Бартоша, в верєсни 1909, Іван Панкєвич.

914. Відьма і Бог.

Холїта відьма по землі — та, що росу збивайї, — тай Пан Біг ужє увїдїў, що вона лихі дїла дїлаїи, тай каже: „Чародїлнице, лиходїлнице, покїнь лихі дїла дїлати, стала бис ужє каменем“... — А вона стоїт ужє каменем тай каже: „А ти, Бóже, абїс сі на небєса не вознїс“. — А Бог каже: „Чародїлнице, лиходїлнице, так лихі дїла дїлаї, якїс дїлала“. — А вона каже: „А ти, Бóже, на небєса сі знесї“.

Зап. в верєсни, 1910, від Андрїя Богоноса із Колїнок, пов. Городєнка, І. Волошинський.

915. Відьма скриває Ісуса перед Іродом.

Як тїкала Марїя с Сўсом Христом і Йóсифом, що їх цар відельський хоїў стратити тай здїбали сі з відьмоў, що нєсла дївнїцу з молоком. „Еї“, — каже Марїя, — „сховай“. — А відьма ўзїла, сховала і нїг сєбе, тай укїрла ї ци фартухом, ци спїдвїцеў, тай тотї пóпри ню перейшли, тай не вїдїли. — „Ну“ — кажи Марїя, — „абїс бўла скрїта, пóки сьвїта й сóнцьи“.

Зап. в липни, 1910, від Анни Чернецької із Далєшева, пов. Городєнка, Ів. Волошинський.

916. Що чекає відьму на тїм сьвітї.

Відьма тўтечка то рóбит, що хóче, але прїйдє на тот сьвіт, то і там по кришцї рвут на тїм сьвітї. Раз здїбала сі жїнка з жїнкоў; али

Йидна жінка такі була справедлива жінка, а друга жінка то була відьма. А така жінка до тої відьми тай каже: „Кумо, у вас то“, — каже, — „йи молоко тай масла... ў мене нема“, каже. — „А“, — кае — „та що“, — каже, — „кумко, що маю тільки, коли сї мўшу за то мўчити“. — Каже тотá відьма до тої жінки: „Анў озьміт ви свóго масла грўтку, а я свóго, тай кїнем“, — кажи, — „на вóду“. — Тай як кїнула тотá жінка масло на вóду, тай тотá відьма, то тої жінки плїло масло, що нїхтó нїчó не казáў, а тої відьми — то злетїли сї всї дзвїрі, якї йи, дичина і домашина звїрина, корóви тай вїўцї, всьо що йи, що молоко дайї на сьвїті. То так їх бўло дўжи сїльне багáго, що аж страшно сї бўло ливїти, а та жінка аж трóха не ўмерла... Тай розїрвали то масло по пяпочку, кїлько їх бўло — тої відьми, а тої жінки нїхтó нїчó не казáў, бо нїхтó ни належїў, бо ї ма:ло то, шо ї Бог даў. А та відьма, то відбирáта від всякої дзвїринї молоко, томў то ї так розїрвали її масло. Тай тогдї кажи відьма до тої жінки: „Дивїт сї, як то масло рвут, так пїслї мої смертї менé так бўдут рвáти“.

Зап. в листи, 1910, від Н. Мокрицького з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

917. Опир і відьма.

Жили собі чоловік з жінкою. Вони мали одного сина парубка. Той парубок був опир. Він завше ходив в вечері в лїс, скидав свою одєжу і переробляв ся в опира. Він раз ішов силом і встрїтив дївку. Дївка тоже була відьмою і узнала, що цей парубок опир, а він знав, що вона відьма. Відьма каже опирові: „Иди зо мною разом“. — Вони пішли у лїс, він переробив ся у опира, а вона в відьму і пішли лїсом. В тому лїсі жило богацько злодїїв. Вони грабили людий в ночи. Відьма знала, в які хатї то розбїйники жили. Коли вони прийшли до теї хати, вона сїла на вїник і полетїла в трубу разом з цим опиром. В хатї розбїйників не бўло. Вони переробились, вона в славу дївчину, а він в гарного парубка. Коли прийшли розбїйники, вона опира сховала у скриню. Розказала відьма розбїйникам, шо вона заблудилась і зайшла в цю хату. Вони заставили її у себе жити. З цього часу в хатї все робило ся дуже хутко і добре; нїби зварено бўло хутко, в хатї чисто, прибрано. Вона дуже бўла гарна і всї вони, всїм їх бўло, хтїли на її оженити ся. Але вона казала, шо треба трохи почекати. Опир все время не виходив до тих розбїйників. Але відьма і опир тож не могли жити без других опирів та відьмів. Як вони лїтали до них, намястювались якоюсь мазею і комином виходили все відьмою і опиром. Розбїйники раз засїли і зобачили їх, але нїчого її не сказали. Другий раз не дали її вилетїти, як вона помастилась. Попросили у неї собі теї мази і поробились опирами. Тодї вже

вийшов і той опир. Хутко вони стали заводитись з нечистими. Нечисті мали у себе главного старшого, він був кривий. Вони всі збирались у хатці і грали в ночі у карти. А грали вони що ночі, поки не проспівують півні. Їдної ночі вовкулаки брали в картах верх над нечистими. Кривий не хтів ніяк, щоб опирі взяли верх. Довго вони сварили ся і не примітили, що вже два рази півень проспівав. Третій раз проспівав півень і вся нечиста сила пропала прахом.

Зі збірки Д. Щербаківського.

918. Кара божа.

Ішли дві баби у Київ Богу молять ся. Дорогою де не возьметь ся жаба здорова, приздорова. І почала слідувати за ними. Плига тай плига. Кудиб вони ни пішли і вона там. Дуже близько вона ни підходила, а так собі троха оддалі позаді них, гонить ся за ними і гонить ся. Уже вони і пспішали, щоб вона одетала. Так ні, ниначе утичуть од неї і вже подумають собі: Слава тобі Господи, одетала. Коли дивлють ся, унець за ними плига. Замітно було, що вона більше всебого за одну бабою слідкувала, а до другої ни касалась. І так вона гналась за ними аж до самого Києва. Зайшли вони у один монастирський двір на почліг. Їх стали пригдшати у хату ночувать, там було богато койок з подушками. Всі пішли у хату ночувать. А та баба, за котрою гналась жаба, ни пішла у хату, знала за собою гріх. Догадувалась, що се по її душу жаба слідкувала. Лягла вона спать, сон її ни брав, ждала страсті, як віл обуха. А жаба та плигала до самого двора і в двір устрибала. А вже у дворі сховалась у дрова. Настала ніч, жаба та вилізла з під дров і приплигала до тії баби. Впустила з себе тьму тьмуцу разного гаду, пявок гадюк, ящірок, жаб і всякої всячини було видно ни видно. Як почали вони її сосать та гризти кругом, вона давай кричать ни благим матом од таких тяжких мук. Всі богомольці проснулись, повбігали дивить ся. Коли до неї, а вона вся обліплена всяким гадом і всі сосуть з неї кров. Кой хто з богомольців пробував палкою одігнать од баби гад. Так ні, ніяка сила ни бере. Так дуже повинались, що й кліщами ни одірвиш. Ну, шож тут робить, запопомги ніяк ни можно було. Та іще ни всякий согласин був ратувать її, шоб ни кинулись на того, хто возьмить ся оборонять. Всі так і порішили, що її смерть така прийшла. За великий гріх Бог покарав. Покликали пона сповідать її. Прийшов піп, став її сповідать. Вона на духу йому призналась, що за нею є великий гріх. Піп і кажи: Ну розкажи, чим ти грішна? — Та я відьмувала і зняла з неба нескільки звід. — Деж ти їх дівала? — спитав піп. — Та я їх положила в горщик і сховала на піч. — Піп прочитав якусь молитву. Всі гади од неї одпали. Він тоді і каже: Ну тепер ти, бабка, іди до дому,

і зараз же однеси зв'язи, де вони були, постав їх на своє місце і вже більше ни покирай ся дияволі. А як будеш дальше відмувать, так тебе іще ни такі муки нападуть. Схаменись, покай ся пирид Богом. Однеси зв'язи на місто і іди спасать ся куди нибудь у монастир затворницею і молись Богу день і ніч, поки ни простить тебе Бог. — Пішла баба до дому. А вже ни звісно, чи вона зробила так, як піп казав, чи ні, хто її знає.

Записав від Маньки Хайлової, с. Шибекіно, Білгородського повіту, П. Тарасевський.

919. Салдат і відьма.

Давним давно це діло було, як у одному конному полку та случилась з одним салдатом яка штука. Занімав ся він з однію любушквою, а вона та була відьма. От він поки з нею ватажив, поки йому ни було ніякої причини. А то вже як стали його товариші збивать, щоб він її бросив, оце було нападаця: „Что ти до них, падлюк, увязал ся: ти од них не вирвіся: оні тебя замучуть. — Салдат наш послухав, ни став до їх ходить: забросив її. Так та відьма намусила салдатишку збить з канплету, бо її дуже злоба завзяла, шо то ходив, удовольствував її, а то уже одказав ся. Так вона з серця схотіла йому оддячить злом за зло.

От наш салдат у те время, почистивше свого коня вечиром, поставив на місто, в ізвісні часи повечеряв і став лягать коло свого коня спать на койці. А салдацька служба така: де кінь, там і сам лижи. От він уклавшись спать, довгенько таки йому ни клонило на сон: усе думав, так шо долежав він затого до півночі. Коли слуха, аж воно двері рипнули і одчинились. Він як гляне — коли воно являїця кобилиця здорова та красива, на цвіт біла, як лебідь, а грива та так, як ото повісму конопель ростріпай — так і в неї, хвостяка той так і позавивав ся у кільця і товщиною як поганенький мішок. От вона уходе і прямо до салдатового коня і ну його ганять та щипать та мушкорить; а кінь став одбиваця; та як звили там бучу, просто аж сумно лижать нашому салдатові. Той дума, бідняга сам сибі, от як бросе коня та як нападе мене, так тоді хто зна шо й робить. Коли так: як бросе вона коня та з кобилиці пириробилась мабуть у жівку і підойшла до його до койки і ну її хитать, аж салдат наш ни влече на койці. От вона дрьогала-дрьогала, а потім іще як попала його за ногу, як протягла його по койці разів два, так він і уші опустив і душа в ср...ку заховалась. От вона його ни довго пополохала і подалась.

От наш салдат прокинув ся у ранці і так як у ступі побув з пириляку. Так він цілий день ходив так, як нисамовитий. На другу ніч

тоже таким родом приходе і дала йому чосу іще дужче: качала його біднягу пошти шо цілу ніч. То було йому за шутку, а де далі дужче, все хуже і хуже: прямо ни дає йому і заснуть ніколи; кажну ніч усе равно, як у ступі побуде. То був наш салдат красивий, а то уже побліднів, як стїна. Товариші його питають: „Чого він такий став?“ — А він ни признає ця. От він тирпів-тирпів, а таки вийшов із терпенія, вознав ся товаришам: ніде дїваця, ни дає й жить йому стерво. Пара уже допитуваця хоч добрих людей, щоб спасли од напасти.

От підходе вечир, у його і душі нима. Став просить одного салдата, щоб за його поночував і за себе: „Пажалуста, брат, постережи лошадь і мою ету ноч, а я ляжу у казармі“. — А другий салдат і каже з удивленням: „Почему ето так, что ти ляжеш в казарме? там хуже, чем у канюшне“. — Ізъявляє наш салдат свою біду, чириз шо боїця нучувать: „Тут от в чом дело, брат. Открию я тебе усю правду, через что я боюсь в канюшне лажить ся. Знал ся я з одной дьвкою, а ана то должно бить ведьма ілі овсі колдуня. Ну так ото я ейо забросїл; послушал своїх некоторых товарищей. А она то на меня расїрчала; так она мне, стерва, каждую целу ноч не дайоть спать: лошадь змучїла і меня тоже. — Науча його салдат, як спасти ся. А він то був мабуть ни с простих — такий, шо сам лучче усяких колдунів був. „Ех ти, ти чу-дака! Что ти зделал? Тебе ранше говорїлі, что не вяжїсь до нея: она тебя научить, как на свете жїть. Ми давно замечаем, что ти что то побледнел; она тебя змучїла, а ти еще несознайос ся. Ти меня спросїв би, как с етїх поступїть, я нїмножко лучше тебя на счот етїх делов знаю“.

А вона, ця сама його любима, шо ни дає йому життя, сама вже була главна відьма, а її мати та ще похлеще була. Жили вони тїлко у двох: мати її вдова, а вона дївка. А вони то бач його навїдали і приманили, а він бач ни довго походив, одказав ся тай наробив сїбі лиха. Науча салдат уже його, як од її одбиця: „Ну так теперь же ти от как зделай. Проїскай волотя, потїпай еге і сплїтї с него оброть і потом, как ложить ся спать, так ти возьмі дай сядь за дверми коло пятки і оброть уместе с уздой так, чтоб только она на дьвери, а ти крїкнї: тпру! і зараз на-кїдай ейо обротю. А еслї! сїдеть коло пятки, так она тебе не увїдїть. І ти когда набротаїш, так садїсь поскорей на ейо, так вона тебе кругом города обнїсьють трї раза. Да только постарай ся, чтоб сегодня ето дело справїть; а еслї допустїть до нескольких суток, так она тебя задушїть. Как не узвасяеш етой штуки, так тогда уже больш не прїйдють она тебя полохать“.

Тут наш салдатишко, нидовго думавши, побїг на сплю розживаця в волотьтя у мужиків. (Волотьтям, ілі сувоloch, називаї ця остаток конопель на ниві: як ото вибируть баби уже совсїм, а воно ото остає ця

по зимлі, збите у ляміць по зимлі. А воно бач остає ця іще з того времяя, як тілко посходе ото густо, а яке ото заглуши ця, ото й ухляка на землю). Розжив ся він в волотьтя, прибіг поскорій до конюшні, натіпав того волотьтя, сплів обротьку, прилагодив до неї узду і поготовивсь уже засідать на ловлю свого врага. Тепер уже йому висиліш стало на душі, як получив од товариша добрий совіг. От заступила ніч. Наш салдат сів за двирми коло пятаки і жде врага, як віл обуха. Сидів він, сидів, аж стало уже дримаця, а він усе сидить. От він досидів ся уже й до півночі, слуха: шумить, одчіняю ця двері і являі ця кобилиця. Він тоді поскорій налагодивсь і тільки передні ноги присадила чириз поріг, а він як схвати ця та напротив неї з обротьюкою та тоді раз як крикнув на її: „Тпру!“ а сам на морду її оброть. Вона тоді як кинулась тїкать геть із конюшні, а він на неї поскорій вєрхи. А вона як залопотїла куда видно, у поле і помчала його, як птиця — політїла і все вигожда, шоб його збить із себе, а він очаравив ся її за гриву так, як воша за кожух: думки у його нима, шоб упасти з неї. От вона як помчала його та намісто того, шоб обнести три рази кругом города, та облітїла з ним три рази кругом білого світу і примчалась унять у город. А салдат як би, як ото вона прибігла у город, узав би та й пустив її до дому, от би йому і ни було напирід маторації, а то взяв з дуру тай підбіг до кузнї тай підкував її і прибіг до дому. А воно півні як крикнуть (уже звирнуло з півночі), а вона доразу так і стала бабою.

Так вона рачкувалась-рачкувалась по двору коло салдацьких конюшень, с тим і полізла до дому, стинаючи зуби на Івана з похвалками, шо ми тебе задушим і ростирзайм і розорвем. Так вона прилїзла раком до дому, а кров з неї так і цибинить — вона сяк-так долїзла до дому. Двиця мати, аж дочка її лїзе підкована і тілко-тілко шо жива. А він шо дуже її пригнав, а шо дуже була боляче, так вона тоді поскорій до попа та висповідали її. Так вона три дні ни жила і кончилась. А товариш той, шо салдата научав, як обойти ся, та був зводним. От він див чириз два, чириз три став повірять свою роту. От дійшов він до цього самого салдата, а він лижить на койці, сміє ця і хвали ця йому: „От, брат, я уже з своїм ділом справив ся: обмчала мене кругом білого світу три рази. Так я її пригнав до кузнї та ще й підкував, а вона раком полізла до дому; прослишал, что ейо уже похоронїлі“. — А зводний тоді і каже йому: „Ну, Іван, тепер тиж пропав; оце прощай ся загодї: вони тебе найдуть і в могилї, розорвуть як вовки вівцю“.

Тут наш Іван тоді і руки спустив, одскокла у його радість. От він тоді і пита товариша: „І чтож тепер делать?“ — Каже йому товариш: „А вот что тебе делать: еслі ти еті трі ночи не виседїш на ей могилї, так тогда ти пропал“. — Питає його Іван: „Ну, а какже нужно посту-

пять? как на могиле сідеть?" — „Да вѳт как: дам я тебе палку длїни трї аршина і ти, как будеш садїт ся, так сядь как єсть средї могили і трї рази обчеркнї кругом могили той палкой, сколько она дохватїть. І потом на том кругу на все чїтирї сторони начертї той же палкой по кресту і потом перекрестїє сам і сїдї, нїкуда не рушай ся з места. Как не пужатемуть, как не прїставлятїмуть ся, так ти не уходї, а то всео равно разорвуть“. — От вїн дав йому таку палку, пошиптав її і понаписував на її якїсь слова. Тодї і приказав, шо гляди сам для себе вигождай: викрипи цї три ночї. — Вїн натяг ся, щоб винести цю штуку.

Наступила нїч. Вїн подав ся, сїв на середину могили і зделав те, шо йому приказано, прихристив ся і сидить, жде. Тут уже пїдоїшла пївнїца, слуха, як зашумїть, як зашїлїстїть і вилазе з могили та покїїнїца, шо вїн її удостояв. От вона вилїзла з ями і пїдїнялась на воздух і стала скликать усїх своїх подруг. Вони, нїдовго думавши, як налїтїли штук дванадцять. Так вона тодї їх послала на всї краї шукать: шукали-шукали, по всїх конюшнях вишукали скрїзь — нїма Івана. Прилїтають вони і хваля ця: „Нїма нїгде Івана по конюшнях. — А тут уже скоро пївнї заспївають — так вони і подалїсь усї по мїстах, а ця тож пулькнула у яму. Тут уже наш Іван пїшов до дому. Ни вглядїли його вїдьми, шо вїн сїдїв на могилї. От Іван дождав ночї другої, пїшов упать сидїть. Досидївєь вїн до пївночї, вилазе упать вїдьма з могили, пїдїнялась на воздух і стала упать скликать подруг своїх. Вони у один мент злїтїлись упать усї до неї. Тепер уже вона їх посила скрїзь шукать по хатах та чи ни заховав ся де. Политїли вони, шукали-шукали — нїма нїгдє. Прилїтїли до неї і хваля ця: „Нїма Івана, ни найшли!“ — С тим вони упать розлїтїлись, а ця полїзла упать у яму. Тут наш Іван упать уже пїшов до дому. Наступила третя нїч, пїшов Іван упать сидїть. Досидїв вїн до пївночї, вилазе упать покїїнїца з могили з шумом і криком. Налїтають до неї упать подруги і одказали її, шо Івана нїгде нїма: шукали і по домах, шукали і по других полках — нїма нїгде.

От на помїч покїїнїцї явилась іще вїдьма така, шо нїдавно родилась і тїлько прилїтїла, живо углядїла, шо Іван на могилї сидить, таї каже їм: „Ех ви! шукаїте Івана, а вїа он на могилї сидить“. — Тут уже вони сїпонули до його усї, али нїяк ни прилїтять чирїз очїрк. Камїнюки на його кїдають, хрїсти ламають та все на його попужують, прїставляюця разными страшными животными та все лякають, щоб вїбїг їз кругу. Лїтають над головою птївицю з вїликим носом і як-як за голову ни хвате. А вїн сидить, ни тїка — тїрпїть уже. С тим вони билїсь-билїсь, нїчим ни злякали його. А тут пївнї як крикнуть, а вони так усї й зашумїли геть по домах, а ця тодї осталась сама та руками сплїснула і сказала: „От колї я пропала!“ і пулькнула у яму. А салдат тодї устав

і подав ся до дому. Тут тоді чириз три дні угляділи його живого і всі товариші дивувались, що він витривав, остав ся живий. Так вони опосля ходили дивця на неї, одкопували могилу, так вона до гори спиною лизить і витяглась, як сучка. Так вони її закопали і ще осиковим кілком прибили. Так той салдат цілий вік благодарив своєму товаришеві, що спас його од ниминучої і лютої смерти.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

920. Відьми — дякові коханки.

Буў йидён такий рўський хлоп, али дьик — такий гий Буркóвский. Маў однў дїўку ў своїм силї, дрўгу дїўку маў на сторонї — так як у Рипўжинцах. Йидён вєчер йшоў у своїм селї, а дрўгий вєчер йшоў на стóрону. І так він усє йшоў; а тотї гїўкі булі обї відьми, али він ни знаў о ким ниц. Аш приходит одєн вєчїр, шо він приходит до тої на стóронї. Як прийшоў, ужє посїдїў файний кавалок у ночї, она йимў каже: „На тобі сей бук“. — А він каже ї: — „На шо минї цєго бўка?“ — А вона каже йимў: „Ти як цей бук ни будєш мати, то до дому не прийдєш“ — каже — „бо ти, як прийдєш до границї до свого пóльи, тибє ни будє пускати. Али“ — каже — „абїс нїчó ни робїў, лиш снм бўком абїс свї і бїў і вонó“ — каже — „до тєбе ни приступг“.

Ну йде він від неї с тим бўком, приходит на границу, — зробїла сї пїред ним дўжи силне велїка льóха і лїзи йимў під нóги. Він у той бїк — вона ў той бїк. Уздрїў він, шо вїт тої льóхи ни мóже сї нїяким спóсобом вїтчїпїти — вона єго ни пускає. Бирє, тим бўком ту льóху бє, бє, льóха сї ни уступає і все наўперєд нєго йде, не пускає єго с тої стєшкї. Ну ниц, він лиш бє і бє, вона наўперєд нєго ўсє йде. Привєла єго аж до ворїт єго, на ворóтах стала і ни пускає йїгó на обóру ўжє. Як він зачьїў ї на своїх ворóтах бїти тай бцў, пóки аж ни убїў і той сї бук ни поломїў. Али як він увїйшоў до хати, розїбраў сї і льиг собї спати; і спит і ни спит — журá йимў, шо убїў льóху, абї ни маў напастї. Ту ўжє дóсвїта — каже він: Підў я на дорóгу, озмў ту льóху, дес вїткїгнү“. — Вїхóдит він на двїр до своїх ворїт, дївїт сї: а то льóхи нема. А він каже: „Бóже, та я ї убїў, шо ўна сї ни рушьїла тай“ — каже — „Гóсподу дьїкувати, шо вона щєзла, шо я ни бўду мати нїякої напастї“ — каже. Тогдї цїлий день він собї дóма — ўжє нїгдє ни йде.

Приходит той вєчїр, шо ўжє маз йти до цєї гїўкї у своїм силї. Приходит він до сєї гїўкї, тато і мáма плачут — вона умирає ў лўшку. Він прийшоў: „Добрїй вєчїр“, — вїтає сї с старїми, старї плачут, ка-

жут: „Наші довгкя ўмирае“. — А він каже: „А і шо йи? — А ўни йиу кажут: „Ми ни знаем — заслэбла і ўмирае“. — Вже як він по-сидіў, вона до него бiльше не абзйвае сi — та гiўка — таі він пішоў собі зноў до дому. Приходит він до дому, зноў льиг спати, спаў собі до раньи. Раіно ўстаў і цілу днiну буў собі дома. Приходит вiчiр, зноў він іде до тоi гiўки на сторуіу.

Приходит він до тоi гiўки, звитаў сi з неў і з i рiдичами. Питае сi ўна йигi: „А як сi тобi дiяло, як ти йшоў до дому?“ — Каже він iї: „Як ти знала, шо мивi маіо бiти, шо ти мивi дала сей бук, шо менé льiха ни пускала тоў стiшкоў, абi я йшоў собі до дому?“ — Она каже емў тогдi: „Я якби ни знала, то тобi бим ни давала“. — Али він ни знае ницi о тiм, шо він гiўку ўбиў. — А ўна йимў кажи: „Ти того ни питай, шо ти биў, лиш бiле, шiс до дому зайшоў, бо тотá льiха, то твоя кохáнка. Я аднá на сторуi, а тотá дрўга на свiім селi“. — Каже: „Йдиж до дому, бо за тобоў ўжé йи пiсланец; она хiче тобi шiс обiцiяти, абi ти i псалтиру читаў“.

Но, він приходит до дому. Йи той егi гiўки тáто, чикае на него таі каже: „Де ви сi так бáвите, пáнi ребiтий? Мой донькá ўмирае, хiче вас вiдiти ше на бiчi“. — Приходит він до неi, ўна емў каже: „Де ти так сi бáвиў? Я ўжé маю умiрати, чекáю на тебе, маю тобi распiвiсти, шо мáйиш мивi три нiчи псалтирю читáти; йиднў нiч у хáтi, двi нiчи у цiрквi. За тотó мáйиш вiд мiго тáта гiстáти пáру волiў з вiзом за пiршу нiч, шо вiтчитáеш у хáтi; а за зих двi нiчи у цiрквi я тобi маю самá заплацiти“. — Таі тимчiйсом умiрла.

Як ўна умiрла, приходит та нiч, шо він маў псалтирю читáти ў хáтi; іде до цiрквi, бирé собі псалтирю і читáе. Тутў нiч вiтчитáў у хáтi. Заробиў собі волi з вiзом. Али тутў нiч йиднў приходит у цiрквi читáти. Ницi він ни рiбит, лиш палъ на сторуіу до тоi гiўки таі кажи: „Гий, бiй сi Бiга! Я маю такiй ту пiгрiбi і такў псалтирю, шо маю однў нiч у хáтi вiтчитáти і мивi iї тáто мáе дáти волi з вiзом; али двi псалтири маю такi, шо нибiшка ў цiрквi, шо ўна казáла, шо мáе мивi самá заплацiти. Як я то вiтчитáю, вiт когi та заплаца бiде?“ — А ўна йимў каже — та йигi кохáнка сторуiцка: „Якбис у мени ни буў типiрка, то така би булá заплаца, шо, якбис пішоў до цiрквi iї псалтирю читáти, то би с тебе ни стáло ани кiсточки. Али як мивi послу-хаш і тотó зрiбiш, шо я тобi будў казáти, то вiтчитáеш і абiс сi ницiго не льикаў“. — Но дáе йимў она такé корiто, шо сiм рiк пáску пеклi, не булi мiте; дáе йимў скáтерть, шо сiм рiкiў пáска свiтiла сi на нi, — ни булá прáна; — і дáе йимў такў свiчку, шо сiм рiк кiло пáски

була і ніхто ї нічо ни робіў і каже йимў: „Абіс знаў, шо як підеш до цёркви іі псалтірю читати, абіс се с собоў увьіў — тих три річи, бо і як принесўт до цёркви, то там сї ніхтo не лішит, лиш вона ў трўнві, а ти коло неї — псалтірю читати і цёркву замкнўт. Як іі занесўт до цёркви, ти с собоў тотo озмеш; тотў скатерть абіс постеліў по лівім бoці коло трўнви і то коріто абіс поставіў і тутў сьвічку засьвітїў. Як будеш читати псалтірю, буде пўкати деревіщи рас, абіс читаў ще, а як пўкне другій рас, абіс бoрше свою сьвічку сьвітїў і абіс сї сховаў піт то коріто. Вона, як віде с трўнви, буде тибe просїти в разу під мїлий Біг: „Покажі сї мнї, мій мїлий. Кількоє до мєни ходїў і ми сї любїли, типєр ужє мїжи вами розлўка. Я їду до сирoї зямлї, а ти сї лишїйїш на сьвікі. Чўю, шо сї щїро молиш, мнї читайїш“.

Як він зачўїў псалтірю читати, він читайї, читайї, нарас: пук дивішце. Йимў вже сграх — аї читас далї. Чўїї він — другій рас пўкло. Він бoрше псалтірю замoк і на ту скатерть льиг і корітом сї накрїў. Ну як він сї тим корітом накрїў, вона вілазит с трўнви і зачўїла йигo просїти: „Де ти їи?“ — А він нічо, мовчїт, ни обзвїас сї. Но — він слўхайи — вона за ним люшўє по цёркви пoза кoждий вїўтарь таї каже йимў: „Я тибe, пташку мўшу наїтї, бо я цїрис тєби їду сїрў зємлю їсти, бо ти так мнє спорїдїў!“ — Так вона там люшўїи, поперешўкувала ў цёркви кoждий кўтик і ни могла го наїтї. Кугўт запїяў на дванацїту годїну, вона грим до трўнви таї льигла. Таї їк тогдї с того страхў вілазит с під того корїта і далї читайї до двїни ужє. Прихoдїи рано, відмикают цёркву — їи дьик — читас. Зробїла сї двїна, він пішоў до дoму, бо він має лиш нїч. Прихoдїт до дoму, цїлий дєвь маїи ту дўмку, як ту трєту нїч дочїтати тої псалтірі далї? Він бўчок у рўку — далї до свої коханки на сторoні, абї ўна їигo порадїла лїпши шо він має с тим робїти.

Прихoдїт до неї, ўна каже йимў: „А шо, вїтчитайїс ужє ў цёркви?“ — А він каже: „Вїтчитайў“. — Таї ўна каже йимў: „Запрїсїгнї передомнoў, шо їйичу ни oзмеш лиш менє за жїнку собї, то вїтчиташ ше су другу псалтірю в цёркви; а як ни запрїсїгнеш, то ни вїтчиташ“. — Но, він уздрїў сиротїско, шо бїла, боїт сї смєрти — ще молодїї і каже: „Оамў“. — І запрїсїг. Каже вна йимў тогдї: „Абіс тотў скатерть стелїў піт трўнву і тотo коріто там постав і ту сьвічку засьвітї і тим корітом накрїї. Як будеш читати, то абіс не чикаў, абї два разу пўкало деревіще, лиш як пўкне рас, абіс жїво ховаў сї піт тотo корито“.

Но, пішоў він до цэрквы другу ту ніч, зачыў читати псалтырю, а то ужé з вéчiра зачинаé пúкати. А він тогдi запэр псалтырю таi під деревiнци запахú сi, льиг на ту скáтерть, тим корiтом накрiу сi, ту сьвiчку взiу у рúки i тримáйи. Вiхóдит вона з дiривiщци i за ним шукаiйи. Ключе егó: „Мiй мiлий, обiзвi сi, ти вiдиш, що ужé мéже нáми розлúка. Я ужé йду до землi, ще обéе поцiлюiмо сi на кiньцi!“ — Вiн тiхо, моу́чiт, ни обáивáе сi; вона за ним люшúе, облюшувáла цэркву чiсто вiд бáнi до землi пóза кóжду скалúбинку. Тогдi утворiла цэркву, облéклá три рáзи наоколо цэркву, як свiснула раз, — злéклá си вiдьмiу поўна цэрква i кáжут ii: „Чо ти, сéстро, ў нас хоч?“ — Вона кáже iм: „Нiчó ў вас ни хóчу, лиш хóчу, абiсте мóго кавáльрiи найшли тут, бо я маю йгó розiрвáти по кiстцi“. — Вони ii кáжут: „Ми, сéстро, ни звáем, де він е, áли цéi нóчи дитiна сi ўродiла — гiу́чьi-вiдьма, ўно ше ни маé грiхú перворóдного, шо ще мáминоi пiцки ни кúшило, то воно звáе, де він йи“. — Як вона вiйшла, як свiснула на ту дитiну, та дитiна литiт у повітiю так, як гóлуб i кáже: „Маéш грiх неспокутуваний за мéне, шо ти менé клiчеш такóго áнгiльи ще — на суд!“ — Уна кáжи: „Мушу тi клiкати, бо я йду мáрне с сьвiга цiрис свóго кавáльрiи; він минé так спорiдiу, шо я йду до грóбу, а він хóче сi з йiнчóу жéнити i газдувáти, а минi великий жаль, бо я у свóго тáта йиднá оди́нцци, майiток сi лишiу. Вiн минé так звiщiу, шо я маю йти до грóбу, а я маю такú мiць, щóби i смú буу грiб“. — Та дитiна тогдi промóвила зноу: „Як ти мáйиш такú мiць, щóби йимú буу грiб, то мóжеш йимú робiти, áли менé ни кигвi, бо я ще лиш двi годiнi як на сьвiг сi нарóдiла, то я такiй грiх ни мóжу на свóю дúшу собi приймiти. Я звáю, де він йи i де він лежiт, ти йгó ни гóдна знáти, бо він йи запiчьiтаний; áли минi ни вiльно сказáти, шо тóму грáба робiти, бо я ще ў хрест ни ўвeдена. Якби я ў хрест ўвелá сi, я би йгó зáрас роспи́чьiтала. Таi, сéстро, бувай здорóва, бо я собi лечу до свóго дóму, а ти йимú нiц не гóдна зробiти“.

А той гiк як учуу то слóво таi вiтхьилiу собi корiто, дiвiт сi, а то поўна цэрква вiдьмiу, таi та йгó йи сторóнцка. Таi когúт запiяу, тотá грим до дiривiщци, льиглá на вiки вiкóм лежiти. Тотi всi с цэркви забралi сi чiсто, цэрква сi замклá, гiк устау с пiг тóго корiта i читáйи далi псалтырю до дiнни. Розвiднiло сi, приходьи, вiдмiкают цэркву, дiвiш сi: дiнк сидiт, читáе псалтырю. Кáжут тотi рóдичi: „Шо то за бóжа вóльи, шо він живий“. — Но ужé він дочитау, приiшоу сьвiщеник, стау на слúжбу, вiтпáвiу слúжбу Бóжу, вiнесли ii с цэркви, поховáли. Ну приходит він до дóму, идé до ii тáта по волi та по вiз — він ше ни ўзвiу. Тáто вiддáу йимú вiз i волi за пёршу нiч, шо читау ў хáтi. Али

він каже до тоо — гик: „Дякую вам за вашу заплату, мині перша ніч заплачена, але дві ночі, шом читаю у церкві, то ни маю за то плати“. — А він йимю каже: „Іди, іди, а тобі якої тра заплати, якіс узяю воли і віз і доньку до гробус загнаю?“ — Тай як він вже взяю волі з возом, пішою на сторону до тої гірки, засватаю ї і з нею ожению сі і газдуваю, покію йимю Бог присудию віка — блши він ни маю на своїм віку віпátku.

Зап. в липни, 1911, від Івана Луцика із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

ХУ. Знахарі і чарівники.

921. Лиха година.

Це єсть така минута послушна чоловікові. У ту минуту нілзя нічого худого казати ни на скатину, ни на чоловіка потому, шо у її шо скажиш на животного равного роду, те й здії ця йому. Один салдат росказував, шо у тому краю, де він служив, та жила вдова бідна-прибідна; до того вже бідняга страждала, шо нікуди вже й більш казати. У вдови було троє малих дітей. Вона їх гудувала, бідняжка, своїми прилежними трудами. Оце бувало возьме мішок і темної ночі піде у поле колоски арізувати по чужі ниві. Ото бач як назріває повин мішок того колоса, та тоді возьме, положе його сирид хати та потопчи ця по йому, ото бач і вимолотила його. Тоді повіє і змеле. А у неї була своя мельниця рушна: вона нікого ни просила, щоб змолот. Таким маніром наготовляла і на зиму собі харчей. От цей салдат і навідав її, він її жалів і помагав їм: став до її на квартиру і він сам мало їв свою порцію, більшу половину оддавав дітям тим. І у тії вдови ни було нічого підослати ни в голови, ни в боки дітям, так той салдат підстилав їм свою шенель. А хазяйка та було і каже: „На шо ти, дядя, її підстилаїш, вони забалують її. — А він було і каже: Нічого, я вичистю“. — Так вона бувало помагала салдатові чистити його матіріал. Ті діти вдови кой коли доймали й до плачу. Вона їх уже оце було лає-лає, як оце розсерди ця, та більш і нікуди. Пристав до їх і другий салдат та такий нивмовірний та нинавесний на дітей, шо він би їх готов поїсти. Він був здоровий громотіяка: у його була волшебна книга, котра доказувала, коли бувають лихі минути. Один раз вони пішли усі троє на город кашу варити і устряли за ними діти і стали вони мішати її. Вона їх налаяла, щоб ни пририбвали варити: Шоб вас сякі та такі вибрали! Як ви міні наділи, коли я вас їздихаюсь?“ — Той салдат хватив скорій квігу і диви ця у її: Коли воно трохи-трохи ни дійшли ті минути. А він тоді дождав ся

тих минут тай кричить тоді на ту бабу: „Скорій лай дітей, колиж лаїш, щоб покалубились: Я ось бачу такі минути, що слухають людей. Лай їх!“ — А та вдова і каже: „А коли бачиш, так нхай вони тобі повлазять!“ — Коли вони так і вискокли із лоба та й упали на книжку. Слухають, як закричить той салдат: „Ой-ой! Ой-ой!“ — Коли глядь, аж у його очі качаю ця по кпаві. С тим і остав ся той салдат сліпий, і по це времня по миру ходе.

Борисов. волость, Валуї. пов., Воровіж. губ.

922. Котяча кістка.

Треба узять чорну кішку, три зорі варить її опівночі та щоб кожду зору по девять раз закипіло. Тоді як на мотлох розкипить кішка, вибірають, яку треба кістку, тоді ту кістку й посмоче. Тоді вже він зна, що яка твар балака: скотина рже то що, вітер дуче, а трава шелестить або верби шумлять вімою і листя нима, а верби гудуть: він і зна, чого вони гудуть, чи на шквирю, чи як. Якусь траву ще достажть, щоб знать, що балака скотина.

Борисовська вол., Валуї. пов., Воровіж. губ.

923. Чіпки.

Йик йиден другого хоче с світа зігнати, йде до чвиріўника і той чвиріўник робит з гліни фіґуру, але ўперед мусит мати сліду с того чьоловіка, на котрого має бити і то босого чьоловіка. Тай с того сліду робит ту фіґуру чьоловіка або жінки і вітак набиває кілкі з ружного дєрева — кільки гатункіў дєрева є, то с кожного мусит мати по чіпкові. Йик він то скінчиг, ту фіґуру, і прилагодит чіпки і вітак набиває ў фіґуру ў гóлову, у плєчі, у рúки — на всі стóрони бє, як го хоче карати (мучити), а як на смерть, то бє на сєрце з глóгу; і кладє єгó ў кáглу; там сúшит йигó, бúдит, і дóти він мучит си — та осóба — дóкіў то не перетліє. Йик то вже перетліє, так ужє мусит той чьоловік гинути. Але при тім як той чвирівник хоче котрого ратувати, бо він сподіє си, шьо прийдє ше той, на котрого він бє, просити єгó, шобі му видбїў кіўкі, тай вітак він смú відбиває. Одні є такі, шò бют пїт кáглоў, а другі у колєшни. Йик хоче му попускати, то мусит го вибирати с кáгли і відволóжує водóў і кладє собі на свóлок і протівно тогдї відбиває, віткликає. Забиває березóвим полїном.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Шиманського з Ростік, пов. Вижиця.

924. Кілки.

Йи такій, шò хоче другого зігнати з світа тай йидє до звáхарьн тай звáхарь берє кіўкі, бє, такі гий пáтец з йикого нибóдь дєрева, тай

бе ў зéмлю у кóлесо — вігóнит дúшу с тóго. Тай абí тогí кíлькí не ловíла земльí, не лíзли ў зéмлю — то мý ничьó ни ўдíе, а як полíзут ў зéмлю, тай той гíне... Але то грíх неспасéний — зробíти не кíшко.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911, від Філіпа Чолана з Ростік, пов. Вишняця.

925. Чоловік добрий на руку.

Тóго дóбрый вин на рúку — шо раз!.. У нéго варт шос купíти... Я йик купíла у нéго чьóрну кúрку, то вже шéстий рик несé си и бза когутá и ни кльóче, нí ничьó — лиш несé си... А я..

Зап. І. Волошинський в серпни, 1911 р., від Одок. Матіос із Ростік, пов. Вишняця.

926. Гніздо птаха ремеза.

Птах рéмез називáє сí. Отжеж як злóдій найдé собí тогó гнíздá і собí ў долóню пít шкіру запхáє такé стебелце áбо шерстíнку з нéго і потíм він лиш прíйдé до зáмка, озмé за зáмок і втвóрит. По сím я знáю, що едén чоловік у нас на сівóжьитах косíў вёртíп і махíў косóў і косá чíсто рострьíсла. Потíм він зложíў í зноў до кúпи і вона зноў сí ро-зібрáла. Аж потíм дíйшли за то гнíздó — вонó булó у тím вёртепí ў травí.

Зап. в липни, 1910, від Якіма Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

927. Закрутка.

Як пішов я гусей заганять, а сніп лжить на ниві закручений. — Я, кажу, возьму його, може воно дома здась ця, гуси його пойдять. — Приніє до дому, бросив до долу. Оликсівна моя взяла верчик соломи та у піч — хліб пригнітить. Ну, так вона як спалила, так воно як крутнуло, трохи очі ни повилазили: цілий місяць очі наче свердлом крутило всім. Так отака вона бува накрутка.

Борисовська волость, Валуй. пов., Вороніж. губ.

928. Закрутка стріляє в печі.

Як у сусіда Ігната була свальба, на другий день вони молоду повизли в Оликсандрівку отдавати. Та зачали підмитать, а під столом верчик с соломи ж житної, та так круто скручино, шо й краю ни найдш: там уже круто-круто скручено, як вірвовку. Вони хотіли його розкрутить тай ни розкрутили, та взяли так цілим і кинули у вогонь. Так воно так стрільнуло, як з ружа. Після того велика вже дівка, годів шіснацяти, захворала та й умерла.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

929. Отець Митрофан.

Це в оцяця Митрофана було. Ранком ходив у сарай, ни було нічого, а то закручино. Закрутило так, шо всю Тишавку збірало, ворожку призивали: так поиняли на стару Львовичку. Так тут був шведь Михайлівський, ворожій, мабуть у його шось було у носі: з духом був, шо пройшов і огнь і води. Так той шведь одкрутив і біля річки спалив. — Так він сам кликав шевця, отиць Митрофан, чи попада? — Ні, сам: попада там така була, шо вес день і слова ни допитаїсь ся.

Борисовська волость, Валуй. пов., Вороніж. губ.

930. Зіле, що отвирає замки.

Кажут, шо йи такé зелó, шо як сї ним пітрé, то сї ўтвóрит кóждий зámок. Лиш озмé у рúки тай сї відóмкне, áле то йи такі мúдрі ў гóрах.

Зап. в липни, 1910, від Петра Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

931. Зіле до отвираня замків.

То зїльи сї трафéе у сїні, як сї кóсит; а егó тра, абї хотїў пізнати, кинути на воду. Сїпо будé плїсти з водóў, а вонó будé плїсти прóтіў водї. І траба, абї йигó запустїў ў мїзїлий пáлец. Де пáлцем прикладé до котрóго зámка і сам сї ўтвóрит.

Зап. в жовтни, 1910, від Андрія Марунчика із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

932. Скований жовнір зникає з вязниці.

Й чуў за йидного жоўньира. І так він зістаў засуджений на двáдцять лїт за якус провїну і так він замкнений буў ў кайданах укóваний — в желїзю значїт. Наколі йигó запровадили і замкнóли і зіставили йигó так тáмка. Отож по якімос часї прийшла слўжба, відомкнóла ту вїзницю і йигó ўже не булó. Так подїбно гїйби сї ў мúху перемїнїў, áбо ў дух який.

Зап. в липни, 1910, від Івана Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

933. Свїчка з людського товщу.

Як чоловік умрé, абї злóдїй пішоў, егó добуў і с тогó сáла абї зробїў свїчку і жебі прийшоў до газдї, же має грóші і той газдá жебі і сидїў, то би не устаў і злóдїй мóже прийти і забрати грóші і той смў чоловік нїчó не скáже.

Зап. в падолястї, 1910, від Вас. Тимрика з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

934. Свічка з панського трупа.

Похували нашого пана ў склепі й замурували. Похували так, йак ўчера, а хтос розбиў склеп так, йак заўтра. Розбиў, забраў зигарок, перстені с пальціў, поопрізуваў с трупа сало тай пішоў. С того сала робльи злодійї сьвічку, а йак кого хотьи опкрати, опходьи запаленоў сьвічкоў три рази хату, то газда й усї заснут йак ўмирлі. Тоди може злодій стьігати ўсьо с спльичих, а вони не ўчуїут.

Зап. від Миколи Пашника в Кулачківцях, Коломийського пов., 1906 р., Осип Яворський.

935. Що шкодить на молоко.

Жінкі собі тотó мїсльи, шо тим молókó уминчїйї сї, як сї мїшьїйї з молókóm друкóї корóви, áбо як сї слабóму даé, áбо як сї даé за гра-ницю, значїт поза своé селó. І так сáмо сир.

Зап. в падолистї, 1910, від Л. Шеремета із Далешева, пов. Городенка, Ів. Во-лошинський.

936. Молоко пече.

Тут приходит один Гуцул, шьо знаé до короў і він минї казаў, шьо ек хто корову зопсуе, то мусю брати у суботу, до схід сонці распечи підкову найдену і серп і доїти на то корову; доїти на то корову на порозї. І та, каже, шо ту корову зопсувала, та, каже, приїде і буде сї просити, бо то ї пиче у серце.

Зап. від Калини Івасюк у Карлові, Снятин. пов. 1911 р. А. Онищук.

937. Корова з першим телетем.

Котра́ корóва маé пїрши тильї, то рубáют колóкїчку і даю́т до цёркви, там ксьондз прáвїт слўжбу бóжу і посьвітїт сї і платїт сї (áле то не траба писати) і тогдї утинáе сї рóги і запускаїи сї ту колóкїчку ў рїг так, шобї вона нїкóли не вїпала — значїт. Ожи як вона́ маїи пёрши тильї, то від неї молókó жáдна відьма ни гóдна відобрáти, хїба́ би ї вїробила, жиби́ вона́ згїнула — молókó на жáден сьвіт ни гóдна відобрáти.

Зап. в маю, 1911 р., від Ц. Дичука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Во-лошинський.

938. Чудо Козми і Дамяна.

Є такé сьвітó Кóзми і Дамїяна, взьїти, закопати снїп кукуру-дзьїнки на зїму, а на вéснї добўти, тай кўжду шулумїнку продёрти: цїт кóждоў шоломїнкоў капўстїна росáда зрóbит сї. Ту росáду посїяти, то лїпша капўста с тої росáди, як с капўстїної.

Зап. в серпни, 1910 р., від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

939. Смалець із гадини.

Казали Рипу́жинцкі, що скóро хто ўбиў гáдину, то несли до Бур-жінцко́го, а він браў, вішьлў, тай з не́й смалець топіў, тай скóро абі́ укусила худобіну і він тим смáлцем пома́стит і ста́хне.

Зап. в липни, 1910, від Якіма Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

940. Вуж до бжіл і до корови.

Вуж так йи до бжіл áбо до корóви, то абі́ хто ўбиў, то пропа́де па́сіка, áбо корóва. За сем чуў, що вуж урóдит сї пі́сли тельїти, óжеж потім він собі найде таке́ місце, що він собі лыга́е там і спит. Наколі́ хóче їсти, óтжеж так іде́ до корóви, як тельї. Обвенé сї кóло ногі і сце́ так. В ра́зі, я́кби го хто ўбиў та́кий, же не зна́е, то угі́не і корóва.

Зап. в липни, 1911, від Якіма Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

941. Як вуж хотів ссати корову.

Я пас кóло Ё́уга товáр, у лу́зі. Дівю́ сї, а то сї таке́ сўне як ко-но́вка за гру́бе — та́кий вуж — та́й хóче сца́ти корóву. Корóва, як то заві́трила, та в ві́брикі, а за нев усї зачы́ли тика́ти. Лédвим товáр аж у Рóмановім лу́зі полові́в. Й б́увим бив то́то, бо в мене́ в рука́х бу́ла лїско́ва па́личка, áле лю́ди скричы́ли: „Ни за́чпай то́то!“ — Та́й я сї бо́яв.

Зап. в сїчни, 1909, від Василя Романюка Яковового, в Іванівцях, пов. Коломия Михайло Романюк.

942. Гадя в хаті.

Йидна га́здинья мовила, жи зна́е від мо́лока шось. Так в не́й бу́ло га́дья. Я ви́йшла на порі́г, а там тілько́ га́дья. Йидна ви́лізла аж на під. Раз і́смо виноси́ли це́бер до сїний, а га́дья влі́зло під це́бер. Вона, та га́здинья, са́ма їх тримала. Нихто́ їх не би́ў.

Зап. у Бандрові, Лїського пов. від Г. Бідняк М. Капій.

943. Юшка з вареної гадини уздоровлює сліпого.

Раз йидна́ жінка оживі́ла сїна. Приві́ў той снн неві́стку до ха́ти сво́ї ма́ми, áле то́го сїна та́то то бу́ў сліпий на óчи. Але де старá піде́ з до́му, а неві́стка шос со́бі зла́годит лї́шого, та́й зві́ст, а що не зві́ст, то схова́е на пото́му, та́й як до́бре зві́ст, та́й лиш во́ду попива́е. Але вона́ ўсе́ пїи во́ду, та́й ка́же: „Гий бідá — пїи сї вода́“. — Але раз вона́ упекла́ шкваркі́ў, та́й покля́ла на по́лицу, а старий, як зачы́ў шї-бати́ сї, та́й найшо́ў, та́й зві́ў ти шкварки́. Та́й тогди́ ка́же: „Ей, не-ві́стко, дай води́, бо й я зві́ў пїў біді́“. — Але то́та тогди́ да́ла води́, дівит сї до шкваркі́ў, а шкваркі́ў нема. „А Бог би тебе́ побій́, ти ста-“

рий сліпаку, ўжэе найшоў шкварки, ўжэе стаскаў?" — „Ўзьіла вона, „чекай“, каже, „йму я гадину, спечу тай покладу на полицу, тай“, — каже, — старій намацайи, звіст, тай умрэ, тай ўже бiльше не бiде мині робіў шкоди“. — Але старій як зімліў, як мацаў за полицу рукоў за мiскоў, тай як торкнўў, тай перевернўў си на очи ту юшку з гадини з мiски. Тай як му юшка хлiпнула на очи, тай він увидіў чiсто свiт так, як мае бiти, бо то так Бог даў. Уздріў йиго прикрiсть, шо він так сi мучит, шо йимў хто даст, то він так iст, бо не вiдит шо i бiў би i ту гадину звiў, якби му Бог буў не ўтворiў очи. Так нараз як би буў ту гадину звiў, бiў би потрiскаў на кавалки.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

944. Ліки на очи.

Мої Палани зробиў сн прищик коло носа i зачыла дерти i так шло, аж i вочи заступило. I возилам i по бабах аж за Чернилицу, али ни помогло. Поiхалам до Язліўцьи до знахарьi, тай даў якус воду, шоби вобливати вочи, али но на грошi помогло. Повезлам i за Днiстер до якоiс баби. Та вазыла хухати i в вочи пљути i каже: Вже будеш вiдiти. То i далам штири шустки. Возилам i до Зарваницi, до Камiнки, али не помогло.

Зап. у Костiльвигах, Буцацького пов., від Ганни Провальнюк М. Капiй.

945. Помiч на очи.

Мене раз болiли такi так очи. Але пішоў я у Ясiне; кажут: Ко-бiсти, газдо, пішли до того чоловiка, він знае до усекоi боли и він вас вiздоровит на очи. — Якурат я пішоў, допитаў сi уже до того чоловiка — и він менi побаяў, а далi каже: Звариш, чоловiчку, яйце и то яйце розкроiш на двое и тот жоўток вiбереш, а бiлок меш класти, одну половину на одно око, а другу половину на друге око, а так тепле при-вити би платком на цалу ніч.

И, вiдити, я то як зробиў и минi сi та кроў розвiйшла и я очи маю здоровi.

Зап. від Дмитра Кiвдратюка в Зеленици, Надвiрнянського пов. А. Онищук.

946. Чоловiк із поганими очима.

Як мама плекае дитiну, а витак перервe, а витак зпоў дае спати, то вонo e витак найпоганiще на очи; як вiросте — мoже дуже лeхко збавити ци чоловiка, ци маржiну, дуже пiлно мoже наврoчити. Тому як вже раз від цiцки вiдобрe мама дитiну, то не сьмiе давати емy другий раз спати.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Ів. Томнюка з Ростiк, пов. Вишниця.

947. Не добрий на перехід.

„Є такий чоловік, що ни добрий на перехід — май білше из чельвиди сі трафеї — то як перейде хрискинина, то чоловік мусят але погостити, аби куди сі справиў. Я раз ишоў та лі така перейшла, шом знаў уже за ню, шо така, том упаў из берви у воду. Такий у нас називає сі бешчисний. Та як сі трафит, шо перейде такий, то поміж люди знати котрий, один другого сокотит, то би три рази ногоў назад себи (ніби за ним) шпортути; тогда уже не ме шкодати“.

Зап. від Андрія Перожука в Зеленици, Надвірн. пов., 1908 р. А. Онищук.

948. Гитмазіт.

У нашого віта згинула клячка і він мині сі сам признаў, шо вона згинула з очій — з завидуваня.. Такі люди йи, шо мают такі очі, шо хоть і не рад — такий майи гитмазіт — такі очі погані.

Зап. в цвітнї, 1911 р., від Н. Блошки із Колінок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

949. Вроки.

Як хто кому чоґо позавидує, то емў то пошкодит: люб го будє голова болїти, люб му стане дес у ноги. І на то баба знає промьбу до того. „То йи ўроки“ — такі очі“, — каже, „має“. Не у кождого такі очі. Йи такі, шо хотьби і не рад, але як сі подївит, то зараз увїйне і на то скидає вогню“: палїт терне, говорит отчинаш і кидає у воду. І тотї вуглики надут на дно у мїску. Як вуглики ўпадут, то йимў с того позавидуванїи бракує, а як не падут, то ніц не бракує.

Зап. в липни, 1910, від Яким Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

850. Наврочений косар.

Я самїй раз маў ўроки. Вїшоўем косїти і чоловік надїхаў і каже: Борше, борше, бос сі лишїў. — І потїм до полудньи косїў, але ўже дўже гірко і зараз ми зачїли ноги вїйнути й рўки, а по полудни том ўже не косїў ніц. І таїм буў ослаб, шом навіть на коньи не мїг вїлїсти сам. Вісадили мнї на коньї, там заїхаў до дому. Тогда ще Васїль нежонатїй буў, тосмо оба косїли. Вітак скїнули минї вогню і по тїм було лєкше. Падали вуглики. А на другїй день зновїм пішеў косїти.

Зап. в липни, 1910, від Яким Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

951. Лік на вроки.

Як заслабне пїяк або хто будь, то приписуют то вробкам. Тогда идут до знахорки, такої баби, і вона собі берє тернїи (сливочки), роз-

лѳже с того вогонь, абї сї напалили вуглики і насипає до мїски водї і берє тогдї дєвїть тих вугликїх жарєних, кидає до мїски, абї сї гасїли. Потѳму берє чиснѳк, зубѳк чисникїх, у зїби, пожньникає і кидає также до мїски. Потѳму берє нїж такїй дѳугїй кухєнний і переєрстїт мїжку, рѳбит хрєст, і потѳму идє до стїнї і наўхрєст на кѳждї стїнї у хатї рѳбит хрєст і ушкрєпчє до мїски (стїнї). Тогдї йдє до нєго, дає йимїху напїти сї. „Наж“ — каже, — „сїнку, тобї зараз будє лєкше“ — і умїти сї йимїху. Потѳму ту водїху вїливає у бїгунї хатнїх дєверїй і так закїнчє. Як вуглики сплинїт на верх, то припїсуют, що лєкше, що бѳрше вїйдє, а як пїрнають, то каже, що небєспєчно.

Зап. в жѳвтнї, 1910, вїд Теодозїя Блѳшки з Колїнок, пов. Городєнка Ів. Волошинський.

952. Знахар виратовує дївку.

Заслѳбла дїўка на прѳлї стрѳшне так, що такї смєрть і грозїла. Як заслѳбла, вїйшли сї сусїди і ратувати. Хто шо мїркуваў, так рѳдїху, алє жаднѳї рѳди не бїло. Прихѳдит пан гїдїч с цѳлоў аптїкоў лїкарскоў — і аптїка нїчѳ не помагѳє, такї дїўка вїд смєрти не вертѳє сї. Аж рѳда ў рѳду, жїнкї на то настїгували, закликати того знахарьи, котрїй вогнїю скидаїи. Накѳлї той знахар приїшоў, спалиў патчѳк на вуглички і молїтву зговорїху — зробїху з Бѳгом... Тепєр скидаў вуглички у водїху, зробїху хрєст на кї водї, вїйшоў на двїр і подаў крїз вїкнѳ з надвїрку. Накѳлї тоў волоў дїткнїли сї дїўки, дїўка стѳла здѳрѳва і прїтѳмнїстє дїєстѳла — спамїнѳтѳла сї.

Зап. в цвїтнї, 1911 р., вїд Н. Блѳшки з Колїнок, пов. Городєнка, Ів. Волошинський.

953. Десять лїт хора.

Одєн парубѳк залюбїх сї з гїўкоў, алє не ожєнїх сї з нєў, бо она мала малѳ грунту. То було у Устїю. Алє вїн пїслаў старѳсти у другє силѳ тай по часї одружїх сї з другоў гїўкоў.

За пару рїк тога гїўка, шо вїн сї з нєў кохаў, пїшла у гѳри і там у знахарїху такє виробїла на єго жїнку, шо она дєсїт рокїх лїжелѳ хора і нї мала доброго розуму. Алє єї гєдѳ єк зачєху ходити по ворошках, по бабах, зайшоў до однѳї до Чирнїўцїх, а она кїнула картами і каже: На сє лїку нєма, бо сє є вїроблєно вїд найстаршого чѳрта; алє я буду робити, шо зможу, а єк сє не поможе, то мусит умїрати. Тай вїтак помогло, шо она там робїла, бо та жїнка прихѳдит поволи до свого здѳроўлѳ і до свого розуму.

Зап. вїд Михайла Рѳшки в Карѳвї, Снѳтинського пов., 1911 р. А. Оницук.

954. Помїї зї святого вєчєра.

Такїй звичѳїй йи, що накѳлї нѳчїннї сї обмїє на Сьєїт-Вєчїр, то ти помїї зливѳє сї ў флїшкї. Так сї бїло трѳфїло, шо я в шутковїх

суботу збираю сі йти ў поле сіяти, а нараз мине зачинає шос трьисті і студити, рўки й нўги мині вийнут і я падў до землі. Оже я тогдї собі так подўмаў: „Я не слўжу, я сі положу на постїль — буде мині лѣкше“. Як я сі положїў на постїль, так у мині зачїло дух зашпрати і я гїну. Але ў той раз бўли мама жонўчі ў мене, а я кажу: „Заклічте мині жїнку, бо я гїну“. — Жїнка ухўдит до хати таї менѣ пїзнала, що я гїну. Зачїнают тогдї скликати сусїдїў, брата Тодўсія, щобї мині хтос вогнїю скїнуў, але я не мўжу промўвити, бо такї вїжу і так собі гадаю: „Ви не гўдни сі вернўти“, бо ту буў ше Дмїтер Смок в Далишеві, — „абї мене живўго застїли“. — А при тїм приходїт сусїда і вїсїт тих помїй, що зливали на Сьвїтїй Вѣчїр і тїми помїями мене хлўснула по грўдех — посмарувала. Як минѣ тїми помїями хлўснула, то минї сї так здавало, я́кби на минї скала стояла таї сї ссўнула.. Оже я тогдї зараз заснўў, та́ким заснўў, як по кўпели. Як я заснўў таї тогдї минї здаѣ сї, що йї люди таї я сі пїднимаю, цїлюю тотў сусїду ў рўку таї кажу: „Вже маю трицїть рїк таї аж тепѣр повїривїм, же ратўваний два рўзи умпрѣе.

Зап. в цвітнї, 1911 р., від Н. Блошка з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

955. Сорочка у баїльника.

Из тим Крамарекѣм ни знати, шо сї зробило. Учѣра прийшоў — так сонїно прїгрївало — а вїн озми таї леж на дашок, на оборїг; так дашок буў спущений гет до зимлі и вїн собі лег. Але разом покотїт сї на землю таї туди уже ни киваѣ сї — и голос му зачерло, шо анї слова з него ни чути...

Ходили онди у Черник баяти, али ни мож ше знати, шо с того буди.

Нинї вїходили сюди Порогїўци (до него вїходили, шо даваў дес туди корову на зимїлю) та приказували, шо у них такї сї таке трафїло, так само завїмїло було зекї, та ходили аж у Слиўки до одного баїльника и помогло.

Приказуют, шо нести би з него сорочку, то той баїльник гет посїче ту сорочку. Кажут, шо пїдут.

Зап. від Дмїтра Кїндратюка в Зеленици, Надвїрн. пов., 1908 р. А. Овицук.

956. Горня на черевї.

Димнїн буў слабїй і привели бабу до него. І зачїла го мацати і напхала ф таке мале горнїи клўчи і трошки води виспала; аби добре сьї погрїло, пїдпалакла клўчи. І тарах до живота і тримала, аж доки само не вїдлетїло.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., від Ф. Провальнюка М. Капїй.

957. Як лічити ячмінь.

Коли нападе над оком ячмінець, так його треба лічити: Ячмінь, ячмінь, на тобі кукуш, що хочиш, те собі й купиш. Купи собі топорок, рубає тебе в попирьок. Коли причитують ці слова, то треба показувати на ячмінець дулю, разів з два так зробить і він скоро пропаде.

Зап. від Лизавети Болдирихи г. Кулянськ, Харківської губ. П. Тарасевський.

958. Лік проти бранки.

Пішою Мітро до ворощки, як го мали синтирувати, а ворощка кажи: Ёк ни хочь у воську служити, то іди у самі піўночи і на цвинтари воями з девятьох гробіу глини. Як прийдеш с перед комісії, то абись кинуў їм коло ніг, то їх обмертвиш, каже, що тебе не відберут.

Но, він си зібраў, узеў макогін, аби єї маў чим боронити тай приходит на цвинтар та бере з девять гробіу глини. Але разом єму дуже гіря (волос) устала тай зачеў кікати. Він чує, а то за ним шос шумит, він си дивит, а то тьма-тьменна гітій за ним біжит. Але він якос укік, у жменю стулвў тої землі і укік.

Потому він то робиў, але ни помогло.

Зап. від Калини Івасюк у Карлові, 1911 р. А. Овищук.

959. Лік на данє.

Казаў йидєн чоловік, шо го шос нудило і він ни знаў, шо йимў йи — усє му єї шос у горло пхало. А вітак дорядили йигó люди, жиби пвў дўже горіўку. Як зачыў горіўку піти, тай строїў то, шо у нїм бўло. Вітак ше зачыў піти озинову гарбату с сїмним молоком, тай як го знудило, тай го віригаў. То буў такий загрубшї, як кукурудзїний шўлок, — тай потїм зараз стало лєкше. Тож він то дістаў, шо йимў хтос даў шос зїсти такого і заплóдило єї ў нїм такє.

Зап. в серпни, 1911, від Н. Мокрицького з Далєшева, пов. Городенка Ів. Волошинський.

960. Рада на любов.

Як хоче дїўка віддати єї, тай іде ї мама до Гупайлихи до Підвербец, тай бере кўрку, а вона ворожит: „Берї“, — каже, — „води з двох нóриў, або де єї сходьї двї млинїўки до кўпи, тай най єї дїўка мийи, а тоту воду висипати там, де парущї гуляють, де чєлїдь гуляє на то місце“.

Зап. в вересни, 1910, від С. Барановської з Підвербец, пов. Городенка, І. Волошинський.

961. Грабельки до жінок, худоби, коний.

Йидєн чоловік буў ўдовєц, але він шо, хлоп здорóвий, йигó кортїт, коби якус си бабу найшоў; але так він радит єї, шоби то робїти, жиби

ни маў свої і жиби дістаў за дурно. Але йимў йидні люди кажут: „Йимі собі лилика, купи собі новий горнец і поверті ґирочки і віднесі йигó ў опіўночи ў ліс і поміні, на що маєш мати; як до жінок, то поміні, лиш на йидно, бо на двоє ни бúde і тікай вігги, кільки вігко, як закопаш, бо як мураўлі добудут сі до лилика, як він зачне кричїти, так у ті хвили оглухнеш і осліцнеш, як учуєш йигó крик. А ў девїть день підеш, тай óзмеш, там сі лишит грабелькі і вилочкі з него, — з лилика. І як схóчеш яку молодїцу т собі привернути, лиш з да́леку с піт сардака показати, абї ніхто не видїў, тай вона прийде т тобі, а як ўже і не схоч, так лиш óзмеш вилочкі ў рúки, тай лиш до неї рукоў покажеш, тай вона віт тебе підє. — Так само купец, як має ті вилочкі і грабелькі, як пішоў у місто, як кúпці опступили якус худóбу, так він узвїў ті вилочкі у рúки, так ўсі купці повідлітали, ўже вони не хотїй тої худóби. А тїми грабельками як причесаў т собі худóбу, то ўже ніхто і не кúпит, хóтьби там бúdo і сто купцїў. І нараз приступає він до тої худóби і купує як найтанче. І тогдї озме грабелькі у рúки і тоў рукоў лиш кивуў т собі на купцї, так вони ў него мусьи купити і дóрого заплатити, бо ўже так їх ваг кїгне до него. Тож то не мож помініти грабелькі і вилочкі до ўсєго, лиш до йидної рїчи. Якже помініў до волїў, то ўже до кóний нї“.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волинський.

962. Як розлучити молодят.

Як би взяў барвінку з її (молодої) вінка, або його і як би листок перервав на піў і поставиў іден кусник на однім боці води, а другий на другім, то би сьа розїшли як та вода.

Зап. в Бандрові, Ліського пов., М. Капій.

963. Як попсувати жите молодятм ?

Нїби люди, котрі задрїсники, завзетї едні на других, такі робет чари: Бирє там, де тичне є писєча, набери тої зимлі, де пси бігают і пошлу і перцю і соли. ¶То разом змішє, возьме, в горнец сєпли, як їдут до сьлюбу люди з молодов і тої горнец кине на протїв людий, на протїв молодой, абн се тїї молодї кусали, як тїї пси, а сіль то абн єдно другому вочи висолювало, а периц, то жиби так гїрко було.

Зап. від мамн в Будванові, Терезьельського пов., 1903, О. Деревянка.

964. Вмовлена слабїсть.

Так сі трафит, що здїбайнн сі чоловік с чоловіком, тай кає: „Ти слабїй“. — Так абї дєсїть чоловікїў йимў сказаало, що він слабїй, тай

буде такі слабій. А аби сказа́ло десе́ть, шо він мо́цний, так за́раз ста́не мо́цний.

Зап. в серпни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

965. Коли хорий буде жити.

Мої дьиді казали, шо як були слабї, а то їм сї показувало такє зубате, кланцате... Тош так: якже кому сї показуйи, тош той ше буде троха і жити.

Зап. в серпни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

966. Як попаді зуби висипали ся.

А то у одні слободі був яритник такий, шо схоче, те й бере у людей, і ніхто ни може йому нічого сказать потому, шо все ровно тоді пропав на віки. От він унадив ся до попа: прийде, того возьме й того, і так, шо вже й надоїв йому. От він раз прийшов до попа і просе дощок хороших — такі, шо голяця на двері. От піп подумав-подумав і насмілив ся вже оддать йому ті дошки, а попадя угляділа, шо він такє добро дурно оддав, та і ну його псякувать. А він нічого ни сказав, пішов. От піп після того попадю чуть ни бив за те, шо росердила яритника: „Шо ти наделала, стара корга? Тепер нам пропадать одь його!“ — А попадя одно ублажа його, шо нічого ни буде їм: надїця, шо і сама кой шо зна. От тїж ночі попадя вийшла на двір, а воно як загуде вихор страшенний чириз двір та пиримчав ся він чириз хлів той, шо були вівці, так він і хлів розорвав і вівці усї покрутились. Було їх двадцять пять штук і усї пропали, даже і смухи ни згодились, нїльзя було обдирать; поприставали до м'яса і усї посивїли, як чавун. С тим ті вівці ни принесли їм нїякої пользи, наделав їм убытку рублів на сотнягу, а попаді ни тронув, нічого її ни поделав потому, шо і у неї було у носі. Так він таки її, хоть ни скоро, а таки спомнив. На вилигднїв годів чириз двá зойшлись вони у утринї із ним христосаця, так він як дунув її у рот, так зуби після того і повисипались усї передні. Це діло було отам аж за Воронїжом, де саме багато Москалів, тому уже годів двадцять.

Борисовська волость, Валуй. пов., Воронїж. губ.

967. Три роки в постелі.

А то був один случай у Обоянї, Курської губерні. Один Москаль він чинбарював там по городу. От він у п'яному виді тай вилаяв яритницю, так вона йому поделала, шо він три годи й с постелі ни вставав і увесь почорнів, як свята зимля. Так щастя його, шо у його була жінка ще похлеще тїй яритниці: так вона одходила сяк-так. С тим вони і втикли у воронїзьську губерню і тут вони стояли на квартирі в особе по-

строєві хаті, заїмались чибарством. Так вона, таж яритниця, літала по ночам аж сюди та все лякала їх, то у стіну кирпичя гупала, то по хаті як хто конем біга, а вийдуть на двір, кругом хати обойдуть — нима нікого. Так воно їх годів три лякало, поки вона аж умерла. А вона бач на їх була сврдита. Так вони тоді як почувли, шо вона умерла, так тоді пирійшли упять у свій край. Яритниць і яритників сердить нільзя, як нічого у носі нима.

Борисовська вол., Вадуї. пов., Вороніж. губ.

968. Земля з гробів.

В одної жінки була дитина слаба. І вона докторувала, шо там могла, шо там баби наплели. То з лотоків воду в чоботі нести і вона в тім купала — нічо ни помагало. То в ліщині купала — шо могла. Шо йно баби сказали, то вона робила. Вийшла собі пирид вечиром на місто, питає ся: А шо там, кумо, лекши ваші дитині?

Та де, чуєти — ще гірши!

А шо робити?

Вже хто шо скажи, то роблю ницька!

Знаєти ви шо? — ще єдно робіт: ще з девєтьох гробів зямлі набрати і скупати тую дитину, тоди якось вам вже покажи: Або буде жило, або вире!

Запросила собі єдного чоловіка, щоби се сама ни бояла йти на цвинтар, і пішли обоє в ночи і зачила тота жінка брати зямлю с першого гроба, тей каже: рас; прийшла до другого — так рахує аж до восьмого, як зачіпила диветий гріб, як сказала девіть, як се вітир вірвав, як щось в гробі застогнало, то мале їм голови ни позривало. То вони ни знали, куда втікати. Вже ни знали, куди йти. Темрява се зробила. І якось вони вийшли с цвинтару, прийшли до дому і зачили оповідати, як їм на цвинтару було.

Як скупали тую дитину в ті зямли, як впала зямле на тую дитину! Зара впала зямле або муравице, цалком чорна стала дитина і рано вмерло. Так бабські ліки викорували дитину. Ще би було жило, коби були ни брали зямлі з гробів. Тото дужи шкідливо.

То так було, я забув то сказати: вони се пириспали і прийшли на цвинтар і гадали, шо то вже досьвіта, а то було пирид вопівночив.

Зап. від Яндруха Стеція в Будзанові, Теревельського пов., 1903. О. Дервянка.

969. Віра уздоровлює.

Була слаба йідному господарови жінка, все слаба тей слаба. Тей кажи: Пішов би ти де до якої порошки, такої знахарки, або ворожбита, можи би шо дав, можи бим подужала. Кажи, там в Микулиньцях є така

ворошка, кажи, люди йдуть, то вона дещо помагає. — Він кажи: Як скоро вже як би знати, що поможи, то бим вже пішов.

Али ни мав гроший багато, но єрок грейцарів. Пішов до Микулиниц тей здібав сі з другим товаришом, зайшли до шиньку тей він ті гроші пропив там. Вже ввійшов зо шиньку, тей став тей журит сі, шо вже ни має ш чим йти до ворошки. Подумав, подумав, али він мав фляшчину порожну за пазухом на ліки, бире тай йде до дому, з голірuch ни піди до ворошки. Мав йти чириз риштік, там тикла вода і росли верби; тей він йде чириз тую воду, чириз риштік тей витягнув фляшчину, набрав води, кинув шось три листки тей пішов до дому. Приходить до дому тей вона питає, жінка: А шож там, кажи, ходив-ісь до тої ворошки? — Він кажи: Та ходив-ім. — А шож вона там, кажи, казала? — Той витягає фляшчину зза пазухи, чи там є кишені: А во, кажи, дала якоїсь води, шось, кажи, кидала до неї, якесь лисьця, чи шось, та на пий. — Та жінка взяла, напила сі тої води вечир, рано знов напила сі, тей кажи: Вже ми, чуєш, багато лекши від того ліку. Добри люди повідають, шо вона помагає. — Пий, пий, як помагає, то я ще піду, вона казала, шо за ті гроші ше дасьць. — Али вона зак тую йдну випила тей подужала, адорова була.

Зап. у Білоскірці, Тернопільського пов. від Федька Рймара П. Стадник.

970. Хлопці в склянці.

Я був на стависку, а там була стирта. Нас було три і скакалисьмо з тої стирти на землю. Ну, тай такісьмо скакали. Я прийшов до дому і на другий день мене зачала дуже нога боліти і то не боліла, но свербіла, ніби поза шкіру мурашки лазили. На другий день болит, на третій день болит, ліпше тай ліпше, аж вже за тиждень я вже ни годни стати. Якім йшов до третої хати в сусідстві по сестру, то на палици ледвом зайшов. Посходили сі баби тай радят, аби до баби везти. Там була така баба на Мантяві. Кажут: Вона відмовит, то ни буди боліла. — Тей поїхалисьмо на Мантяву, заїхали під хату тую; така хата старенька була, поділила, з джорами. Взяли мене швагір на руки, занесли; а як несли, том гвавт кричав, так мене боліло. Принесли мене до хати, посадили на лавку. Та взяла, прийшла, скинула з мене штани, взяла якийсь ніж і зачала притюлювати до литки то звітєс, то звітєс, а я єї бою! Все як зимний ніж притулєт до литки, то ще гірши болит. Гину, так болит. Вона зацьбила шось балакати, троха шиптала, троха голосно, можи з годину: Ни боли ж то, ни круши ж то чирвоної крови, білої кости, то на ліси, то на дебри. Потім взяла яйце і качає мині по нозі, а потім взяла — трас! Збила тоє яйце в склянку: Диви сі, кажи, в ту склянку — а вона жовток затримала, а білок пустила в воду. — Я сі дивлю, а там попірек склянки

такі пасмуги, такі якурат як вітир — я стою на переді, найбільший-ем. А в ті шклянці був-ім я і ті хлопці, жи во мною сі бавили. Я стою з ними. Кажі: То вітир тобі подув на ногу і тебе так болит. Казала: Йди на віз і їдь до дому. — І я встав, пішов на віз і поїхав до дому і вже мине ни боліла нога.

Зап. у Півзанні Гнилій, Скалатського пов., від Матвія Голояда П. Стадник.

971. Невгадлива ворожка.

Слаба була в мени дитина, ломало ї ногу, через кілька час. І мене дорадили люди, щоби везти до баби, такої знахарки. І ми поїхали до того села, до Луки. Які-сьмо приїхали тай дуже мені сумно було, дужи сі мене ляк взяв, так нібим до пекла приїхала. Але того дня не засталам єї в дома. Вернулам вечир до Багорова і хтілам їхати до дому, але швагер зачав збороняти, жиби заначувати і ще на другий день їхати там. На другий день приїхалам там — я першого дня не була в хаті, но на подвір'ю — прийшлам до хати, дивлю сі, а там навкола на сьцінах тільки образів! Думаю си: Можи вона з Богом робит, коли тільки образів в хаті. А народу такого! Повни подвір'я, ніби де на ярмарку. За то довго треба було чекати черги, жи так було багато людей. Тей як вже прийшла на мени черга тей я прийшла до хати. Та знахарка була дужи вбрана і коралі великі мала і тенб'я. Тей як я її зачала просити за дитину, тай вона мині кажи, жи дитина подужає, жи і буде лекши; вона ми дасьць зїля. „Вона вам ще подужає, ще замуж піде, господиня з неї буде“. — Та, кажу, дай Божи, щоби так було. — Дала зїля, казала варити і прикладати до тої ноги, то казала викине гулю і потому витиче і буде дитина здорова. Потім я вже хтіла відїхати, але швагир кажи: Ще скажіт ви, братово, за себи, що вас голова болит. Тей я зачала і казати за себи. Кажу: Мене ще голова болит. Можи бисьте мині що помогли, щоби мине голова ни боліла. — Вона мині дала столец, казала сісти і скинула з мени все з голови і посадила мене простоволосу. А я сіла ні жива, ні мирла. Ни тямлю ніц вже, де я. То їдно, що я сиджу, бою сі грїху, що я в чарівниці, а други стидно, що тільки людей видит, що я сиджу роціпчина на стільци. А вона мене як вже роціпчила, а сама иолетїла на двір. І довгий час, що вона ни була. І виртає до хати і зачинає мині ворожити насамперед. Я зачинаю сі сварити з нею. Я, кажу, ворошки ни потрибую, я їхала щоби, помощи дитині, ни ворожити. Тей я кажу до неї: Я ни потрибую ворошки, бо я в їдного Бога вірую. А вона не, гайда, таки далі ворожит. Каже: Я знаю, ви мали спір з вашим сусїдом за курку, з вашим кривим. — А ми таки мали з нибощиком Лучком за курку сварку. А швагир знав тай бире, потакує. А парешці бире, мині відмовляє: То на ліси, то на гори, заклинає то так, то сак там, я —

мислите — слухала, коли я єї бояла. Ледвим с хати вийшла, таким єї бояла, так мині єї ноги тръасли. Тей-їм єї сварила з швагром: Чо ви притакували, які-сьти виділи, що то мана? — І тогди поїхалам до дому. Дитина ще послабувала — бо то на весні було — від весни до зимних м'ясиць і померла, не помогла нічого. А я жила в страху, все мнє сумліня глодало, чо я до ворошки зайшла; потому навіть їм єї сповідала. А по тім часі кілька мині дїтий слабувало, повмирало, али я до ворошки ни їхала.

Зап. у Теклівці, Скалатського пов., від Пар. Стадник П. Стадник.

972. Як ворожбит уздоровив дівчину.

Я прийшла була до Чайковського. Дивлю єї: повна хата людей, а якийсь заглядає поїд зорі, потім на двір виходив, заглядав; казали, що пізнавав по хмарах. А то в Чайковського дівчина слабувала, вочи ї боліли і ніс. І він поїхав до їдного села і привів якогось чарівника. І він ї пускав кров з носа, так було можи тої крови з пів літри в мисочці, так шума стояла, видно, що раптово йшла кров. Потїшав ту дівчину: Ни жури єї, ти ще будеш здорова, ще єї відась, будеш мала дїти. — І якось помогло. Нічо ї ни бракує. Типер єї віддала, али якось ни чути, шоби ї шо бракувало. Кажут, шо ї дужи богато коштувало. Али шо заплатила, то ніхто ни знає. А потім пішов той чоловік до Янька — в него жінка була слаба — і там також ходив по подвір'ю і поїд зорі заглядав, али казав, шо та жінка вже ни вийди. І таки вмерла. Була дихавична, спухла. Її треба було ворожбита!

Зап. у Магдалівці, Скалатського пов., від Катерини Черниш П. Стадник.

973. Бездарні ліки.

Пішли раз наші корови на пасовиско і прийшли до дому тай зачали бити, не годин їх було видоїти, не годин було приступити до жадної. Тай моя свекроха зачала єї радити знахарок; казали їм тїї знахарки, дорадили, шоби варили якесь там зїля, на горечий камінь капали і притовкали тим каменем ратиці. Тай вони так робили, але віц не помогло.

Зап. у Теклівці, Скалатського пов., від Парані Стадник П. Стадник.

974. Козак здержує дощ.

Проявив ся на Залимані козак-калдун, шо одводив дощ. Як туча найде, він вийде с книгою й чита — тучі й розойдуця так, шо дощу ни було усю весну. Народ казав, шо це він тучі одганяв. Бач як туча стане надходити, а в його так саме, як і в відьми, черва поза шкурою й ворушиця, кишить і ни даєть йому покою. Народ приходе до волосного

старшини тай каже: „Вишли його, такого-сякого од нас, а то ми його вбежо!“ — Прийшли до батюшки, кажуть: „Батюшка! так і так, общиство обурюєця на козака; каже, шо він калдун. Шо нам зробіть, шоб общиство одстало од його?“ — Батюшка каже: „Ниправда ваша, він чоловік нічого“. — Та харашо, шо дощі скоро пішли, а тоб його вбили. А шож, може воно й справді шо морочило, та як його налякали, воно й пристало морочить.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

975. Як радали давно на посуху.

На брак дощů то так робіли: зговіли людей силоміцю до ріки купати сї, бо як сї скупаў опір або відьма, то зараз ішоў дощ.

Зап. в жовтні, 1910 р., від Т. Блошки із Колінок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

976. Ворожка з Підвербець.

У нас йи Гупайлиха, шо ворожит лопухом, чорнобілем і оливу якус зливає — сіпле на воду, а вона дівит сї на то, тай ворожит. „Аді, — кажи, — „свїчкус обіцьїла до цєрки, то чомў не даш? — Адї пєсик, видиш, пєс сї напўдила“... — А вони кажут: „А-я, я, вона дєбре каже“; тай то йдут... А шандар здібав тай питаїи сї: „А ти вітки йдеш?“ — „Та я ходїла до Підвербец до Гупайлихи“. — Тай запише, тай подає до сўду, тай за пару недїль йде Гупайлиха до цюпи...

Зап. в вересні, 1910, від Сеньки Барановської з Підвербець, п. Городенка, І. Волошинський.

977. Рада ворожки, щоби лїпше поводило ся.

Трафїїи сї, шо идут до ворошки або ворожита і він дес шос угадє: „У вас за хатоў йи якіс приточєнїи плоток або дєрево, вікїньте єго, бо то вам шкєдит, тай наймїт слўжбу Бєжу, то будє вам лєкше. Щє той скажє, то старают сї докладно сповнїги.

Зап. в сїчнї, 1911, від Антона Трачука із Далєшева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

978. Ворожка радить перенести стайню.

А як шос згїне ў чоловіка, а чоловік пїде до ворошки, а ворошка каже: „Кобїсте могли ў йнчїм мїсци поклаєти ту шопу, бо то“, — каже, — „нешїслїве мїсце, то вам сї не видє нїчє“. — Тай тогдї чоловік берє, працєє, так шопу перебирав на дрўге мїсце, бо там щїски казала ворошка, шо найдє.

Зап. в липнї, 1910, від Н. Мокрицького з Далєшева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

979. Як газді не вела ся худоба.

Бив я ёще парібком. Пас я з другим сусідським парібком на горі бідво. На на́шій ўці б́ва на гóрбку ко́шар на б́дво, де в лі́ті почува́во. Мі' ня́ньо мав дос' ш́мні во́ви і ко́рови. Але й́кас на них за́шва б́да і барз б́дни б́ви, а на́віт штош па́ру здо́хво. Ре́ку, што то мо́же од гра́ви, або од да-чо́го.

Раз в неді́лю пові́дат ме́ні нон хлоп, што зі мнов пас: — „Бігай, ре́че, до Гу́ти Поля́нско́ї до ноно́го дзя́ка, што чи́тат з пса́лтира.

То ёгомо́сці пові́дают, што там до́брого ні́т, што нич не зна́ет і што́б і́х не пи́тат о ра́ду, але як б́да, то чо́ловік і голя́ка¹⁾ ся іма́е.

Пішов я до ноно́го дзя́да. Дав він ме́ні ні́ж і по́вів: „Вчи́нь но, си́ну, пса́лтир“. — Вчи́нив я, а він ре́че: „Та то́бі, си́ну, б́дво ся не ве́де“. — Ре́ку му: „І та, лем не знам чо́му“.

Вчи́нив я ёще раз, посмо́трив він в кві́жку, та́й по́вів, што нон ко́шар не на чи́стім місци поста́влений. Я би бив ні́гди не по́вів, што прэ́з нон ко́шар нам ся б́дво не ве́де. — Ре́ку я ёще дзядо́ви: „А што мам ро́биц, мо́же то ці́ва ўка нечи́ста?“ — „Ні́, — пові́дают, — возь, перэ́став ко́шар на півні́чний схід в ді́л!“

Ве́рнув ся я до б́два і не ішов до́мів, лем ся забра́в з ноним па́рібком до ді́ва. До ве́чэра ко́шар смо перэ́ставили.

І што ви, па́не учи́тэлю, пові́сте, што од то́го ча́су б́да б́дво зоха́быва і до гнё́ска б́дво нам ся барз ш́мні ве́де.

Зап. у вересни, 1910 р., від Мих. Гошка в Грабі, Ясельського повіта, Осип Яворський.

980. Нечистий у виді пса.

У сусі́ди, їдно́го господарэ, заслаб був кі́нь. І він не знав, що ему сі́ стало. По́їхав він до дохторэ. Не дав то́й ради — кі́нь погиб. Ну, погиб він, а то взело сі́ брати до друго́го. Пішов він до воро́жки. Воро́жка му пові́ла, що: Там маеш ли́хе місце коло ха́ти, розбий сво́ї штахета і то́бі сі́ ві́ц не стане. І він при́йшов до до́му, розбив штахета і тепер му сі́ до́бре поводи́т. Тато ста́рий ви́йшли в но́чи на дві́р та́й виді́в, як дсво́ бігав до́во́ла ха́ти бі́лий пс, а поті́м десь щез. Ото й сам він ф́урт во́ював.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта, в липни, 1906 р., від Клепача В. Левинський.

981. Ворожка вгадує смерть жінки.

Мині́ графлэ́ло сі́ в Топорівцех, що донька́ уме́рла, а то́й зыть по доньці́, вдовэ́ц, ожени́в сі́ з дру́гою і с то́ю дру́гою со́бі ф́айно газдува́ў

¹⁾ Бритви.

і любив сї, а неї першої менї казала: „Отó минї жиль“. — „Та чо́го?“ — ка́жу. — „Він казаў свої жінці, а вона мнї сказа́ла: „Що ще жінка жила, як я вже на тебе о́ком кидаў“. — А я питаю сї: Чо́му?“ — „Бо я буў за жінки у ворóбки за то́го, аби вона вийшла, а вона сказа́ла: — „Не заходи сї в уздорóвленем, бо твоя жінка беспéчне ўмре, а ти ожéниш сї с тоў на схід со́нцьи, що він буў прісьяжним“. — „Ожеж я уже утра́тиў надію і не питаў ні ліка́ріў, ні вічо́ жінці, лишім так розд́у́ваў — на схід со́нцьи, котрїй буў прісьяжним. Ага́, ну то йи така́ п́у́чина, що я мо́жу ожéнити сї. І до штиро́х місціў ста́ло сї так, що я с тобоў ожéниў сї. Але не кажи́ ні́кому“. — А она́ сказа́ла те́щи — такі не́ни неби́шці. „Ой“ — ка́же — „як ми сказа́ла, том аж ма́ло не упа́ла з жбилю́“.

Зап. в сїчни, 1911 р., від А. Трачука в Далешева, поз. Городенка, Ів. Вошинський.

982. Із пирогів град.

Пастух пас коні. А баба наварила пирогів цалу миску. І зібрала сї гола, іде в поле с пирогами. Як взяла йти, то метала пироги, всі пироги в еден бік. А той з заду йде і ти всі пироги збирає в міщє. Тай потому забрала сї вна до дому. Полягали спати. Піснули. Той отворив вікно тай ссипав пироги до хати крізь вікно. С тих пирогів став великий сьніг, лід, мороз. Вікна замерзли літної пори. Хто то зробив? Він сї признав. Наметала на тучу, на людей, аби скосила пару селів, аби град, тучі вибили всьо в поли. Потому він сї замельдував до віта. Зіхала комісія ревідувати, що сї стало. А він каже: Що я зробив? То вна ви-несла тільки пирогів в поле і ссипала, а я зібрав і вісипав до хати. І він дістав за то нагороду, жи оборонив пару селів, бо його Пан Біх натхнув своїм духом.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липни, 1906 р., від Івася Курія В. Левинський.

983. Злобна яритниця.

А оце як стоїть за двором яритник або яритниця, то ото хто мимо іде, так должен воздаты́ честь; а ни дай Бог підсміхнуть ся — так ото про-пащій будиш на віки. Раз дівчата ішли у виділю по улиці, а під дво-ром сиділа яритниця. От одна із їх і підсміхнула ся, так вона с того разу стала кричать на разні голоса. Та вони її вже куди-ни куди возили до розних бабок і ворожіїв, так на силу одходили.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

984. Ворожба солею.

Я служила в єдній газдині, а вона була чарівниця і на великдень ворожила, як вийшла з церкви. Настругала сьвяченої соди, взяла сн

в запаску тої соли і пішла довкола хати і метала в усіх чотирьох кутах і в хаті, в стайні, в сінбох.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., від Г. Бідняк М. Капій.

985. Сушена голова щура.

У нас у Коноваловому, що у Типоля, свинарь був Джиджим, прикащик, так його дочка, шуть його зна, де вона взяла крисячу головку і сушила; а свекор, значить, дознав ся, виняв с печі. Вона приходе, він її й пита: „Шо се ти хотіла нас утруїть?“ — Прийшов син, він і синові сказав. Так вони били-били її, як сучку ту, і вона втікла, помандрувала к сукиному сину.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

986. Ворожка Дунїйка.

Ту в Далишеві то була така ворошка Дунїйка, де тепер Тарас Петро і то зі свїта до неї приходили. І то як чоловік чїстий, то такі порошокї давала, що нічо, а як затроєний, то буде рїгати ящірками. Тай Фєдїр забажїў порошокї і заклікаў сусїдї і сусїди бїли свїтками, що ящіркї в нїм бїли. І він як тотї порошокї зажиў, як сї вічистиў, то ще двацїть лїт жиў при дїбрім здорївю, аїли на него рїди ни бїло.

Зап. в цвітїи, 1911, від Николи Блошки з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

987. Ящірки в ковбасї.

Йиден парубок пас на облозі худобу. На йидного чужого господарї. А того господарї дїўка йшла і казала му: Чо ти ту пасеш? і брала сї до него обдирати. А він не даваў сї і взьїў, набиў і відти займиў худобу. А відтак в зимї ходили колїдувати хлопцї. І ходиў той парубок. І колїдували під хатоў того господарї, шо він пас. І каже гїзда: Ходїт до хати. — А він собї нагадаў, шо він побиў дїўку. І на закуску даў кавальчик ковбаси. А він собї нагадаў той парубок і взьїў, сховаў в кишенью ту ковбасу. Принїс до дому і даў мамї, а вони сховали ту ковбасу на комин. І вона стояла девїть день на коминї в теплї. — В девїтий день подивили сїи, а там йи ящірка. І тогди кажи: Якби я буў зїў, були би в минї такі.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., від Софрона Хартуняка М. Капій.

988. Мука з сушеної ящірки.

Ў йиднїм селї буў такїй парубок, шо дїже в дїўкоў закохаў сї, а ўна йимў каже: „Васїлю, їдеш ў лїс?“ — А він каже: „Їду“. — „Кобїс минї мїг їмїти зо двї ящірки живїх, а най буде“, — каже, —

„й нежива“. — А він приїхав у ліс, їмів ящірку і їзвив, розклав во-
гіль і сушив ту ящірку на прубу. І їзвив, стер її на мук і вікіг опучку
с чобота і зібрав ту мук з ящірки ї опучку, завив і поклав на пень
ї лісі на дубовий і приклав каменем. Але він приходив у вечір до
дівки, їже як прийшов з ліса, а вона їмів каже: „А їмівес ящірку?“
— А він каже: „Ой нє“, — каже, — „не мож було їмівти“. — Але він
поїхав знов у ліс у пару день, дивит сї до того платка, а с той мук
так як мак дрібні ящірки поплідили сї. І він тогді каже до свого това-
ришя: „То так дівки знають чарувати парунків, дивї сї“, — каже, —
„що сї зробило.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Во-
лошинський.

989. Сушені ящірячі яйці.

В Колінках дівка дала далишівському парункови даньї, шобї ї свѣ-
таї; а то були сушені яйці ящірячі; али пиритримала чєрис чєис і то
їмів пошкодило і зачїли ї нїм ростї ящірки. Зачїло їнїго пичї і су-
шїти. І ни припускала му їсти. І потїм поїхав у гори і дав їмів чоловік
напїти сї зїльї і уперезав їнїго поясом і одєн чоловік тиснув з однїго
бoku поясом, а він рїгав і вїходїли кавалкєми ящірки і навїть цїлї і до
того їмів примовили на водї чїстї. По примовї с той водї зробило сї
так гїй горофїйна юшка густє. І пїсьлї того зробив сї здоровий і пїшов
до Канади.

Зап. в липни, 1910, від Митра Ласїйчука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Во-
лошинський.

990. Як парубок рїгав ящірками.

Йидєн парубок вораї і закликала го вдовїцї на сьнїданок. Дала
їмів горївки. І він сїи тої горївкoї захлїснуї, шєс му сїи в голові
закрутило. Відтак слабував два роки. І так рїгав ящірками, шє як вїде
під мур, як зачне рїгати, йидєн кєнєц в пїску, а другий під муром.
І пїшли вони до ворожбїта. А ворожбїт казаї так звїязати кєпєкo і він
вїрїгає гєт усї. Али як зачїв вїрїгувати, то трохи не вєр. І так сїи
вїгоїї, а здороїльї вє не маї.

Зап. у Костїльнїках, Бучацького пов. від Софрова Хартуняка М. Капїй.

991. Парубок рїгає ящірками.

Раз привєзли до Петрoвoї маїи парунка; так буї вїсох, шє лиш
була шкїра і кoстї, так го спїли. Тай вона му дала зїльї такої напїти
сї, тай го увїязала від нїг аж до голові, так го увїязала рушнїкoм.
Тай тогді як зачїв рїгати ящірками, то аж пoпїд лаву бїгали.

Зап. в жовтнї, 1910, від Аннї Воробєцї із Далешева, пов. Городенка, Ів. Во-
лошинський.

992. Порошок з яєць ящірки.

Йи такі, що як хочут зробіти збітки... то йи такі ящірки на полі, як сапає сі, то находит сі такі яйці на полі, і то потому о́ме тих яєц і зігрє і даст з горі́укоў віпннті дрúгому. І то вітак сі плóдит у нím, тай він нідіє. Єгó млоїт, нудит, він їсти не мóже і нідіє с то́го. Отжеж йи такє зїє, що дає сі пїти, як хто вігримає, керетримає. І у нас буў такий чоловік, що даваў і віратуваў. Єгó діти звáют, але тим не ору́дуют.

Зал. в лишни, 1910, від Якима Воробля з Далешева, пов. Городенка, Ів. Во-
лошинський.

993. Ящірки в попаді.

А то рáзві ни було? розказують — єсть. Брат погромської попаді жививсь, а вона, попадя, на свадьбу приїхала у Штаталовку (чи вона за Остогорським, чи де). А там закричали: „Знахор прийшов! Знахор прийшов!“ — Ну, а 'на говорить: „Де?“ — „Он говорить, стоїть миз людьми“. — Вона й говорить: „Он какой!“ — Так він тіко глянув на неї, та поделав. Вона стала на разні голоса кричать, боліть. Як найшли бабку під Валуїками, вона дала їм лікарства пузирьочок: „Виж, ка', дорогою ни принімайте його, а єдти домой!“ — Так вона приїхала домой, приняла, як начала рваць ця, так аж шіснацьцять ящірок викинула. То вона боліла, вже ниживіі дєті рожала, а то як дві дєвочки родила і вмерла, а вони виресли. Дохтарі лічили, лічили, пїяк ни вилічили, а бабка за гривинник вилічила. Дала чогось випить, як почало її рвать, так аж дванацьцять ящірок вирвала. Як хто каже — нима ящірок, а отже з по-
грімською попадею було.

· Борисовсья вол., Валуї. пов., Вороніж. губ.

994. Два цебрики ящірок.

Оден чоловік, я не знаю з котрого села якурат, розказуваў, шо єму жінка так вірбила, шо такий буў грубий, шо у двері не ўлазеў си. І ходиў він по дохторах і стратиў бїлше, єк вісім моргіў, аби си із того виздоровиў, а то нічого ни помогло. Але пришоў до него якис Гуцул і каже: Я би тебе порадиў, аби ти мені даў десять корон; я би тебе завіў там, де є магазин з тими чортами. — Добре. — Веде він єго, веде — завіў до Косова, а у Косові дес зник. Але той іде далі. Як уже змучиў си, сїў коло дороги і трохи відпочиває. Але надїшоў другий Гуцул і питає си єго: А куди Бог провадит? — А той каже: Я маў товариша, Гуцула, а той мене лишиў у Косові тай я не знаю, куди іти. — Але той каже: Дай мені десеть корон, а я тебе туди заведу. — Той вінеў 10 корон тай даў тому Гуцулови і той єго завіў туди, до тих янахаріў. Вїйшоў один Гуцул і каже: Ходи, чоловічку, до хати. Питає си він єго

там: Чи хоч, аби я завернуў на того, що тобі се зробіў, чи хоч, аби єму дарувати жите? — Каже він: Той, що мені се зробіў, не має душі, але я маю душу, то я єму дарую. Най єму Пан Бог заплатит за то, що він мені зробіў.

І дали єму там якус воду, аби він випиў там такі на місци, а другу фляшку дали, аби випиў аж у дома. Але каже той знахар: Як будеш іти до дому, то аби не пігде не сідаў ані раз, а скоро прийдеш, абиє зараз ту фляшку випиў і легаў до душка.

І він пішоў. Прийшоў т хакі, випиў ту воду і лег до лўшка тай єк через час отвориў рот, то вибігло з рота во два цебрики ящірок...

То єго рідна жінка таке єму зробила. Потому, шое у два місяці, жінка померла.

Зап. від М. Рошки у Карлові, Снятин. пов. А. Опицук.

995. Жаба на сковороді.

Була калдовниця, а в її сапожники стояли. Приходе до її сусідка і пита: „Шо, каа', вловили?“ — „Вловила!“ — „Деж воно?“ — „В пічі сохне!“ — Вона вийшла с хати, а ті сапожники ка': „Давайте подивця, шо воно там?“ — Одкрили піч, дивляця, а там на сковороді лягушка, і засохла-а-а, як сухарь. Ну, взяли сапожники лягушку суку і вквнули її в кісет с табаком і побили її молотком, — побили її, побили на мелкїй частї. В тому кісетку воно і лжить і повісили на стїнкі. А воно мовчить. Коли одкрили, так там їх, на скілько було частей побито, стїлко й жабнят — так і кишать! А ті лічого ни питають, так поахали-поахали й каа'ть: Цеж вони, сукнини дочки, хотїли когось отроїть“.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. губ.

996. Чари краканом.

А я чуў, шо не лиш можна счарувати ящіркамі, або чим будь живїм, але і краканом (руки на роздоріжжю), аби сестругаў і дати до націю і буде так само бракувати (шкідити).

Зап. в липни, 1910, від Івана Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

997. Циганка ворожка.

Циганка йде ў ліс, тай нарвє с колбкічки того насїньи, тай прийде до якоїс жінки ў село, тай каже: „Дайте мнї, гавдїнько, на стан полтнї, то дам вам такого насїньичка, шо як дастє чоловікови с чїмос, то вас буде чоловік любити“; а як нья, то каже: „Дайте мнї чорну

кўрку, таї дайте мнї рўку, то як вам поворóжу, то так вам бóде щїски вєсти сї, що то рас“... А жїнка не знає, повїрит, таї дає.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Во-
лошинський.

998. Як Циганка ворожила.

То била Циганка і менї ворожила. Повідат, жи сьа віддам, жи буд-
дут трóйє свати, жи ідні будут на схід соньцьа, а другї на захід сонь-
цьа, жи йєден буде такий, жи з воська виїшоў, а другий, жи ни буў
в воську. І повїдала, жибям жежи дїўки не йшла на поли, бо вони ми
шось таке дадут, жи сьи ни віддам.

Зап. у Бандрові, Лїського пов., від Г. Бідник М. Капій.

999. Не помогли штани.

Ходив хлопц до дївки, дурив ї, жи се буде жинив. А потому він
се вже з другов зачив жинити. А та ївавт дївка — закликала ворошку.
А там ше були єго штани, того хлопце. І зачила ворошка нат штанами
віск зливати. І казала: Він се до теби поверни. На, бири — тїї штани
нюхай.

Дївка штани нюхала. І ни повернув се.

Зап. від мамі, в Будзанові, Тербовельського пов., 1903, О. Деревянка.

1000. Як баба причарувала жениха.

Била чарїўницьа і хотїла счарувати, жибї дїўку віддала. В недїлю
рано варила барвінок, льала тот барвінок, де йдут хлопцї, а як то ни
помогло, вона пішла до йинчої ворошки, мудріщої, жибї і повїла. Во-
рошка повїла, жибї стьїла курку; а вона взяла, стьїла курку і занесла
до sweї дїўки — мала віддачу — і ту курку дїўка зварила. І зьать
пішоў по того парїпка, жибї їхав по дрїва в лїс. Він приїхав з дри-
вами, вона дала му курку їсти. А він мовиў, на шо вона курку зарїзала
дльа нього, жи не треба било стинати. — А вона мовила, жи курка пі-
допхала сьа під двері і сцьїла курку дверми. Тогди тот парїбок узьаў
в неї дїўку. Вона Бандрівська, но я би ни повїла котра.

Зап. у Бандрові, Лїського пов., від Г. Бідник М. Капій.

1001. Коханок літає у снї до коханки.

Одєн пáрубок служиў у дворї ў Колїнках, а дїўка служїла с Тоў-
мáчы і полюбіли сї обóйи і зробиў ї дитїну. І вітáк не хтїў ї ўзьїти,
оженїў сї з дрўгоў, а вона забрáла сї до Тоўмáчы і так му зробила,
що засне у вєчер, він пробуджуи сї, а він піт хáтоў положений у тлү-
мáцкóї дїўки у Тлүмáчи. Ўхóдит до хáти, їдьї, пют обидвóйи і злóмит го

сон і параз зробит сі зноў у Колінках (повіт Городенка, сім миль від Товмача), али ни знайи і ни чуїи коли. Казада му так, що якбим хїїла, то як ті писе, то би у тобі кістки ни стало, а він і просїў, щоби вона йиму дала спокій.

Зап. в листи, 1910, від Митра Ласїчука з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1002. Парубок під землею.

То єден парубок ходив до дівчини. Дурив ї, жи се буде живив з нев. А вона кажи до него: Та жени се вже рас, ни ходи дармо!

І той взев теї ї покинув. Пішов в сьвіт. Бо він ни мав свого господарства. Али вона зачила сумувати і пішла до ворошки. А ворошка кажи; Чикай, его мусит принести!

Як зачила ворошка шептати: Як на верха, принеси.

Коли він таїжи буў якісь сьвітовий. Він вже знав, що робити. Теї взев кретовине, насипав собі на капилюх. Прилетів злий дух до него, теї го ни годин був взети, бо вже був під зимлев. Теї приходит злий дух до ворошки, прилігає теї кажи: Ни годин го взети, бо вже під зимлев.

А вона кажи дівці, що він вже вмер; вже під зимлев. А дівка с тої роспачи теї в воду скочила.

Зап. від мами в Будзанові, Теробовельського пов., 1903, Марія Дервянка.

1003. Як баба спровадила дівчину.

Рекрут парукував до войска і дужи тужив за своїов дівчинов. І походили сїи до йидной прачки. Походили сїи, а вона го сїи питала, чого він так тужит. А він кажи, жо зіставив дівчину і дужи му жаль за ньов. Теї вона йиму кажи, йак дасьць пїитку, то її зарас спровадит. — А він кажи, жо ни так пїитку, али дисьитку; али хоча сїи переконатн, чи то правда.

Теї вона зачила щось там бити; йакісь йайцьї била, йакісь йїгли закладала. І післала йїх два на двір в льантухом. І аби вони тримали льантух і йак над ними зашумит, аби вважали, бо вона злитит на той льантух. Вони так зробили. І вона йак була при роботї із закасаними рукавами із півквартков в руцьї і так злитыла.

Зап. від Бронки Бабіч, Львів, О. Дервянка.

1004. Змій у ворожки.

Живеть баба Бикетьчїха в хуторі Зимлянках. Вона ворожить од усього: узнає, де украдуть, куди повидуть. До неї лігає огнений змій. Як литить, так искри й сїпе слїдом за собою, ось наче слободу запале.

Влітає у верх, сідає там деєь у закапелку. Як хто прїїде до неї ворожить ця, вона його й питає, а він її уму-разуму навчає. Вона страшна, очі якісь чудні. Ми з матушкою Оликеандрою їздили, як у неї ключі пропали та платок. Вона набирає кружку води й дивниця та розказує. „Ключ найдите, каже; дівчина чорненька найде; а платок, каже, препав, його вже продано“. — І справді вяцька чорнявненька пішла на смітник (смітя понисла) висною, тай найшла ключ, а платок пропав.

Борисовська волость, Валуй. пов., Вороніж. губ.

1005. Як жінка мала прийти до дітей.

Вера! Ти спала й ни чула, як Анна Василівна розказувала про бабу Бикеччиху. Василівна ни віре, що до Бикетки в ночі лукаві ходять. — Як же тут ни вірять, коли про це он і люди кажуть. Ув одного чоловіка ис жінкою дітей ни було. Вони й приїхали до Бикеччихи, щоб вона їм пообила. Й забула, чи е Троїцької воли були, чи ще відкіль. Бикеччиха й оставила їх ночувать. Бабу вона положила спать у хаті, а чоловіка на дворі, а сама пішла до мельниць. О півночі приходять лукаві. Вона з ними балакає на присїнках: „Отак і так, каже, приїхали до мене люде“. — Вони взяли кубушку, ті лукаві, та всі в її й повинудювались: „На, кажуть, оддай бабі цю кубушку. Нихай вона випе цю воду, так у неї будуть діти“. — А той чоловік лижпть на дворі та все й бачить. В ранці даєть їм Бикеччиха ту кубушку. Він нічого ни сказав її, занріг коня й поїхав пе жінкою. Тіко шо надїхали вони на пирихресну дорогу, він уяв ту кубушку та об колесо і розбів. А воно ті маленькі чортнятка хватають ся за колесо та кричать: „Мамо, мамо, возьми й нас!“ — Він по коневі та скорій їхать тай ка': „Умру, ни поїду до Бикетчихи і родичам і сусїдам закажу.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

1006. Ворожка Бикетчиха.

Шо ви чули, Василівно, про бабу Бикетчиху? Чи до неї шо ходе в ночі, чи як? — Та кажуть люди, шо до неї серед ночі в болота лукаві ходять, тіки я тому ни вірю. Мішї й самі доводилось бувать у єї разів е три. В останній раз я була в її е салдаткою, систрою дяконової Палажки — водила її в Харків наймать. Вона е Королями така вже знакома. Моя систра Лисавета Королька ще й на свальбі у Бикетки гуляла, як вона свого сина жирила. Тодї ще вона ни в славі була. Гарно таки погуляли там день, а в вечирі хотїли їхать до дому, так вона й ни пустила їх, Королів. Каа': „Ни їдти, ще й завтра буде гуляння тай на дворі завирюха. — А так нидалеко од Бикетки живуть плімїнники її,

Уласники. Там уже такі охотники, що й матінко рідна! Як набили вони тих зайців, як нашпиртували салом, так одного духу наїси ся. Зазивають ті Уласники всіх до себе. Були там і наші Королі. Пють всі та співають. Випивши була й Бикетка. Коли кинулись, нима Михайлової жінки (Уласникової). Туди-сюди нима тай годі. Михайло все сімейство россилав: Криком кричать та шукають її. Тоді до Бикетки: „Дядинко така-сяка, подивись, де жінка!“ — Вона одмагаїця: „Голова болить“. — Він її у ноги. „Ну, каа', гимоньська заводина, дай водиці в кружницьці“. (Вона бач на всіх лаїць ця). Дивилась-дивилась: „У, паганосьвітний — вона у погребі під драбиною, сидячи, спить“. — Коли так, полізли в погріб і витягли її вігтіль. Так ото й повила я у Харків салдатку наймать. А слух вже є, що Бикетка вороже. А салдатка й каже мині: „Якоби вона сказала мині, чи наймусь я, так ми б до неї зайшли“. — „Шо ж, к'уу, давай зайдмо. — Заходимо до неї так у полудень. Вона буряки скромалить і білі і красні, і скатиртна лжить на лаві. Ми бач, як поскромалимо буряки, так у воду їх зараз пускаймо, а вона на скатиртну кладе. Поздеровкались ми, я попросила води напийть ця. Вона й пита: „Де ви йдете?“ — А я кажу: „Іду у Харків плимівницю наймать“. — „Яка ж це племівниця? Ї звала сімю й Лисавети й Машки галичницької; в їх наче ни було таких дочок“. — „Та це, кажу, Юрчишина, шо в Кислевому живе. Її чоловіка в салдати взяли, так оце я виду її наймать. Скажіть, спасибі вам, Андріївничко, чи найму я її“. — Вона просе нас заночувать, — каа' — пізло вже йти“. — А ми кажимо, шо нам треба поспішати, шоб вистигнуть сьодні в Охрімівку або в Слободку.

Взяла вона кружку, а там води так на дивьці. — „Дайте, кажу, я набру“. — „Не, ни треба, каже, буде й сього : тут єсть є стаканчик. — Дивилась-дивилась вона в воду: „Кати батька зна шо набрихала. Плимівниця! Яка вона тобі племівниця? Вона тобі чужа!“ — А я їй: „Шо небуть треба ж казать. — „Ні, ти міні ни збрешиш, ни збрешиш“. — „Чи найму ж я її в Харкові?“ — „Як в красний базар наймиш, так ни привидеш назад, а як у чорний базар наймиш — так привидеш“. — Ну ото попращались ми і пішли, а салдатка й пита мене: „Шо то вона, тьотю, натякала?“ — „Та я, кажу, й сама ни роцаламакаю, шо то за базарі такі красний та чорний“. — „Ходіть, ка', поспитаєм її“. — Далеко було вертати ця, та треба було. Вирнулись ми, а вона й кричить: „Я тобі казала — верни ся, ич по дурному ноги бе“. — „Та ми, к'уу, забули поспитати, шо ви за труди положите з нас“. — „Купи, ка', мині чулка гарні на смерть“. — Тоді вже я питаю: „Скажіть, Андріївничко, який то красний базар?“ — А вона каже: „Як на чаї та на канхвети наймиш — ото тобі красний базар, а як на куховарки — так ото чорний“.

— „Чи я ж її ни вистиму до дому?“ — Ні, ни вистимеш, ні, сама йтимеш. Коли так наймиш її, так вона буде в золоті“.

Прийшли ми в Харків. Найнялась та салдатка до губирнаторової нивістки, така розряжина стала і денги у банки є. Дитину родила, од- нисла в приют, а далі другу й третю. Син тут у неї у пастухах був, тилят пас: одежа на йому обірвана була, руки й ноги порецались, наче пожеж їх покарубував хто. Так вона його туди взяла, зодагла: такий став кавалерія. — Бикетка равів с пять у Київ їздила, а двічі так пішки хо- дила у Київ. — Як коний украдино у Лапковського (пару жирібців), тоді прикащиком був у його Білозоров. Лапковського тоді ни було дома — їздив лічить ця за гряницю. От Білозорова і справляли до Бикетки узнавать про коний, так він і слухать ни хотів, кричав та лаяв ся по- матірно, звівніте. Приїхав сам Лапковський; розказують йому про Би- кетку. Він і каже: „Ми поки ни будим її про лошадей питать, а попе- риду вввідаім у неї ума“. — Привизли її та взяли, зажмали в одну руку цілковий, а в другу пять цілкових. Стали питать, шо в які руки, вона і сказала. Тоді вже вгадала, де коні і їх понаходили. Оце тіко я й знаю про Бикетку, а білш ни дійшла тону. Подейкують там люди, шо до неї нічу з болота виходять, та я тому ни вірю.

Борисовська волость, Валуй. пов., Вороніж. губ.

1007. Ворожка відгадує злодія з карт.

Як щос у чоловіка згіне, або шо украде хтос, то берé шўетку, тай іде до ворóшки, а ворóшка кине кáртами, тай ка́же смў або: „На по- лўдни той злодій сидїт, або чóрний, або білий“. А той чоловік тогді здога́дує сї, шо мо́же й йи яко́го во́рога ма́є, шо на полўдни сидїт у селї. А чоловік повірит ворóщцї, а ўна нічо не зна́є так, як той пень. А чо- ловік кула́ хóдит, ўсе говóрит: „Ото, кумцю, ми відга́дала ворóшка; пішоўєм до ворóшки, тай акўрат сказа́ла то́го, шо на мене ва́жит. Лиш“, — ка́є, — „не ма́ю до не́го, ра́дцї бра́ти сї, бом го“, — ка́є, — „ни злапа́ў“.

Зап. в липни, 1910 р., від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1008. Злобна ворожка.

Були в нас раз панї-матка Гапка і чисали предиво. І росповідали мнї, шо їм їдна жівка повідала — вони були в дочки в Супрунівці — шо її сї раз так придало: Вона мала нивістку і вони сї с том нивістком колотили, все як то з нивістком. І вона так як мала гроші, то все по- сила за пазухом в платочку і раз вона ті гроші загубила. Ну, теї за- чала шукати, теї вчїпила сї нивістки, шо то вона вкрала; все — вкралась

тай вкралась гроші. Тая нивістка сі відпирала, що ни вкрала, а тая кажи: Треба їхати до ворожки.

Поїхала зо сином до ворожки і прийшла до хати, а той син то си сів під хатом на присні. Ворошка взяла її, посадила на сталец і росплела тай зачала ворожити; щось там шепчи, то вибіжи на двір. Побігла на двір і щось до неї говорило с під стріхи, кажи: То тії гроші, як вона мішала свиням, впали в цебир і свиня зїла. Али кажі, що то таки нивістка взяла. — І ворошка прийшла до хати і зачала її щось шиптати, шиптати над головою, ну теї кажи: То так і так, кумую, то таки ваша нивістка взяла гроші, добри ви собі думали. — Видите — кажи та жінка — я таки казала, що то вона, а вона сі відпирас. Та вийшла с хати теї кажи до сина: Ходи, поїдим до дому.

Теї на дорозі, як їхали теї кажи: А видиш, сину, то таки вона взяла гроші. — А син кажи: А видите, мамо, і ви би дали її віру; а я чув, що її щось говорило, що то, як ви мішали свиня і впали ті гроші в полоу і свиня зїла. — Ну тай вона кажи: Коли так, то енакши ни буди, но свиню заколим теї сі приконаєм, чи то правда. — Приїхали до дому тай зараз заколоти свиню тай знайшли гроші. В кендюзі були — кажи.

Зап. у Теклівці, Скалатського пов., від Настї Бучинської П. Стадник.

1009. Корова гроші зїла.

Та як було діло! Значить, живили сина. Потім ни понаровилась свєкрові нивістка і він все на неї нападаїця, все нападаїця. От приїхав раз свєкор з ярманки. Пообідали вони там гарненько. Вийшов на присїнки, почав гроші лічити, скїлко вторгував, тай пішов кудись на двір чи що, а той гаман бросив на присїнгах. А настух тоді саме гнав пасти скотину. Ось одна корова підбігла під крильце тай проковтнула той гаман. Приїшов він, кинувсь — нима. На время нивістка була у сїнях. От він її й пита: „Параско, ти не бачила тут гамана?“ — Вона говорить: „Нї, ни бачила!“ — Він шукав-шукав, ни найшов, почав на неї пенять: „Ти ж сама тут була, тут нікого ни було. Признавай ся, а то як поїду до ворожки та як шо скаже, шо ти взяла, так тоді прощай ся з світом!“

Поїхав до ворожки, та кинула на карти і каже, шо свое сімейство взяло; білш нікого не було, як із свого сімейства. — Прївздить він, опять нападаїця на неї. Вона присягаїця, шо я ни брала. От він і каже: „Поїду у Попасне до ворожки: так та як скаже, так і буде“. — Запріг і став їхать з двора, а хлопець: „Дідусю, і я поїду з вами!“ — Він його взяв.

Пріжджає до ворожки, вона його оставля почувать до ранку. Повчечять їм дала. От вони повчечеряли, полягали спать. От хлопниць устав і пішов на двір. Увійшов у сіни, слуха — шось у нижні хаті балака. От він підойшов тай слуха. А там три чоловіки здорових та страшних питають її: „На шо ти нас кликала?“ — Вона їм і розказує: „Пріхав ось чоловік; пропали у його гроші, а він пиня на нивістку, а вона отказуїть ця“. — Вони кажуть: „Їх гроші взяла ни нивістка, а їх ізвіла чорна корова; а кажи, шо нивістка взяла; вона з горя втопить ця або повісить ця, так ми хочимо, шоб душа наша була“. — Встали вранці, вона й каже: „Нивістка взяла гроші“. — Він поблагодарив і поїхав до дому. От дорогою й каже той хлопниць: „Дідусю! шо я чув нічу, як виходив на двір. Приходило до баби три чоловіки здо-о-орових та чорних, так як лукаві наче та й питають: „На шо ти нас кликала?“ А вона їм і каже: „Пріхав чоловік, пропали у його гроші; так він пиня на нивістку, а вона отказуїця — каже, шо ни брала“. А вони їй кажуть: „Їх гроші ни нивістка взяла, а чорна корова віла. Так ти кажи, шо нивістка взяла; може она з горя втопниця або повісиця — шоб душа наша була!“ — Він вислухав, зараз пріхав, зарізав ту чорну корову, найшов той гамаи у тій корові.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

1010. Ворожка черпає знанє в чорта.

Єдні жінці пропали коралі. Чоловік питає: Де твої коралі?

Вона кажи: Я ни знаю де. Десь пропали, ни знати де.

А він кажи: Чикай, я поїду до ворожки. — Поїхав до ворожки з наймитом. Наймит се лишив на дворі. Він пішов до ворожки до хати. Зачив ворошці росповідати, шо єму пропали десь коралі, а ни знає де. Ворожка кажи: Чикайти, я вам скажу, де ваші коралі.

Вийшла ворошка на двір, зачила свистати і шось прилетіло до неї. Питає ворошки: Шо там скажиш?

А ворошка кажи: Ту прійшов єден чоловік, десь му коралі пропали. Хочи, жибн му сказати.

— Ого так: Вона прійшла с церкви, мала коралі на шиї і товари мішила і коралі се есунули ш шиї до цибра і яливка віла, яливка лигнула ті коралі, али абис так сказала: Твоя жінка з жомнерами пияла і жомнери з неї здіймили. А він прійди до дому, жінку забє, а сам се повісит. І я буду мав с того профіт!

Так злий дух повідав до ворожки. А наймит лижав на возі, а то се ни витко було — і наймит всьо чув. Вони го ни виділи.

Приходить ворошка до хати і бире, росповідає тому чоловікови. Кажі: От так: Твоя жінка не жомнерами пила, була пiana тай жомнери здіймили з неї.

— А чоловік се россердив, заплатив ворошці, шо там то... Їди до дому, такий иидобрий — вже жінку забé. Али паймит кажі: Чикайти-но, господару, ни будьти такі иидобрі.

Я лжив на возі, я вьсо чув, шо ворошка ви злим духом вогорила. Али ви возьміт, натомісьць справти набоженьство і рішти яливку пирісту, бб тота яливка коралі зіла.

А господар кажі до него: То ни правда!

А найнит кажі: Щом служив в вас три роки, то я вам вьсо дарую, як то ни буди правда.

І взели, зарізали яливку, яливку роспороли і коралі витегнули з яливки. Тогдн справили баль, їлц, пили, висилили се за тоє, шо вобое жиют.

Зап. від мами в Будзанові, Теробовельського пов., 1904, О. Деревянка.

1011. Жінка підливає жінку.

Як буў Кіркін ту у лісі, óтжеж я їздиў до Червóного з ним на свійга. Тай тамечка кóло Червóного йи село і жінка ішла воді, а друга мала за-зле на ню, тай чьмос підольни́ла ї. Отжеж та ко́біта ўбóрила — стала ногоў — у тотó і потім і ногá слўхла сильно і радн і не бу́ло і лиш посиніло і бильше нїц, і чобіт не мож бу́ло ўбóути, і у шпиталі бу́ла і ніхтó ї не миг раду дати на ту во́гу. На зле найшло сї, а на дóбре не мож бу́ло, жебі ї хтос порадѣў, жебі вона сї вїздоровіла.

Зап. в липни, 1910, від Якіма Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1012. Чим підливають.

Кáжут, шо як в ненависти, то підливає оден дрўгого. Отже кáжут, шо набирé тої змлі, шо киртицьи нари́з, óтже ту землю бирé, росполїкує ци ў місці, ци у цибрі і підливає то́го. А хто на ту землю пёрший стáне, так зáрас той дістає калїцтво.

Зап. в цвітни, 1911, від Панька Семовоняца із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1013. Причина недуги.

Посваріла си одна жінка з мóйю слўжницеў тай хотїла ї з одним чьоловіком бїти, а я сказаў наші пáпи. Тай та жінка пишла до кóршми, упїла си тай два дни слабувала тай казала: „То та (моя слўжницьи) заўзїла си на мєни тай хóче менé с сьвіта зігнати — скажіт ї, пай си боїт Бóга, бо я маю діти дрібні тай лішу їх“.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Никифорана із Ростік, пов. Вижниця.

1014. Цвіт папороти.

Буў такій пастух, пасе худобу ў лісі і буў убўтій ў постолах. Вігнаў аднога разу пасті худобу ў ліс таі дес загубіў одну штўку худоби. Али зачыў він за тоў худобіноў шукати — то сі гіяло перед Іваном ў почи — зачыў лавити по корчых і дес му сі цвіт папороти утрыс у пскіў; таі наколі ймў то ўпало ў пскіў, так зараз він узнаў, шо сі ў сьвікі гіс і узнаў навіть, де йго худоба і пішоў і завернуў зноў до череді. Али тут той скамінюшник позавидуваў ймў, шо він знайи, шо сі ў сьвіті гіи, таі узийў, перекінуў сі ў пана і узийў такі порьидні чоботи. Приносит ў ліс пастухови чоботи таі каже: „Мой, тобі“ — кае — „не ўстїдно ў постолах? Скидай постолї, дай мнї, а я тобі дам отї чоботи, адї-о, подарую ти таі сі ўбўйиш так, як пан, не бўдеш ходїти ў постолах“. — Таі хлоп скїнуў постолї, убўў сі ў чоботи, поїркуваў панови таі пан собі пішоў від него, а він від пана — і забўў уже гет за ўсьо. Таі нараз дївїт сі — позавертаў худобу — нема чобїт, він босїй! „Агїй, а то шо? Як то з мене могло так щезнути?“ — Вертае він сі на то місце, де сі с паном мївїйў: постолї стої на тїм місци. Берє, убывае сі ў постолї, а за то й гатки ни маїи, шо він колїс знаў — всьо забўў..

Зап. в грудни, 1911, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1015. Планетники.

Я чуў, шо жєнщина або хлопец, як сі ўродїт по сїмох місїцях, то такий бўде маїи дар, шо шо скаже, то сі стане. Так с таїх особїў навіть сі удае, шо бўдут ворожїти, бо шо ўна скаже, то так сі стане. Я чуў, жи то тотї планетники — семакї, то ўни навіть ўпїсукт до калїндарїў, шо пророкўют усї чувства, уроджаї, або ни на ўроджаї, шо вни скажут, то все допїсує сі до калїндарїў, то все кажут, шо то с планетникїў.

Зап. в маю, 1911 р., від Николи Блошки з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1016. Знахар — пїв хлоп, пїв жїнка.

Тут приказукт, шо йи ў горах чоловік — пїў дами — пїў хлопа; хлоп, а цїцкї маїи.. Ну і ідўт до него і він шос їм узнайї, дае їм шос до дому, каже їм плювати на хрест, — але то образа бїжа говорїти..

Зап. в маю, 1911 р., від П. Дичука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1017. Як знахар передає свою науку.

Селї який яритник або яритниця при старостї здає свою должность кому нїбудь другому, то йго перво науче, як молитви читать. Хоч пойме, хоч ни пойме, а як пїддасця пїд дявольську власть, так тоді сам зна,

що робить. Після учоби молитов заставля учиника урізати мизинного пальця і випустити з його кров, так на бумазі тую кровю щоб розписався; а тоді ту бумажку кинуть хоч у піч, а хоч у воду. На цю штуку мало хто соглашається: Хіба уже хто не пожаліє своєї душі, так цю штуку сотворить. А то вони ще якимсь визамітним для людей способом учать; заводять у курник і там учать молитви такі, що й на голову не надітиш, усі звізди і місяць і святих по одинцю прибере — все плетуть у ту молитву. Потім при кінці заставля зняти з голови шапку і прихристити її, тоді три рази плюнуть у шапку. Тоді уже, як вивчиця цієї мудрости, так і у салдати його не возьмуть і хоч що, так украде — ніхто й не знає мене, замки усі може пальцем подирати і без грошей у лавку піде, а накупить, чого хоче, пуля його не возьме. Ну хоч як вони не хитрають, яким способом не підходять, а як у якого чоловіка хрест у лобі єсть, так ні на що не соглашся, а дума тільки про одного Бога і живе, як Бог дав, на нечистих духів не надіється, а надіється на одного Бога. Нечистий дух іміє впливу силу там разні чудеса творить і людей соблазнять, по все таки Бога не прихитриш.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

1018. Як чорти рознесли парня.

При сих годах яритників стало мало, опроче хіба по Москалях кой-ди єсть. Вони можуть портити людей на разні маніри, що люди кричать на голоси, і уселяють бісів у середину на біллі і пишці. Вони учать творити ці маніри один од одного. А першо хто учить, так оддає чортам душу, а тоді уже як умирає, так придає свою доложность кому-нибудь другому і тоді уже його душі не займають, а душа їхня буде уже того чоловіка, який учить унов од його, того старого яритника. Один молодий парнище задумав вивчиця цьому ділу. От він став ходити учить до одного діда, а жінка і батько й мати узнали, що він ходить. А він, той яритник, приказав так йому уже, як вивчив, що буде іти із учоби, так щоб підійшов до дверей і гуркав, щоб одчинили і щоб ні підійшов одчинять: хоч батько, хоч мати, хоч жінка, так щоб кого нібудь перво-наачально спортив, оказав щоб сам себе, чи уміє дійствовати, чи не. От він підійшов і гук: „Одчиніть!“ — а вони не озиваються потому, що вони знали цю музику, що як вийти куму-нибудь одчинять, так ото пропадеш на віки. От він разів три гукнув — ні чуті нікого. Так воно як хватили його тоді чорти — так рознесли його на клапті. І він йому приказував так, що: Біжи, не оглядайся і прибіжиш та ніхто не одчине, так все равно пропадеш. І так, значить, як на яритника учить, так нима гіршішого над цього діла.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

1019. Чоловік, що хотів бути знахаром.

Буў оден такий чоловік, він хокіў показати свою мўдрість; він чуў, що буў оден такий знахάρь, шо знаў до короў — промавійти. І він сі хокіў тим обібра́ти, алеж він до́бре не знаў. Прийшоў за ним чоловік у ночі піў до одина́цітої годіни і е́го віклякаў с хати і казаў: „Хогіт, кўме, бо ў мене дўжи коро́ва засла́бла“. — І він е́го віў го́рами-ліса́ми, аш е́го прівіў піт ска́лу. Алеж він не знаў, йімў сі показувало, шо то не ска́ла, але йімў сі показувало, шо такий делікатний буди́нок — ста́й-ньи... І прівіў йіго до коро́ви — коро́ва сі сходіла с тельїм і сі́лне осла́бла, — а кі коро́ві бу́ло з очі́й.. І пита́йи сі той, шо го прівіў. „Як ти такий до́брый знахάρь, скажі мні́, шо сі коро́ві йи?“ — А се не бу́ла коро́ва, то бу́ла немо́щникова жі́нка. І то е́му сі показало, шо то не коро́ва аж о дві міву́ті по двана́ціті. І як він тудá заходіў, е́му сі здава́ло, шо то пала́ци. Погода́ў собі і сказаў: „Бо́же, шо тако́го, шо якім заходіў, такі бу́ли пала́ци, а телер сі зробіла ска́ла“. — І прийшоў до до́му і зачыў росповіда́ти жі́нці. Шо, „бу́вим і сам ни знаю де“. — А жі́нка йімў на то сказа́ла: „Шо ти такий поква́пний, обзива́ти сі віт першо́го ра́зу, як хтос кричі́т на тебе ў ночі?“

Зап. в вересни, 1910, від Юрка Колопенного з Бівки, пов. Городенка, І. Во-
лощинський.

1020. Кандидат на знахаря.

В одному полку був мудрий салдат, на всі штуки знахар. От він подружив ся з одним новим, нидавно поступившим салдатом і в одно свободне время став йому наталдукувать уші, щоб він піддав ся під його власть. Салдата того звали Карпо, шо нидавно поступив, а того давношнього, дядька уже цьому салдатові новому, звали Максим. От Максим завів Карпа у за́тінок та́й розказуе йому, як він може действовать своєю сплюю: „Я який схочу замо́к мівилним пальцем одомкну, кого схочу у очах обманю, с нятаком піду на базар — на дисятку з базарю при-
нису, яку душі вгодно красиву баршню підманю, заміж холь саму гини-
ральську дочку — і то можу взяти“. — От Карпо слухав-слухав, у серці аж затюхкало; задьор узяв і собі навчиця сії мудрости та́й каже Мак-
симові: „Навчи мене, я тобі чим-нибудь одякую“. — „А чож, можно, та ті́лко на буду́щу ніч улови де-нибудь чорну кішку та казанок, от я й навчу“. Балакали вони довгенько і розойшлись.

Карпо пошти усю ніч ни спав, все з думки йому ни сходило вчення. Пестом сяк-так провівши день, у вечирі нагибав собі кішку у одній баби, украв прямо с печі — добув казанка, заховав у буряни, а сам пішов до Максима на квартиру і зве його на учобу: шо він уже готов с своїм ді-
лом, ті́лко за учитилим стоїть діло. Максим даже з радістю пішов, щоб

уважить своєму товаришу; — ни так уважить, як підвєсти чоловіка на грїх, щоб умісті ув аду сидїть. От Максим Карпа надержав, що вже стало півно, затого півночі, тоді і повів його прямо під лїс, ввєстов у пята от города, ва пирхрєстну дорогу. Дойшли до пирхрєста, остановились; Максим став лагодити таганок, а Карпа послав за дровами у лїс. Карпо назбирав дров, привїс до того міста, і стали распалювати, розвели огнище, а дров ни стає. От Карпо пішов у другий раз за дровами у лїс. От тільки він зайшов за кущі та став дрова збирати, а воно з-за кущів як прудить брїчка, шєстїрац коний запряжино і біжать прямо на його. Він молїця і хрєстицї, упав навколїни — як живїй до Бога ни лізе. От та брїчка хто на де й ділає, як він начав молїця. Карпо тоді лиш с того лїсу до Максима — забув і дрова ті, шо назбирав. Прибіг, захакав ся, став і мовчить; а Максим і пита: „Чого ти сопєш?“ — А він трόхи оддихав і каже: „От шо, брат: як ото я пішов за дровами та тільки за кущі зайшов, а воно хто-на віткїль взяла ся карета та прямо на мене; а я став Богу молїця, а вона і скрїлась, та тепєр бою ся йти у лїс“. — А Максим і став уговорять Карпа: „У, дурак, чого ж ти боїє ся? Ти ни бїй ся нічого: воно ни трєне, хоч яке страшнє буде показуваня, та ти прямо й ни замїчай, шо воно буде лякати. Іди скорїй та збирай дрова, а то скоро поналю усї“. — Карпо думав-думав: „Нужно йти!“

Пішов упять у лїс та тільки зайшов за кущі, сажєнь за сїм, а воно як затріщить по кущах вихор та мїмо його. Карпо ни злякав ся, бутьто і ни замїча та збира дрова. Трохи згодя видалєко од його як закавчить шо-то ни своїм матом, потом стало сичати так, як гадюка. Він ни втерпів, хватив оберємок дров і липитухи дав прямо до Максима. Прибіг, бросєв дрова, а сам і забожив ся, шо білш ни піду у лїс. Максим і каже: „Ех ти! А ще хотїв вивчиця! Ну так тепєр же не ходи у лїс, давай у двох сидїть: тепєр уже дров хватє“. — От вони сидїли-сидїли — коли воно із лїсу того витикаїця якє-то чуднє животнє: вїл-ни-вїл, відмїд-ни-відмїд, товстє, довгє, а ноги малєнькі, очі такі як рєшїто убїльшки, красні. Карпо побїлів, сидить, пригарюєв ся і слова ни промовє; а Максим одно під бїк штовха Карпа та шєпчє: „Ни бїй ся! ни бїй ся! воно ни трєне!“ — От воно повзло-повзло, доповзло до казанка сажєнь за три та тоді хто-зна де й ділєсь.

Казанок уже став клєкотїть, покїпїв ся довгєнько, уже затого парá було її вїймати із казанка, от воно як зашумить, як зашлїстїть коло казанка, казанок як лопшє — так усїх водою і обдало. Вони як схватїлись та шо єсть духу навтїкача, куди попада, чирїз ярїки та гори; де повадєця сарма, так вони — с прогону пирїплєгнє і ни зачєпиця, хоч чирїз який ухаб. А Максим одно тільки й зна кричить на Карпа, щоб ни

оглядав ся назад. От вони прибігли до дому та попадали під повітку на сани тай сопуть, одно одному нічого ни кажуть. От вони трохи оддихали і вже сами в собі образумились, тоді Максим і каже Карпові: „На, шо ти так зділав? Ти коли задумав учиця, так про Бога нічого згадувать, а то тепер білш нічого тобі й ни скажу, коли ти такий. Воноб нічого-б і ни було, як би ти ни лякав ся та ни молив ся Богу. Так пропали тілко мої труди“. — А Карпо і питає Максима: „Шож то таке нас лякало, чи анголи, чи чорти?“. — А Максим отвiча: „Та я, паринь і сам ни знаю, шо воно ляка, чи може анголи ни доускають нас, шоб ми ни лізли у напасть, чи може, чорти ни дають, шоб ми ни прихитряли їх; а то як би всі люди знали оцю мудрость, так і чортам би волі ни було“. — Ото Карпо і пита Максима: „А шоб ти ни робив ті кішці, як би зварилась?“ — „Та хіба ще шо? Узяв би і розпатрошив, прибрыв би у неї всі кістки, найшов би ту кістку, яка саме нужна тай оддав би тобі: от би ти і знав те, шо я знаю, даже як все ростеніє балака — і то я знаю і чую“.

От Карпо вислухав таку приятну річ та с того разу бросив усю дружбу с тим салдатом, а сам приисилив ся на другу квартиру, подальши од Максима, сибі на думці: „Щур тобі, нек! Лучи нихай мене на войні убують, чим волшебством захищаця“. С тим Карпо поки й вислуживсь, так ни думав учиця цьому волшебству, даже бояв ся пізно ходити годів три. Отак, братці, багато знать на цім світі. Як-то треба показаня на той свіг? Нидурно кажиця ця пословиця: „Хто багато прилича, той білш усіх і одвіча“. — Не, мабуть, треба так жити, як нам Бог вилить. Бога ни прихитряш: Бог шутить ни любе, Бог ни Микитка!

Борисовська вол., Валуй. пов., Воровіж. губ.

1021. Стрільба від злого духа.

Бистрянський Кабан мав фувію віт злого духа. Як він її дістав? То може дістати, як піде до сповіди та озме сакрамент під язик на спід. І потому він сакрамент тримає, аж десь сї діє. Не пустит с під язика. І вже від нього відступит син божий, а злий дух приступає. І тоді він тов фузів, що загадає, то вбє. Як висит вна на сьтїні, а має щось вбити, то так сї буде колисати сама. І він тоди бере на плечі і мусит щос здібати, мусит му сї щос трафити.

Зап. в Улячнім, Дрогоб. повіта, в липні 1906 р. від Митра Кушніра В. Левинський.

1022. Стрелець замовляє звірину.

А одін пан ў Путилові закупив полюваннї, хотїв, абї лишень такі він маў. Він дўже стрілец буў головний; котра на него звір прийшла, він ї не пропустив. Найшли сн стрільці, а одін кажи: „Шо минї дастє,

шо я так зробю, шо вин не буде біти звірі? — „Я заплатю вам дуже файно“. — Потім каже: „Я зробю“. — І зробіў, шьо тпер птаха абі летіла, то боїт си на него летіти; вже другий рік, шо вин не може ничьо убіти, бо звірь не йде на него.

Зап. в серпни, 1911, від Онуфрія Яківюка в Товарниці, пов. Вижниця, І. Волошинський.

1023. Стрелець не дозволяє бити звірину.

Ми йшли на пулюванья, а вин каже до мене: „Не йди, Онуфрію, бо оні ничьо ни убюг“. — А я тогді кажу: „Онї убюг тай будут мати!“ — „Ни убюг“. — Потім зібрали си тай пішли і гінці гнали. А тот товар¹⁾ назад завертаў на гінці, а на стрільці нп, тай біли бұками, і пішоў товар, — поутікаў шо до одного — не хотіў іти на стрільця. А вин каже: „А я добре казаў, шо ни убеге, ўни менє усєрдили тай я ни хтїв, абі шо ўбїти“.

Зап. в серпни, 1911, від Онуфрія Яківюка із Товарниці, пов. Вижниця, І. Волошинський.

1024. Стрелець — знахар.

Ішоў чьоловік в Голбў (село пов. Косів), але даўно, тай каже: „Я пұшку замовю, шьо не буде вона стрільїти“; — при громаді. Хата бұла в лісі при гатї, а то зїйшли си самї стрільці тай собі розмовїли. Тай той каже: „Я йик замовю пұшку, то котрий бұде стрільїти, то не стрїлит, може мїрїти і у чьоловіка. Я дам двацїтьпїить лєвіў“. — „Ая“ — каже — „ти знаєш?“ — „знаю“. — А то сухонький буў чьоловік дуже, а грубий си питаў у того сухонького. А тот каже: „Така жїба, абї знала замовити пұшку?“ — А тот каже: „Но, но, будем видїти“ — кажи — „павивай пұшку!“ — Тот павиў пұшку — великий чьоловік, а тот вїймиў двацїтьпїить бавькїў, даў тому тай пїшоў на тот бик так пўза вєрші тай скиг, пробачїйте, холонї тай справїў му, пирипрашїю, дўну тай каже: „Берї тай стрільїй тут мивї“. — А тот дївиг си тай сьмієт си, берє пұшку до лиця, змїрьїє тай не може. Нарєштї каже: „Е що, вин мивї даў двацїтьпїить лєвіў“, — крємсає, а пұшка ни хоче палїти... Набїта — три рави крємсає... А той каже с того бoku: „Пилўї!“ — Таки справлїє му пальцем. „Бїї!“ — каже — „чьомў ни стрільїєш?“ — Той крємсаў, крємсаў — подивїў си, а то вода є пўўки капає і є кўрка — а то вєремїи — чїсто порох му замок!.. і всьо... Вин каже: „Чьомў ти не стрільїєш, як я тобї заплатїў?“ — Вїгги переходїт, а той каже: „Но я“ — кажи — „ни знаў, шьо ти звяєш до пұшки. Научї й менє“. — А вин каже: „Шьо? Абї мене така жїба ўчьїла?“

¹⁾ Звірина.

— „Дам тобі пйиднєсьить лєвіў!* — І не хотіў. І тогді узнали при всі громаді, шо вип шєс знає до пўшки.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911, від Онуфрія Яківюка з Товарниці, пов. Важиця.

1025. Стрїлець-знахар із Колїнок.

Ў Колїнках такий буў чоловік, називаў сї Василь Шлапак, — такий буў великий стрїлець, шо як схоче шо ўбїти, лиш війшоў с хати на порїг, їмў прийшло пєред порїг, він убїў ци ліса, ци зайвца. Али їднєного разу за Днїстром у лївїцкі горі, у скалі, там зайшла воўчїха тай мала воўчїньїта; а він зайшоў тудя, шривїз сї чїриз вѳду, вїлїз на гору і забрaў тотї воўчїньїта. Забрaў він ти воўчїньїта, зачїїў нєсти, але ужє тут блїско хати, він пообзирaў сї, а вона летїт — воўчїха — за ним. Він пообзирaў сї, жїво ў гальѳп тай жїво до хати, тай вїлїз на пїд з воўчїньїтами. Два наколі влєтїла до сїнїї, а він с пѳду тай ї забїў у сїнех. Вїтaк він тотї воўчїньїта прѳдаў таїм нанам, а їмў тогді суд вїдаў пулюваньї чїриз тотѳ, шо він такий мўдрий, — де він сам хѳвїў, там полєваў.

Зап. в груднї, 1911, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1026. Гуцул згадує, що дома дїє ся.

Мїхaїло К. буў у Коломиї пять мїсїцїў ў крїмїналі. З єднїм Гўцулом собї розговорїли сї і сказаў емў, шо ў єгѳ дѳмї там дїє сї. Я прийшоў до дѳму, запамятaєм собї акурaт, коли ў котрїм днї то бўло і акурaт ўсѳо так бўло, як він казaў.

Зап. в липнї, 1911, від Ав. Трачука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1027. Гуцул кїдає з землі кїлок у дїрку в бани.

Як клaли бaню тут на цєрквї, як причїнювали цєркву, то три Гўцули робїли, тай єдєн на горї веркїў гєри на кїўкї і крїкнуў з горї: „Зробї кїлок та подaй“. — І той зробїў кїлок і кїнуў з землі і аж на гору полєкїў і з землі залєкїў у ту дїрку, тїлько шо той лиш забїў сєкїроў. Але і дошїў тогді не бўло, то знак тѳму, шо вони вїдвертaли.

Зап. в липнї, 1910, від Петра Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1028. Пан і майстер мають чѳртїв.

Ту буў нєсѳщик Матушїк, тaто, він с Слївок буў, тай їшоў він з жїнкоў собї тай зайшоў до Городєнки, а там будували якїє майстрї дїм, такий великий, а він прийшоў пїт той дїм, тай собї сїў з жїнкоў, тай зачїїў полўднувати. А майстрї дах збївали на горї і з нєго сї сьмїяли, шо він такий обїдраний; а той обїдраний то також буў чїсто

ма́йстер поря́дний, та́й бала́кає з доли́ни до них: „Мо́же би ти сі так не сьмі́яй?“ Та́й бала́кає наза́д до них: „Ма́єш дуби́ну, дай суда́ най ти зроби́ю кіло́к“ — і ўзьи́ў той, що на доли́ні сиди́ў обі́драний, дуби́ну, до колі́на оптеса́ў, та́й кину́ў, та́й га́є: „Ану́, на забі́й“. — А він лиш ки́нуў, а кіло́к сам залети́ў до дви́ри без жа́дних рук з землі́, що го ні́хто не пасува́ў. А той ма́йстер, що на горі́ бу́ў, му́сиў та́ра́хнути соки́роў, бо я́кби бу́ў не та́ра́хнуў, то бу́ў би а́бо злети́ў ві́тти, а́бо бу́ў би сам кі́лком ста́ў. Так той са́мий ма́йстер обі́драний, що сі́ з не́го сьмі́яли, то він та́кож ма́ў чо́рта до ма́йстерки. Ходи́ў він, ходи́ў і зайшо́ў до Ко́лінок до па́на, то сі́ ще ді́яло за па́нщини. Як він при́йшоў ў село́, да́ли зна́ти, що йи́ поря́дний ма́йстер — сказа́ли па́нови. Па́н як йи́го за́кликаў до се́бе та́й ма́ў та́ке дуже́ му́дре крі́сло, що то крі́сло як утво́рит, то зроби́т сі́ з не́го ски́ў, а до́кола крі́сла́ — та́ке бу́ло крі́сло. То па́н узи́ў, порозби́раў то крі́сло чи́сто і то́гди́ ка́же так: „Як се крі́сло складе́ш так, а́би́ бу́ло, як бу́ло, то́гди́ бу́деш у ме́не ма́йстром“. — І замо́к йи́го до кри́денсу на ці́лу ні́ч і ка́же: „Диви́ сі́, як не складе́ш, то ди́станеш два́цять пи́ить нагайо́к і пі́деш“. — Той ма́ў с собо́ў кару́к та́й кри́з ві́конеце по́даў ку́хареві — дес ку́хар нади́йшоў ро́ши́д ві́кно́ — та́й по́даў ку́хареві, роскава́ў, як ма́є зва́гити, як ма́є водо́ў роспус́тити, той ку́хар по́даў йи́му кару́к, він то ўсе́, що спаса́вуваў, ўсе́ ска́ру́чиў, жи́би йи́му не па́дало. І як ска́ру́чиў, то так т́римало́, що́ би цы́йком так не зби́ў кі́сно. Па́н то́гди́ ўхо́дит ра́но, ци́ крі́сло гото́ве — крі́сло гото́ве. Та́й то́гди́ ка́же па́н: „Но доси́ть я“, — ка́же — му́дрий, а́ле ти ще му́дри́чий“. — Бо то па́н бу́ў та́кий, що ма́ў нечи́стого і ма́йстер ма́ў нечи́стого, і о́дин дру́гому не ми́г ні́чо зроби́ти. Той то́гди́ бу́ў у не́го ма́йстром, аж по́ки сі́ не поста́риў, бо па́н бо́яў сі́ йи́го ві́тпра́вити, бо він ми́г му́ щос зроби́ти — ўже́ не ми́г го ві́тпра́вити.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1029. Як ма́йстер заложу́є буди́нок.

Ма́йстер як заложу́є буди́нок, то му́сит помі́вити на пса́ а́бо на ко́та, бо я́кби на то́го га́зду помі́ви́ў, а́бо на йи́го жи́нку, то́ би мо́гли помер́ти, а як помі́вит на пса́ а́бо на ко́та, то здо́хне а́бо пес, а́бо кіт.

Зап. в падолисті, 1910, від Вас. Тимрика з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1030. Родина ду́ріє у но́вій ха́ті.

Було́ так, що, най́ сі́ преч ка́жи, поду́рило шість ду́ш у ха́ті. На́коли зроби́ли посьві́щіння, Бо́гу дя́кувати, вже́ і рік ми́нуў і всі́ здо́рови. Чи́тало сі́ на всі́ шти́ри ча́сти ха́ти вангелі́є; де сі́ вангелі́є прочита́ло,

там була приготівана гірочка ў сосі і запускала сі колічок із свіченої колічкі на усі штіри часті хати. То я буў, навіть самім подаваў ти колічки. Будуваў собі на новім пляцү хату, отже усі казали, що смү то місце пошкодило — отже томү зробіў посвещіньи.

Зап. в маю, 1911 р., від Н. Блошки з Колівок, пов. Городенка, Ів. Волинський.

1031. Майстер — знахар.

Маштер з Улична будував хату у Павлішка. Другі з ним будували маштрі. Робили без цалий тиждень. Як прийшла субота, то йшли до дому. Ішли дорогов коло шивьку. — Поверіт на шеньок, випемо горівки! — каже найстарший. — А молодші не хотет. З того старший був не кунтентний. Ідут дорогов гет до дому. Приходет недалеко ід селу. І прийшли на то місце, де сі дороги сходет до купи. І каже еден до другого: Будь здоров! — А той відповідає: Ходи здоров! — Молодші пішли енчов дорогов, а старший енчов. Ніби і він пішов, але лишив сі на тім самім місци. А ті пішли, облўкали великий кусень дороги і не могли трафити до себе. Каже еден до другого: „Давно смо могли бути в дома! Що то з нами за неволі?“ — Страшно сі їм зробило. Ідут далі і приходет на то місце, де вни сі ростали. І старший там сидит. Каже: Та чёсте ту прийшли? — А ті ніц. Він каже до них: „Через то, жисте не ступили зі мнов на шеньок. Будете знати на другий раз і будете повертати, де я вас покличу. Дятого на вас така кара впала“. — І тогди розійшли сі, кождий своїов дорогов, де сі належит.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта, в липні, 1906 р. від М. Шаха В. Левинський.

1032. Дудар має чорта.

Рас такій буў у Колінках дударь — граў на дўтку. Прийшоў на вісілій грати, тай кўхарка не послішила сі йимү даги їсти на той чьис, коли він хотіў дўжи. Але тут кўхарка позасувала ў піч, ўже сі ўсьо доварує, капуста, борщ, голупці, душниця, а він вараз зробіў, що межи тїми горшкїми мусіў оден горнїц пўкнути — на збїгки, що він не їў. Тай каже: „Я за то грїхү не маю, бо лини той“, — каже, — горнїц пук, що я йигó маў зїсти“. — Томү він так робіў, бо він маў такі до дўтки печїстого.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волинський.

1033. Музика — чарівник.

Як прийде музїка від молодого по молодү, а той музїка, що йи ў молодой тай сі протиў него постазит, що він йи ліпшии музїка, вачинає дўже грати, а тогди той лишень забїжиг, тай кобі смү з землі ли-

шёнъ узьїў яко́го поро́ху з о́паса, то́му музїцї, шо він так сї поставеє дўжи, так му на́раз ўже ўсї стру́ни попу́кают і ні́коли він не го́ден на-ста́рчити ўже стру́ниў на тім весїлю, хїба би то́го музїку перепросїў. Таї тогді музїка уздрїт, шо біла́, шо не має на чїм гра́ти, шо стру́ни рвут сї, таї тогді бере піў лі́три горїўки, таї го перепро́сит, а тої тогди каже: „Гай, гай, граї, а́те ні́кому не робї збїтки, про́гнїў ні́кому не поклада́й сї, таї ти ні́хто ні́чо не зроби́т“.

Зап. в листи, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Во-лошинський.

1034. Два музики — чарівники.

Було двї музики, жи ма́ти чортїў; вїйшли вони сї гра́ти, йиде́н по-то́чиский, дру́гий сирафинецкий. Поточиский граў у молодого, сирафи-нецкий музїка граў у молодїї. Прийшоў поточиский з молодїи по фўстку, таї сї то́му музїцї сирафинецкому ни покло́ниў. Той сирафинецкий му-зїка казаў га́здам вісїльним, шо той поточиский музїка гра́ти ни буди, бо він йи́му старому ни покло́ниў сї музїцї. Взьвў і пустиў скрі́пку, пірва́ли сї йи́му стру́вни і шерсть на смїчку. Узьвў він йи́му каза́ти, шо попамїнта́йши ти мене́, коли ти та́кий му́дрїй. Прийшоў сирафинецкий музїка в молодїї на пропїї. Звїтаў сї з ним, з музїкоў с поточиским, а тої йи́му музїка зробиў так, шо му сї скрі́пка полома́ла, розлє́гла сї на дрібні́ кавалки. І ще казаў поточиский музїка, шо він бі́льше гра́ти ни бу́де ні́кому вже та́кі і шо він са́мїй ше́зни.

Зап. в листи, 1910, від Тимка Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Во-лошинський.

1035. Як знахар замовив скрипку.

Вїйшоў одє́н таї ка́же: „Нїи́ бу́де сес гра́ти скрі́пник, бо се му́-дрїй“. — „Шо ви зроби́те єму́? Скрі́пку не мож му ўбї́ти таї йи́к за-мо́вишь?“ — А ви ка́же: „Я замо́вю“. — Прийшьоў до то́го, стаў коло́ то́го і — уже́ скрі́пка єму́ ні служит; пі́кручює стру́ни — стру́ни пу́-кают... Тїне́р і да́нец тої си розїрваў, ка́жут: „Нї знає́ гра́ти!“ — То це ні ба́вило піў годїни, як вин то зробиў.

Зап. в серпни, 1911, від Олуфрїя Яківюка з Товарниці, пов. Вижиця, Ів. Во-лошинський.

1036. Чарівник і гончар.

Прийшов до міста чарівник і заложив сьи з льудьми, жи він при-льїзи чирис найменчу дьзурку. А льуди йи́му казали, жиби він прильїє чирис дьзурку віт помпи. А там на вулиці аку́рат лежила помпа. А ча-рївник йа́кось зачарував льудий і йшов по помпї, а льуди йи́го ни ви-дїли. Али надїїхав ганчїр і пита́и сьи: Шо ви, льуди, так дивити сьи? — Ка́жут льуди, жи чарївник льїзи чирис дьзуру. — Віи́ ка́жи:

Ото дурні, та він х́одит по помп́і. — А тому чарівникови ни було мило тай кажи до ганчиря: Диви сьї, ќілько на твойім воз́ї пс́ів! — Дивит сьї — правда. Їак ни воберни бичів́ено тай бий пс́ів. А їак відїїхав кавалок, дивит сьї, на воз́ї повно ч́ерепів з їнго горшќів.

Зап. в Будзанові від Сирватки О. Деревянка.

1037. Як кобила на церкву їхала.

Їхав один горчешник мимо л́ісу, стоять мимо л́ісу люде. Один і каже: „Давайте, я ќріз дуба прол́ізу!“ — „Не, ни прол́ізиш! брешиш, коли прол́ізиш!“ — Ну, от він л́іг на дуб тай дере з уснеї мочі, а їм і показуїця, шо він ќріз дуба л́ізе. А горчешник одалі їхав. Дивиця, шо ото він пирдить: „Понузири, кае, тобі, сукиному синові!“ — А той взяв тай їому одв́ів очі, каже: „Цить, сукин син: твоя кобила на церкву поїхала!“ — Горчешник тоді: Тпру-тпру, кобилочка! Пропали горщечки мої, пропали!“ Він же одв́ів.

Борисов. волость, Валуї. пов., Воронїж. губ.

1038. Знахар на Дихтинци¹⁾.

На Дихтїнци буї одїн ч́оловїк-знахарь, тай до н́его приїшли три л́юди. Од́ен каже: „Я х́очю, абїх їнклюза маї“. — А вин каже: „Я тобі зр́обю“. — Др́угий каже: „Я х́очю, абї ми си господарство в́ело“. — Вин каже: „Я ї до т́ого, я тобі зр́обю“. — Тр́етий каже: „Як я приїду на весїльї, то на м́еве молодїці не дївїи си“. — А вин каже: „Я тобі то зр́обю, шо мут за тоб́ої пропалати“. — Узв́иїї вин вид них по дв́ацїть л́евїї тай даї одн́ому зел́еного ящура, др́угому черв́оного, а тр́етому робакá. Але тотї як приїшли до д́ому, тай тотó погїнуло, а їм нїчó не помогло. Пішли вони до шандарїї, та віддали до с́уду, тай т́ому присуїїї суд штири мїсїці, а за р́екурсом дїстаїї вїсім.

Зап. Ів. Волошинський від Овуфрїя Якївюка з Товарницї, пов. Вижниця.

1039. Вояк — знахар.

Був їден такий хлоп і ф́ірер; заложили сьї о чвертку пива. Той казав, жи я вїйду, а той казав жи ни вїйдиш з цвинтару. Казов: Абис мнї принїс, абис вирїзав з крижа три трїскі. Як видиш, жиби ті трїскі здавали сьї до крижа, бо я на другий день пїду сьї дивити. — Як той м́ркувов, жи юш зайшов той на цвинтар і туди забив нїш ту в двері в хаті і потім кажи: И, ти з того цвинтару ни вїйдиш, аж я ті випущу. — Аж на другий день вїйшов пів до дванаїцїтої, аж той нїш витїгнув.

¹⁾ п. Вижниця.

То так сьм вельик, то такі ями му сьм зробили, такі ями, такі виргеци такі гори, таких виприв купа, ширлі ни дали му ні сїсти, ні стати, по форт ходив. Такий був обтылешаний, вївнций аж поза пояс.

Зап. у падолистї, 1905 р. в Вороцовї, Городецького пов., від Івана Штойка Іван Савицький.

1040. Подорожний знахар.

Тут раз на весні приходит панок. — Ви зв'яли сєі Кохановскої брата, то с'аме такий чоловік — і сїў сєбі, а то ў великий піст, перед Великоднем і каже мивї: „Г'аздо, ци нима ў вас сирой кап'усти?“ — Я жінку закликаў, жінка унесла йимў кап'усти ў мишинї і даў двї шўстки: „Ідїт, принесїт мивї горїўки; вїпнў бим, бом дўжи збїдженїй“. — І к'ажи мивї так: „Озміт ту горїўку, роспустїт“. — Я ўсї гаў трόшки водї, трєгу пай, бо то буў спїрїтус за двї шўстки. І вїпнў він тої горїўки і менє зачыштуваў ше і похарчуваў тої кап'усти трόхи і маў с сєбōў такі кнїшку і зачыў ў ту кнїшку дивїти сї, і к'ажи мивї: „Ви м'али провїзорїю, у вас“ — к'ажи — „і полотнō проп'ало“. І акўрат я маў тогди с Слїўкоў провїзорїю і ў мене украли бўли полотнō, пїить мотовїлникїў. Ну, і я за то єго не пигаў і він мивї скаваў усю праўду, шо ў мене сї дōма ст'ало.

Зап. Ів. Волошиньскої в падолистї, 1910, від М. Писанюка з Далешева, пов. Городенка.

1041. Лїсничий промовляє від гадюк.

Ту буў лїсничий у Рипўжинцех, шо як когō гадюка укусила, то він промōвїў тай віратуваў.

Зап. в липни, 1910, від Петра Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошиньский.

1042. Чоловік їсть вужа.

Чўвєм, шо буў у нас такий чоловік — єго назив'али Мўдрим — шо зл'ап'ає г'адїну і берє до п'азухи і несє до к'оршми. Пускає її в к'оршми на зємлю, Жидї тогō сї льякають і платїй йимў за того, абї сєбї взьїў, і дакūt йимў лїтру горїўки і як вїїни горїўку, то вїт'ак г'адїноў закўсує.

Зап. в цвїтни, 1911, від П. Семовоника із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошиньский.

1043. До ворожбита в справї процесу.

А одєл ходїў від нас у гōри до ворожбит'а; то вуджїєви даў 4 срібних (8 корон), а ворожбит'ови даў 10 срібних (20 корон); хтїў сї довідати, ци він вїграє процєс, але не зн'аю, шо єлў ворожбїт казаў.

Зап. в червни, 1910, від Мякити Панькова з Далешева, пов. Городенка, І. Волошиньский.

1044. Молодий ворожбит.

Ту є ворожбит, має девять літ хлопця і ворожит. Єдні господини пропало було три корони. І вона нарікала на сусіду і пішла до ворожбита, запитала сьн єго, а він її сказав, що твої гроші є у постели. Вона прийшла до дому і подивила се у посьціль, є тії гроші.

Зап. у Подусільні, Перемишлян. пов. від П. Бая М. Капій.

1045. Кума поїдає кури.

А мої татуньо ходили до него питати сьн, хто кури поїв чи забрав, пропали були. Він сказав, що ваших курий ніхто не браў, но тільки куна віла. Знайшли пірїи і куну злапали потім.

Зап. у Подусільні, Перемишлян. пов. від П. Бая М. Капій.

1046. Знахар посилає гадину на черешню.

Ў Колїнках буў Яцко Мўдрий, що маў гадину, браў ї за пазуху і вїймаў, тай скоро хто у него вїлїзе на чирешню, то він ї спраўльїў на гору на чирешню. Тото ўсьо кричит, боїт сї, тай просьи го, абї ўзьїў гадину. Тай він скажи: „Верви сї, верви сї“. — Тай вона влїзе на долину. Вітак вона піде ў бурвинї, а як траба, то ї закличе.

Зап. в липни, 1910, від Анни Чернецької із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1047. Зачарована горівка.

А чулам за тако́го, що прийшоў до гуральні, тай правит горїўки. Йимў не хотїли дати, тай кажут: „Ми до того не належим“. — Но, а він узьїў тай пішоў у лїс. Вівертїў ў дереви тїрку, а горїўка бїжит. Він наїїў сї, тай пішоў. А тотї до боднї, а горїўки нема — горїўка за ним пішла. Мўсїли за ним шукати, покїў го не найшли. Він вернўў сї, заплаїли му і горїўка назад прийшла.

Зап. в липни, 1910, від Анни Чернецької із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1048. Гуцул добуває горівку з кіпця.

Служїїм при воську. Буў йиден Гуцул зо мноў і пішлим йидно́го разу на ібунок, і даў нам капїтан раст ў полўдне цїлий йиден квадранс. А я буў капралем і той мине Гуцул дўжи любїў. І кажи миї: „На́не капраль, ходїт зо мнбу, наїїмо сї шїапса“. — А то було ни далєко кіпцїй, шо гранїчит поле вїт польи. Привїў мине до кіпцїй і зачинаїи вбжиком ковати ямку. Вікопаў ямку на шїїри цїли і шос зачьїў бурмотїти і зробїла сї у ямцї горїўка; али я ни вїрвў, шо то горїўка, я собї мїслиў, що то вода. А він набраў у жїдлик і кажи: „Дай вам Ббжи здорўїи“. — А я йимў кажу: „Пий здорўї, а я водї ни хочу, бо я сї

напиў“. — І вішнў і начирнўў миві цілій жідлик. Я зачнў рїти, а то чїстий шпрїтус. І казавўим му, аї набравў у фирфляшу, а він кажи, що ни вільно. Я тїлько маю ўзвїти, шобї вїнити, а бїльше ни вїльно. І звїкла горїўка з ямки.

Зап. в липни, 1910, від Митра Ласїйчука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Вошинський.

1049. Замість молока кров.

Ў Ілька Демчука віспеваў хтос корову. Він пішоў до Шешор до Гуцула. Гуцул ўзвў дївнцу води, тай шпигаў ў ньу пожем. Ў дїници зробила сї с води кроў, а потому с крови молоко. Гуцул каже Ількови: „Йак знайдеш на дорозї пїткову, то кинь їу на грань; йак пїткова буде червона, то буде так й того печи, шо ти корову збавиў; тепер буде йго корова давати кроў замїсть молока. — Прийшоў Ілько до дому, кинуў пїткову ў пїч, а то приходит Йась Петроўський, сїў коло печи, та просит вогню до льульки. Ілько каже: „Най ше трохи розгорит сї ў печи.

А Йась так на стїлчику коло печи скаче. Аш Ілько пожилуваў Йасї тай каже: „Возьміт вогню, али бїльше не приходїт на моїе подвїрье“. — А Йась каже: „Такїсти, Ільку, нї припекли, шо й ў пекльї лїпше не потрафїи.

Зап. в серпни, 1902, від Леся Пашника в Кулачківцях, Коломийського пов. Осип Яворський.

1050. Гуцул добуває молока ножиком.

Казавў гїд Веревцїк, шо він за молодїх лїт буў побережником ў лїсї. У тїм лїсї рїзали трачі дошкї, брўси, і в него було на стїнцї два Гуцули, а під одїим накритїим з ним в скарбовї хатї сидїт ще пастух і маў однў корову. Вовї браїи собї у неї молоко, а і за то приносили пїлива з лїса. Але і за маїло було того пїлива тай вона хотїла, шобї вовї платїи за то молоко, а они все... Той Гуцул одїел, шо буў опирїем, ўсїрдиў сї і казавў, шо і сама їсти молоко ни буде, як емў ни хоче дати. Наколі прийшїи у вїчїр до дому, то ще пастухова жїнка корову ни доїла, а Гуцул сказавў: „Чивай“, — кажи, — я буду пастухову корову доїти, али вона“, — кажи, — „уже і ни буде доїти“. — Взвў, запавў нїж у слупок пїт сволоком, звїгнў з гори колодочку і пїставнў горнїец і набїгло поўвнїи горнїец молока — кїлько, шо їли й Гуцули і побережник с своїоў родїноў. А пастухова жїнка, як вїїчла корову доїти, то ни могла приступїти, шо навїть за дїюк рукў ни звїла. Дрўгий день рано зноў ни могла корову здоїти, а побережник їшоў в Гуцулами ў лїс і хокїў доконати сї, ци як раз Гуцул ївст опирїем. І їшоў з заду за Гуцулом і зачнў пїтцем гїи штўркати, али далїко від него.

А Гўцул за ко́ждим ра́зом все сі обзираў, а покiм сказаў: „Ни дражни, як ни знаеш когo“. — Як прыйшли ў лiс, уздрил Гўцул коро́ви на дру́гiх бо́ці Днiстра та́й ка́же: „А ходiш суда“, — ка́жи, — „я ти пока́жу, шо я“, — ка́жи, — „за́рас ту коро́ву здо́у“. — Запхаў вiж ў дуба, вiгвуў колотку ў долину, пiтставиў зба́нок, котри́ на во́ду собі браў, i набiгло поўний зба́нок молока́. Побережник, як прыйшоў на обiд до до́му, то сказаў пастуховi жiнцi, шоби йшла Гуцу́лiу перепросiти. Вона́ узвiла, пiшла, аш у лiс: вiнесла iм квасно́го молока́ i оби́цiла iм, шо бу́де вiноси́ти i ў лiс молока́ i до́ма, кiлко вони́ схоты́, бу́де дава́ти, жиби́ тiлько молоко́ i верну́ли, аби́ вона́ могла́ коро́ву доiти. То Гўцул i сказаў: „Иди́ до до́му i тiй собі́ коро́ву, али́ аби́с звiла, хто шо йи“. — Вона́ як прыйшла́ до до́му, та́й уже́ коро́ву здоiла, та́й тiлько коро́ва дава́ла молока́, шо дава́ла Гуцу́лам i собі́ ма́ла.

Зап. в жовтнi, 1910, вiд Н Курчака iз Далешева, пов. Городенка, iв. Во-
лошинський.

1051. Клопоти з коровами.

Ходиў я, ходиў, ни мiг я купи́ти коро́ву i пiшоў я до Городе́нки, а там гiўка тримае́ три коро́ви. Питаю́ я гiўки: „Чи́ то коро́ви є, ци́ ти продаеш, ци́ то купленí йи?“ — „Ой нi“, — кае́, — „продаеш. Йи“, — кае́, — „ту па́нi вiг тих коро́у“. Онде́ iх ви́тко, то ўни́ прыйду́т“. — Приходь́и па́нi. — Прoше па́нi, шо ти коро́ви прода́жи?“ — Прода́жи“. — „В якi вони́ цiни́?“ — „По сiмдiсьи́ть все́ три, котру́ хочете“. — Видiйшла́ па́нi, а я питаю́ тоi гiўки: „Гiўко, котра́ ту коро́ва най-
лiтша на молоко́ с тих гро́х?“ — Дiўка мнí показiла: „Ота́ коро́ва, тiлько тверда́ ва вiмйи, але́ ўна́ до́бра на молоко́ йи“. — А я стаў, га-
даю́: Жiнка ў мене́ молодí, ко́ло коро́у знае́ ходiти, то сí ўчаст то́та тверда́ на вiмйи. Заплацiў я ту коро́ву, даў сiмдiсьи́ть биз одно́го — рiвнцкiй па́нi опусти́ла. Пригнаў я ту коро́ву до до́му, коро́ва бу́ла цiлий́ день ни до́сна. Вiчiр надоiла́ двi дiйви́ци молока́, дру́гий день рано́ дiйви́цу, ў полудне́ — дiйви́цу. Сусiд мене́ питае́: „А купи́ли ви́ коро́ву?“ — „Купиў, до́бру коро́ву купиў“. — „А до́бра на молоко́?“ — Я ка́у: „До́бра“. — „Але́ дае́ хоть квар́ту?“ Даўно́ кварти́ були́. А я ка́у на то: „Дiйви́цу дае́, ни квар́ту, така́ коро́ва!“ — Ка́е: „Гий, гий, по дiй-
ви́ци молока́ як дае́, то до́бра коро́ва, рахува́ти“. — I потiм то дру́гий день то все́ опа́ло: пiў дiйви́ци́ молока́!... Чи́м раз та́й уже́ нема́ лi-
ше́нь по лíтри молока́! Переле́кiю якiх де́сiть день, нема́ як чвeртка́ молока́. Взвiў я ту коро́ву продаў за пiндiсьи́ть ба́нkiў — уже́ опа́ю гет. Доклаў, купиў коро́ву, дру́гу за шiддiсьи́ть ба́нkiў — молоко́ му́сит бу́ти!... — Нема́ — зба́зили i ту!... Ту мене́ спра́вили до Губи́на, там йи́ така́ воро́шка, шо попрэ́уйи́ти коро́ви. Пiшоў я до тоi воро́шки: „Ой, так i так, ў мене́ йи́ коро́ва молодí“. — „Ой, я вам попрэ́ую. А дасте́

пійтку? — „А хогьби й дві, бо ў мене діги молока хові“. — Взійла тóлку сóли, пішла до сійні; як ўзійла там шóс вуркотїги..., таї ўзійла водї таї: „Нáте су сїль, будэте ўсе тоў сóлеў солїги, а тоў водóў кровїги — будé молоко. — Прышóў я до дóму, то трóха нїби бїлше прыявіла. Вже корóва мáйи тильї. Але ми не припантрувáли, таї зунсувáла сї корóва: Тельї сї ўродїло, áле кóли й тильїгник вїйшоў зоўсїм с корóви... — то страх! Заклїкаў я бáбу, заклїкаў коновáла — нима рáди пїякої. Кáут ўнї: „Нима рáди — корóва згїни“. Я ўзїў, тáйим с стáйні повїгонїў: „Як гїни, то пай гїни!“ — Потóму даў ми Бог на рóзум: післаў до пáна. У пáна стáла йи худóбц, то пáн знáвї у тих рїчах. Прыхóдїт пáн: „Ой, шо такé йи? Мáсте посторóнки, тра корóви вїязáги ўсї штїри нóги, брáги на такїї друк до горї корóву ногáми“. — Взїли два хло́па: одéн край на жóлуб, дрўгїй хло́п на плéчї, до горї корóву ногáми. Так пáн узїў сї до тóї рóбóти до корóви і корóву охоронїў — так яз мáйи бўги корóва. Я пáнови подьїкуваў фáйно за ту лáску, шо корóву поздоровїў. І корóва вїзáк прышлá до сéбе і я корóву продáў. Ў тóго гáздї мáла тильї і той мнї дьїкуваў, де мнї здїбáў.

Зап. в жовтні, 1910, від Савки Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1052. Знахар Комісарюк з Обертїна.

Буў одїн знахар, шо називáў сї Комісарюк, з Обертїна, а буў брат рїднїй Дмитрó мéжи нáми, буў брат трéтїй, котрїй слабувáў на запа́льнїи плюц. Дóхторї вже емў не обїцювали дáти рáду, óгже вїн мўсїў шука́ти такїх звáхарїў сьвїцкїх. Наколї вїн прышóў до тóго знахарїй, той емў даé порóшкї, кáже емў львгáти на лўшку, залївáс ёго лїшкоў і кáки емў лїгáти. А взїў ёго до кїмнáти, і с тóї кїмнáти с до тóї, де вїн мéшкае, вїкнó, а брат прїдивїїи сї — Тодóсїй — як вїн мўчїт тóго брáта нáшого. Той від смéрти вертáс сї, шо не мóже тотї порóшкї пролїгáти, а вїн на сїлу емў шўркае, на сїлу емў сїлле. Наколї вже брат дўке сї змўчїў, вже не мóжи лїгáти, вїн перестáс таї вхóдьи до тóї кóмнáти, де с той брат дрўгїй. Таї брат так ослаблений, шо аж падé, а той знахар ўнóсит такў фльїшку, а в нї шóс такé чїрвóне, як пїво, таї кáки: „На осесў вóду, абїс живївáў і будéш здорóвїй“. — А брат кáжи: „А шо то мáйи та водá коштувáти?“ — А вїн кáже: „Дáш мнї пїить рївцкїх“. — А брат тогдї кáжи: „Ой я ни мáю, бо я слабїй“. — А вїн кáже так: „А мáеш ти на сóбї дóбрїй кожўх і сарлáк (а то бу́ло сéред зимї), продáй, а рáду сóбї давáй, бо згїнеш“. — А вїн кáже: „Ой я слабїй, як я продáм, то я сéред дорóги загїну. Не хóчу вáшого лїкá, бўйте здорóви“. — А вїн емў сказáў: „Но ни мáеш пїить рївцкїх, не дїстáнеш водї“. — І вїн поїхаў і скїнчїло сї. — А той за то ворó-

жене то великий маїток зложїў, як наш Рóман (бўвший віт — що здер грома́ду, ув. записув.).

Зап. в цвітнї, 1911 р., від Н. Блошки з Колінок, пов. Городенка, Ів. Волинський.

1053. Знахар у Петрашах¹⁾.

У Петрашях буў такий чьоловік, шьо згадуваў, йикé б́уде в́ерейи; ци будїе годїйна²⁾, ци студїенó, ци тїенло. Віткис вин згадуваў; але вин ужé умёр. Раз якóс робїў вин полїт³⁾ з д́ругим тай ка́е: „Шилўймо, бо шї б́уде т́учя“. — Тай вони закінчїли тай идут т хатї, тай шї їх на дорóзї така т́учя напала, що гий...

Зап. Ів. Волинський, в вереснї, 1911 р., від Гриця Матїоса із Ростїк, пов. Вижиця.

1054. Чарівник посилає миши.

Ўжé тóму пїить рóкїў симакіўскїй чоловік росповїдаў, шо їш і мїши пóлем так, як вїўцї. (Їш такі, шо справит мїши і чéрез вóду, зам. Ант. Трачука). Ая.

Зап. в липнї, 1910, від Якима Воробця з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волинський.

1055. Млинський камїнь сунеть ся за дїдом.

Ту буў одїн у Колїнках чоловік, шо як пішóў до Шутрóминцкогo пана і просїў, абї му даў піў кóрцьи збїжи, а пан не хокїў дати, а він увзїў, тай наслáў на йнго стиртї мїши. І за штїри дóбї то стиртї лиш сї россóнули. То вітáк пан казаў, шóби буў му даў дэсїть кнї, лиш абї буў ни наслáў йнмў мїши. Али він тóго ў перéd не знаў. Се ўповїдали мнї мóї дїтї, шо се б́ула прáвда.

Зап. в жовтнї, 1910 р., від Н. Курчака із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волинський.

1056. Мельник карає злодїя щурами.

Дес даўнїши гнаў щурї чéрез вóду і платїў перевїзникови, шо він хтїў, лиш абї перевїз. Отжеж перевїзник не хтїў перевїзти ў ночї. І він е́му даваў два рїнски, від двох до дэсїть і той не хтїў перевїсти. Як сї ўвалило до хатї, поїло, де шо б́уло — і перевїз без нїчóго.

Зап. в липнї, 1910, від Якима Воробця з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волинський.

1057. Знахар перевозить щурї.

Якби хто поїхаў до млинá, а шо у млинї украў, то мóже мелик на нéго наслáти щурї, жибї му робїли шкóду. Вітáк трáба тóго мелика

1) п. Вижиця. 2) Слога. 3) Сїно.

просіти і заплатити їм у кількаціть корон, жісі їх відвернуў віт того газді.

Зап. Ів. Волошинський в падолисті, 1910, від Вас. Тимрика із Далешева, пов. Городенка.

1058. Знахар посилає миши.

Прийшоў ділók до мѣлника, тай прѣвиў, асі му даў мѣлник мукі. А він каже: „Нема ў мене тепѣр мукі“. — А той каже: „Бувайте здорóви, дай Бóжи, абі бóло“, — тай пішоў. А кáмíнь лиш сі тихо ссунуў, тай даї за ним. Тай вітáк мусіў здоганьїти; здоговнїў, просїў, тай кáмíнь сі назад вернуў. Заплатїў му, що він сам хотїў, тай... „А віднш, чоловічи, за прїгоршу муї тай даш бїлше“.

Зап. в липни, 1910, від Анни Чернецької із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1059. Знахар із Поточиск.

Знахарь буў у Потóчищьих і їхаў пірис село Симакїўці. І з мѣлником у Симакїўцех буў знайóмий. І каже му: „Шóбис даў, бим ти кóлесо обернуў прóкїў водї?“ — А той мѣлник каже: „Я тобі ни вірю, то ни мóже бóти. Волá маїи сїлу, то кóлесом гóнит, а ти тóї сїни ни маїиш, шобї: обернуў прóкїў водї“. — Наколі сї той пітнѣр і зачыло кóлесо ў дрóгий бїк прóкїў водї круїти сї... Той тогдї узяїў того мѣлника, перепросїў і взьїў го на забаву до свóї хáти, а ў хáтї му кáжи, шо: „Якбим схокїў, тобим ти млин сїрид дорóги зросїў, лиш нїчóго би ни мóлоў“.

Зап. в жовтни, 1910 р., від Ник. Круца з Далешева, пов. Городенка Ів. Волошинський.

1060. Мельник мстить ся мишами.

Так бóло... Госпóдар буў таксáтором, а мѣлник маў лїцїтáцію і того газдóу заклїкали лїцїтувáти, шо одѣжа вáрта. Той мѣлник буў малóго зрóсту і жїнка тáкі такá булá. І потóму той як таксувáў одѣжу, то не мїг так таксувáти, як з великого чоловіка і потаксувáў їм у дóже нїзько, а мѣлник кáжи: „Чпкáй, чпкáй, я на тóбї сї пїмшў“.

Той госпóдар мав одѣнок ячменю так, шо у нїм сї мїстїт двáцїть полукїпкїў, і каже: „От кобїм моглї сї так обгóйїги до веснї, то бóдем маї насїньї і на крупї, бо кукурóдзїў мáло маїнмо“. — Дїйшлó до того, шо на веснї він до одѣнка, — як вїлз на нѣго, а то лиш сї трїнка россунула — отрубї... Ожеж він тогдї нїц не рóбит, лиш роскїдає до сподá. Як роскїдаў, нїц не найшоў, лишень пїў-кóрец отрубїў, такїх, як з жóрна змѣлено, натрїє. Тогдї той мѣлник, шо ем у таксувáў, каже: „А шо, котрóму лїше таксувáли?“ — Кáже: „Я звáў шо ти мнї вїнен,

але ти тепер не знаєш, хто тобі винен. — То се мині розповідаў бацько шій рідний.

Зап. в цвітні, 1911 р., від Н. Блошки із Колінок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1061. Чоловік ссилає на пана вуши.

Єден чоловік пішоў ў панський ліс там за гриба́ми, ци який бук урубати, а пан нагішоў, тай го обдёр — чисто — лишіў сї тот го́лвий. А той чоловік знаў насилати вуши. Як наслаў на него вуши, як той прийшоў павіско до до́му... той тогді шо с себе згоргає, шо заставіє слуг... — не го́ден згорну́ти, бо то так ла́зят, як та шума́ — сто на кўлі. Нараз той тогді казаў раз-два то́го чоловіка вішукати. То́го чоловіка привели, шо пан про́сит, жиби той забраў собі вуши, дайі йму́ 100 черво́них, 200, 300, тисічьїми дайі му, той не хо́че, лиш ка́же так: „Як ти мене за таку марну́ річ обдёр, то най тебе вуши з'їдї чисто, най сї с тебе ко́сти росіплют“. — І не було то́му ра́ди па́нови від вушиї, такі го му́сіли ву́ши заїсти чисто на смерть.

Зап. в липни, 1910, від Н. Могрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1062. Знахар послалає жабу.

Знахарь, котрий хо́че на ко́гос послати га́дину або жьїбу, то пішлє, жи го мо́же уку́сити і с то́го мо́же поме́рти.

Зап. в падолистї, 1910, від Вас. Тимрика в Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1063. Як ворожбит прикликав чарівниці.

Була корова слаба в Побідиньского на Маці́вці довгий час; цошь кров давала з ци́цок. Тай він привіз си ворожбита, цоби цошь порадив. Він там цошь ворожив коло тої корови, кажи: То чарівниці вам так зробили. Кажи: Я вам зараз їх закличу, дайти но бруска. — Теї взяв брусок, роспїк в пецу, теї якурат но він брусок витягнув з пецца, а Романиха во і Махні́цка приходєт. А вони довідали сї, цо є ворожбит тай хтіли знати, чи він цо поможи корові, чи не, а ті сьміяли сї, цо то чарівниці.

Зап. у Теклівці, Скалатського пов., від Паранї Стадник П. Стадник.

1064. Швидний челядник.

Прийшов єден чиледник до ткача служити. Али дав му снувати ткач, а сам се в поли збирає, господар. Али той чиледник кажи: Добри, майстер, ви йдети в поли. А як я той півсеток¹⁾ зроблю, то я цо буду робив?

¹⁾ Півсеток = 60 мір, менче більше 50 метрів.

Майстр зариготав се, кажи: Будеш хату дер!

Майстр був в полю і думає, що той варіят вогорит. Бути можи, що він можи такий... До чого він то ворожив?

І бире, забирає се с поля. Али дивит се з гори, а він вже хату рошшив. До половини рошшиває і сніпками кидає на землю.

— Єй дай спокі, що робиш?

Так він се застановив і вже влезит. Майстр приходит: Шости ми казали, то робю.

Так майстра лек зібрав, приходит до хати, яко звиклє, ткацка робота — полотно — стоїт зроблини; поставив го на столику, дивит се на полотно і лек го зібрав. І тогди кажи: Я тебе тримати не буду, я тобі заплачу.

І тогди заплатив і той з Богом зібрав се і пішов. Потому та господинє прийшла, полотно заплатила, відібрала, як се належит і собі порихтувала, взєла над воду, намочила і тєгни за собов, огледає се, то ни полотно, тільки основа ткацка. І зібрала, приносит до ткача з виликим плачом. Ткач взєв потому тей і виробив тей і віддав полотно. І хата ни була рошшита, хата була ціла.

Зап. від тата в Будванові, Теревельського пов., 1903, О. Деревянка.

1065. Як дячок умер із переляку.

Яритники як саме умирають, так коло їх тисячами чортів ухаджує. Як яритники кончають ся, так тоді ніхто ни ходе до його у хату і після сконченія у його тілі сидять чорти, а душу понисуть як ляльку, кули треба. Раз умер один купець багатющій і покликали дячка читать псалтирь. Так він читав, поки ще ни прийшла півноч, а то як настала півноч, так стало йому моторошно. А він лижав на лавці, мертвий, у гробі, а під лавкою сиділа комнатна собачка. От він мертвий, як блимне очима та поверне ця уставать, а та собачка загавка, а він на її пальцем помаха, шоб мовчала. Так раз і два так. Дячок той замітив, куди воно діла ідуть, та як бросє псалтирь, а сам липитухи с хати. А той купець як схвати ця, та за ним. А у його на дворі та був виликий сад. От той дячок поміз деревами, а мертвець за ним і протюжили вони по тому саду вирсти півтора. А тут уже як крикнуть півні, а мертвець як хватив ся за дуб, там і околів, а дячок той з ляку двів три пожив і умер од того.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронеж. губ.

1066. Тяжка смерть.

Раскажу вам сторійку одну про Щарбакового Грицька. Він був хрищеник Ворониhi. Вона отут в Артьома в кабаці сиділа, а після того вона сиділа ще й у Чорнобая в кабаці, продавала там водку та донське

та красне вино (тоді ще з бочин його продавали). Так того хрищенка у салдати призивали (це вже годів з десять буде). А вона, сказано тобі, химородниця така була, що кого треба звисти — вона зведе, а кого розвисти — розведе. Це вже за другим вона була, за Хвидячинком Питром, а то ще вона була за Вороною. Та як умер Ворона, а в Хвидяки жінка помандрувала, він виждав сім літ тай жинив ся на Воронисі. Там уже така була яритниця, така яритниця, шо й ни привида Господи! Пішла я раз у гості до сестри Машки у Галичин. Тіко шо спустилась до Чорнобая, а од Чорнобая виходе Ворониха. А моєму дідові вона доводилась двоюродна плімінниця. Дітей у Воронихи ни було, так вона й жила с сестрою. Та її всяк знає: там уже була б тобі знатніця, була б знатніця, тай білше нікуди! Ого йду я в Галичин у гості до сестри Машки, а вона вискочила од Чорнобая: „Ходім та ходім до мене в гості!“ — Шо тут робить? Подумала-подумала — пішла до неї. А вони тоді вже поміянялись хатами с сестрою Катюшкою. Отож Олена, шо за Нидайводиниц Павлом, її дочка. То в її хата була на цім боці, а то стала на тім чириз дорогу. „Ходім, каже, в гості: там і самуварчик наставлиний і Щирбачка Гапка прийшла“.

Коли так приходю, а в неї сидить Гапка, Грицькова мати, а Грицько зелений бочоночок водки привіє та розлива по пляшках. Та давай поштувать, давай поштувать Ворониху, та кланяють ся обої в ноги: „Ни попустіть ув обиду!“ — А вона знай одно товче: „Ни журись, ни підиш!“ — А він такий молодчина — кров з молоком; нима в йому някого звязу. І їх три брати, так шо ниминуче йому йти. А він Воронисі в ноги як бухне-бухне; первим же лобовим поставлиний був. А все та йому: „Ни журись та ни журись!“ Так він купив їй в подарок ет платок — такий здоровий, наче рядно. Та все до порога підійдуть тай пошепчуть тай пошепчуть. Сиділи-сиділи ми, двлюсь — смирка. Оставила я вже свої гості — в Галичин іти. А вони все просять мене: „Оставайсь та оставайсь, завтра випровожать будим Грицька. — А Ворониха все йому приказує: „Гляди ж, щоб ніхто і в догад ни взяв, щоб ні Боже мой!“

Повизли його в прийом. Коли хрьоп — як вігле ни був — приїхав до дому, а замісто його такого оддали, шо нізвзя й подумать. Ого хрьоп — зачала вона вмірать. Го о-осподи Боже, шо тіко там було; і по собачій кричить і по кошечій; двів с пять там її мордувало. А тут у нас дідуря такий, Науменко Одоким Михайлович — такий, шо знає, скільки й відьмів у слободі. Ого ж вігряк його крайній од Плотвянки. Отам він на Дудівці, за церквою живе; його друга хата од краю. Ото він і знає той дідуря, як і шо. Ми й сами разів с три кликали його до корови, тай бабушка ваша кликала його. Як захворала раз ваша корова: чмише тай чмише, а жевіг їй дугою так і підтягло. Покликали того діда. Він

обойшов коло корови, подивився на неї таї каже: „Походила, сучище, походила!“ — Та давай шиптать, давай шиптать: ну, слава Богу й опустило корову, наче й ни хворала. Це кого вродне спросить, так вам скажуть.

Хрюп! умира та Ворониша, а дід Науминко й пирикає оную: „Нихай, каже, вона стилибу зорве третю од порога“. — А та ни хоче йти: „Шо я, каже, піду страшиць ця!“ — Він ще раз раз мимоходом іде таї каже: „Доки ж їй мучиць ця: скажіть нихай третю стилину зорве!“ — Пирикавали їй жінки. Зорвали стилину — глина так і поси-пала. Так вона вже на силу за пять день умерла. Побачила Щирбачка бабу Улянку таї каже: „Иди, Григорівно, родичку ховать“. — Пішла вона до Ворониши. А в їх хата була на городі; вона у свою хату тобі вже пустила сестру, а сама у сестриній жила.

Приходить Улянка, прихожу й я, а там стилина зорвана і шпаруни долі валяють ця, а вона лижить на лаві нарядина. Вулянка й пита у Катюшки: „Шо це таке?“ — „Та це, каже, Михайло на стелю лазив за горшками, стирбився та стилину і обвалив“. — А Вулянка торк мене таї каже: „Еге, Михайло, та ни сей тіки“. — Торка мене та все шипоче: „Як би ви знали, яка вона була. О-о-ох, і ни дай же тобі, Господи! Там уже така була, така була...“ — „Я, кажу, ни повірю вам, Григорівно“. — „І ни сповідайся, каже, за чужий гріх. Нам би, ка', самим острогу ни минувать, як би ни вона. Поползала я тоді у її в ногах“. — А це справді історійка була. Як повісився у їх Ігнат, а брат і давай на їх напалаць ця: „Це ви, сукини дочки, повісили брата!“ — Люди бач подейкували, шо в їх дівка затїяла дитину висти, а Гнат хотїв доказувать, шо вони душичку занастили. Так вони давай просить Воронишу, давай просить. А та їм: „Ни бійтесь, на вас суд ни піде: я помутю весь світ, так помутю, шо вам нічого ни буде“. — Вони до станового, той хотїв його на вторгильну службу оддати. А він бач нахваляв ся, Ігнат, спалить хату. Так вони все й повиносили с хати у погріб: і яйця, й вал, і дїжки порожні. Так він дві видїлі виходив, усе ховав ся, шо аж смага на три пальці позапикалась. Тодї саме Артьом тигарем був та у Харкові дзвін великий купив та сктивкав обапильних людей той дзвін тягти. Ідуть плотвяне стягать колочок, а воно шось під місточком сидить. Дивляць ця: „Се Гнат!“ Приходять у Бердєєвку таї розказують: „Так і так, бачили Гната“. — Коли туди, а його вже нима, наче в воду впав.

Так він у ночі вже настиг у погріб. Позвиртав у погрібі все в одну кучу: і вал, і пражу, колотно, яйця, сир, молоко та все в сїривець і потопив. А с себе зняв поясок та, дзвініть, на верх рубаху. вийняв та прикладину у попарик на дощички положив таї заморгнув ся. Так

тіко шо доторкнув ся до землі ніжками, пальцями тіко. Кинулись вони у погріб за яйцями (яешник їздив, хотіли продавати), аж він висить. Скричались тоді всі. А брат одно: „Це ви, зукни дочки, повісили Гната“. — Під суд їх узали, просто в острог хотіли сажать. Турбація щинилась: Становий с следуватилем приїхав; жінцину підсилали розвідувать. Наче й трибушили його тай поховали край кладовища, над Крутим. Так от скажіт — сторія. Це стіко год кладовище обкопане, а тоді чиряз його скотина ходила та могилки обвалювала, могилки й западали. А Гнатова могила стіко год стояла, як тиримочок; хоч би тобі запав або скотина яку грудочку скотила — так ні Боже мой! А як би ни Ворониха, прить би їм в острові, хто 'на поки й доки.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

1067. Чудесні лікарі.

Два богатих поміщики у місті гостювали і вони мабуть були яритники. От вони міжду собою і заспорили. Один каже, шо я ночью лягатиму спать, так вийму свої очі, а на утро упять уставлю і буду дивиця по прежнему. — А другий каже, шо я вийму свій кендюх, а на утро уставлю, зашию і ни буде ніякого вида. — От вони так і зделали: той вийняв очі, положив на стіл, а той тож вийняв кендюх та положив на стіл, а сами полягали спать. А лакей та цю штуку замівив та узав, прибрав ті очі і кендюх, а сам узав, убив kota, вийняв очі і положив на те місто, де й були; потім зарівав бичка, вийняв кендюх і положив на тому місті, де й положив пан свій.

От пани проснулись, той уставив очі, а той уставив кендюх і стали такі ж, як і були. От вони чиряз уремня угляділсь, ті пани і розказують один одному: „Что за штука? Вот я, как ляжу спать і где б не заворушілась миша, так я і услишу і віжу, где она мотаєть ся“. — А другий каже цьому: „А во мной так вот какая штука делает ся: сколько не ем разного кушаня, все мне как будто соломи хотит ся“. — І так ті пани попириміняли своє на чуже: той замісто своїх очей уставив кошечі, а той замісто свого кендюха уставив телячий.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

1068. Знахар відводить очі.

У Бурлуці, котрий рядом з Фидоровкою, є такий чоловік, котрий шо захоче, те й зробе. Він здоровий чоловічака, сильний. Занімаєть ся він грабарством, разными земляними роботами. Бере підряду канави обкопувать, колодії рие. Він сам по собі чоловік смирний, нікого ни обіде, хоч хто з його і посмієть ся, то він здорово ни обіжав за це, накаже його на времня і зараз же простить. У Фидоровці і Бурлуці там дуже

скупо на шот води: річки нима і колодів мало. Там икономії мають велику пужду в воді. В літку, коли бува засуха, так постійно бува недостача води. Приходилось нивраз їздить верст за десять по воду. Особливо коли парова молотілка молотила в полі хліб, то вони нескільки підвід ганяли по воду верст за сім, за десять. Дуже надоіла икономії така неспорушна доставка води, уїлась хуже чрвивої собаки така ряхуба. Тай рсход лишній був чириз таку доставку. Приходилось три до чотири чоловіки днржать лишніх і коний теж лишніх ганяли в бочками. А далі їм здумалось викопать свій великий колодїз такий, шоб хватало води на всю икономію. Найняли вони копать цього самого грабаря. Управляючий договорив ся з ним, шоб він викопав колодїз за 10 руб. Грабар зеднав викопать за десять і иобіщав на другий же день начать конку. Управляючий сказав, шо як буде багато води, так я тобі прибавлю 5 руб. А як води буде мало, тоді дам ту ціну, за яку договорились, тіко 10 руб., або і того менше.

Грабар прийняв ся за роботу. Викопав шось зовсім мало, ни більше, як аршинів чотири. Вода як полилась, все равно, як із відра. Як почали возить воду і на кухню і волів напувать, коний і всю скотину поїли з того колодїзя. І на молотілку брали по нескільки бочок в день, а води все було повно і ще чириз край рівчак біг здоровий, хоч приправляй колесо та муку мили і біз запину крутилоб мелницю. У икономії всі зраділи, шо тепер у них вода близько. Та ще яка вода, дуже гарна була, мняка, чиста, як сльоза і вкуса; як неш, так по глотці так, як маслом хто полива.

От приходе грабарь до управляюшого за грішми за рить колодїзя. Управляючий місто 15 руб., дав йому тіко 5 руб., сунув йому в руку нехотя. Грабарь подивив ся сибі в руку тай каже: Іще ни всі, це ви дуже мало даїте. — Буде з тебе і цих — сурово одвітив управляючий. — Е ві, Семен Федорович, договор був 10 руб., та іще 5 руб. обіщали за те, шо буде води багато. Ну, то вже Бог з вами, про ті 5 руб. толкувать ни буду; а вже десять рублів, то ці обявзательні. — Управляючий на се одвітив так важно і як будто з серцем, ниваче нехотя з ним балака: За шо тобі давать 10 руб.? Там всії роботи на один день. Я думав, шо ти будиш рить цілих два тижні і викопаш сажень 10 або 12, а ти за півтора дні викопав. За шож тобі 10 руб. давать? Скажи спасибі, шо хоч 5 руб. дав. Я якби знав, шо там так близько вода, так і ни наймав би тебе, а заставив би робочих, вони б сами викопали. — Грабарь з управляючим спорить ни став, бросив 5 руб. на стіл ті, шо йому Семен Федорович ткнув у руку, забирнув ся і пішов. А коли виходив з хати, то сказав: Вам труд мій ни нужин, а міні ваші гроші ни нужні; от і розхвитаїмось. Я люблю правду.

На другий день ранком приїхали робочі з бочками по воду, коли дивлять ся, а колодїзь сухий і каплі води нема. Робочі приїхали до управляючого і заявляють: Так і так, колодїзь висох, води і каплі нема. — Управляючий здивувався, щоб воно значило і подумав зовсім друге. Це мабуть грабарь розсердив ся, що я йому грошей ни давав усих і по-хоже засорив чим нибудь джирило! Взяв душ 6 робочих: Ну, хлопці, биріть лопати, ходіть чистить колодїзь. Вода у нас живо явить ся. Се похоже хтось підшутив по злові. — Робочі набрали в собою лопат, заступів і надались до того колодїзя. Начали вони довбать у дно, викопувать поглибше, так і подумали, що засорилось джирило. Довблись, довблись, і так нічого ни допомоглось, води все таки ни було. Управляючий заставив їх копать другий колодїзь. Одступили трохи пониже і знов розчали копать. Копали, копали, викопали уже глибше, чим первий, а води все нема. Вони бросили, бо уже було пізно. На другий день теж до самого вечира рились у різних м'єстах і нічого ни докопались. Управляючий почув за тилок і сам собі ума ни приложе. Шоб воно значило? — думає собі. А ще хотїть узять 10 руб., а йому і 3 копійки ни слід дати. Ну шож тут робить? Молотїлка другий день стоїть, а води все ніяк ни докопають ся. Ждать було ніколи, води треба, хоч тріска. Нарядили уперть цілий обоз з бочками аж у Хвидоровку по воду. Там у силі був гарний колодїзь, все село поїв. Приїхали в Хвидоровку, а общество їх прогнали і бочок чуть ни порубали на тріски: У нас, кажуть, і самим воли ни хвата, а ви хочите нас обаранить? І с тим ни дали. Вони вирнулись назад, даром намяли хвости коням.

Управляючий аж сам на собі волося рве. Шож тут оставалось робить? Молотїлка остановилась біз води і робочих душ 50 чи й більше оставались біз роботи. У Бурдук по воду посилаєть — дуже далеко і там води зовсім мало; він добре знав, що там і подавно ни розживеть ся. Один робочий смикнув, в чім діло. Він був з того самого села, віткіль грабарь той, що колодїзь копав. Він чув про його, що він може, що вгодно зробити. Пішов до управляючого і надомив йому попросить грабаря допомогти в сьому горю. Розказав йому, що той грабарь знахарь і що він, що захоче, те й зробе. Ви, каже, похоже його обідили, от він і зробив так, що вода висохла, а як його попросить, він змилуєть ся і воду заверне назад; уперть так, як і ранїш було, так і тепер полеть ся, так як і перше лилась, або ще й дужче.

Управляючий хоч і ни вірив тому, що він у силах поробить що нибудь, а все таки прийшлось кланяєть ся мужичкові. Призвав його до себе і почав просить: Голубчик, на тобі 20 руб., тіко пожалуста, постарай ся, шоб вода була. Я тобі могорич поставлю, тіко ради Бога ни сердись на мене, устрой, як слідє. — Ні, Семен Федорович, я лишнього

ни хочу. Я за цим ни ганяюсь, а я люблю правду. Одчайте мінї те, шо було в договорї, і Бог з вами. — Управляючий виїняв з кармана 15 руб. і дає: Возьми пожалуста та будь ласкавий, змилуй ся над нами, награди нас водою. — Ні, Семен Федорович, я 15 руб. ни возьму, давайте мінї 10 руб., договор був за 10 руб., а більше мінї ни треба. — Ні, бири всі 15. За роботу ми договорились за 10 руб. та іще 5 руб. я обіщав помимо договорних за те, шо буде води багато. Значить, я слово своє виповняю, обіщав і порішив оддати, це теж буде справедливо з мого боку так, шо пожалуста, грішми ни гребуй, бири своє зароблине. Грабарь довго ни хотїв брать 5 руб. Управляючий силом навязав йому обіщанї 5 руб. Після цього оставив його пообідать, угостив, як слїдує. Грабарь подякував його і пішов.

На другий день ранком пішли до того колодїзя подивить ся, коли там води, як у старї годи. Повний колодїзь і чириз верх біжить цїла сарма. Після того стали його уважать все равно, як якого нибудь пана великого. Всї боялись прогнївить його, щоб ни поробив чого нибудь з усяким чоловіком. Як він робив всякі чудиса, ніхто ни знав і допитать ся ніхто ни міг, тїко кажуть, шо у його була така книга, шо там все, все є, щоб ни задумав, все можно зробити. Він ту книгу бутьго спалив. Полиція дозналась і хотїла у його одібрать, так він мирці укинув її у грубу і вона згорїла. Він сам ростом здоровий, а на лице ни вкويرний; а жінку собі взяв красавицю. Він, бач, зна таке слово, шо когоб ни захотїв, того і приверне до себе. Як би захотїв, щоб улюбилась у його сама лучча молода, красива баришня, і влюбить ся. Тїко він ніколи ни злоупотребля і ни хвастаїть ся своїм знахарством. Хїба тїко хто прогнївить його, чим нибудь розсерде, або поглузує з його, тоді вже він дасть пойнять, шо шутить з ним ни можно і щоб його ни трогали ті, котрих він сам ни займа. А иноді, коли бува випивше, так койкому покаже яке нибудь чудо, чи хвокус.

Один раз прийшов до його сябро позичать воза. Зайшов у двір, а він стояв під повіткою. Поздоровкав ся з ним і завїв розмову про койщо по хазяїству. Між иншим збалакались про колеса. Сябро подивив ся на його віз тай каже: Де се ти купував такіі колеса? — Та це я на кличальві нидїї у Ольховатїї купив на ярмарці. — А шо вони в тебе такі маленькі? — Саме гарні: шо ни менші, то кріпші будуть, а великі скоріш розшитають ся. — А в мене дуже більші твоїх, я торїк у Вовчі купив. — Та це пустяки. Хочиш, і я свої зроблю великими. — Як се так можно? — Та хїба як, подивись тепер, які вони. — Сябро глянув, а вони стали великі-привеликі, все равно як ото бува у машинї маховик дириваний, такі і вони завбільшки. Сябро аж злякав ся: Диви, шо се таке значить, віткіля вони взялись? — Та се ж ті самї, ни визнаєш, чи

шо? — Побули вони так з минуту і уцять стали маленькими. Се діло було уже пізно осіню так, шо всі дерева осипались. Сябро випросив воза і уже пішов було з двора. А знахарь і каже: Підожди! — Той вирнув ся. Ну шо, сябро, хочиш, шоб зараз сад зацвів? — Та хіба ж се мислимо, як же се можно? — А от дивись! — Глянув він на сад, а всі дерева так і зазилили, а цвіту на них густо-пригусто так, як молоком облитий весь сад. Сябро здивував ся: От, брат, ти умієш очі одводити; дивись, ниначе й справді май місяць. — Як це так очі одводить, хібаж я одводю очі? Ти піди, пощупай, він у правду цвіте. — Пішов сябро до дерева, пощупав, і справді цвіте, листя зелене, свіже, все равно, як у маю. Він шоб удостовіряти ся, зірвав цвіточок і один листок і пішов до знахаря. Приходе і каже: Дивись, все равно, як живі цвіточки. Як це ти поробив? — Ану глянь тепер на сад! — Оглянув ся він назад, а сад який раніш був, такий і тепер став. Ні одного листика, ні одного цвіточка, голий, голісінький... А той цвіточок, шо був у руках в сябра, осипав ся і розлитів ся. Сябро сам своїм очам ни вірив, дума собі: Чи се я на яву бачив, чи може мні так увижалось? Може приснилось? Опісля того він бояв ся ни тіко прогнівить знахаря, а даже бояв ся полаять його собі на думці.

А один раз була ось яка пришта: Знахарь взяв підряду на жилій дорозі насипать запасний путь. Найняв він собі нескільки душ робочих і приступив до роботи. Хоч він був і за підрядчика, а панувать ни любив, робив і сам на ряду з робочими. Мимо насипу ішло два якихсь кацапи. Один пильно подивив ся на знахаря і трохи одійшовши од його, почав сміять ся: От страшний чоловік, ти бачив? — Бачив. — От рожа, так рожа, на чорта похожа. Вечиром можно пирилякать ся. Рябий та нивковирний, у баби ср...а красивіша, чим у його морда. — А другий каже: Ну ти, Гришка, потихше, а то він почує, задасть тобі; він, кажуть, знахарь, може з тобою шо нибудь зробить. — У, шо він мні зроби, ср...ть я на його хотів. Наплювать на його знахарство.

Грабарь всю їх розмову почув: Ни спіли вони пройти сажень з десятиок, як у того, шо лаяв знахаря, потимніло у очах, закрутилось в голові, він упав і лижить. Як заохка, як застоне, як рознісло ж йому морду! Зробилась все равно, як у баби ср...а. Бишиха ни бишиха, а так Бог його зна, шо воно таке; розпухла вся голова, зробилась як макітра. Товариш його баче, шо ни дурна шутка, скоріш побіг до знахаря. Бухнув йому в ноги і давай просить, шоб простив дуракові. Довго він лазив у ногах, а все таки свого добив ся, упросив. Знахарь змилував ся, простив, тай каже: Ну, я прошу, тіко скажи йому, шоб він первий і послідвий раз так робив; ни тіко з мене сміять ся, а шоб з усякого чоловіка ни смів глузувать. Гріх з чоловіка сміять ся, чоловіка Бог сотворив по

образу своєму. Він казав, що в мене морда похожа на с...у, а в його тепер на що похожа? Ну йди з Богом, товариш твій внадорівіє. Та нихай скаже тобі спасибі, що ти упросив мене. Це тіко для тебе я уважив.

Приходе він до товариша, а він уже стоїть на ногах і ниначе як нічого ни було. Він тоді й каже: Ну шо, хлопче, я ни казав тобі, шо ни трогай чоловіка, коли він тебе ни займав, а ти ни послухав, от тобі і наука. — Та хто і зна, шо воно за чоловік. Я ж ни знав, шо він такий. — А ни знав, так ни треба було й трогать його, він же тебе ни трогав. — Після того він закаяв ся ни сміять ся ні с кого; хоч би і його хто палааяв, так порішив проходить мимо мовчки. І другим нираз заказував, щоб остірігались глузувать.

Зап. від Питра Ракші, с Федоровка, Вовчанського повіту, П. Тарасевський.

1069. В чім бува щастя.

У одного колдуна був богобоязливий син. Ніколи нікому він ни робив зла. Був до всякого жалістливий. Готовий був всякому запомогти, коли кого застигало яке нибудь горе. І ни тіко він любив уважать одного чоловіка, а він любив всяке животне і жалів його — ніколи, бувало, ни обіжав. А батько його був колдун, з чортами знав ся і наровив всякого обідрать, тіко щоб йому була польза. Ніколи нікому ни робив добра. Сина часто, бувало, лаяв за те, шо він зроби кому нибудь добре діло. Він нираз запитувавсь научить сина колдовству і разному волшебству, а син і в ризон ни приймав його слов. Часто з батьком спорив, ни ладив. А він все грив синові голову, укоряв його, шо він ни слуха батька. Скіко він ни працювавсь, а все таки ни міг схилить сина на свою сторону. Ни послухавсь його син. Розсердив ся колдун, вигнав сина в місті з нивісткою, нічого їм ни дав. Пішли вони, в чім стояли. Ніякої одежі з собою ни захватили. Молодиця взяла з собою крайчик хліба і той був чирствий. Пішли вони, куди очі бачуть. Пішли по полю навпростець, між хлібами брили по межах. Коли пройшли хліба і вийшли на толоку, то теж подались прямиком. Вони чуть-чуть примічали, у який край город стояв, туди і направлялись. Коли ішли вони по толоці, то багато разів приходилось їм натикать ся на кучі гною, котрі мужики пирид висною повивозацїли на толоку, щоб удобрить землю. Уже під кінець толоки стали вони проходить мимо однієї кучі іще свіжої, видно було, шо ни давно тіко скидана. Почулось їм, шо там шось пищить, скаучить жалібним голоском, ниначе дитинча плаче. Ану, шо там таке? Ходім, Палажко, подивимось. — Та ходім, Василь, скеріш по свої дорозі, а то вже ни рано. Чого ти там у гною ни бачив? — Та ні, я подивлюсь, міні жаль, як воно так пищить, може то дитина. — Яка там дитина, то похоже мужик з дому цуциня вивіз влісті з гнойом, — з досадою сказала Палажка.

Василь тим ни унявсь, шо жінка ни бажала підходить до кучі. Підійшов сам. Покопавсь палкою у гною, коли там лжигь цуцня малесеньке, іще сліце і таке браве, чорненьке і видно кабелік. Жаль йому стало бросить бізпомоще животне біз всякої уваги. Взяв його на руки і повів з собою. Жінка чуть ни всю дорогу бурчала, лаяла Василя: На шо ти його взяв, гадость таку? Брось! Шо ти з ним будиш робить? Вонож іще ни буде хліба їсти, його треба молоком годувать. Нам самим нічого їсти, а ти іще надолобня на свою голову береш. — Та ти, жінко, нічого ни знаїш, ни бери приміру з свого свекра. Тибі гарно, як ось нас батько вигнав і нічого ни дав? Так же і цьому бідному цуццинаті тяжко. Та ми хоч уже смишльоні, сами собі кусок хліба добудим, а воно виброшино на погібіль. Як ми його спасимо, пустим на світ божий, то і нас Бог ни остае своєю милостю. Найдить ся такий добрий чоловік, шо і нас приютить. — Молодиця з цим согласилась. Ни стала більше галдїть. Пішли вони дальші мовчки.

Ішли вони, ішли, дійшли до одного села. Захотїлось їм їсти. Зайшли вони в село — ну шож тут робить, сами то вони обїйшлись би одним хлібом з водою, а требаж іще собача погодувать. Порив ся він у карманах і ничаянчо найшов у жилетці пятака. Купив на того пятака глечик молока, напоїв цуцня і сами з хлібом у волю поїли. Оддихнули трохи і пішли дальші. Стало уже смиркать ся, а до города було іще далеко. Вони остановились у полі і приночували під одкритим небом. Була іще висна, зорі по ночах холодні так, шо вони до діла продрогли. Проснулись рано, тіко шо показалась зоря. Вони піднялись і подались дальші. До города вони достигли так, як у сніданню пору. Стали доходить до города і думают: Шож тепер ми будим робить? Гроший нима ні копійки, а їсти хочить ся. А в городі біз гроший ни розжевес ся. Побирать ся ни дадут, скажуть, гладкі побирать ся, в силах іще заробить. Стали вони увїходить уже в город, коли дивить ся, на дорозі лжигь гривиничок сребраний. Василь обрадував ся, підняв того гривиника і пішли на обжорний ряд. Купив там пшинишну паляницю за 5 коп., а за останного пятака купив риночку смитани. Нагодував він цуццинятко і сами добре поснідали паляницї з смитаною. Потім розпитав у городових, куди треба йти, шоб натрапить на те місто, де наймають робитників і разну прислугу. Городові з ним ни стали довго розсуджать, нехотя показали, у яку сторону треба йти і пішли по своєму ділу. Шоб ни заблудить, він спитав іще у торговки. Йому торговка указала, на яку улицю йти і куди повернуть, шоб натрапить, куди слїдує. Пішли вони. Ни дійшли іще до того місця, як аустрїтив ся з ними купец старичок. Остановив їх і пита: Куда ти, мужичок, идеш? — Та я, папичку, їду наймать ся. — Шож, ти сам наймаєс ся, чи у двох? — Та як би прий-

шлось наймать ся у двох з жінкою, так іщеб'лучче. Тоб ми у місті служили — а нарізно ни так буде спорушно. — А для мене іще й'лучче, я такого і шукаю, шоб у місті з жінкою жив. Ходім зо мною, я найму вас.

Ого воля пішли. Василь обрадував ся, іде і дума: Слава тибі, Господи, тепер ми при місті. — Купець привів їх до дому і зараз же Василя поставив за дворника, а Палажку назначив кухаркою на приказничу кухню. Ого живуть воги, старають ся, хазяїнові догожають. Хазяїн їх полюбив. Став довірять на їх все, як на самих чесних людей. Василь був грамотний. Хазяїн узнав, шо Василь грамотний, у базарні дні і на ярмарошні став брать його у лавку, помагать одпускать кирасін, дьоготь, сіль і инше. Прожив він год, узнав діло по лавці, став здорово помагать хозяїнсві. Уже місто дьогтю та соли його допускали отпускать разні товари. А вже чирив півтора годи він міг справлять ся за любого приказчика. Бувало за шо ни возмить ся, так у руках і кипить. Завирав товари швидко і окуратно. Хоч, бувало, наше одмірять красний товар, так і одмірює так і одмірює. Ні один приказчик ни міг лучче його одмірять. Всі приказчики йому удивлялись і завидували, шо його хазяїн полюбив. На щастя Василя у скорях старший приказчик роштитав ся. Купець собі на умі прибрвав усих приказчиків і ні один по його порову ни приходив ся. Один дуже хвасговитий, другий храптовитий, третий на руку ни дуже чистий, а останні всі були іще молокососи, хлопята ни опитні. І так він міркував, міркував і порішив наставить старшим Василя. Чоловік він степенний, ни пянция, старатильний і любе порядок і в добавок живатий, до дівчат ни піде і у театри ходить він ни привишний. По всьому вилно, шо він чесний і уважитильний. На другий день призвав він Василя до себе у дом і каже: Ти як і сам бачиш, приказчик мій старший роштитав ся. Шукать другого на його місто я ни хочу. Вибрать старшим із своїх барчуків ни виходе діло, вони тіко чипурить ся мастира, а за ділом ни будуть дивигь ся так, як слідує. Так от я порішив оставить тебе старшим. Ти міні поваровив ся і бачу, шо з тебе буде хазяїн; ти чуже добре бережеш, лучче чям своє. Постарай ся быть таким до самої смерти і ти будиш щасливий. Жалуваня тибі такеж, як і тому, шо роштитав ся, 1000 руб. у год. Тіко прошу тебе, види порядок, як дома і сліди, шоб ни роставали добра оті виртопляси барчуки. — Василь подякував хазяїнові, покляв ся служити вірно і старать ся, скіко сил хеате.

Коли став Василь спускать ся по східцях в низ ідучи од хазяїна, так чуть ни впав. Од радости аж ноги затрусилась. Прийшов він у магазин і ни став за прилавок, а пішов прямо у конторку і став розглядать квіти. Приказчики аразу догадались, за чим його хазяїн звав. З досади пвирглянулись і успокоялись, більше ни стали в душі волнувать ся і думать, шо може мене старшим поставе. Раніш його називали дядько

Василь, а то вже почали звать Василь Іванович. Став Василь Іванович всім добром править. На його руках вся торгівля була. А жінка його то була за кухарку, а коли Василь став старшим приказчиком, то її припоручив хазяїн глядіть за всім хазяйством у домі і на дворі. Вона щиталась за икономку, сама нічого ни робила, тіко приглядала за готовим. А те цуциня, шо вони з собою принесли, за півтора годи виросло здорово. Такий собацюра зробив ся, шо рідко такого пошукать. Чорний, здоровий та лахматий, все равно, як лев. Привязали його на цеп, так він пак і шие по двору, як молнія. По дроту як нажме, нажме, аж гримить, як на гитарі струна. Чужий чоловік так бояв ся і показать ся на двір. Бувало як вискале зуби, гаркне, так хоч хто злякайт ся. Годували його гарно, холили, як свою дитину. Пройшло время ни більше, як з год, хазяїн захварав. Чувствував він себе дуже плохим так, шо вже одужать ни сподівав ся. А так як у його ни було ні роду, ні племені, то він порішив все своє добро одказать хорошому чоловікові. Багатих знакомих награждать йому ни хотілось, бо пользи од них він ніякої ни бачив і зовсім ни було охоти багачів наділять. А так як він дуже понаравив Василя Івановича і уважав жінку його, то він порішив ошасливити його. Вечиром, коли уже закрили магазин, хазяїн позвав Василя Івановича до себе і каже: Я вже став старий, дуже оплошав і захварав ни в шутку. Чую, шо я скоро умру. А так як у мене нима ніякої родні, а тебе я полюбив, ти гарний хазяїн і трудящий і жінка твоя драгоцінна хазяйка, а люди ви бідні, діточок у вас чимало, чириз шо я порішив, все своє добро підписать на тебе. Ти тіко обовязан будиш поховать мене на славу і подай у Афон на вішне поминовение і тут поминай, поки живий і дітям своїм закажи, щоб поминали. Роздаси бідним, скіко сам захочиш. Приказчикам видай наградних рублів по 300, а меншим по 100, нихай споминають мою доброту. Оце тобі і все, шо я надумав. Поклич попа і двох понятих і ми зробим духовне завіщаніє. — Василь Іванович покликав попа і двох свідителів і написали духовне завіщаніє. Купець одказав шось нибагато на церкву і на бідних спрот, а все останіє досталось Василю Івановичу. Після того Василь Іванович став уже ни приказчиком, а повновласним хазяїном. Хазяїн після завіщаня жив ни довго, в скоря умер.

Василю Івановичу од купця достав ся магазин здоровий-приздоровий; в йому були всякі товари. Чогоб ни спитав і все там було, красний товар, готова одежа, обув, посуда, мебиль, жилізо і всяка всячина. На весь город славивсь його магазин. Багаче його магазина у весьому городі ни було так, шо він і сам ни знав, в скіко можно було оцінить його магазин. Так глазомірно можно було догадувать ся, шо там всего товару за мільйон ни вбереш. Тепер Василь Іванович зробивсь купцем та іще

купцем ни аби яким, а їминитим на весь город. Веї стали його приймати у обчисто. У кожного він був за дорогого гостя. Веї купці і пани були з ним за панибрата. Скрізь йому почет і уважаніє. Тодї вже він став одівать ся по панськи чисто так, шо трудно було взнать його, який був дворником і який став тепер. Хто його ни звав, так подумав, шо він з роду такий і був; паном і родив ся. Проїшов слух по веї окрузї про нибувале щастя Василя Івановича. Приїшов у одній свитинї та латаних чоботях, а став багатим купцем і уже по городу пішком ни ходив, а їздив у кіпажах. Мав своїх коний. Завів коров, птиці і всякої всячини.

Дочув ся і батько його колдун. Позавидував його щастю. Зло його взяло страшно, пристрашно, шо син його з дому пішов з торбинкою, а тепер зробив ся знашним купцем. Колдун порішив, у шоb ни стало, звисти все хазяйство в сына. А він і сам їще ни знав, в чім находить ся все синове щастя. Пішов він до сына у гостї. Приїшов у город, спитав про Василя Івановича. Так йому зразу сказали, де він живе. Всякий його знав і старий і малый. Зайшов він у хороми веселий, такий ласкавий та добрий, ниначе нічого й ни зна, як бытьто з роду ни лаялись і ни сорились. Поздоровкав ся він з сином по рідному, спитав, як здоровячко. Син теж на його ни сердив ся, уже давно забув і думать про прошле. Приїняв його як дорогого гостя. Колдун побув трохи в домі, а далї каже синовї: ходїм, синок, подивимось на твоє хазяйство. — Вийшли вони у двір. А собака зразу узнав врага, як кинув ся на колдуна, так трохи ни звїв його. Як би ни син, так він би його задушив. Колдун зразу помітив, шо все синове щастя в собаці і нічого йому ни сказав. Пішли вони дальші в конюшню та загороди. А у Василя було видимо ни видимо і коний і коров і овець ціла отара. Колдун як бытьто радував ся, а в душі у його злоба так і кипить на сына, шо він такий багатий. Завїна його взяла. Вирнулись вони в дом, колдун і каже синовї: Слава Богу, шо в тебе всего багато, тїко я тебе попрошу, шоb ти убив собаку. Як хоч, а собаку убий. — Синовї дуже жаль було губить собаку та ділать нічого; треба батькові угодить. А проте Василь і ни подумав, шо батько з умислом настучав убить собаку. Позвав Василь дворника і приказав йому убить собаку. Дворник узяв ривольвер, прицілив, бацнув і убив собаку. Вона бідна пирикнулась, ногами задригала і кончилась, а кров з неї так і полилась цївкою.

На цю пору по двору ходила тилушка, підїйшла до кровавих каляж і почала їх лизать. Колдун побачив і зразу нічого синовї ни сказав, примовчав. Син бач подумав, шо собаку убить батько приказав чириз те, шо вона його налякала і чуть-чуть ни порвала. Колдун трохи згодом каже Василевї: Зарїж, синок, ту тилушку, шо по двору ходє, угости мене мотодою гавядиною. — Та ця дуже гарна тилиця, я, тато, хотїв оста-

вить її на плід, у мене на заріз є другі. — Ні, синок, міні хотілось, щоб ти цю зарівав. — Ну та все равно, для вас уважу. — Ну так ти, синок, прикажи, ніхай поки її заріжуть і побілюють, а я піду у баню, побанюсь, а поки нашнуть потрошить, я звирнусь з бані. — Ну так шож, ідїть, у нас баня своя, далеко ни ходить. — Та я знаю, отже я і хотїв побанити ся у свої бані, а то у нас у деревні ніде банитг ся, лепу уже чуть ни на палиць наросло.

Пішов колдун у баню. А тут ни зївали. Мирщі зарізали тилушку, побілювали її, випотрошили, порубали на куски і внесли всю в кухню, щоб одібрать яке получче на жарине, а останне присолить і винести на льодник. На кухню попрібігали діти подивити ся, як повар буде жарить говядину. Побачили вони говяжі почки і напались на поваря: Зжар нам сичас почек, ми любим почки. — Повар ни довго думавши, розігрів скороводу і зжарив їм почки. Вони розхватили їх, як конфети в дві минуті, як мітелкою підмили. Вирнув ся колдун з бані, дивить ся, а тилиця уже зарівана. Кинув ся до говядини, а почек нима. Він спитав поваря: А деж почки? — Повар одвітив: Почки я пожарив, уже діти їх поїли. — Колдун почухав затилок, плюнув і пішов у хату. Увійшов у хату і з досадою плюнув і сказав синові: Ну, щастя твоє, шо я прозївав почки забрать од тилушки. Буть тепер тобі багачем. Все твоє щастя находилось в собаці, а коли ти убив собаку і кров її полизала тилушка, то та кров попала тилушці в почки і все щастє твоє пирійшло в тилушку, а тепер уже все твоє щастя пирійшло в дітей, коли вони поїли почки. — Син дав йому грошї і він пішов до дому. Був смутний і сирдитий, коли ни вдалось сина розорить, пустить упеть в сужкою. А Василь Іванович так і остав ся багатим і щасливим.

Зап. від Пилипа Козідубова, с. Коріньок, Корочанського повіта, П. Тарасевський.

ХУІ. Хмарниці.

1070. Палиця від хмар.

Трафійїи си, шьо гáцна їст жьїбу і вона пицїт; та як хто озме пáлицу тай розборóнит, то тоў пáлице-ў, кáжут, шо мож хмáри відговїті.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від І. Палинюка із Ростік, пов. Вишниця.

1071. Прут до відгонюваня хмар.

Наш Рїгус Іван небїщик казав, а з нього сї сьміяли. А він йакуратне знав. Він мав такі пруты, такі лїсковї, шо за рік виростають. Він завше йшов напротїв хмари і так тим прутом махав. Той прут дїстає сї так. Як сї їсть гáдина з жебов, то треба віломати зараз прут такий, шо за рік віросте і їх розїгнати. І тот прут вже має право до хмари. Вже с тим ходит, махає на ту хмару, а хмара втікає. Потому осьвѣтив тот прут враз з зїльом на зеленї сьвята. І він зараз, як тото має приходити і тим махає, то за границю не цєстят.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в ливні 1906 р. від Митра Кушніра В. Левинський.

1072. Дзвін у Підвербцях.

Роскázуюг старї люди, шо у Підвѣрбцьных буў наймит у лихого гáздї, нас худóбу, тай раз напáў го дощ, дўжи гримїло і блїскало, а він прикльїк і Бóгу сї молїў: Бóжи, кáже, подаруй ми су худóбу, бо як Пан Бїг пицїски ми даст, тай мене гáздá убѣ, бо скáже менї гáздá: Чомўж ти не гнаў до дóму, як сї дўже зачинало хмáрнти? Як сей рік віслужу, то я усї грóші дам, абї дзвін хто вїльльїў, абї буў помїчнїй до хмáри. — І свѣє слóво той наймит не скасуваў... І той дзвін йн помїчнїй до хмáри, áте як хто утóпит сї, áбо повїснт сї, то ў той дзвін не берўг, не рушїють. Той дзвін називáс сї Юркó.

Зап. в вересни, 1910, від С. Барановської з Підвербець, пов. Городенка, І. Волошинський.

1073. Градобур.

Що то є планета? Планета пускає град або дощ. То є такий чоловік — він сидит в селі, то ворожбит.

Зап. у Подусільні, Перемишлян. пов. М. Капій.

1074. Хмарник пізнає по звіздах.

Я одного разу ішоў до Злото́го Пото́ка і при тім інтересі то буў вѣчир і я хтіў почувати у ко́ршмі ко́ло перево́зу. Отжеж чоловік із жінкоў там бу́ли і просіли мене на го́ру до села́ Кості́лник. І віта́к іде́м до го́ри, а буў то вѣчер я́сний, погі́дий — віта́к він зачы́ў по звіздах дивіти сі і мині́ опові́дати, що зна́є, де ко́лі ма́є бу́ти така́ туча. І каза́ў, же зна́є відверта́ти, я́кби хтос́ йи́му до́бре запла́тиў. Да́льше нічо́ не зна́ю, бо́м ра́но пішоў, а йи́го лиші́ў сий́чогос.

Зап. в липни, 1910 р., від Юзя Ящука із Колінок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1075. Хмарники природжені і вчені.

То йи такі природжені хма́рники, що він до то́го зна́є. Так са́мо як опі́рь йи до мо́лока́. Нако́лі хма́ра надійшла́ ничі́ста з гра́дом, так він і розу́міє, яка́ вона́ йи. І він, як не хо́че, же́би вона́ зробі́ла шко́ду там, де він йи, то він за́раз лиш руко́ў кині́є, пока́же і до́рогу і спра́вит і на дру́ге село́. А тако́ж йи такі лю́де, що і без природже́ного потра́фит. За́раз як надійде́ ничі́ста хма́ра і за́раз пізнаю́г, жи́ шос шумі́т ў ні́ і за́раз віно́сьи на двір сьві́чену шў́тку, сіль, о́браз і то́й і відверне́ в йи́нчий бі́к, так вона́ забира́є сі́ да́лі.

Зап. в липни, 1910 р., від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1076. Незручний градобур.

Тот Петро знає троха проти бурі, але раз шос лихо починаў то, як раз затрібуваў відвертати, то убило гет городнину, а другий раз зачепиў, то урвало му піў даха. Би Бог борониў!

То би треба йти відвертати без крисані тай би йти прокіў того, треба зустрічати, а він якос не бізуваў йти тай затрібуваў из порога и так погостаў...

Зап. від Андрія Осташука в Зелениці, Надвірн. пов., 1908 р. А. Овицук.

1077. Фірман — хмарник.

Раз роска́зувала Загу́рска, що в йидно́го па́на буў фі́рман і умі́ў хма́ру відверта́ти. Раз пан вібра́ў сі́ і́хати ў до́рогу і ка́заў фі́рманови за́прыйчи́ шті́ри ко́ні до ка́риги. Фі́рман ві́йшоў тай лиш за́прыйх, дивит сі́: дуже́ стра́шна хма́ра надійшла́. Він лиші́ў за́прыйжені́ ко́ні в дру́гим

фóрналем, котрий під йигó рукóу буў. Сам взяў три однóлiтци-прути тай пiшóу на гранiцу, абi хмáру ни допустiти на пóле с тóго селá, i дúжи сi забáвиў. Як вiн првiшóў, зачыў пан сварiти йигó, чогó вiн сi так забáвиў, як маў ужé видiжджiти, а вiн вiтповiў пáнови, що ходiў хмáру видвертáти. I пан йигó ужé далi не свариў, лиш казáў, щобi му вiн одéи лан вiбзў пшiвици так, абi лúдим нiц ни пошкóдиў. I той день, шо му пан казáў вiбити, щобi вiн навернуў град на йигó лан, дúжи буў погiдний, а пшеници за пáру дниў мáла бúти ўже готóва до збóру. Вже пéред полúднем кáже пан фiрманови: „А видиш, Михáсю, вже ни дотрiмаеш слóва, бо нiвкá крáсна погóда“. — А вiн вiтповiў пáнови: „Най сi пан ни дiзйи, що крáсна погóда, за пiять годiн мóжут видiти рiлю с свóй пшеници“. — I потiм сóнци звэрнуло с полúдньи, пiдiйшла малéнька хмáрка i зачыла робiти сi бiльшоў i дúжи стрáшно шумiти, а фiрман лиш пiшóу i обiйшóу той лан докóла. Як ўсiпаў град на той лан, тó так збило, шо за пiять годiн пан вiхаў с тим самiм фiрманом на той лан, то ужé бúла пшеници помiшьина з землéў, шо не бúло вiтко, чи то глéўки, ци пшеници, а ў рóсплугах то так бúло ожелéди, як гúсiци яйци. I вже пан як подивiў сi, то бiльше вже нiкóли йимú ни казáў, як вiн iшóу хмáру видвертáти, бо сусiдним нивáм нiц ни шкóдило áнi раз, лиш дúжи малéнький дóщик поросiў по них.

Зап. в жовтнi, 1910, вiд Н. Курчака iз Далешева, пов. Городенва, Iв. Во-лошинський.

1078. Град у дубровi.

Буў у нас ксьондз, помер 67-го року, а у его теськi буў якiс гiдо за наймита и знаў видвертати бурю. Але раз изiхали сi попи до того ксьондза на празник тай як зговорили сi, прiйшли на того гiда, нiби на того грагiўника. Але ксьондзи тото слухають, тай не вiрут, абi хтос мiг божi силi розказувати; то, кажут, ни можи бути... Але кажи оди ксьондз: Ё у мени дуброва; я даю сто банок — оди, кажи, кладу — най вiн, кажи, наверни на ту дуброву бурю.

Кличут они того гiда и далi из него смiшкувати так, шо го розсердили и вiн iх хокiў прiўчити.

Узеў гiдо тай як навернуў бурю на ту дуброву и там вiсипаў шо до дзерна; шос кiлька годiн шумiло туди и гет утросило, шо лиш шо майгрубше, то остало, а решта пiшла гет; тиждeнь вiтак крупи стояли у дубровi.

Зап. вiд Петра Онуфрака в Зеленици, Надвiрн. пов., 1908 р. А. Онищук.

1079. Хмарник у Семанiвцах.

Буў такiй йидéн чоловiк ў Симакiўцах, шо умiў видвертати хмáри — тучу ўластiво. Йиднóго разу захмáрило сi, а ў кóршми пiло кiлька-

найціть гáздїу і на той час буў той, шо відвиртаў хмáри. Як зробіў сї шум у хмáри, на той час прійшоў низнайóмий чоловік до кóршми і прóсит тóго, шо ўмїу відвиртáти хмáри, щóби позволїу йимў перегнáти свою череду чїрис силó. І той казáу, щóби перепровáлиў, бо відїу, шо він сильвїщий від не́го. А віт сидїу пяний за столóm у кóршми і кажи: Щó ти такóго звольїиш сї, я прéцї урьїдник у силá, ти минé мўсиш бóрши еї звольїти, а я тобї запричбїю, ни сьмїиш гнáти чéрез селó. — І той низнайóмий вїйшоў с кóршми і ни знáти, де сї дїу. То ў той чїис, як пішла тўчы, то ішло силóm самóу дорóгоу і фóсами, а на вітїу ґрунт як пішло, то ни знáти, шо там бўла за рослїна, перемїшяло з зимлéу за то, шо боронїу провáдити. Потїм віт скáржиў сї тóму гáздї, а він кажи йимў: „Як ни знáиш брóду, ни лїз ў вóду“.

Зап. в липни, 1910, від Митра Ласїйчука з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1080. Град нищить вїтове поле.

Єдної недлї повїходили люде с церкви. Як то в хлопів встанóва, коршму не вминути. А ту дивют сї, а ту стало таке як стїна, така хмара чорна. Таї богачї напиваюг сї, а бідний пішов до коршми таї си сїв з боку, звичайно, бідний. А ту входить чоловік, таї нікому нічó не каже, лиш до тóго бідного. Таї каже: Бїй сї Бога, пусти мé чéрез вашу цáрину! — Тот каже: Не пуцу! — Іди си, каже, лїсом! — А тут другї лиш сї дивг, чому він вго не хоче чéрез доле пустати. Але той просит таї просит. А той ні і ні. А далї віг обзивае сї: Та пусти чоловіка! Чому не пустиш? — Бо не хочу! — Коли я кажу, аби йшов! — Ну, каже до віта, хочете, аби він ішов чéрез царину? — Хочу, каже, най йде! — Коли віг хоче, абис йшов, то йди віговим польом! За межу абис кроку не зробив!

Як пішов віговим польом, то му сї не лишило на єден обїд. Так то му сї стало. То є такий несподіваний бідний, як він каже, шо щось знае, а другий сї сьміе з нього.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липни, 1906 р., від Митра Кушнїра В. Левинський.

1081. Хмарник у Голоскові.

Минї єден з Голóскова респовїдáу, шо ў Голóсковї такий чоловік буў, шо він відвиртаў хмáри. І вони сї з не́го насьмївáли. Він собї носїу такі три однóлїтцї у пáзусї раз на заўше, і наколї сї лиш похмáрит, то він собї йде на гравїцу і говорїу, шо він там ужé знаў. І потїм так у недїлю посходїли сї до кóршми, а він собї сїу тáкже ў кўтику — докóбла столá инчі гáзди посїдáли, а він собї сїу з бóку. Аж ту нараз сї похмáрило, а шлїхтця прїходит на двéри, вїттворьїе двéри до кóршми.

Тай шляхтич питає, котрій віт, абі йимү позволію стáдо перегнати чéрез село. А той бідний чоловік, що сидіу у кúтику, він знау від хмари, тай каже: „Я не позволію“. — А віт каже: „Кóли я позволію“. — І вові сї на тім перéчили. Віт казау, що позволіє, а він казау, що не позволіє. Аж дійшло до тóго, що віт йигó ўдариу ў пісок. Каже: „То я позволію“. — А вітак, як го ўдариу ў пісок, а той стоїт на дверéх тай каже: „Кажіт бóрше, я не маю колі чекати“. — А той бідний чоловік каже: „Но, як ти му позволієш, віте, то гони, абіс знау, як гнати“. — Так йимү повіу, що: „Як ни б́удеш по праўдї гнати, то ті за сто миль ўдогонию“. — Отжеж вігови такі за́раз у ті хвіли у горóді перебіло гет усьо, що бу́ло, а сусіди, що межували, то їм шкóди не б́уло. І на по́ли на йигó кавáлку так са́мо збіло, а тим, що межували, то ніц не пошко́дило. — Дру́гого дньи заклікау го до канцеля́рні і перепросіу. І склікау ра́нні і ухвалили йимү пасóвнско, хтіли йимү да́ти по гáрцеви збіжъя, але він сї не прийміу — лиш да́ли йимү пасóвнско, абі сн нас, де сам хтіу і шві́рварок му дарували і ва́рту. Віт тóго чьсёу ўже у нас ні́гли нікóли ўже не пошко́дило. А ўже б́уде тóму дваціть лїт, як я се чуу.

Зап. в липни, 1910, від Якіма Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1082. Піп — хмарник.

Як небіщик ксьондз Стрїйський ў Топоріуцех умер, д́уже вігер буу і т́учи — б́урьи, бо вові зна́ли відвертати т́учу. А я питаю сї: Як ви мо́жете тóто, лю́ди, зна́ти? — А вові ка́жут, що одво́го ра́зу, як ішоу град, то вібиу ўсьо, лиш їх по́ле облишиу. А то б́уло, що вові не посл́ухали на яку́с толóку, тай він казау: Чикай́те, чикай́те, нибожъята, б́удите ви ма́ти! Тай їм град вібиу.

Зап. в липни, 1910, від Ан. Трачука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1083. Польський ксьондз відвертає хмару.

Та от такі ксьонц оцёй Міхайлэцкїй, то такі гóден відвертати хмару. Як, не мо́жу зна́ти, але ві́джу, що ма́хає рука́ми і промовї́їи. Як рас надїйшла сї́лне стра́шна хма́ра, то пéред живва́ми і вона д́уже б́ула в б́уреу, і він як ї спра́виу на лїсї, то та́кий дощ уна́рвиу, аж дере́во, хотї́ць с пнї́ями і с та́кими пнї́ями, що ўже ма́ют по двїста, по трїста рік, як тим дере́вом тотá б́урьи зачы́ла носїти, то аж сї б́уло порозгóйдувало, бо воно́ не ма́ло жа́тного стрї́му, бо землї́ б́ула розмо́кла.

Зап. в вересни, 1910, від Юрка Колоенного з Бївки, пов. Городенка, І. Волошинський.

1084. Два хмарники.

Якім ї́хау до Бóснї, тай роска́зувау мнї́ Гўцул з гїр, що б́уло два хмарники. Йндéн дру́гому хтіу нагна́ти хмару і казау дзвонїти ў дзвони

на ту хмáру. Хмáра пішла на того обісгій хмáрника-другого. Він зачійу назáд і завертáти, а той вігги кричиг: „На шо завертáеш хмáру?“ — Вігги той вігповідáє: „Бо ми́нї сї так хóче“. — Той вігги як назáд і ще раз завери́у, тóму хмарникóви на йигó горóд, спáта йимú ціá хмáра — град на обісгій. Йиднакóво він відверну́у, що все пішло ў рїу — так на пїить мéтриў висóкості.

Зап. в липни, 1910, від Тимка Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1085. Град не бє всюди.

Як то давних лїт припадали голоди на людáй, бо то ни було так, як тпер вроджаю: то бараболї, то кокорузи, то риш — і колєв, аби завезли Бог знає вітки хлїба, али люди з голоду млїли. Як набрав тато гроші в мішок, вобносив всюда гроші, хтїв купити хлїба. А дїти тїшили сє, шо тато хлїба принеси, а тато принїє гроші назат, кинув гроші під лавку; теї плакали дїти: хлїба! і тато плакав.

Али еден богач був на цїле сило. Він мав хлїба багато. Як припав в тїм силї голот, ішли бїдвї до него теї він давав каждому по кубайчикови муки. І его назвали Кубайом. Він такий був дужи сумлїний. То як був коли грат, то люди навиг чули, шо в горї шось кричило: Ни пусти, ни пусти на Кубайову ниву! То всюда грат повибивав, а на его поляю збїжи анї ни рухани було градом.

Зап. від мамі в Будзановї, Теробовельського пов., 1904, О. Деревянка.

1086. Чорти і грїшники носять град мїхами.

Так буў одїйн раз, шьо дьїдя возїу дарáби з одїйм чоловіком велїким-велїким. Возїу з ним дóггий чьис тай трафїло си бúло раз, шьо їх захóпнїу буў дождь-тúчя, тай ўни вже звєзли дарáбу ту тай перелáли тай собї у мїстї попоїли тай у дорóгу пішли собї, а то зачїла йтї тúчя. А чоловік зачїу казáти: „Идїм бóрзо, бо зáраз будє йтїи град“. — Тай град си зближїу, а чоловік кáже: „Кобї тїи знаў, шьо йи ў тїм градови, шьо йигó нóсит?“ — А дьїдї кáже: „Шьо?“ — А він кáже: „Хóчешь вїдїти, шьо? Я тобї покажу“. — Тай кáже: „Кладї менї лїву нóгу свою на мою нóгу, тай мешь шьос вїтїти!“ — Тай показáу му закамєнники тай лóудє тї грїшнї, шьо нóсьи мїшки. Тай вздрїу дєдя ти закамїнники тай лóудє, шьо нóсьи, — цїлє нищїстьи, шьо там си рóбит.. „Тай це“ — кáже він — „за недїлї, за свїйтá, за зелєні четвергї по Велїцїдни, по сьвїйтї недїли, шо ўни рóбїи все, шо вни перúг, шо кóсьи та сапáют, то за тотó градї бют — нечїсгї дúхи. Тай вже си скїнчїло.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Ів. Дилига з Ростїя, пов. Вижниця.

ХУІІ. ІНКЛЮЗНИКИ.

1087. Як робить ся інклюд.

То так кажут, що той, що сі тим займає, то кидає до того до грóшнй галуnú і вітак тоті грóші, як комує тра мінїти, хóтьби навіть сто рїнцих, то ти грóші навад сі до него вертают.

Зап. в цвітнї, 1911, від Палька Семовоника із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1088. Які гроші тягне інклюд.

То йи такі інклюзи... Якже йи інклюд пїить грéйцарїў, то як ўже він пўстит того інклюза мéжи грóші, то як де йи мéжи грíшли по пїить грéйцарїў грóші, то так той інклюд усї тоті пїитакї покїгне. А шустки він не озмé, бо він не налэжит (лиш до товарншїў свóїх, зам. Ів. Воробца). Бо то інклюд таки не йи чїстїй, бо як би буў чистїй, то би не киглó.

Зап. в липнї, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1089. Як дїстати інклюза.

Сут тоті анклюзи на свéтї. То нечистї гроші, бодай моци не мав, то дявола. Той, що хоче дїстати анклюза, то мусит їхати до Львова до тих, що вни там гендлюют. І там Сус Христос є на крéжу і злий дух. Каже йому, як хоче пристати: Цюлой злого духа, а на Суса плюнь і колї його! — І так не дїстане ще. Але там сут ще змїї. Межи ти змїї мусит іти і брати в руку і за пазуху і тоди плює на Суса Христа, а злого духа цюлює. Тоди вже і сам став злим духом. Свою душу продав.

Зап. в Доброгосовї, Дрогоб. повіта в липнї, 1906 р., від Бабяка В. Левинський.

1090. Як Жидівка надавала інклюзи.

Йшли штири газди на ярмарок. Ай, каже, прийшли вже там недалеко. Тай зайшли собі на кантину богачї. Напивають сі, їдет, пют. А нематерїали до української демонологїї. т. н.

біщик Чорний Іван (Ци зналисте хто? Оден з оповідачів: Та чому не знав!) та був бідний чоловік. Мало грошей мав. Тай гадає си: нічого не куплю. А Жидівка приходит тай каже: Чому не йдеге до кумпанії? — Каже: Не йду, бо мало гроші маю! — А ви хочете, бисте гроші мали? — Ой йой, каже, та чому би ні. Та хто-ж не хотів би мати гроші. — Дайте мені два ринцки на завтра, будете мати гроші як полови! — Ну, каже, два ривцки дам, але як ўвиджу, за що, як буду гроші мати. — Ну, ну, най буде! Ну, каже, легайте ви собі на бік. Як вас закличу, абисте йшли.

Ту, каже, вже так недалеко дванаціта година.

Жидівка кличе: Ци вже спите? — Я, каже, не спю! — Ну, ходіт, тепер зо мнов!

Я, каже, схопив сі, тай йду, аш єм втішний — буду гроші мати. Ну, каже, йдемо, вітворила двері, ввійшли до єдної там хатини. Там, каже, сьвітит сі. А там є сви божий роспетий і злий дух.

Ну тепер, каже Жидівка, щоби на сина божого плювати, а того поцілувати. А я, каже, як мені того сказала, як не піду... ані обзирає єм сі. І грошей тих не хочу і нічо не хочу.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липні 1906 р. від Митра Кушніра В. Левинського.

1091. Як пізнати і зловити інкюза.

Приповідали старі, же інкюз межи інцими грішми крутіт сі, бтжеж як зобачиў, то аби зараз плюнуў на него і удариў другоў рукоў, то йнго ўже не пўстит.

Зап. в липни, 1910, від Явима Воробця з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1092. Инкюз зроблений нешкідливим.

Оден газда маў інкюз і даў мнї мїжи мої гроші, жебі він узвїў від мене до свого газда; алеж я знаў, шо му зробити. Узвївїм ў фустинку, завїзвїзвї в три гудзи і поклаў в лївого бoku у римінь. Той газда сподїиї сі, же інкюз принесє му гроші, а він ўже у мене привїзаний. Приходит сам газда, не може го инвакше відобрати і каже: „Змїньїти пїйтку“. — А я забўў, шо там інкюз буў, тай му навад йнго вернўў. А він мнї за то поїнкуваў, щом му віддаў йнго інкюз.

Зап. в жовтни, 1910, від Ниволи Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1093. Инкюз із хрестиком.

Вінкюз маў хрестик дзелєний і за него можна бўло брати доста кїтюну і горїўкі. А йидного разу ішовїм у дорóгу і повернўвїм до коршми за тїтюном і давїм Жидови той вінкюз. Жид кїчуў йнго в майму-

рбзний скіў і вінклюз зачыў в столі скакати до горі; а Жид як то уздріў і узвіў йигó у рўки і не пустиў йигó.

Зап. в падолисті, 1910, від Вас. Тимрика з Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1094. Інклюз в Олїєві.

Я чула, що ў Олїєві йи такий чоловік, що як підé до кóршми, то пий цілу ніч тай платит, а закіў дїйдé до дóму, то грóші ўжé кóло нéго.

Зап. в липни, 1910, від Анни Чернецької із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1095. Як чоловік знайшов інклюза.

Раз небіщик Парило Микета (ци кемити го?) найшов був в Стрию на сьмітю півсороковец, як то давно було. Тай, каже, ви мав грейцаре, лиш то, шом звайшов. Так ем сї втїшив: Ей, каже, купю си хлїба, бом голоден. — Купив-ем си хлїба та звїв-ем всїй. Гадаю си: Вже знов грейцаре не маю. Я, каже, до пазухи, а він у пазусі є. Ая, каже, то носивем два роки йго. Бувало, каже, вержу. Дивю сї — він в мене. Аже взев їм сї радити людей, що с тим робити, бо я го не хотів. А мене, каже, так порадили: Віднеси там, дес го знайшов тай кобіє знав, як лежев, котрим до землі, а котрим на верха, то не приїде. — І я так зробив. І як ем положив, тогдї ем го видїв. Вже не приходив бїльше.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липни, 1906 р., від Митра Кушніра В. Левинський.

1096. Рада, щоби інклюз не потяг гроші.

Минї трафіло сї — продáўем пшевіцу. Але тут менї Жид даé самїми шусткáми і він минї раз даé і вітáк відбїрáз, кáже: „Анў чекáйте, я ще раз порáхую“. — Віддáў він минї тотї грóші, обрахóвую, йи дисьїтка. Я за якїйс чьєс обрахóвую, бракує оден рїнцикий. А я тогдї зáраз зїбраўем у жмéню і повїсїм до кушнїрїи, бом вінен буў, — абї йнклюз ўсї не покигнуў.

Зап. в липни, 1910, від Павла Марунчика із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1097. Інклюз притягає гроші.

З Копачинец казаў чоловік — мївьяў пїитку в Коропци. І Жид видїв і каже: Змївьяїти менї рїнцикий. — І той змївьяў. І потїм чось му треба і подивнїў сьи, а ту нема нїц, бо той вже притягнуў.

Зап. у Костїльниках, Бучацького пов., від Софрона Хартуняка М. Капїй.

1098. Інклюз тягне гроші з ременя.

Я так маў сáмо ў Городéнці. Маў я два мїхи вїўсá тай я пролáў, не звáю, ци за три рїнцикі, а вітáк той Жид кáже: Я ни маю грóшнїй,

я йду до поворозника на місто. Я там возьму тай вам дам. — І я сховаю ті гроші у ремінь, як він мнї дау на місті. І так уже перед вечером їхати до дому, тай хочіу узїйти собі сьвігла тай соли. Я до гроший, нема. А то Жид ходіу за мноу по місті цілий чьис, а він мау інкюза, тай він му гроші привїг.

Зап. в липни, 1910, від Петра Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1099. Намість гроший — два дурні гроші.

Друга жінка мнї дала вівса на фіру і сама бұла тай ми той овес продали за вісімнаціть шусток. Гроші завїзнала у фўску; прийшлим від фірі, вона розвїзнауи — гроший нима — кїлько якіхос два старїх гроші. Той Жид буу званий людем, шо він давау інкюзи.

Зап. в грудни, 1911, від Леся Шеремети із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1100. Як гроші зникли.

Раз ем ще продав чверть вівса за шість шусток. Та заплатив мені. Тай я гроші сховав. Я ходжу то сюди, то туди. Щось ем купив. Платити? — нема нич. Тай пропало. На камін голов!

Зап. в Уличнім, Дрогоб. пов., в липни, 1906 р., від Митра Кушнїра В. Левинський.

1101. Гроші утікають.

А знов мені се таке трафело. Зїправи! Мав я троха масла. Тай хотїв ем конче петь шусток, як нивї кажут, кору́ну. Не хотїв ніхто дати. Аш приходит Жидівка. Щом зацінив, дала. Ай не годила сі. В Стріе то було. Кажу небїщикови братови: Возьми гроші, кажу, аби ті не ошукала. — Тай вона відрахувала самі, як то давно було по штири грейцарі, ти грубі. Тай вона відийшла — а то грошей що раз менше і менше. А далі брат каже: Йа-йай, нема грошей! Я сі дивю, аш у руці лише штири грейцарі. Я за нев. Недалеко відийшла. Щем і видїв. Тай ем побїг зараз. Йїнив ем її. — Та що ти мені, мовю, дала? — А вона каже: Нати вам ваше масло. Тай віддала і гроші не хотїла.

То кажу, що мнї сі трафело.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. пов., в липні, 1906 р., від Митра Кушнїра В. Левинський.

1102. Інклюз утінає з кулака.

Ту інклюз в Бучичи йи. Прийди Жид за фасолїу, даст тільки й тільки. Тай возьме в руки, тримає кїсно, розвїзнаує — нема. Мнї самі сьи так трафльило.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов., від Ганни Провальнюк М. Капїй.

1103. Інклюз утікає з ременя.

Маўйим можи 16 лѣт і даў мині Жид інклюза, а вітак я поїхаў до Чирнилиці і даваўйим знакомому Житкови і він мині сказаў, шо то йи. І так порадилу мине і я ўзыў і сховаў у ремінь у глухий конѣц, алим го припик свѣчкоу і носіўйим го піўрик. А ў піўрик маўйим вісімдисьить штири гилари і ўкраў ў мене і сам утік. Заўйизаний буў у платку у гудз і гудз як стоаў, так стоїт, а він утік з грішми. Буў він цілком так, як грейцар, лиш тільки чирвонаяий, подібний до міді.

Зап. в липни, 1910, від Митра Ласійчука із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1104. Інклюз у лейбику.

Я маў інклюс. Як ходіў-ім за пачками, то ми видаў пийть крейд-царіў. І як положивйим сьи спати, то він пішоў в лейбик.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов. від Софрона Хартуняка М. Капій.

1105. Старший інклюз.

Казав небіщик швец, шо мав инклюз. Каже, найшов єм го. Гандлював єм два роки ним. Шо, каже, змінею, є в мене. Шо купю, є в мене. Каже, тай є, тай є. Вержу віт себе, таки є, каже, бо він сіль варив. Прийдут фінанци, заплачу, він у мене є. Тай потому прийдут знов. Тай, каже, нема щісте с твоїми грішми. Ми загубили, каже. А ви не знають, шо приїшли до мене. Аж пішов єм, каже, купувати шкєру на чоботи, бо він буў швец. Тай, каже, як єм там дав, тай пропало на камін голову. Він мав старший анклюз.

Зап. в Уличнім, Дрогоб. повіта, в липни, 1906 р., від Митра Кушніра В. Левинський.

1106. Чоловік кидає інклюза батогом.

То я чуў від мого дьїдї: Як їхали від тїюну, шо возїли до магазїну, такий трафїлї їм сї інклюз, шо вовї змінювали гробі і вітак приїхали до другого Жїда-коршмарї і піли, і піла їх ціла кумпанїя, і озмут... як кинули тому Жїтові-коршмарєви і як віїхали, — а він назад у мошєнци стоїт. — Вітак вовї ідуг зноў і зноў пют і він зноў йи у мошєнци. Тепєр озмут йиго — уже не мōжут йиго сї позбуги — озмут на батїг і кїдают так, як хлопцї камїньцїми, і зноў він у мошєнци, стоїт... Приїжджїют до трєтого Жїда, пют і зноў сї сьміют, а Жид зміркуваў, узьїў, тай прибіў на скїну цьїком.

Зап. в вересїа, 1910, від Андрїа Богоноса з Кодїнож, пов. Городенка Ів. Волошинський.

1107. Інклюз котить ся дорогою в Далешєві.

Одєн хлопец ішоў дорόгоў, — від хрєста до полудньи кїтїў сї грєйцар чєрез дорόгу, а він йиго ўздрїў і підоймїў і пошлюваў йиго і схо-

як замішій тóго інклюза так, які грóші б́ули, як той інклюз, так той інклюз усї грóші за собб́оу поть́нг до тóго чоловіка. Ж́інка одвóго рáзу подив́ила сї до грóшиї — грóшиї нема. Вна тогд́и дáлї, як зач́ьїла тóго чоловіка клїсти... Той чоловік, як ўч́уў, шо вона́ го так т́їшко клене, таї́ назáд ї грóші відлáў без інклюза, жеб́ї ў пéї б́їлше не браў.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

ІІІІ. Інклюз тягне грóші з замкненого стола.

Одén гáздá продáў волї, таї́ сховáў до столá грóші. Польгáли спáти, ч́уют, у почї якáс б́рїнькотїва. Ж́інка засв́їтїла, казáла, шо злóдїї мóжи їи ў хáтї, та берé грóші, д́ивв́т сї, скїў замкн́ений, а грóші ўже сї по зимлї кїтби до порóга, гет поросипáли сї. Вона́ звбрáти хотїла рукáми, а вони́ сї не давáли, аж вї́ак ж́інка вї́ником заверн́ула якóс. Вони́ томú так їшли, бо мéжи нїчи буў інклюз, а вї́н так вї́гне, гїї мáгнес. Їи такї люди, шо пїзнають інклюзи. А найлї́ше пїзнають ў кáсах, де їи мarmурóвї стóлики, бо як го кїне, то вї́н сї на стóлику крúтит, таї́ тогд́и го пробивáют цв́їком, абї не покїг грóші с кáси. А хлоп ще ї б́ўшїм тримáе, абї му прикїг грóші, а лиш тóму прикїгáе, шо знáе до вéго.

Зап. в липни, 1910, від Петра Круца із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

ХУІІІ. Закопані скарби.

ІІІ2. Як горять гроші.

Гроші р'ячо ек гор'ї, то біло, так шьирічко; а ў веч'їрїх ек гор'ї, то ўже голубо.

Зап. І. Волошинський в серни, 1911 р., від Гарасима Джурека з Ростія. пов. Вижняця.

ІІІ3. Як горять гроші і коли?

Гроші як гор'ї, то гор'ї поломнеў синявоў і завжди на велике св'їто. І зм'їлї йн перегор'єна так, аж жовкіє сї, якби гліна. На нашїм гр'унті гор'їли. Тогдї, к'ажут, абї скидаў черевїки, то вони буд'ут так, як черевїки під земл'єў; а якби капелюх скицуў, то так у хл'опа тра копати за нїми. Тай як гроші чїскї, то мож їх уз'їгти, а як нечїскї, то не мож — то к'ажут, що закл'які гроші. Страху нема шїякого, лиш ще ох'ота дїст'ати, хїба якби блїско х'аги, то би буў страх, абї не запалїла сї, або якби пізної п'очи, то би страх, що так нїби лих'є пок'азуйи.

Зап. в цвітїи, 1911, від Ш. Семовоника із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

ІІІ4. Коли горять гроші?

Я не віцїў, але к'ажут, що на Йв'ана гроші гор'ї. Якби хто такїй шїєслївий буў, щобї сї до них дїстаў, то би їх найшоў. Якби він буў шїєслївий, то би му гроші вікїгнуло на в'єрхї, або такї прин'єсло аж до х'ати.

Зап. в вереснї, 1910, від Ів. Яблунчика з Репужинець, пов. Городенка, І. Волошинський.

ІІІ5. Скарб жадає жертви.

Як дес гроші горе — то би посипати мукоў пшеничноў там на кїм мїсци, то на ті муцї даст слїд, якої голови хоче: Як буди песїї (слїд), то пса би зарїзати на тім мїсци и там покласти голоў тай аж за тїм брати гроші; а буди котечий, чи овечий, чи який, то би тото зарїзати и класти голоў — йнак ни даст сї узети.

То чирез то и ви ни маєте чого банувати, шо ни можете найти..
Зап. від Петра Осташюка Старого, в Зеленици, Надвїрн. пов. А. Онищук.

1116. Могильні скарби.

Один так хлопець із люльки пас коний у лісу під Івана. От він схватив ся сирид ночі завиртатъ коний, а був він у чирячках, і як біг, то мабуть тай зачипив його¹⁾ саме як росцвів ся, а він попав йому під п'яту та там і притоптав ся. От наш хлопець то ни знав нічого, а то став знать. Сіли обідать, а він і каже батькові: „Ходїть ми, тато, вечиром у ту-то могилу; там золота бочонок відир в десять закопаний“. — А батько і каже: „По чом ти знаїш?“ — „Та я там бачив, що лжить“. — „Ну так ходїм!“ — От вони дождали вечира і пішли до тїєї могили. Він ни довго покопав ся і витяг. Потом як викопали цю, тоді повів до другої могили. Викопали ще казанок та тоді ще указав і на третю могилу, що там човин золота. Коли воно де ни взяла ся карета, підбіга до того хлопця і спрашує: „Продай башмачки!“ — „Нє, ни продажні; мінї самому нужно їх. Мінї грошей ни треба: я тепер розжив ся. — А хлопець той ни знав, чириз що він зна, де шкарби закопані. От пан і каже йому: „Ну, давай, проміняїм ся на чоботи!“ — Вийма з брички чоботи і показує хлопцеві. Хлопець аж затрусив ся з радости, що такі браві чоботи та міня на чиривики. От він узав і проміняв ся: панові оддав чиривики, а сам надїв чоботи і іде до батька, а пан той поїхав і хто 'на де й дів ся. От батько його кличе: „Ходїм же ще, синок, до тїєї могили, що ти опе нидавно казав!“ — А хлопець каже: „До якої? я ни знаю!“ — „Нидавно казав, а типер ни знаїш?“ — „Та я забув, де вона єсть“. — І після того нігде більше ни найшли. А воно бач, поки той цвіток при хлопцеві був, поти він і знав, де шкарб лжить. А то бач чортів зависть узаяла, що він заграба усї гроші сибі, тай підлізли лисичкою до його, обманили. Вони то послї і догадались, в чом діло, то послї ни верниця. Та після тих грошей вони жили багато-прибагато, і ни було їм ніякого врида, і типер їх потомок живе багато.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. губ.

1117. Цвіт папороти.

Де єсть багатючі-прибагатючі Москалі, вони мало сами із себе забагатїє, а білш то', що ни своїм духом, яким нибудь колдовством заорудує. Один Москаль, глядя на людей, що люди багаті, і сибі захотїлось того. А од людей то прочув, що отакого то цвіту нужно достать, щоб зажить щасливо. От він дождав ся того дня. А він цвіте, кажуть, одну ніч тілко, саме сирид ночі; так як сїрник блисне і нима; цвіте-віп під Івана Купала. От він пішов уже пізненько, сїв коло дуба і обѣма руками хватив

¹⁾ Цвіт папороти.

ся за ту траву і сидить, дожида, поки зацвіте. А воно, та трава, називає ця прапорником. Цвіте вона алиш раз у год.

От він сидить і сидить, дожидає ця, а ще довгенько треба було ждать. От він слуха, біжить прямо на його карета. Він ни лякає ця. Вона гуде до його, попом звирнула мимо його і хто на де й ділась. Трохи згодя слуха, біжать до його люди с коляками і нахваляю ця убить. Він ни тіка, сидить як укопаний. І тікати нільзя: ни зо тікати, а даже ни ворухнуця і нікуда ни огляданя. От ті люди дійшли уже пошти до його та тоді хто на, де й ділись. І так там йому чого тілко й ни було і вовки, і ливи приходили, все лякали, клацали зубами і разні птиці, сови, сичі над головою кричали по свесему і по чоловічому. Но, а він таки висидів потому, шо був Москаль одважний і ни боязкий. І от він як дождав ся цвітка, тоді схватив його і подав ся, шо єсть духу, до дому і нїяк ни оглядав ся. Так воно за ним гналось до самого дому та все пивьки понужувало йому у снину. От він прибіг до дому і цілу ніч ни спав; ни давали йому спати хвостаті; усе то у стїну стукають, то закричить, то як по хаті хто лазе або ходе, то за кровать похита. І так од того цвітка він забогатів здорово, та тілко він і сам ни рад був тому богатству потому, шо биз сна чисто пронав; ни днем, ни ночу ни дають. І с тим він голів чотири після того пожив і умер. Після того він, як вирвав алий цвіток, так виділь чдриз дві зделав ся жовтий, як диня; замучили його хвостаті. Так той цвіток, значить, у пользу ни йде людям, шо нарочито його вистирігають, щоб зорвать, потому, шо тоді вже той чоловік на віки пропаний; на цьому і на тому світі йому ни буде спокою; він сам тоді собі нирадий, ни то йому до богатства. Бєлі хто вистирига той цвіток, так тоді він зна, де єсть закопані шкарби по всьому світу.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронеж. губ.

1118. Що робити, як гроші горять.

Законані гроші як сї ўздїг, щоби вони горїли до полудня, тогдї помацати сї за пївгү або за колїно тай тогдї йти копати. А як с полудньи горїт, то тогдї не добре добувати їх — шукати за ними, бо вони пілүг у сїм мєгріў ў гльиб у зємлю.

Зап. в липни, 1910, від Тимка Воробця із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1119. Скарб треба перехрестити.

А я рас з нибощиком татуном шоў. Дивлю сьи, бликнуло рас, другий, третий, от під газж. А мині байбардзо. Я їм кажу — а вони: Було йти пирихрестити! — А я буў малий, ни знаў.

Зап. у Костільниках, Буцацького пов. від Гриця Кузя М. Капій.

1120. Як можна взяти закопані гроші.

Як хто відит, шо горьї грóші і такїї, шо маїи шїстьи до них, шо мóже їх дїстаги, то траба так робїти. Найміти ксьóндза і ксьóндзови заплаити і не годїга сї, шо ксьóнц схóче, то ємў траба даги і абї собї опамїнтаў, на котрїм сáме мїсци і брáти с цєркви процєсїю і ксьóнц абї йшоў в Бóжїм тїюм, бо іна́кшїм спóсoбoм не гóден дїстаги, бо то є нечїсте мїсце.

Зап. в вересни, 1910 р., від Юрка Колопенного з Білки, пов. Городенка, І. Волошинський.

1121. Хто може взяти закопані гроші.

Грóші мóже ўзьїти, хто маїи шьїстьи тай абї маў товáришы; áле скóро би той товáриш погадаў: „Абї мнї бїлше“, — то ужé не озмé нї тот, нї тот.

Зап. І. Волошинський, в серпни, 1911 р., від Гарасама Джурека з Ростік, пов. Вижниця

1122. Як чоловік дістав гроші, що горїли.

Чоловік вїшоў у вєчїр на двїр і дївнт сї: Якїс вóгник горїт. Прїйшоў до тóго вóгника і шoс так кїнуў такóго, абї горїло. Як тотó згорїло, шо вїн кїнуў, а вїгги сї вїдзвїдїи: „Давай ще“. — Вїн хотїў шoс зноў кїнути, áле не бóло так пóблиско кóло нєго нїчó. Вїн хотїў вїдїїти шoс пошукáти, абї кїнути там, а єго шoс вїгги ни пускáи, лиш вїтпovїдáи все: „Кидáй ще“. — Вїн берé, із сéбе шкáги рве і кидáє. Як тотó згорїло, тотó зноў вїтпovїдáи: „Кидáй ще“ вїгги. Так вїн рваў по крїшцї шкáги і кидáў рїгулярне. Скóро зноу ни кидáи, то вїтпovїдáи: „Кидáй ще“. — Але бо то вїн дївнт сї: вже нема на нїм лиш одєн ругáў, а вїн ужé чимраз помєнче кидáи — а ту ужé завїяли кугутї. Як тотї кугутї зачьїни вїяти, а с тóго вóгника шoс сї вїспало на зємлю. Вїн придивїїи сї томў, а то грóшей кўпка. Ну і вїн тотї грóші вже вїтак вїбраў і мóже вїн з вїх шoс так скорїстуваў — с тих грóшїй.

Зап. в пєдолистї, 1910, від Лєся Шеремєта із Далєшева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1123. Чупер виратовує чоловіка.

Буў ту йєден чоловік. Так у жнива вїз снопи в вєчїр, али дивнт сьи — на перед него стáў вoгoнь. Догадаў сьи, жи то грóші. Чикай, я богач, ше буду бїльшїй. Взявў чобїт, чоботом прїгасяв, той спалáхкотїў і той — другїй, далї стьїгнуў сорочку, кидáў снопи. Вже при останку лиш чўпра з голови смїкнуў. Як кїнуў чупер і лиш воли сьи лишили. І як вїгорїло, той взявў камїнь, а то каже: Кидáй, бо як не кинеш, то сам згорїш. І вже по хвїлька до дванацїтої. Вїтак як кїнуў чупром, то

сами гроші вилізли. А відти відзиває сьї: На, забори си! Заїхаў кіньми і забраў.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов., від Яця Кузя М. Капій.

II24. Гроші проти хати.

Йшли люди в ночи грабати. Вони грабали далеко від села. Там горіли, бачу, гроші, нікого не било, а так сьа здавало, як би того газди хата горіла. То било проти хати. Вони с поля прибігли, куж не било вогньа.

Зап. у Бандрові, Д'єського пов., від Г. Бідник М. Капій.

II25. Горіючі гроші.

Росказуют, що даўно горіли гроші на Кірничках (убле), ате їх ніхто ни ўзяў, бо доки добігне, то вони сї сховают зноў — такі тра щіслівого, абї дістаги, тай вони сї показуют лиш раз на сїм літ.

Зап. в липни, 1910 р., від Петра Круца з Далешева, пов. Городенка Ів. Волошинський.

II26. Виорані гроші.

Тому бачу штири роки — горіли гроші за межёў на границі. І пішоў там йеден орати і виораў девять сорокіўціў. Відвіс до каси і взяў вісім папіркіў.

Зап. у Бандрові, Ліського пов. від В. Грицунди М. Капій.

II27. Ямка на місци скарбу.

Як я ішоў з татом до млина, вішлим аж до Захарія ниви тай йдем вже в рів, рас палахнула така поломінь, другий рас, а третій по спалахкотіло. Тато каже: Біжи! А то досьвіта, то лиш було капілюхом задушити, та льяк буў дуже. А на тім місци по ямка.

Зап. у Костільниках, Бучацького пов. від М. Климкова М. Капій.

II28. Чорт у видї пса стереже скарбу.

Видіў з одного ґруня¹⁾ на д'ругім ґруні ватра шьо горіла; а вин прийшоў тай згріб гліну ту та дівит си, а там йи накріўка; а вин пригорнуў ту накріўку, а то кибованїї на сторц накладенї. А вин с того зрадуваў си, тай лїе діти, шьо такі найшоў гроші, а вин дівит си, ци не вігко де д'ругого чьоловіка, ци не дїйвит си хто, шьо вин найшоў. Подивит си — уздріў пса — чьорний — каже — шьо такий великий, шьо... — зўби віскірїў такі... А вин тогді зо страхом назад то прикрїў тай

¹⁾ Ґрунь — гора.

утік вітти. А другий раз приходить таї дерево уздріў, але нема фасочкї — не може налучіти на то місце.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911, від Онуфрія Яківюка з Товарищи, пов. Вишняця.

1129. Білий кінь на місци грошій.

У нас тогїч чьоловік уповїдаў у хатї, Багньїнцкїй, шо відїў на своїм грўнтї, як грóші горїли; то скїлька разїў вин відїў їх. А вїтáк трафіло си ймїў, шо вин відїў чїсто бїлого коня на тїм самїм місци; і ймїў того коня і до хати привїў і присилїў егó ўперед хати і самїй пишóў ў хату. Пóчере: якїс чьис вин вїйшоў на двір, а ковя пїгдє нї чўті, нї вїтко.

Зап. Ів. Волошинський в вересни, 1911 р., від Івана Томнюка з Ростїк, пов. Вишняця.

1130. Гроші викидають феник.

Минї говорїла моя мама, казали, шо, як грóші горїи, то мають голубу поломїнь і там знак лїшут — фєник вїкїдають.

Зап. в грудни, 1910 р., від Федора Блошки з Колїнок, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1131. Скарб у бзинї.

Йедного разу устаў їм, а ту є нище бзинка і йду на саме воведєнїє; вїйшоў на двір, дивлю сьи, горит Ясь Годиків. Я сьи зібрав, вїшоў до хати, кажу: Тату, горит! Приходжу, пїчо нема — а то вже в ровї. А як рано горять, то з шасьцьом — то но, кажут, на локоть западають сьа. То, кажуть, жи то щасливївї, хто видит.

Зап. у Костїльнїках, Бучацького пов., М. Капїй.

1132. Жінка видить на Великдєнь горючі гроші.

Рас на сьвїйта вилкóднї дóсьвїта йїднá жїнка устáла рáно таї збирáє сї до цєрквї; але вона лївит сї, а то щос пїт шóпоў блїкайї. Але вона кáже: „Ідї но, чоловїче“, — кáже, — „бо вогóнь йї пїт шóпоў“. — Чоловїк зáкїм с хати вїйшоў на двір, вїхóдит, пїт шóпоў нима нїчó. А вїтáк кáже жїнка: „Кобїс буў трóшки бóрши, то бис знаў якúрат, та бим бўли грóші добўли. А так“, — кáже, — „пропáло, ўжє не звáзм, де ковáти, мóже ў йїншїм мїсци“.

Зап. в липни, 1910, від Н. Мокрїцького із Далєшева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1133. Замїсть жита — скарб.

Їхаў чоловїк зо млина з вечера, а гроші горїи нечїстї. Напїтлюваў він жита нáрас, али їде, а ту сина поломїнь горит. Приїздит, бере, розбирає вїз, по хворостїцї з воза кїдає, вїспáў, вже му ни стало; али

бере, взьїу вола, трунуу, лишїу сїи їиден; як трунуу, кури: кукурїку! Є гроші. — Штуркає — є котелок. Приходить до дому, жїнка сьвігит і питає сїи: „А мука де? — Нїма. — Та в плач. — Цїть, цїть, гроші є! Чикає до рањи, пішоу до брата: Ідз ві мноу. Приходьї, такий котел тенгїй — червонї гроші, які даїно були. Куниї сїи маєток і решта.

Зап. у Костїльнїках, Бучацького пов., від Гриця Кузя М. Капїй.

1134. Гроші у видї когута.

Вїходїт жїнка таї вїдїт на городї на своїм так гїй пїломїнь, так гїїбїи когїт; а вона хїче зблїжити сїї блїще, бо то ї щїстьї, бо, каїже, грїші горьї. Кїльжбо вїтко ї чорт збїтки зробїїу. Дїтїна вїїшла за неї, таї ўсє: „Мїмо, таї мїмо“. — А ї граба бїло не обивїати сїї, нїїбїи собї дїтїна булї кричїла. Але вона тогдї, як ї за багїто бїло, залихослївила дїтїнї: „Чорт тебє там берє, чо хїчеш?“. — А грїші лиш посїпали сїї у зємлю — чїла, як подзввїїли.

Зап. в жовтнї, 1911 р., від Т. Блїшки їз Колїнок, пов. Городенка, Ів. Вошинський.

1135. Баньчки з золотом.

Вїїшла жїнка, бїпка або прїбапка мїї мїми і вїїшла рвїти зїкришку на горїд, як звичїїно жїнкї нїшї; таї тогдї, як зачїїла рвїти, таї собї оченїш гїворїт. Рве тїї зїкришки, пообгїльїлїла сїї, а то блїснула пїломїнь. Вона сїї приступїє, а то зробїїу сїї вертец. Пїбїумїнь перепалїла і вїкїнуло баньчїок чїстого зїлота, а дрїгї баньчїкї гїлїдом стоє, а вона гїворїт оченїш таї досьїгїє тї баньчїкї. Отже дїтїна її вїїшла і так стїла до нєї бажїїти, таї клїкати, аж ї злїстїло. „Нене і нене“, і так ї це докїчуло, що вона є тїго випотерпїїнї обертає очїма до дїтїнї і сказїла злїсно так: „Та якїго лїха хоч?“ — Як вона так сказїла, тїтї баньчїкї назїд „брїнь“ і пїшлїї назїд до тїго вертецу. І тогдї гїлїс вїдозвїї сїї до нєї з зємлї: „Тїсїчу рїк ти мїєш ў зїмлїї лїжїїти, а по тїсїчу рокїх має то зїлото назїд вїїти за то однї слїво, жїє залихослївила дїтїнї“. — І потїму фукпїїу вїгїр і ї вїкїнуу вїгїти і вона ўжє стоїла з пїчїм. Ввїїшла до хїти. Ще є той вертебец; нїї орїїт і нїї що рїбїї, вїн ўсє бїде.

Зап. в червнї, 1910 р., від Гафїї Панькїв їз Далєшева, пов. Городенка, І. Вошинський.

1136. Заклатї гроші.

Ше дїд старого Самулїка пас ў Долинках конї. Коло полуднї дївїт сїї, а то горьї гроші. Вїн нїкїму нї казїу, алї ўзвїїу джїїган таї роскаль, таї забрїу сїї дрїгоїї днїнї копати. Третоїї днїнї тьїгнї вїн вужїшчїм зїлїзну барїлку. Вїн сам коло того порїу сїї і дїже сїї

змучиў. Уже маў барилку під верхом, та струджений і злий с ўтоми ска-
заў: „А бодай би вас і дьтєко не вітьх“. — Нарас йак зашуміло, тай
пішли гроші на дно землі. Тинерь йи на тїм місци кірничька бес дна.
Ми звїязали три вужишчі, а на кінци привїязали камїнь і пускали ў кір-
ницу, али дна не найшли.

Зап. від Яцка Дячука в Кулачківцях, Коломийського повіта, Осип Яворський.

1137. Чоловік кидає черевик на гроші.

Одєн росповідаў, шо як ішоў тай вітіў, шо горїли гроші і на знак,
шоби знаў, де їх шукати, то кіпуў черевик, і вітак не знайшоў ні че-
ревіка, ні грошій.

Зап. в липни, 1910 р., від Вас. Курчака із Далешева, пов. Городенка, Ів. Во-
лошинський.

1138. Гроші за хатою.

Прійшоў сусїда до сусїди тай каже: „Кўме, йдїт, бо гроші горьї
у вас за хатою“. — Тай той вітак вішоў, тай поставали обїдва, тай
каже: „А ви“, — каже, — „якў гатку маєте?“ — „Я“ — каже, — „такў
гатку маю, абї вам голову скїти“. — „А ви“, — кажи, — „якў?“ —
„А я“, — каже, — „маю такў, абї вам голову скїти“. — „А най вонї“,
— каже, — „як ми маєм олін другому голову стивати, го най вонї сї“,
— каже, — „западають... Тай гроші пішли ў зємлю, лиш закликотїло...“

Зап. в вересни, 1910, від Анни Воробець із Далешева, пов. Городенка, І. Во-
лошинський.

1139. Скарб, викопаний в Чернелици.

Йиден чоловік, Іван Варанцях, таке росказуваў: „Я буў бідний зарі-
бник і не маўєм вітки аж жїти, але тепєр стаўєм газдоў с такої при-
чїни: Я ще буў парупком і на великдєнь пішоўєм до цєркви лиш сї
розвіднїло. Як звїкле люди чєкають на набожєнство пїт цєрквоў, коло
цєркви і я коло цєркви так силїєм і не далєко віт сєбе, мѳже сто крокіў,
увдрїєм, шо з землі вїбухнула кїлька рас поломїнь — і я собї байдўже,
тотѳ гнї забўў. Аж у вісімнадцїть рѳкіў, я ўже ожєнїў сї і бїдуваўєм,
бом холиў по зарїнках, пошиваўєм, хто шо клікаў робїти. І то де та
поломїнь бўла, недалєко старѳго замчїци (там буў замѳк віт Татарїў)
там той панѳк собї хгїў опкопати той пляц, фѳсу такў і мєвє замѳвнїў,
абї я до тоѳо сї обоўйивзаў. Я обоўйивзаў сї, хгїўєм клікати собї до по-
мочи, алєм си нагадаў, шо я там недалєко дес вітіў, шо вїбухала по-
ломїнь. Отжеж нїкогом не браў до помочи, самїм сї обоўйивзаў ту фѳсу
копати. Копаю я йиден дєвь, другїй, трєтїй, али четвєртої днїни с по-
луднєи над вєчїр надїбаўєм рїскалєм невєлїчкїй котєл; так я закрїў
назад землєў і пішоўєм до дому. Аш коло дїсїьїтої годїни ўзвїў я мїшѳк

і пішоў на то місце. Ўзьіў я той котёл, лёдвом си заўдаў і прывісем до дому. Але у мене б́ула, ч́ерес с́іни м́ешкала, м́ачуха; отуж я не піс до х́ати, але до стодóли. Корт́ило мен́е в́ісипати на вер́еньку і подв́ити с́і, що то йи. В́іспаў́ем, а то такі старі сороќіўц́і. Ў́здріў́ем, що грóші і х́іў́ем дес схов́ати недал́еко х́ати ў́ якій яр. Але ѓлигнуў́ем, а кр́із скал́убину подв́ила с́і м́ачуха на то ў́сьо. Отож я замќнуў́ стод́ілчину, ў́війшоў́ем до х́ати і розѓадую, що би с́ тим зроб́ити, бо знаю́, що вона ў́же донес́е до жандар́іў і прыйл́уг і забер́уг від мене. Отож я ў́зьіў ў́ м́ішок котёл на ад́ і поц́ісем до отп́а духóўного. Знаў́ я, ў́ котр́ім вони поко́ю сп́ют, св́ігла в́ігд́е не б́уло і заќлікаў́ем: „Отче духóўний, ў́творіт мн́і, я йи Іван Варанц́ах!“ — Вони в́твор́или ш́ібу і ќажут: „Каж́і в́ітти“. — Я їм сказаў́ так вс́о, як б́уло: „Коп́аў́ем ф́о́су і найшоў́ем котёл і ц́о́шу отц́я мн́і перехов́ати, бо бо́ю с́і, аб́і мн́і не в́ідобра́ли“. — Так вони сказа́ли: „Ід́і туд́а ід́ дв́ерем“ — і в́твор́или мн́і дв́ері. Ў́війшоў́ я до поко́ю і прóшу, щоб́і там мн́і перетр́імали. Але йиднакóво р́а́кжу с́і, якби пр́ийшли жандар́і і п́ит́али с́і, де грóші, що я маю́ каз́ати. Вони трóхи над́умали і ќажут мн́і так: „Як пр́ийд́уг жандар́і і б́удут п́ит́ати, де грóші, на то сказа́ти їм так: „Ц́аў́да, щом знайшоў́ і пр́ивісем до дому, поќлаў́ем до стод́ілчини і сам пішоў́ем і ль́йгем сп́ати. Ще я не засв́уў́, як ч́ерез в́ікно до мене говóрит у пост́аті́ яко чолов́ік ч́орний: „Поќлади там наза́д то, ш́о́с узьіў́, бо іна́кше то за́раз умр́еш“. Я с́і застрах́аў́ і та́кім в́і́ страх́у наза́д то в́ідв́іс і пішоў́ до дому. Ра́но в́іхóджу до робóги — ќіт́ла нема“. — І ќажут мн́і що: „Б́удут жандар́і, б́удем на т́ерм́іні, ў́се лиш се слóво гово́р́і, б́ільше н́іц“. — Аќурат ра́но жандар́і пр́ихóдби, бо та м́ачуха пішла і д́ала зн́ати. П́ит́аю́т с́і: „Де грóші?“ — Я їм так ў́сьо то сказаў́. Поперев́ерт́али скр́ізь кóло х́ати і пішли. В́іт́ак пóдано мен́е на т́ерм́ін, зноў́ я то ў́сьо говор́іў́. Два р́ази б́уў́ем на т́ерм́іні і сќінч́ено. А от́ец духóўний зна́ли, де в́і́мінъити і мн́і д́али грóшн́і, що я куп́іў́ соб́і два́ц́іть три мóр́ги пóльи і стодóлу і шóлу і стаў́ем дóбрн́й газд́а.

Зап. в липни, 1910 р., від А. Трачука в Далешева, поз. Городенка, Ів. Волошинський.

1140. Три копають гроші.

Раз пр́ийшоў́ до мóго ль́ід́і ч́олов́ік в Лоп́ушно́й тай ка́же: „Ход́ім коп́ати гроші. Я“ — ка́же — „в́ід́іў́, де гор́ілі, та́ем си д́ив́іў́ кр́із оќін¹⁾, та́ім узьіў́ то́ї ѓлини тай нос́іў́ до ворóшьќі; а ворóшька каз́ата: „Ти“ — ка́е — „ма́еш ў́зьіти т́і грóші, але аб́і вас бу́ло три, ш́і од́іи малий, ч́ьóрний, а од́іи висóкий, б́ілий“. — То я уж́е тóго ч́ьóрного найшоў́ тай хо́гт ви“. — (А д́ьід́і, висóкі б́ілі). П́ишли вони ў́с́і три

¹⁾ Лборнета.

копати тай копали на дорозі; али люди ні давали, казали: „Шьо ви тут маєте копати?“ — Тай хокілі біти — тай они ні викопали.

Зап. в серпни, 1911, від Вас. Яківюка Он. із Товариці, пов. Вижниця, І. Волошинський.

1141. Чорт каже віднести викопані гроші.

Йнк гроші горьї, то бийно йти, бо закльїті. На льицїм бóцї¹⁾ найшоў чьоловік закльїті гроші, вікопаў берїўку тай принїс до дому. Покутаў си, польгали спати. За голїну приходїит чьоловік під ви́кно тай ка́же: „Чьоловіче, віднесї гроші на́зад, бо будеш ли́хо гослїті, бо йнк ни виднесеш, то ми тебе озмем за гроші“. — А то буў чьорт. Тай чьоловік узьїў, відвїс на́зад. — А дрўгий найшоў котел с червїнцьїми тай узьїў одїин, а котел лишїў. Прийшоў до дому тай льг спати. Тай вноў прийшоў якиє чьоловік під вікно, запўкаў, тай ка́же: „Чьоловіче, віднесї той червїнец на́зад, бо озмем лўшу“. — Тай виднїс.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від Івана Лилика з Ростїк, пов. Вижниця.

1142. Родина вмирає через гроші.

Там на Готарї бергомїцкїм йи такїй велїкий кáмїнь, йнк монастїрь, тай ко́ло не́го буў малїй; а вни відїли, шо ко́ло не́го горїли гроші тай взьїли, окопали, перевернўли, найшли тотї гроші, тай син найшоў, узьїў. Али заслаб тай умёр. Тотї гроші си лишїли. А знаў за них тáто і мўсїў їх кивати тай умёр і тáто; вітак умёрла й ма́ма е́го, а гроші ни знашб де. Хоть як йи такї, шо знають, то бо́є сї їх кивати, бо прийшла там донька тай і вона ўмёрла. Там на тїм місци вже сидїт чьоловік із Йиворóва — ни знаю, ци він находиў їх, ци ни находиў.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911 р., від І. Палинюка із Ростїк, пов. Вижниця.

1143. Гроші ходять попід вікна.

Даўно приповїдали старї люди, шо ходили гроші по́під вікна, тай клїкали.

Кáжут, шо так гїй коза првїдє тай...

Зап. в липни, 1910, від Анни Воробець із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1144. Гроші у видї кози.

Такїй буў пняк, шо пнў раз-у-раз у кóршмі, а то гроші прийшли пїт кóршму так, гїй коза. Хто йде, то ўсе одєв дрўгому ка́же: „То гроші, авў“, — ка́же, — „ўдарити три рази рукóў, ци сї не россіпли“. А вовнї зачїили говорїти: „Ой ми то́го пняка, шо ў кóршмі пнї“. — Тай зачїили

¹⁾ За Черемошом у Галичинї.

казати тому пнякові: „Йдіт, бо гроші ваші йи під коршмоў“. — А він каже: „Шо мнї майн Бог даги, най мнї даст тут!“ — Тай гуднуў ногоў, а гроші перед него тай россипали сї. Котрий прокигне рўку до грощий, тай не може узьйги... Тай тогли він скинуў плащ, тай зібраў гроші, тай пішоў...

Зап. в червни, 1910, від Ани Воробець із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1145. Скарб свище.

Шкарби попадаю ця ни одним тілко тим, у кого єсть алий пвіт, а попадаю ця і таким людя. Напримір, шкарб, як виїде йому времня, він звіщає по ночам; свистить або скрипить, як нимазане колесо, або кричить, як хто кого душе. Ого бач як хто нибоязкий почує, так ого й ходе, копа, поки й викопа. Або куму пощастить на багачтво; та тілко кой хто каже, шо вони дурно ни приходя ця людя, а при смерті того чоловіка, хто його вьзьме, та ті чорти, шо биригли шкарб, бируть в уплату його душу.

Борисов. волость, Валуй. пов., Вороніж. губ.

1146. Скарб у пасіці.

В одного попа був пасішник старик. Приїздить раз батюшка на пасіку роїв убирать, посідали обідать, слуха, воно шось за кущами іка та іка. Батюшка й пита: „Шо це діду, таке? — А лиха його година зна, шо воно таке. Нихай іка на свою голову, ікатиме тай пристане. — Поїхав батюшка до дому, а дід узяв лопаточку тай пішов копать шкарб. От і копа і копа. Приїхав на другий день батюшка, дивця, нима діда в пасіці. Гукнув, він озвався за кущем. Батюшка й пита: „Де ти, діду, був?“ — „Та ходив, батюшко, роїв шукать, чи ни сів де який“. — Наварив каші дід, посідали обідать онятно. Батюшка й пита: „Шо це, діду, не чуть стало, шоб ікало“. — „А лиха йо' година зна!“ — Пообідавше поїхав батюшка до дому, а дід онятно у ту ямочку копать. Копав-копав, ще ни докопав до вечира, ще на другий день вранці копав. Приїхав онятно батюшка, ни став уже звать його, пішов так шукать по лісу. Найшов, стоїть по тихеньку, дивця, шо він робе. Він, той дід, викопав бочонок і муцюця, витягує його з ямки. Витягнув його і під кущ заховав. Батюшка тоді потихеньку до куріня дойшов тай почав гукать: „Діду, де ти єсть? Коли ни приїду, тебе все нима? Чи ти там шкарб копайш?“ — Та ні, де там я його вьзьму, той шкарб?“ — Наварили каші, сїли обідать. От батюшка й каже: „Признавай ся, діду, богато виколав?“ — „Та виколав, батюшка, буде моїм дітям, моїм внукам і всім моїм предкам. — Це було в Николаївці, Харківської губернії.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

1147. Страх кидає мішок золота з поду.

Піджило у хаті, у такі хаті, значіть, що не сидіть ніхто лигулярно і ніхто не міг сидіти. І потому найшоў сї оден, що каже: „Та що ўже буду робіти, най ўже з'їст нї“ — каже, — або най мнї руджів, то ўже одно. ўже буду сидіти“. — Сидіг тай нарешті дослўхує сї: Стогне на поду. А він вїйшоў, тай каже так: „Най ти Пан Бог помагав; чим ті Пан Бог подаруваў, то злавий помаленьку, — а то лиш: бабейх с поду мішкѡм з золотом тай каже: „Я ўже сї доста настогнаў, ваким тебе сї дїждаў“. — Він позбираў грѡші тай ўже.

Зап. в червни, 1910 р., від Гафї Панькїв із Далечева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1148. Запрощений скарб.

Приходить Микита до оцця Питра (в Казначїївцї, валуйського уїзду): — „Я оце прийшов до вас, матушка, розказать свїй сов. Прямо три ночі сниця, таки прямо наче ни сниць ця, а наче хто вїйде в хату та так і каже прямо: „Іди у лїс, копай шкарб; там сорок бочок золота“. — Я й підмовив там чоловік с пять. Пішли й почали копати. От викопали вже в колїно, дивлюсь, зямля така похожа — є шось. Ліг спать, воно опять мнї й приснилось: „Гляди ж, дїду, як шо буде бить тебе, ти кажи: Россип ся!“ — Пішли ми й копаїмо, докопалз до вечора, я вже постукою лопатою — бубнить, єсть. Коли дивлюсь — лїсничий побачив нас, узяв дубинку славненьку таку та тоді як хвосєне мене дубинкою, а я як закричу: „Россип ся!“ а воно в друге. А мої товариші тоді й повтікали, а воно таки ни перистає — одно бє. Тодї й я втікать. Як би товариші ни втикли, так може воно і булоб шо небудь, а то бис товаришів я сам ни сєвлив.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. губ.

1149. Хлоп ошукує чорта.

Буў оден бїдний чоловік, так бїдїў і журїў сї... аж двѡго разу дораджує єго єден кáмрат, тай каже: „Цїшоўбис дес у ночї дес кѡло одивацїтої годїни“, — кажи, — „дес шос будеш вїдїти у ночї і не будеш так бїдїти“. — Ну як він іде ў ночї сам, аш натхѡднт єден шляхтич і каже до нєго: „Чо ти тут хѡдиш, шо тут рѡбїш?“ — А він єму каже: „Я хѡджу вїт колї і не мѡжу собї грѡшей позїчити“. — На то єму вїдповїдає: „Я тобї позичу, лиш абїс буў заўтра ў ночї на току.“ — Отже той собї подумаў, шо ту муснт бїти нечїста сїла. І звыїў, позїшїў собї кѡлесо, вїконаў яму на току і поклаў на то мїсце кѡлесо, жебї колѡтка стáла на ту гирў. Прихѡднт нечїста сїла ў почї і принѡснт тѡрбу грѡшїй і каже, усїлаў там грѡші, а нáвїть і дво не закрїто. „Ну“, — кажи

до не́го, — „шо се є, то яка́с вели́ка колотка“. — „Принеси́ ше“, — ка́жи, — „я то́бі за рік відда́м“. — То він му́сію́ три ра́зи до то́ї колотки доноси́ти, до́кію́ яму́ напо́вни́ў. А за рік, каза́ў, же єму́ відда́ст. Прино́сят єму́ у рік гро́шви́ у ту са́му мірку; то ді́тько єму́ приві́с три ра́зи, а хлоп ї́мю́ лишé раз.

Зап. в вересни, 1910, від Семена Білія із Далешева, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

1150. Як чорт дав бідному гроші.

Отак був єден бідний чоловік. А він пішов, аби єго що найшло, або він щось. Ходит він, ходит отак ги коло Терлецьких, тай іде в ночи. Але здібає го біда, злий дух. Тай каже: А-а, каже, йду, бо я бідний чоловік, або мене щось найде, або я кого. — А він каже так: Я тобі позичу гроші, аби мені тут у рік виніс, тай віддав. — Тай потому взяв тай дав му гроші. Так єму с тих грошей йде, дуже йде. В рік взяв, тра нести гроші назад, знов в ночи. — Ну, а якже пана шукати? Як сі, питаю, називає? — Я сі називаю пан Лозівцький, бо в лозах сі виховав. В рік приніс тай все кричит: Пан Лозівцький! — Нема, нема! Лише в лозах стара ба́биско, злий дух. — А чо ти, хлопе, кличеш? (Бо давно злі духи сували сі, а тепер Пан Біг громом вибив!). Нема пана Лозівцького, бо поєхал на войне, та го батоґами ростраєкалі. — А його громом Пан Біг забив, заки той прийшов. Тай не було кому гроші взети. Тай той забрав гроші.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта, в липні, 1906 р., від Івася Курія В. Левинський.

1151. Дітько пильнує гроший.

На Цепини такий мур-фистунок, а там пробували вони (щезли-би); кажут, шо там ходили світити попи і хотіли ті гроші вібрати, шо там були.

Взяли їдного кримінальника тай пустили туди їго в ту діру; казали їму: „Як війдиш віти, то щістья твое, ни меш сидіти нічо, а як ни війдиш, то там тобі вже буди дома“. — А він 'да війшов, а кривий дітько їго питав си: „Ти чо тутка прийшов?“

А він казав, шо їго пани пустили туди, шо він засуджений був. Дітько дав їму гроші і кажи: Йди собі відсів“.

А ше там два хлопці грали си, та оден з другого взяв кучму та шпурив туди в ту диру, а той хлопци плакав за кучмов; дітько їму набрав кучму грошів та вініс на гуру. І другий собі кинув кучму і кажи: „Чикай, і я собі вінису гроші“, а гітко їму си вс...в в кучму та вікнув на верхі.

Зап. у грудни, 1904 р., від Василя Скиданюга в Ревній, пов. Чернівці, Івас Савицький.

1152. Заклятий льох.

Ў іідному силі, здає цы ў Батьатичах¹⁾, йе такий заклятый льох за силом. Там ўже ни йіден ходвў, але шо піди, то шось зачне шпурльвати камінным і муси ўтыкати. Навіть процесьа ходила колись, али тих двирій ў сиридиніи ни можна вічинити. А на верха йе дзьура на тому льосы аш до сиридини. Рас пасли там пастухи худобу і ўкинули ў ту дзьуру шьепку йідного пастушка-сироти, али то ни була ййго шьепка, тілько йго господара, шо він служиў ў него. Тей пастухи пігнали ўже худобу, ўже смеркло, а той пастушок сидит на тім льосы і плачи за шьепкойу, бо бойі цы, шоб господар не биў за шьепку. Али диви цы, виходи с того льоху сивий дыдусь і дає ййму ййго шьепку, а там поўно золотих грошій — тей кажи: Ни бій сы, синку, на майиш твоеу шьепку, а те, шо ў ный, озми собі, бо ти бідний. І ныйди ни бій сы нас, ми добрі льуди. — І той старий пішоў до льоху, а пастушок пішоў до дому. І той пастушок зробиў сы богатиром на цыле село!

Зап. в жовтні, 1902, в Криволянці, Камінецького пов. від Авдруха Юнака А. Веретельник.

1153. Чорт не дає грошій, доки не виповнено умови.

Буў богач, дітій не маў, а маў грóшей богато. Тай каже, радит сї з жінкоў, шо би робїли с тїми грóшми. „Я озмў тай закопаў“. — Тай як узьвў у котёл велїкий, тай як закопаў, тай там узьвў тай накіривїў, тай каже: „Хто сесє звїст, того най бўдут грóші“. — А бідний буў сусїда, тай то чуў, тай каже: „Чекай, — каже, — „уже я то звїм“. — Тай узьвў того, тай усушиў, тай дітем даваў, посїпуваў страву. Прийшло сї, як уже ўсьо діти звїли, тай тогдї йде, тай хóче брати грóші. А то вігги не дав. „Чекай“, — каже, — „хто звїў, той най берє“. — Тай прийлші діти, добўли, тай забрали.

Зап. в вересні, 1910, від Анни Воробець із Далешсва, пов. Городенка, І. Волюшинський.

1154. Син вигребує закляті батьком гроші.

Давно такі бўли люди... шо мали богато грóшїй. Йидєн чоловік ўже маў ўмираїти, тай ўзьвў тай ті грóші закопўє, тай каже: „Кóтрі ті рўки закопуют, абї і ті ті брали“. — То ўже ніхто не може без него ті грóші ўзьїти. Али йвго син чуў, тай видїў, як він закопуваў грóші, тай чуў, як він казаў. Али старий ўже вмєр. ўже ййго ўмїли, поклали на лаву, дес повїходїли люде с хати, а той тогдї старóго до тої ями, так тїми мертвїми рўками грабає, жебї ти грóші вікопаў. Тай вікопаў грóші, сховаў, а старóго назад на то місце поклаў, де він лежїў. То людем

¹⁾ Жовківського повіта.

було банно за грішми і тому їх так заклинали. Даўно як жінка мала грóші тай у кічку¹⁾ зашіла, абі ніхтó не знаў, бо жыдувала. Ка́же: Як б́удут і завивати на смерть, тай не б́удут зва́ти, що в кічці йи грóші. Навіть горіўки берé у фльішкy, жебі і покля́ли до дереві́ці.

Зап. в липня, 1910 р., від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1155. Чорт приносить закляті грóші.

Одін багач маў дóсенть грóший і не хотіў їх на шо інше спожиткувати, тільки хотіў їх закопати ў зéмлю. І повіс тоті грóші ў ліс, обібраў собі місце там у лісі, вікопаў яму, вложиў тоті грóші ў яму. Алеж там натрафиў сї д́ругий чоловік, шо відіў, шо він тоті грóші там закопуваў, і той чоловік ни даваў сї йимў відіти, лиш ливіў сї, шо він рóбиг. А той богач, як ўложиў грóші у зéмлю і сказаў: „Тóму грóші, шо слухайи“. — Тоглі той д́ругий чоловік, шо відіў, шо він закопуваў, на тоє відповідає, але потіхо зноў, абі той ни вчуў, ка́же: „Тóму лиш посúдок, а мнї грóші“. — Так він три раз — богач — сказаў, а той усé відповідаў три рази. Як закопаў, пішоў до до́му. І той пішоў д́ругий до до́му, шо слухаў. Но то пеўне, шо то сї д́яло дес у вéчир. І той, шо слухаў, прийшоў до до́му, положиў сї спати, али е́го спаньї ни бра́ло сї — все гатка за тотó, за тоті грóші. Аж ту в кілька годни ч́е він, хтос під вікно́м ка́же до не́го: „Іди собі озми грóші, бо мнї посúдка траба“. — Він відповідає с хати: „Принеси мени грóші, тай посúдок собі озмеш“. — Він віта́к чекаў, але не спаў ўже, але не приносиў той грóший. Д́ругого вéчера зноў йи́го клічи: „Іди собі озми грóші, бо мнї посúдка траба“. — Він відповідає зноў так як пёрше: „Принеси мнї грóші, а собі посúдок о́змеш“. — І не приносиў зноў ніхтó грóший. Трétого вéчера так са́мо кліче е́го: „Озми собі грóші, бо мнї посúдка траба“. Він так са́мо відповідає зноў: „Принеси мени грóші, а посúдок собі озмеш“. — То мо́же за годіну ч́е той чоловік, а то шос б́ухнуло у вікно́ і посипали сї до хати грóші. Він тоглі ўстаў, засьвітїў, грóші позбираў, а той собі пішоў ў свою́.

Зап. Ів. Волошинський в падолистї, 1910, від Л. Шеремета із Далешева, пов. Городенка.

1156. Бідний дістає закляті грóші.

Молотив бідний в богачé горох. Тай насипало му сї в ходаки. Прийшов він до дому, визув ходаки і витріс горох. Жінка той горох позбирала і зіла. Ка́же: Чоловіче, який то горох добрий. Коби, ка́же, ще гороху того приести! — А він не хотів ї послухати, бо сї вже визув.

¹⁾ Кічка: валок із кточа і полотна в формі півмісяця, — кладуть під перемітку або хустку, щоби гарно завити голову (жіяки).

Взяла вона його просити. Він послухав і пішов до того богача, до його сто-доли. А богач йшов гроші закопувати. А він борзенько скрив її на вирів надо двері. А той богач копле яму на гроші, а жінка каже до нього: Чиї то будут гроші? — А він каже: Того, що над нами. А баньк, каже, чортів. — Вертає бідний до хати і каже жінці, що богач закопував гроші. І розповів все як було. Полегали вони спати. Приходить до нього вночі чорт і каже: Чоловіче, іди си візьми гроші, бо зинї банька треба. — Так приходив двох ночей. А третьої ночі приніс тай в вікна му висипав.

Зап. в Доброгостові, Дрогоб. повіта, в липні, 1906 р., від Митра Гавриляка В. Левинський.

1157. Чорт приносить закляті гроші в кітлі.

Була богачка єдна, котрі фсе люде приписували, що ўна має хованцьи свого і мала внуку — Марія звала її. Сусіднї з неў чоловік дужи бідний і з дужи великоў родиноў. Віходить собі пізно вночі, дивит сї, а хтось там у тої богачки копайи під грўшкоў яму. Но, він цікавий чоловік подивити сї, що там йи ўночі, аж дивит сї, а вона вікопала яму під грўшкоў — та богачка — і берє котел з грїшми мідьний, так шо може вона добре двигнути і закопуїи до ями, присипайи і затопчуїи, абї слїду не було. Тай говорит так: „Котрі рўки клали, тотї мают братї“, — так заклинаїи. „Як я буду жити, доки сї віддаст внука, то я і сама дам ті гроші, а якби я вмерла, то абї він даў, а собі абї котел забраў“. — А той бідний каже: „Чекаї, коби ти пішла, а я собі заберу бес тебе ті гроші“. — Вона пішла, він до грóшїи, а там йигó не пускає якас сїла — він не видит нічо. А він тогди каже: „Чекаї, граба ужити йичий спóсїб“. — Закликаў бабу до себе — ту богачку і хоть не маў вітки, напоїў ї, силомицьоў узвїў на плечі і занїс бабу до того місцьи, де вона закопала грóші, абї витóрпала котел. А баба каже: „А ти чо хоч, ти шо рóбїш?“ — спамїнтала сї. А він тогди каже: „Мамуню, я“, — каже, — „бідний чоловік, я видїў, шо ви там закопували грóші, може би ви“, — кає — „узвїли для мене. Я знаю, шо ви ще маєте йичї“. — А вона каже: „То для мої внуки Марїи на віно; як я буду жити, то я і сама віддам, а як я ўмру, то він і має дати, а собі забере котел“. — А бідний прóсит, каже: „Мамо, та ви ще мусите мати йичї грóші, не лиш сесї, поратуйти мене бідного“. — Вона каже: — „Йи ўпасїцї ше грóші не закляті, то“. — каже, — „можеш собі тотї ўзвїти, тїлько не купуй вїїцї, бо не поведє сї“. — Але ўмерла баба, а Марїа віддала сї післї неї і живє на своїм господарствї і зарас шо ночі приходит якас сїла невідима і кричїт під вікном: „Іди собі забери грóші, бо мнї котел потрібний“. — А вона не знає шо, страхаз сї і забрала сї до мамї чоловіка, бо бої сї ўночі. А потóму мама каже: „Ой не звати, Марїе, то

гроші тебе клічут“, — каже, — „бо баба тобі лишила гроші; вони казали, що тобі лишили“, — тай каже, — „та чо будеш сі боїти, таже то гроші, іди на свою господарку“. — Тай вони пішли. Аж одної ночі приходить та сила, принісєт гроші с собою — віби то чорт, віспіає кріз вікно с кітла, тай каже: „Я тобі рас казаю, заберай собі гроші“. — Вісидаю тай пішоу. Вони сі застрашили... ате мали гроші.

Зап. в жовтні, 1910 р., від Т. Блошки з Колінок, пов. Городенка, Ів. Волинський.

1158. Гроші добуті рукою небіщика.

Як було у старовину, що люди ховали шкарби — даже їх знали, тих людей. Як у нашому силі та жила баба, що на її ніхто і ни думав, що у нє гроші були. От вона стала умирать, тут би з дітьми прощаєт, а вона гони с хати. Ну, у старовину послушні були діти: вишли с хати і байдуже, собі проєто у лоб ни взяли, а старші нивієтці товкнуло їй у лоб, так вона отхилила двері і диви ця, що мати буде ділать. Отга старуха підняла ся, узяла у головах кубушку гроший та піт припічок поставила і каже: „Чия рука загріба, та і буде отгрібать“. — А кубушка хто і зна, де і діла ся. Баба пішла, умерла.

Старша нивієтка у хату та піт припічок та копать; та копала-копала — нима нічого і забула, що свикруха умерла. Убігла у велику хату, хватила свикруху мертву с стола — вона упала до долу, аж хата затрясла ся і потягла у хатину та до припічка і мертвою рукою гребе та приказує: „Чия рука загрібала, та і одгріба!“ — Тут і явила ся кубушка гроший. Вона хватила гроші і побігла, а сини менші за нею і сам її чоловік побіг оборонять свою жінку, щоб ни 'тняли у неї гроший. А об матирі і забули коло припічка — уже добрі люди положили на стіл. Прийшов піл ховать, а їх нима нікого с своїх у хаті; так її випроводили чужі люди, а свої ділили гроші так, що забули, що їх мати умерла. Поділили гроші, пришли у двір тай удивляюця: „Шо це у нас у дворі люди і обідають!“ — І стали кричать: „Чого це вас позаносило у чужий двір обідать?“ — Ну тут їх ізмирили, що матір поминать. Тут і вони спомнили, і стали дітий зазивать і матір поминать. І так умерла стара, а сини стали їхнею добром жить та поживать і матирі на тім світі добре поминать: „Дай Бог царство небесне, а нам пожить на світі і помянуть родитилів хлібом-сілю. Опа розказня до кінця.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

1159. Склеп зі скарбами і чортами.

На тім нашім ґрунті, то йи ў землі великий сідне склеп, що там сидьї скамивіюшники. То коліс як то добували, конали якус яму, то ніхто не знаю, шо там йи склеп. Якже копали ту яму, — гліну хотїли

добути — тай добули залізні двері. Двері утворили, а там були у середній чорті. І там було силне багато грошей у тій склепі — бочками; і хотіли узяти і тоті не давали, жиби люде брали. І ішли, забрали с церкви процесію, шо було, с ксьондзом, з дьиком і йиднаково не мож було ті гроші узяти. І ўзйили і засунули назад ту яму, бо ніхто нічо не годен зробити тим скаменяшникам. Кажут, шо раз у свята Великодні досьвіта ў йидвого чоловіка ў хаті утвориў сї нисамовитий склеп, а той уздріў, шо там багато грошей йи, поліз і набраў. А вітак другий раз спускаў ноги лісти ў склеп, тай як запхаў ногу, тай як на той час, як цуг покінг двері, тай урвало ногу, тай уже більше не міг ніхто дістати.

Зап. в серпни, 1910, від Н. Мокрицького із Далешева, пов. Городенка, І. Волошинський.

1160. Скарб відриває руку.

Це аж за Михайловкою, за Старим Осколом було — там хутір Приліпи є. Дівчата гуляли в пувьмірки. От одна дівчина заховалась у сарай, дивниця: на тину чеп золотий. От як вона ухватила той чеп, як почала його на руку мотать, як почала мотать, от-от зовсім домотала була, хотіла взять казанок ш шкарбом, чи ш чим, а тут друга, як ускочить: „Шо це ти, сестричко, робиш?“ — Так воно, як смикнуло її той чеп, так і одірвало її руку.

Борисовська вол.; Валуй. пов., Вороніж. губ.

1161. Чорти возами гроші возять.

Ти ж ни чув, ш чого Огурці забагатіли? Їм на возику гроші возили. А як пришло умірать, закричав: „Панька, скарей за попом посилай, а то за мной уже на тройкі приехали!“ — Приїхав піп, посповідав, пособорував, він скоро і вмер. Три пона ховали його. Може душу обіщав, за те й везли. Ятби він так забагатів, за чим би йому казать: „За мной на тройкі приехали?“ — Розбагатіли ні с того, ні с сього; був мужик, а став пан. І цей Панька і на реньді диржить, і свої зимлі багато і казаний степ диржить і в Градовського зняв і в Харківські губерні є зимля його.

Борисовська волость, Валуй. пов., Вороніж. губ.

1162. Боїть ся, як чорт ладану.

А то з одним чоловіком от як було. Найшов він оклунок золота, а людям ни обяснив і ни служив малебня, так він тими грішми багатів, поки і став старючий уже. От приходять до його чорти і требують душу з його, а він їм і каже: „За шо тобі давать душу?“ — А вони і кажуть йому: „А хіба ти ни знаїш, як оклунок грошей найшов? Ми тобі

і так довго тирпіли, поки ти нажив ся на світі, а тепер давай!“ — „Ну, пожалуста, підждіть хоть іще годок: Я ни знав же, шо то ваші гроші“. — Вони змилювались над ним, шо він ни одказуїця, і дали йому льготы на год.

От він прожив год і підходе те время, шо оддавать чортам душу. А він то од людей чув, чим можно самому себе вивести із аду, шоб ни довила ся їм душа. Пришов той день, у який саме прийдуть до його чорти душу брать. Він викопав яму, наклав туди дров і соломи, накладав ладину і запалив. А воно як закурив ся ладина, так дим пішов стовпом аж до самого неба. Він став тоді коло тиї ями і дожида, поки чорти прийдуть. От диви ця, ідуть; він тоді з розгону сягнув прямо у ту яму та там і згорів, а душа у місті з ладиньским димом пішла на небо. А чорти повиртілись-повиртілись коло того диму та с тим і упустили її; а вони бач побоялись ладину; їм ладина противішій усього. Ни дурно ця пословиця говори ця, шо „ни любе, як чорт ладину“. С тим той чоловік і на цюму світі жив весело і на той світ пішов царствувать.

Борисовська вол., Валуй. пов., Вороніж. губ.

1163. Біда через гроші.

Штьифан Дутка буў ў нас ў Йиблоніци двірником, а буў газда на ціле село. Раз знайшоў гроші ў душлі. Али приньїе си до хижи біду, а ни гроші. Ше тойї ночїи його біда погыла. Пришоў даскал читати псалтирь, та дьїтко йїк зачыў войувати, шьоби коньцьє даскала вигнати. Кидаў ў ниго, чьим попало; вогонь с печьї росипало по хатї, шульками с під образьїу кидало, то ў даскала, то ў мирца. Похували Штьифана, тай борзо винесли цілу його родьїю за ним. Потому ище коли й чьужї льуди зайшьїли до тойї хижи, то йїх мучьвало, шо мусьїли ўтыкати вітам. А тепер та хижа стоїт порожна.

Зап. від Юлька Чайківського в Іспасї, Вижицького повіта. Осип Яворський.

1164. Підкинені гроші.

А то есть, чорти підкидають гроші людям, шоб хто узав собі, та тоді, як затрате, так узять із того чоловіка душу. Раз одна баба їхала с поля, сама визла снопї і найшла халяву грошїи, підняла її і повизла до дому. От вона, дождавши нидїї, пішла у церкву, одслужила Спаситлю благодарний малєбїнь, оддала із тих грошїи попові тридцять копїок. От вона прийшла з церкви, пообїдала і лягла спать. А чорти дивляця, шо та баба про їх ни спомива за їх гроші, а лїзе до Бога, та тоді зобрались їх три штуки і пішли до неї або гроші вирнуть, або душу узять. От вони увїшли, таких здорових три чоловіки, тай кажуть: „Бабо, ти на шо нашї гроші узяла? то ни для тебе положино. Оддай їх нам усі

до копійки, а коли стратила, так хоть розживись та положи на те місце, де взяла“. — Вона тоді: „Щурь їм, нек і тим грошам!“ — Поскорій пішла, розжилась грошій, і однесла на те місце.

Борисовська волость, Валуї. пов., Вороніж. губ.

1165. Скарб у рові.

Ту в Гошові йден чоловік браў ріў і розставіў мосток і найшоў під тим таке горня з грішми; сховаў і поніс до міста, али ви хотіли му змінбати. Ходив аж до Львова і взяў вісім соток.

Зап. у Бандрові, Ліського пов., від В. Грицунди М. Капій.

1166. Скарби з турецьких часів.

Раз уповідала мені б́уна¹⁾, що були у нашім селі Турки, а люди ховали си від них по лісах, а декотрі навіть на другі села утікали. Вони мали вилкі скарби й хтіли на друге село піти, то закопали ті скарби на пауцовой дулині і пішли з Волоки до Чорторії і ни вирнули си вже. Люди походили си і хотіли викопати ті скарби, але як вони трохи в глубіну вкопают, то зарас як ви́буркне вода, то декотрі потоцило; від тоди лишили вони вже копати.

Зап. у падолистї, 1904 р., від Ник. Поповецького в Волоці над Чер., пов. Вашківці, Ів. Савицький.

1167. Скарб у чернелицькім замку.

Ці́вський пан буў; наймвчка б́авила дитїну на Великдні свѣйта, пішли до цѣркви, а вона б́авила дитїну. А т́ая пиввиця утворіла сї і вона хотіла б́ути цї́кава і зійшла з дитїноў по сходах і зоб́ачила два ша́рї бочок з грішми і хотіла б́ути цї́кава, на б́ожу волю в́ягти собі. І не б́уло у що в́ягти. Вона скїнула чобіт с себе і дитїну поклала на з́емлю і тих грóшій набрала, винесла їх на гору́ на двір і хтіла з́яти дитїну наз́ад. То не д́ало і засу́нуло сї. Потóму вона плакала, застра́шила сї, же не б́уло дитїни, боя́ла сї, б́уде ма́ти ка́ру. І прийшли с цѣркви, ци там с косьцьо́ла і вона зо страхом зач́ыла ка́зати. Не б́уло і вже мїло — і грóші тóтї. Зач́ыли і на розр́аду давати, ка́жуг: „Чекáй уже до ро́ку, бо то як припові́дають, жи як св́ященик хрестом отворит двѣри на Великдень, то тогдї сї втвирáйи всьо; тогдї як пан Бог даст, то тоту́ дитїну вже озмѣш, ци живá, ци не живá, вже будѣм в́идѣти“. — І вона так ж́ала. І так ся ст́ало. Як та хв́иля при́йшла і курáтчи так сї ст́ало: втворіло сї. Натїхмняет вона во́ггла і дитїна живá б́ула, б́авила сї на з́емлі... І вона тоту́ дитїну лишѣ в́ихопила в́ігтам і то сї з́араз засу́нуло. Вітер дитїну обв́ияв і дитїна Бóгови д́ушу д́ала.

Зап. в жовтні, 1910 р., від Н. Лесевича з Чернелиці, пов. Городенка, Ів. Волошинський.

¹⁾ Б́уна = ба́бка.

1168. Комора в Мокрині¹⁾.

Їи одна комора ў Мокрині; там у ті коморі йи дванадцять бочок грошій, усі чисті, лишь одна бочька йи вичьїста, бо на ті бочці скїтий коваль. То лишь та одна бочька з ним заклїта, а тоїї усі чьїстї рѣшта. Та ўже копали їх, али ни мѡжут докопати сї, бо ни мѡжут потрафити на двѣри, а двѣри є пѡзиг (вїд) самого сѡнцьи; пѣрший раз як исхѡдит сѡничько, то там на самі двѣри грїїи. І ўни ўже би брали сї до того, але ўни ўже вѣлико грѡшей россїнали та нїчѡ ни найшли, шѡ не могли потрафити, та ўже типѣрь сї бѡют. А вит тих грѡшей ше йи одїїи гїд такий старїї, шѡ тоїї грѡші закладаў там; та вин ужѣ тїлько жїє на сьвїтї, шѡ ўже с старѡстї вї мѡже нї їстї і уже нї мѡже на ногѡх стоїїти та каже так, шѡ: „Дѡтї я маю жїтї, дѡкї якѣс такий сї ни найде, абї маў шѣстьи, абї тти грѡші ўзьїў, бо я дѡтї мўшу жїгї“, — бо наколї ти грѡші ѡзме, то вин ужѣ маїи умиратї, а доки ти грѡші мут стоїїти, то й вин мўсит жїтї, бо так ти грѡші на нѣго заклїтї, шѡ покїў ни найде сї такѣї, шѡ абї ти грѡші вьзїў, то вин дѡтї не має ўмѣртї.

Зап. І. Волошанський в серпни, 1911 р., від Гарасима Джурьїака з Ростїк, пов. Вижниця.

1169. Скарб у млинї.

От три парня сидять та сами с собою совїгають ця: „Кажуть, шѡ пїд Папушиною мельницею водяною шкарб є. Коли б нам пїти послухать: кажуть, шѡ бряжчить там чимь“. — Один і каже: „Як же нам кликать, шѡб грѡші принесли?“ — А другий каже: „Кликать: чорні-чорні, дайте нам грошїї!“ — На другий день зїбрались і пїшли о пївночї; сїли й сидять. А один, шѡ пїдслухав їх, пїшов туди ж равьше їх таї сїв у куточку пїд колесом. От вони приходять: „Чорні! нисїть нам грошїї!“ — А той приготувив залїзне путо чи чеп. От вони сидїли-сидїли ш час — ни чуть. „Типер ти Йван кажи!“ — От і Йван: „Чорні! нисїть нам грѡшїї!“ — А той путом почина звинїть“. Цить-цить, кажуть вони, бряжчить, вже нисуть!“ — От онять ни чуть стало. Вони ще трошки ждали та вже всї разом: „Чорні! нисїть нам грошїї!“ — Тодї той дужче: брязь-брязь! — Вони тодї: „Слава тибї, Господи! виходить стали“. — Той бряжчав-бряжчав, як хвате їх путом по плечах, вони як схватять ця та бїгти. Один бїдняга спотикнув ся та й бухнув у рїчку, забовтавь увесь та кричить: „Хто в Бога вїрує — рятуйте!“

Борисовська вол., Валуй. пов., Воронїж. губ.

¹⁾ Мокрин — полонина вище Жабя, пов. Косїв.

1170. Божевільний через скарби.

Правдиве оповідання, як три баби і один чоловік почали правду розмовляти: „Ох, добрі люди, дядькам, братам, дочкам і синам треба закаувати, щоб вони отих шкарбів ни брали. У Шлякині знаїш, Фенка, оч чого чоловік здурів?“ — А оч чого, панибрате? — „Вот що — хоть вірь, хоть ни вірь, так я тобі правду скажу. Оцей чоловік у Крутенькому найшов бочонок грошей, а ті гроші та головні і закляті на вісім годів. Ого він як найшов і пожив вісім год. Вийшло время, начало його лихорадкою трясти, потім світ крути ця, а тоді зовсім дурить.

Ну тут батько та мати почали ворожить од трясті, младенського, потім од хинді, водили ніг кури. А той зовсім здорів, начав варнякати, що на рот наверх це. А їх хтось научив, щоб він подивив ся у мазницю, то воно так як руками зніми із його боль. От вони повили у мазницю, поставили мазницю і почали ласкавими словами упрасувать: „Синочок умненький та бравенький, подиви ся сюди — хай тобі Бог помага!“ — А батько стоїть тай каже: „Набуть з гривні ни зділаїш пятака, так жи з дурня ни буди молодця!“ — Той тоді дурак нащитинив ся, як їжак, як возьми мазницю — та батька по голові, а матір по спині та обох у одну кучу і поклав.

Так мати дійшла, а батько коло його. Щож тоді опісля хоть тупкою, так ни поможи ця.

Скричали буцім на гвал, узали, закували, у тижницю засадили. Сидить та вікна бєть, а з людьми мову ведеть; як пошне розказувать, хто коли запалив, а хто таке що лидаще зробив. Люди віри й їмуть і почали скіпаця до тих людей, що на що попалили або на що покрали, бідних людей обіжали. Но правосудне началство віри ни вияло, усіх порозгоняло і слухать його запритило. Так шож людям — ни одгони ся так і лізуть. Те спрашує, де мій чоловік та що робить на Низу; салдатки спрашують, де її салдат та як служи та чи галуни заслужив; а дівчата спрашують, якого жиниха дождать; чи чорнявого, а можи білявого, а можи рудого. Но, він на всякий вопрос вирзе, а баби дивую ця; просто як у око коли, так він правду говори. І тут разні баяндраєси почали точить до купи: хто каже, що от паганих грошей, а хто каже, що біблії дочитав ся до кінця, от того, а третє, що собака укусила бешина — так його часником гудувать, він отдуріє. Усі людські яси та всі розговори як усі писать, так нильзя його усе і прилічити, щоб усе до купи змстити.

Борисовська вол., Валуй. пов., Воровіж. губ.

1171. Смерть через викопані гроші.

Я робіў храм, йик то ў нас кажут, тай чьоловік пшьоў, а я вго заклікаў; тай ми балакали і зійшли аж на грóші тай вин каже: „Е то пусте! И я“ — каже вин — „буў найшоў грóші, але то пусте, шо з них? Я мусіў їх видносити назад, бо мині жінка заслабла — то мусіў я видносити назад. І лікуваў і вітак і ратуваў, як то у Гуцулах є, промовійли, але такі с того умёрла. Привіс я буў тих грóшій шос два рази з жінкоў, заніс у комóру тай мусіў видносити. Вода б́ула вимулила“. — Той каже: „Люпчіку, скажи мині, на котрім місці“. — „Ий та на шьо тобі знати, абі й ти си з лизім здібаў?“ — „Ни бій си, я си ни бою“. — І уповў йишў акурат, де ўни і на котрім місци і тот їх узьйў. Цес мині самий казаў. І тот заслаб і тот умёр, шьо си ни боййў. Де вин їх дйў, то ўже ни можь знати, вже я ни чюў, лишь д́оста того, шьо той мині оповідаў, шьо узьйў і вид тих грóшей умёр.

Зап. Ів. Волошинський в серпни, 1911, від Івана Писанюга з Ростік, пов. Вишниця.

1172. Скарбів не можна назад закопувати.

Туй буў стаўник на Сітнім. Раз найшли они из сином грóші на полонині, на Нижні, тай принесли т хакі и де би припретати, де? Заховали у землю. Тай вітак и старого шос пару рокіў мучило (спух буў и ноги му відцело) и сива такі шос нагріло (пшоў дорогоў тай упаў и закачело го у якис кабач; нагійшли люди, а він нічо ни говорит, лиш дивит сі). Син буў вітак у шнитали, але ни помогло від — померь. А той (старий) лижеў, лижеў, розсилаў працю, шо ходили по сьвітáх до звáхаріў р́ужних — тай померь.

То як грóші узєкі из зимлі, то ни п́ерь назад у землю класти.

Зап. від Петра Онуфракa в Зеленици, Надвірн. пов., 1908 р. А. Ошицук.

Д О Д А Т О К.

В часі друку книжки д́истав я ще отсі три оповіданя, які тут долучаю.

1173. Чорт у хмарах.

Біля сьла Сонцево, Старооскольського повіту, Курської губерні, Федір Алябєв диржаз водяну мелницю. Син його, Павлин, пирид вечиром катав ся по річці на лодці. Де ни взялись тучі і стала надвигать гроза. Тучі приближались все ближче і ближче і вже почав капать дощик. Павлин тоді лодку направив до берига, шоб причалить, вилізти і мирщі тікати до дому. Ни допливше до берига сажень пять, глянув на тучі і побачив там чорта, з чотирма лапами, з хвостом на пробі крокоділя, як ого

рисують на картинах, що Гергій Побідоносиць конїом коле. Проміж милькав ногами і хвостом виляв, ниначе лавив по тучах і потім сховав ся між тучами. Павлин злякав ся і уже ни знав, шо йому робить. Ни доплив до берега так, як на сажень, чи й більше, илигнув прямо в воду. Вибрав ся на бериг і біг біз памяти до самого дому. З тих пір став боать ся плавать на лодії, особливо пирид вечиром і сам.

Зап. від Павлина Алябева П. Тарасевський.

1274. Домовик не дозволяє на потемки годувати дитину.

Кажуть старі люди, шо малих дітей грїх годувать ночу біз огню. Треба повсеїда світить лампу, коли потребуїть ся годувать дитину сущиками або молочною кашою. Нидавно у нас був злучай: Лакейова Машка завикла годувать свого сина ночу, бо їй ни хотїлось вставать і світить лампу так, шо вона частенько годувала його в потьомках. Каша у неї стояла на поготові під рукою задалингїль приготовлїна так, шо вона як тіко потребуїть ся годувать, встане, возьме дитину на руки і напиха її кашою. Скїко разів обходилоь благополушно. А то єдин раз ни було чоловіка дома, з панами їздив в Харків, а вона оставалась сама дома. Опівночі прокинулась, дитина плаче. Вона намацала риночку з кашою, взяла на руки дитину і почала годувать. Чує, шось рипиуло дврими і ниначе тихенько топнуло разів два ногами. Вона стала прислухать ся, думала, шо може хазяйка їде. Коли воно ни довго думавше, трічі плюнуло і хто на куди дївалоь. А илюнуло здорово, аж їй мизи вочі бризки полїтіли. Вона тоді стала гукать на хазяйку і на хазяїна. Приїшли хазяїн і хазяйка, вона їм розказала, в чім діло. Почали обглядать веї кутка і закутки, ніде нічого ни найшли. Значить, то прихидив домовий або ничестий дух лякав, шоб вона ночу в потьомках ни годувала дитину. Ночу, кажуть, біз огня вільзя нічого робить, особливо хто робе при місяцю — то страшений грїх.

Зап. від Ганни Чирядникової, с. Шибекїно, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

1175. Відьма заставляє дівку їсти здохлу собаку.

Веї кажуть, шо баба Динисиха була відьма. Ни один раз замїчали, шо вона чужих коров доїла. І в добавок того Донька Хворостяного вираз хвалилась бабам, як Динисиха хотїла виучить її відьмувать. Донька Хворостяного похоже сама поохотилась научить ся відьмувать, бо вона думала, шо тут ніякої мудростї нима научять ся відьмувать. Динисиха з радїстю взялась научить її, тіко сказала їй так: Глядиж ти, Донько, нічого ни бїй ся і все роби, шоб тіко я тебе ни заставила. Донька Хворостяного согласилась. Дождалсь вони ночі. Баба Динисиха повїла

Доньку до річки на ялову скриню. Діло було як раз опівночі. Прийшли вони до ялової скрині, а там лежить дохла собака і вже аж завонялась, так черви і кишать в ті собаці. Баба Динисиха і каже Донеці Хворостяного: Кусай, Донька, сю собаку! — Донька прилякалась та гайда віттіля і бігла аж до самого дому. Після того, кажуть, вона цілих три годи чахла. Похоже од приляку захварала. Баба Динисиха що дня опівночі ходила з відром до ялової скрині брать воду. Ни один раз люди бачили. Частенько бувало замість шутки питали в Динисного сина: Чи правда, шо твоя мати відьма? — А він, бувало, каже: Та хто і зна.. Як би вам сказать, вона шось морокує, тїко я за нею ни хожу, шо вона робе. Ночу виходе в сїни і там шось робе, а шо робе, я ни знаю. А иноді о півночі одягнуть ся і піди з дому, а куди вона ходе, я ни слїжу і ни питаю в неї.. ни моє діло.

Записав від Митра Фесенка с. Шибекіно, Білгородського повіта, П. Тарасевський.

Паралелі.

З уваги, що матеріалів до демонології надруковано ще пропорційно до інших дуже мало — і то не тільки в нас — видучив я паралелі до надрукованих оповідань окремо і подаю при кінці книжки. З огляду знов на вагу предмету подаю бібліографію літератури і то наперед таких праць, що дотикають усіх або кількох тем, порушених у зібраних матеріалах, а потім праць, що відносять ся до окремих розділів книжки.

Том I.

Ч. 21. За марний гріш. — В. Милорадович, Казки і оповідання, ст. 71.

Ч. 43. Бідний баранець. — А. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego, ст. 54—55, ч. 7. — П. Чубинській, Труды, ст. 183.

Ч. 114. Страх у горальни. — А. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego, ст. 57—60, ч. 9.

Ч. 129—133. Заміна люльки. — А. Онищук, Матер. до гупуль. демонології, ст. 96, ч. 16.

Ч. 209. Фебра і тиф. — П. Чубинській, Труды, I, ст. 222.

Ч. 213. Мама приходить по смерти до дитини. Ч. 214. Як у Потоці ходила жінка по смерти. — В. Милорадович, Казки і оповідання, ст. 8—9. — П. Чубинській, Труды, II, ст. 405, ч. 115. — А. Аванасєвъ, Нар. рус. сказки, II, ст. 320. — P. Sébillot, Contes des provinces de France, ст. 257, ч. 51. — А. Малинка, Сборникъ матеріаловъ, ст. 274—275, ч. 12.

Ч. 232. Мерлець на гостині. — А. Keller u. E. Seckendorf, Volkslieder aus der Bretagne, ст. 86—88, ч. 19. — В. Милорадович, Казки і оповідання, ст. 25. — Б. Гринченко, Етногр. матеріали, I, ч. 210. — А. Аванасєвъ, Народ. рус. сказки, II, ч. 205.

Ч. 235. Мерлець і відважна дівчина. Ч. 236. Мерлець без шапки. — В. Милорадович, Казки і оповідання, ст. 21—22. — П. Чубинській, Труды, II, ч. 125. — А. Аванасєвъ, Народ. рус. сказки,

т. II, ч. 205. — А. Малинка, Сборникъ матеріаловъ, ст. 275—276, ч. 14. — Б. Гринченко, Изъ усть народа, ст. 134—135, ч. 171. — М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія, ст. 62—63, ч. 2.

Ч. 237. Мерлець забирає коханку. — В. Милорадович, Казки і оповідання, ст. 18—19 (два вар.). — P. Sébillot, Contes des prov. de France, ч. 54. — А. Малинка, Сборникъ матеріаловъ, ст. 276—277, ч. 15. — Пор. балаяди В. Жуковського: „Ленора“, „Людмила“, „Свѣтляна“. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 210, ч. 12.

Бібліографія сеї теми пор. Етногр. Збірник, т. XXIX, ст. 294—297, ч. 45.

Ч. 282. Вовкулак. — O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 106—107, ч. 2. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 213, ч. 2. — А. Онишук, Матер. до гуцуль. демонології, ст. 131, ч. 4.

Ч. 307. Як наймит викивав відьму. — O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 110—111, ч. 9.

Ч. 315. Як зять доїхав кінця тещі-відьмі. — O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 111—112, ч. 12. — А. Онишук, Матер. до гуцуль. демонології, ст. 129—130, ч. 10.

Том II.

Ч. 89. Як чорт утопив слугу. — М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и рассказы, ст. 54, ч. 22.

Ч. 114. Музика грає чортам. — М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и рассказы, ст. 52—54, ч. 19—20. — М. Рудченко, Народ. южнор. сказки, I, ст. 74. — П. Чубинскій, Труды, I, ст. 186. — Б. Гринченко, Етногр. матеріали, II, ст. 58—59, ч. 61.

Ч. 120. Як чорт у богача служив. — В. Милорадович, Казки і оповідання, ст. 64—66. — Б. Гринченко, Етногр. матеріали, II, ст. 66—71, ч. 68.

Ч. 131. Як дідько торгував з бабою. — Б. Гринченко, Етногр. матеріали, II, ст. 85—87, ч. 73. — И. Рудченко, Народ. сказки, I, ч. 29. — Moszyńska, Bajki, ч. 21. — J. Moszyńska, Bajki i zagadki ludu ukraińskiego, (Zbiór wiadom. do antr. kr., т. IX, ст. 130, ч. 21).

Ч. 140. Собака вірнійша від жінки. — М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія, ст. 59—61, ч. 34. — Б. Гринченко, Етногр. матеріали, II, ст. 62—63, ч. 65. — И. Рудченко, Народ. сказки, I, ч. 40.

Ч. 404. Антипко зі зноско. — М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія и рассказы, ст. 57, ч. 28.

Ч. 473. Недолітки. — П. Чубинскій, Труды, I, ст. 206—207, 209, 211. — A. Nowosielski, Lud ukraiński, II, ст. 51—56.

Ч. 476. Дівчина заскоботана русалками. — Етногр. Збірник, V, ст. 212. — Ріжні оповідання про русалок пор. у Б. Гринченка, Изъ усть народа, ст. 114—118. — Романовъ, Бѣлор. Сборникъ, IV, ст. 139—140 і ст. 216, ч. 61. — O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 96—101; Krakowskie, III, ст. 45—49. — Fedorowski, Lud białoruski, I, ст. 75—76. — A. Nowosielski, Lud ukraiński, II, ст. 16.

Ч. 486. Морські панни. — Зоря, 1883, ст. 233. — М. Драгомановъ, Малорус. нар. преданія, ст. 96, ч. 8. — П. Чубинскій, Труды, I, ст. 211. — Fedorowski, Lud białoruski, I, ст. 108—109.

- Ч. 489. Підміна. — Ястребовъ, Матеріали, ст. 79—80.
- Ч. 492. Як дитина зиму віла. — Б. Гринченко, Изъ усть народа, ст. 7—8, ч. 12. — Житє і Слово, 1895, I, ст. 186, ч. 21.
- Ч. 494. Потерчата по сімох роках. — Житє і Слово, 1894, кн. 6, ст. 355; 1895, кн. 6, ст. 361. — Зоря, 1882, ст. 78—79 і 370. — O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 102.
- Ч. 547. Дві пропасницї. — J. Moszyńska, Bajki i zagadki ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom. do antrop. kr., т. IX, Ш, ст. 132—133, ч. 23).
- Ч. 748. Опир і піяк. — Б. Гринченко, Етногр. Матеріали, I, ст. 52—56, ч. 86; II, ст. 97—99, ч. 81—82. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 417—420, ч. 123. — Харьков. Сборникъ, IX, ст. 248, ч. 21. — Сборникъ Харьк. ист. ф. Об-а, Ш, ст. 222—224 і 226—228. — Етногр. Збірник, I, ст. 5—8, ч. 2.
- Ч. 751. Піп — опир. — A. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego, ст. 31—33, ч. 2.
- Ч. 765. Звідки беруть ся вовкулаки. — П. Ивановъ, Нар. рассказы о вѣдьмахъ и упыряхъ, ст. 206—207.
- Ч. 772. Як пізнати відьму. — П. Ивановъ, Народ. рассказы о вѣдьмахъ и упыряхъ, ст. 165.
- Ч. 798. Як відкопували відьми. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 205, ч. 4.
- Ч. 799. Як дитина бігала по шнурі. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 206, ч. 7.
- Ч. 827. Смерть відьми. — В. Милорадович, Казки і оповіданя, ст. 2. — Той сам, Укр. вѣдьма (відб. з Київ. Стар., 1901), ст. 16.
- Ч. 844. Чарівниця колесом. — А. Малинка, Сборникъ матеріаловъ, ст. 271—272, ч. 8.
- Ч. 872. Ніж у терлиці. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 205, ч. 5.
- Ч. 896. Як син убив матір відьму. — Б. Гринченко, Етногр. Матеріали, II, ст. 108, ч. 86.
- Ч. 902. Жовнір і відьма. — Б. Гринченко, Етногр. Матеріали, I, ст. 60—61, ч. 89. — И. Манжура, Сказки, ст. 138. — П. Чубинскій, Труды, I, ст. 196. — A. Podbereski, Mater. do demonol. ludu ukraińskiego, ст. 40—43, ч. 8.
- Ч. 906. Як парубок потяв відьми. — М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія и рассказы, ст. 70, ч. 11. — O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 111, ч. 10. — П. Чубинскій, Труды, I, ст. 197—198.
- Ч. 908. Як вояк підкував відьму. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 207—208, ч. 9.
- Ч. 910. Відьма з Космача. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 208—209, ч. 10. — П. Ивановъ, Народ. рассказы о вѣдьмахъ и упыряхъ, ст. 169.
- Ч. 911. Відьма над відьмами. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 206—207, ч. 8.
- Ч. 919. Салдат і відьма. — М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія и рассказы, ст. 71—73, ч. 14. — П. Чубинскій, Труды, I,

ст. 200—203, II, ст. 27—28. — И. Рудченко, Народ. южнор. сказки, II, ст. 27. — Б. Гринченко, Етногр. матеріали, I, ст. 66—71, ч. 92—93; ст. 284—287, ч. 209; II, ст. 110—115, ч. 88. — И. Манджура, Малор. сказки, ст. 166—169. В. Ястребовъ, Матеріали, ст. 64—66. — Киев. Старина, 1894, III, ст. 551—552. — П. Ивановъ, Нар. разказы о вѣдьмахъ и упыряхъ, ст. 201—205.

Ч. 920. Вѣдьми — дякові коханки. — В. Милорадович, Казки і оповідання, ст. 30—31. — А. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego, ст. 33—34, ч. 3.

Ч. 921. Лиха година. — П. Чубинскій, Труды, I, ст. 207.

Ч. 923. Чіпки. — В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 211, ч. 1. — А. Онишук, Матер. до гуцуль. демонології, ст. 110—111, ч. 14.

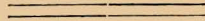
Ч. 1027. Гуцул кидає з землі кілок у дѣрку в бані. — А. Онишук, Матер. до гуц. демонології, ст. 112—113, ч. 2.

Ч. 1036. Чарівник і гончар. — П. Ивановъ, Нар. разказы о вѣдьмахъ и упыряхъ, ст. 198.

Ч. 1047. Зачарована горівка. — А. Онишук, Матер. до гуцуль. демонології, ст. 108, ч. 9.

Ч. 1050. Гуцул добуває молока ножиком. — А. Онишук, Матер. до гуцуль. демонології, ст. 108, ч. 10.

Ч. 1079. Хмарник у Семаківцях. — А. Онишук, Матер. до гуц. демонології, ст. 123, ч. 3.

Бібліографія.

1.

V. Bugiel, Aus dem ruthenischen Volksglauben (Zeitschrift für österr. Volkskunde, 1895) — вірування про смерть, мерців, опирів, чортів, відьм і ин.

М. Васильевъ, Антропоморфическія представленія въ вѣрова-
ніяхъ украинскаго народа (Этногр. Обзорѣніе, 1890, кн. IV, ст. 87;
1892, кн. XV, ст. 157).

А. Дмитрюковъ, Очеркъ демонологіи малороссіянь. Маякъ,
1844, т. XII, кн. 25, ст. 55—58. Також: Москвитянинъ, 1865.

П. Ивановъ, Очеркъ возарѣній крестьянскаго населенія купян-
скаго уѣзда на душу и на загробную жизнь (Відбитка зі „Сборника Харьк.
Истор. фил. Общества“, т. XVIII). Харьковъ, 1909.

Вяч. Каминскій, Къ народной демонологіи (Кіев. Старина, 1906,
5—6, 9—12).

Н. Костомаровъ, Славянская миеологія. Кіевъ, 1847. Извле-
ченіе изъ лекцій читанныхъ въ университетѣ св. Владимира во второй
половинѣ 1846 г.

Д. Кравченко, О новооткрытомъ славянскомъ богѣ Раѣ (Кіев.
Старина, 1886, кн. IX, ст. 162).

Leger L., Etudes de mythologie slave. Paris, 1895.

В. Заѣтки о малорусской демонологіи (Кіев. Старина, 1899, кн.
VIII, ст. 196; кн. IX, ст. 379).

В. Милорадовичъ, Украинскія тайныя знанія и чары (Сборникъ
харьк. Истор. фил. Общества, т. XVIII, ст. 232—243).

Наука, 1874: О знахаряхъ и знахоркахъ, о планетныкахъ, вовко-
лакахъ, чаривныкахъ и чаривныцахъ, о улырахъ и улырыцяхъ и о тыхъ
грошахъ що въ земли горятъ, якъ ихъ чортъ пересушуе.

А. Николаевъ. Очерки демонологіи Малороссіянь Суджанскаго
уѣзда. (Курскія Губер. Вѣдомости, 1853, ч. 14).

Антін Онищук, Матеріали до гуцульської демонології. Ст. 1—
139 (Матеріали до укр. етнології, т. XI, 1909).

О черкъ демонологіи Малороссіянь. Москвитянинъ, 1842, XII.

Л. Розенбергъ, Повѣрія и предразсудки (Кубанскія Област. Вѣдомости, 1900, ч. 207, — про вѣдьми, знахарів, мерців і ин.).

Ө. Рыльскій, Къ изученію украинскаго народнаго міровозрѣнія (Кіев. Старина, 1890, кн. IX, ст. 341; кн. X, ст. 1; кн. XI, ст. 195).

Н. Сумцовъ, Культурныя переживанія. Кіевъ, 1890.

Н. Сумцовъ, Колдуны, вѣдьмы и упыри (відбитка зі Сборн. Харьк. Истор. фил. Общества, т. III). Бібліографія.

Ю. Яворскій, Къ исторіи карпато-русскаго фольклора XVIII вѣка (Сборникъ Харьк. Истор. фил. Общества, т. XVIII, ст. 272—278).

В. Ястребовъ, Изъ народныхъ усть (Этногр. Обзорніе, 1895, кн. XXV) — про холеру, блуд, злих духів і ин.; 1896, кн. XXXI — про змія, закопані скарби, чоловіка, що завмирав і ин.

2.

I. Чорти.

Б. Гринченко, Этногр. матеріали, I, ст. 38—44, ч. 73—79; II, ст. 55—87, ч. 58—73.

Б. Гринченко, Изъ усть народа, ст. 90—108, ч. 113—134.

М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и рассказы, ст. 42—61, ч. 1—34 і ст. 390—391.

А. Ө. Кистяковскій, Къ исторіи вѣрованія о продажѣ души черту (Кіев. Старина, 1882, VII, ст. 130—186).

Кіевлянинъ, 1865. Статя: И. Трусѣвичъ, Преданія... жителей Полѣвья: Черти.

О. Kolberg, Rokucie, III, ст. 81—91, ч. 1—4.

Д. Лепкый, Чортъ (Зоря, 1887, ч. 3).

А. Малинка, Сборникъ матеріаловъ по малор. фольклору, ст. 262—268, ч. 1—3.

В. Милорадович, Казки і оповідання записані в Лубенщині. Ст. 56—72 (збірка ще не скінчена).

А. Омскій, Изъ народныхъ повѣрій о чертѣ (Кіев. Старина, 1883, кн. XI, ст. 514).

А. Овищук, Матеріали до гуцуль. демонологіі, ст. 64—92, 4, ч. 1—62.

Прибыльскій, Черти въ продажѣ (Кіев. Старина, 1885, кн. VI, ст. 350),

II. Чубинскій, Труды, ст. 183—192: Черти.

II. Страхи.

А. Малинка, Сборникъ матеріаловъ, ст. 274, ч. 11.

А. Овищук, Матер. до гуцуль. демонологіі, ст. 92—96, 5, ч. 1—16.

А. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom., т. IV), ст. 46—48, ч. 1—3; ст. 54—60, ч. 7—9.

III. Хованці.

Б. Гринченко, Изъ усть народа, ст. 109—113, ч. 137—144.

Дуже богату збірку оповідань про домовика зібрав П. Ивановъ, Народные рассказы о домовыхъ, лѣшихъ, водяныхъ и русалкахъ. (Ма-

теріали для характеристики міросоверцання крестьянського населенія Купянского уѣзда). Харьковъ, 1893. Ст. 2—31.

Д. Лепкій, Хованецъ або богъ домовикъ (Зоря, 1883, ч. 7).

А. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiad., т. IV, 3), ст. 7, ч. 3.

Чернигов. Губ. Вѣдомости. 1848. Статя: П. Лѣневичъ, Этногр. свѣдѣнія о Черниг. губ.: Домовые.

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 192: Домовой; ст. 208: Вихованці.

В. Ястребовъ, Матеріали по этнографіи новоросс. края, ст. 77—78.

IV. Ріжні духи.

Про болотяника пор. оповіданя: В. Милорадович, Казки і оповідання записані в Лубенщині. Ст. 47—48.

Б. Гринченко, Изъ усть народа, ст. 108—109, ч. 135—136.

Ріжні оповіданя про водяника пор. П. Ивановъ, Народные рассказы о домовыхъ, лѣшихъ, водяныхъ и русалкахъ. Харьковъ, 1893. Ст. 38—45. — В. Милорадович, Казки і оповідання записані в Лубенщині. Ст. 41—47.

Б. Гринченко, Этнографическіе матеріали, I, ст. 44, ч. 80 (лісовик).

Б. Гринченко, Изъ усть народа, ст. 10—14, ч. 15—18.

Ріжні оповіданя про лісовика пор. П. Ивановъ, Народные рассказы о домовыхъ, лѣшихъ, водяныхъ и русалкахъ. Харьковъ, 1893. Ст. 32—38. — В. Милорадович, Казки і оповідання записані в Лубенщині. Ст. 48—51.

А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонологіи, ст. 62—64, ч. 3 (лісовики).

Чернигов. Губ. Вѣдомости, 1861, ч. 4: П. Ефименко, Нѣсколько словъ о Полисунѣ.

Бор. Гринченко, Изъ усть народа, ст. 2—5, ч. 2—7 (оповіданя про змія).

А. Малинка, Къ легендамъ и повѣрьямъ о зміяхъ (Этногр. Обзоріе, 1897, кн. XXXV, ст. 125).

Оповіданя про змія пор. В. Милорадович, Казки і оповідання записані в Лубенщині. Ст. 51—56.

О. Kolberg, Pokucie, III, ст. 103, ч. 3 (Letawica).

Д. Лепкій, Зъ вированя нашего люду: Перелесникъ, манія, мара (Зоря, 1884, ч. 5).

А. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom., т. IV, 3), ст. 9—13, ч. 1 (перелесник).

В. Ястребовъ, Матеріали по этнографіи новоросс. края, ст. 78 (перелесник).

А. Онищук, Матеріали до гуцуль. демонологіи, ст. 59—61, ч. 2 (чугайстирь).

Д. Лепкій, Народни повирки про витерь (Зоря, 1882, ч. 21).

А. Онищук, Матеріали до гуцульської демонологіи, ст. 9—12, ч. 8: Вітер.

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 192—193: Лѣсовой, перелестникъ, лизунъ, полевой, болотяныкъ, очеретяныкъ, скарбныкъ.

П. Ивановъ, Народные рассказы о долѣ. (Відбитка зі „Сборника Харьк. Истор. фил. Общества, т. IV). Харьковъ, 1892.

Ю. Яворскій, Галицко-русскія повѣрія о дикой бабѣ. СПетербургъ, 1898.

V. Богині й русалки.

Б. Гринченко, Етнографическіе матеріали, I, ст. 45, ч. 81.

Б. Гринченко, Изъ усть народа, ст. 114—118, ч. 145—154 (русалки).

Ряд оповідавъ про русалок подає: П. Ивановъ, Народные рассказы о домовыхъ, лѣшнихъ, водяныхъ и русалкахъ. Харьковъ, 1893. Ст. 45—52.

Кіевлянинъ, 1865. Статя: И. Трусѣвичъ, Преданія... жителей Полѣсья: Русалки.

О. Kolberg, Pokucie, III, ст. 96—101, ч. 1.

Н. Łorasiński, Dwa podania ukraińskie o syrenach (Wisła, 1900, ст. 597, перекладено і надруковано в „Кіев. Стариць“, 1900, кн. XII, ст. 179).

В. Милорадовичъ, Запѣтки о малорус. демонологіи. Русалки (Кіев. Старина, 1899, кн. VIII). — В. Милорадович, Казки і оповіданя, ст. 35—41.

А. Онищук, Матеріали до гуцуль. демонологіи, ст. 56—59, ч. 1 (паяки).

В. Пассекъ, Очерки Россіи. Петербургъ, 1840. Кн. III, ст. 185—196: Русалка.

А. Podbereski, Mater. do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiad., т. IV), ст. 3 7, ч. 1—2.

Чернигов. Губ. Вѣдомости. 1848. Статя: П. Лѣневичъ, Етногр. свѣдѣнія о Черниг. губ.: Русалки.

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 206—207: Мавки, русалки; ст. 209: Мемозны; ст. 211: Морські люди; ст. 211—212: Лісовы люди.

П. Шафарикъ, О русалкахъ. (Зоря Галицка, 1851, ч. 19—20).

В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 198—202, ч. 1—5.

VI. Підміни й потерчата.

О. Kolberg, Pokucie, III, ст. 102, ч. 2 (Stradze).

А. Podbereski, Materyały do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiad., т. IV, 3), ст. 8, ч. 4.

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 193—195: Одмінокъ.

В. Ястребовъ, Матеріали по етнографіи новорос. края, ст. 79—80.

VII. Блуд.

Д. Лепкый, Зъ вированя нашего люду: блудъ або манъ, обійныкъ (Зоря, 1884, ч. 23).

А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонологіи, ст. 96, 6.

A. Podbereski, *Materyały do demonologii ludu ukraińskiego* (Zbiór wiadom., т. IV, 3), ст. 48—54, ч. 4—6.

VIII. Смерть і хороби.

- Б. Гринченко, *Изъ усть народа*, 118—128, ч. 155—163.
 Г. Данилевскій. *Смерть. Украинска сказка. — Подсвѣжникъ*, ч. 9. 1859. (Казка віршами).
 O. Kolberg, *Pokucie*, III, ст. 92—95, ч. 6.
 А. Малинка, *Сборникъ матеріаловъ*, ст. 287, ч. 19.
 A. Podbereski, *Materyały do demonologii ludu ukraińskiego* (Zbiór wiadom., т. IV, 3) ст. 24—28, ч. 8—9 (чума, холера).
 П. Чубинскій, *Труды*, ст. 217—219: *Смерть*; ст. 221—222: *Болѣзни: лихорадка, холера, чума*.

IX. Мерці.

- Б. Гринченко, *Этнографическіе матеріалы*, I, ст. 48—52, ч. 83—85; II, ст. 92—96, ч. 76—79.
 Б. Гринченко, *Изъ усть народа*, ст. 130—142, ч. 165—174 і ст. 387—388, ч. 360.
 М. Драгомановъ, *Малор. народ. преданія и рассказы*, ст. 62—67, ч. 1—5 і ст. 391—393.
 Д. Лепкый, *Про небищикѣвъ* (Зоря, 1890, ч. 10—11 і тамже, 1892, ч. 13).
 А. Малинка, *Сборникъ матеріаловъ*, ст. 274—277, ч. 12—15.
 Значна збірка оповідань про мерців надрукована у В. Милорадовича, *Казки і оповідання*, записані в Лубецщині (Труды полтав. ученой архивной комиссії. Вып. VIII—IX). Ст. 1—35.
 В. Милорадовичъ, *Замѣтки о малорус. демонологіи. Мертвецы* (Кіев. Старина, 1899, кн. VIII).
 М. Олельковичъ, *Антивъ М. Тапъський* (Основа, 1861, кн. VIII, ст. 29—32).
 А. Онящук, *Матеріяли до гуцуль. демонологіи*, ст. 51—54, ч. 1—14.
 И. Сазоновичъ, *Русскіе варианты сказки о женихѣ-мертвецѣ* (Рус. Филологич. Вѣстникъ, 1890, кн. IV, ст. 332—334).
 Н. Сумцовъ, *Пѣсни и сказки о живомъ мертвецѣ* (Кіев. Старина, 1894, кн. III, ст. 440).
 Н. Сумцовъ, *Мертвая рука* (Кіев. Старина, 1891, ст. 482—483).
 В. Ястребовъ, *Какъ баба замирала* (Кіев. Старина, 1894, кн. XII).

X. Покутники.

В. Милорадович, *Казки і оповідання*, ст. 13.

XI. Топельники й висільники.

- А. Опищук, *Матеріяли до гуцуль. демонологіи*, ст. 55, ч. 3—4.
 Fr. Rehoř, *Halicke-ruský topelnyk* (Svět, XXVI, ст. 419—420).
 П. Чубинскій, *Труды*, ст. 209: *Вішалникъ, утопленики*.

ХІІ. Опирі.

- J. Vahylevič, O upjrech a vidmach. Časopis českého Museum. Прага, 1840. XIV, вип. III, ст. 232—261.
 П. Грипченко, Этнографическіе матеріалы, I, ст. 52—56, ч. 86; II, ст. 96—105, ч. 80—85.
 П. Ефименко, Упыри (Кіев. Старина, 1883, кн. VI, ст. 371).
 П. Ивановъ, Народные рассказы о вѣдьмахъ и упыряхъ (Сборникъ Харьков. Истор. фил. Общества, т. III, ст. 219—228).
 Кіевлянинъ, 1865, ч. 87: Объ упыряхъ.
 К. Кошовикъ, Живой упырь въ борьбѣ съ умершими упырями (Кіев. Старина, 1884, кн. I, ст. 169).
 Миронъ, Сожженіе упырей въ с. Нагуевичахъ въ 1831 г. (Кіев. Старина, 1890, кн. IV, ст. 101).
 А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонологіі, ст. 106—112, 1, ч. 1—16.
 A. Podbereski, Materyaly do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom., т. IV, 3), ст. 13—24, ч. 2—7.
 Слово, 1880 (Львів): Повѣрья малороссійскія: Упырь (ч. 82—83).
 П. Чубинскій, Труды, I, ст. 205—206: Упырь.
 Я. Ш. Убийство упыря въ Кіевщинѣ во время чумы 1770 г. (Кіев. Старина, 1890, кн. II, ст. 338).
 J. Jaworski, Südrussische Vampyre. Berlin, 1898.
 В. Ястребовъ, Матеріалы по этнографіи новорос. края, ст. 74—77.

ХІІІ. Вовкулаки.

- Ст. Александровъ, Вовкулака, украинське повірье, розказъ въ стыхахъ. (Южный Русскій Сборникъ А. Метлинскаго. Харьковъ, 1848).
 П. Бѣньковскій, Рассказъ о вовкулакахъ (Кіев. Старина, 1894, кн. XII).
 Б. Грипченко, Этнографическіе матеріалы, I, ст. 45—47, ч. 82; II, ст. 126—128, ч. 93.
 Б. Грипченко, Изъ усть парода, ст. 175—176, ч. 205—206.
 П. И(ван)овъ, Кое что о вовкулакахъ и по поводу ихъ (Кіев. Старина, 1886, кн. VI, ст. 356).
 П. Ивановъ, Вовкулаки (Юбилейный сборникъ въ честь В. О. Миллера, Москва, 1900, ст. 292).
 С. Исаевичъ, Еще рассказецъ о вовкулакахъ и чаровникахъ (Кіев. Старина, 1883, кн. XII, ст. 700).
 O. Kolberg, Pokucie, III, ст. 106—108, ч. 8.
 Д. Лепкый, Дещо про вовкулаквъ (Зоря, 1885, ч. 2).
 А. Онищук, Матер. до гуц. демонологіі, ст. 130—134, ч. 1—9.
 A. Podbereski, Materyaly do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom., т. IV, 3), ст. 28—29, ч. 10.
 П. Ревякинъ, Сближенія и слѣды. I. Вовкулаки. Невро-литвины (Основа, 1861, кн. XI—XII, ст. 129).
 А. Сахонова, Про вовкулаквъ (Кіев. Старина, 1894, VI, ст. 543—545).

Слово, 1880 (Львів): Повѣрья малороссійскіи: Волколакъ (ч. 82—83).

Юл. Целевычъ, Вовкулаки (Діло, 1891).

Чернигов. Губ. Вѣдомости. 1848. Статя: П. Лѣневичъ, Этногр. свѣдѣнія о Черниг. губ.: Вовкулаки.

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 206: Вовкулака.

В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 212—213, ч. 12.

В. Ястребовъ, Матеріалы по этнографіи новорос. края, ст. 70—74.

XIV. Вѣдьми й чарівниці.

Колдовство. Документы, процессы, пслѣдованіе В. В. Антоновича. Петербургъ, 1877. (Окрема відбитка в I т. „Трудовъ“ П. Чубинського. Сама студія, без документів, вийшла також в україн. перекладі: В. Антонович, Чари на Україні. Переклав В. Гнатюк, Львів, 1915).

J. Vahulevič, O upjrech a vidmach. Časopis českého Museum. Прага, 1840. XIV, вип. III, ст. 232—261.

Г. М. Вѣдьмы (Недѣля, 1875, ч. 46).

Вол. Гнатюк, Купане й палене вѣдьм у Галичині (Матер. до укр. етнологіі, т. XV).

Б. Гринченко, Этнографическіе матеріалы, I, 57—61, ч. 87—89; ст. 283—287, ч. 207—209; II, ст. 108—120, ч. 86—89.

Б. Гринченко, Изъ усть народа, ст. 144—162, ч. 175—194.

М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и рассказы, ст. 68—77, ч. 1—21 і ст. 393—395.

П. Ефименко, Судъ надъ вѣдьмами (Кіев. Старина, 1883, кн. XI, ст. 374; кн. XII, ст. 697).

И(вановъ) П. Изъ области народныхъ малор. легендъ (Этногр. Обзорѣніе, кн. XXI, ст. 88—91).

П. Ивановъ, Народные рассказы о вѣдьмахъ и упыряхъ (Сборникъ Харьк. Истор. фил. Общества, т. III, ст. 156—219).

Кіевлянинъ, 1865. Статя: И. Трусѣвичъ, Преданія... жителей Подѣсья: Вѣдьмы

Кіевская Старина, 1886, кн. II, ст. 279; кн. IV, ст. 684; кн. V, ст. 79; кн. VII, ст. 490; кн. VIII, ст. 693; кн. IX, ст. 81: Вѣдьма, подѣсскій рассказъ.

Н. Кобринська, Вѣдьма (Відбитка в „Народа“, 1894).

О. Kolberg, Rokucie, III, ст. 108—131, ч. 1—49.

М. Н. Макаровъ, Русскія преданія. Москва. 1838. Кн. 2, ст. 103: Вѣдьма.

А. Малинка, Рассказы о вѣдьмахъ (Кіев. Старина, 1894, кн. III, ст. 551).

А. Малинка, Сборникъ матеріаловъ, ст. 268—274, ч. 4—10.

И. Манджура, Сказки, пословицы і т. д., 1890, ст. 134—140.

П. Мартиновичъ, Украиньскіи Записи, ст. 205—209 і 313—314.

В. Милорадовичъ, Украинская вѣдьма (Кіев. Старина, 1901, II, ст. 217—233).

Н. Оглоблинъ, Сожженіе вѣдьмы (Кіев. Старина, 1887, кн. V, ст. 195).

- А. Онищук, Матер. до гуц. демонології, ст. 125—130, ч. 1—11.
 А. Podbereski, Materiały do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom, т. IV, 3), ст. 29—46, ч. 1—9.
 Евг. Пѣтуховъ, Сераціонъ Владимирскій, рускій проповѣдникъ XIII вѣка. СПетербургъ, 1888.
 Слово, 1880 (Львѣв): Повѣрья малороссійскіи: Вѣдьма (ч. 82—83).
 Н. Сумцовъ, Параллели къ повѣсти Гоголя „Вій“ (Кіев. Старица, 1892, III).
 К. Цыбульскій, Всенародное купанье вѣдьмъ въ озерѣ и судебная отъ того волокита (Кіев. Старина, 1885, кн. XI, ст. 566).
 Чернигов. Губ. Вѣдомости, 1848. Статя: П. Лѣневичъ, Этногр. свѣдѣнія о Черниг. губ.: Вѣдьмы.
 П. Чубинскій, Труды, I, ст. 196—205: Вѣдьмы, вѣдьмакъ.
 В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 203—210, ч. 7.
 В. Ястребовъ, Матеріалы по этнографіи новоросс. края, ст. 64—70.

XV. Знахарі й чарівники.

- О. Авдыковскій, Ворожбиты и знахори (Миръ, 1887, ч. 43).
 Ив. Борозна, Поэтическіе очерки Украины, Одессы и Крыма. Москва, 1837. Ст. 35—46.
 Бѣлокурый. Знахарі и бабы (Одесскій Вѣстникъ, 1865, ч. 107—109).
 Вольпъ, 1890, ч. 64: О вѣдунахъ.
 Б. Гринченко, Этнографическіе матеріалы, II, ст. 121—126, ч. 90—92.
 Б. Гринченко, Изъ усть народа, ст. 163—174, ч. 195—204.
 День, 1892, ч. 1396: Знахарка Мелитопольскаго уѣзда Таврической губ.
 М. Довнаръ-Запольскій, Современное дѣло о знахарствѣ (Кіев. Старина, 1892, кн. III, ст. 498).
 П. Еф(именко), Попытка околдовать волостной судъ (Кіев. Старица, 1884, кн. III, ст. 508). — Околдованіе начальства (тамже, 1886, кн. V, ст. 175).
 Н. Зарудный, Сываніе змѣи знахарями (Харьковскій Сборникъ, 1887, ст. 261).
 П. Ивановъ, Знахарство, шептае и заговоры (Кіев. Старина, 1885, кн. XII, ст. 730).
 R. F. Kaindl, Viehzucht und Viehzauber in den Ostkarpaten (Globus, 1896, ч. 24).
 R. F. Kaindl, Die Viehzucht und der Viehaberglauben bei den Huzulen, 1896. — Ся статя друкована також по польськи в журналі „Lud“ (1896) п. н. „Pasterstwo i wierzenie pasterskie u Huculów.“
 R. F. Kaindl, Zauberglaube bei den Ruthenen in der Bukowina und Galizien (Kleine Studien, ст. 31—40).
 Кіевлянинъ, 1865. Статя: И. Трусовичъ, Предавія... жителей Подльсья: Знахарі. — 1876, ч. 94: О знахаряхъ и знахаркахъ въ Звенигород. уѣздѣ. — 1877, ч. 80: Знахарі и суевѣрія въ Сосниц. у.; ч. 183: О знахарѣ.

Н. Кондратковскій, Малорусскіе знахари и знахарки и ихъ способы лѣченія (Врачъ, 1892, ч. 10 і окремо).

В. Марковичъ, Знахарки новаго типа (Кіев. Старина, 1891, кн. XII, ст. 413).

А. Мердеръ, Колдовство въ 1863 г. (Кіев. Старина, 1900, I, ст. 1—2).

В. Мякотинъ, Дѣло о волшебствѣ (Кіев. Старина, 1890, кн. XII, ст. 515).

А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонологіі, ст. 112—121, 2, ч. 1—22.

А. Podbereski, Materyaly do demonologii ludu ukraińskiego (Zbiór wiadom., т. IV, 3), ст. 60—68.

А. Селецкій, Колдовство въ юго-западной Руси въ XVIII ст. (Кіев. Старина, 1886, кн. VI, ст. 193).

Харьковскія Губ. Вѣдомости, 1888, ч. 190 і 207: Запѣтка о сзываніи звѣй.

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 207—208: Чаровникъ, ворожбытъ; ст. 209: Характерникъ; ст. 209—210: Знахарь.

В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 211—212, ч. 9—10; ст. 214—221, ч. 14—19.

Южный Край, 1890, ч. 3172: О деревенскихъ знахаряхъ и ихъ заговорахъ.

XVI. Хмарники.

F. R. Kaindl, Die Wetterzauberei bei den Rutenen und Huzulen (Mittheilungen der k. k. geogr. Gesellschaft in Wien, 1894, ч. 10).

А. Мердеръ, Средство къ отклоненію тучъ (Кіев. Старина, 1900, кн. VII—VIII, ст. 18).

А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонологіі, ст. 121—125, 3—4.

В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 221—225, ч. 1—9.

XVII. Інклюзники.

М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и рассказы, ст. 35, ч. 41.

П. Ивановъ, Народные рассказы о домовыхъ, лѣшилъ, воляныхъ и русалкахъ. Харьковъ, 1893. Ст. 19—21.

В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 213—214, ч. 13.

V. Šcurat, Zaubergeld (Am Urquel, 1893). Ся сама сгата появила ся в перекладі в „Ділі“, 1893, ч. 53, 55—57, п. н. Зачаровани гроши.

XVIII. Закопані скарби.

В. Гнатюк, Народні оповіданя про опришків. XII. Опришківські комори, ст. 295—305, ч. 245—258.

Б. Гринченко, Етнографическіе матеріали, I, ст. 61, ч. 90; II, ст. 141—144, ч. 94—97.

Б. Гринченко, Изъ усть народа, ст. 178—188, ч. 207—214.

М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія и разказы, ст. 78—88, ч. 1—14 і ст. 395—399.

П И(вановъ), Народные разказы о кладахъ (Харьковскій Сборникъ, 1890).

К—й О. Р. Изъ народныхъ разказовъ о кладѣ (Кіев. Старина, 1884, XI, ст. 545—550).

Кіевлянинъ, 1865. Статя: И. Трусѣвичъ, Преданія... жителей Полѣсья: Клады и могилы.

Кіевская Старина, 1883, кн. VI, ст. 387; кн. VII, ст. 592; кн. VIII, ст. 770: Клады въ Кіевѣ и его окрестностяхъ; 1884, кн. XI: Изъ народныхъ разказовъ о кладѣ, ст. 545.

О. Л. Къ исторіи народнаго повѣрья о „скарбахъ“ (Кіев. Старина, 1903, кн. V, ст. 90—92).

О. Л-ье. Закляти гроши (Кіев. Старина, 1897, кн. VII—VIII, ст. 16).

А. Онищук, Матер. до гуцуль. демонологіі, ст. 96—103, 7, ч. 1—18.

Харьковскія Губ. Вѣдомости, 1889, ч. 137 і 149: О кладахъ и кладоискательствѣ.

П. Чубинскій, Труды, I, ст. 96—99: Кладъ.

В. Шухевич, Гуцульщина, V, ст. 195—197, ч. 1—5.

В. Ястребовъ, Матеріалы по этнографіи малорос. края, ст. 138—142, ч. 12.

Друкарська похибка.

Через недогляд у друкарни перемінено два титули, які мають звучати:

Ч. 1055. Знахар посилає миши.

Ч. 1058. Млинський камінь сунеть ся за дідом.

У тексті надруковано хибно цавпаки.

З М І С Т.

Передне слово	Ш—IV
Останки передхристиянського релігійного світогляду наших предків, II.	V—XXVI

	стор.		стор.
IX. Мерці.			
558. Де живуть душі мерців	1	575. Небіщик у жінки	8
559. Чому не можна чесати ся в неділю	1	576. Дитина від мерця	9
560. Як баба умирала	1—2	577. Як мельник ходив по смерті	9
561. Небіжка поучує діти	2	578. Сердитий мерлець	9—10
562. Небіжка приходять плакати дитину	2	579. Подушка на мерця	10
563. Мати вставляєть ся по смерті за дитиною	2	580. Небіжка мама лягає на доньку	10—11
564. Мати відвідує по смерті діти	2—3	581. Небіжка капітанка	11
565. Небіжка у дітей	3—4	582. Дівка в биндах	11
566. Двічі похована	4—5	583. Небіжка в білим одязі	11
567. Небіжка приходять до чо- ловіка	5	584. Баба в рантусі	11
568. Як дівчина ожила по смерті	5	585. Небіжка стає в вікні	12
569. Вмерла дитина показуєть ся мамі	6	586. Померша рушає клячкою	12
570. Мама видить свою вмерлу доньку	6	587. Хлоп бє небіжку на цвин- тари	12
571. Як небіжка донька ходила до мами	6 7	588. Як жінка приходила за свічкою	12—13
572. Як умерлий чоловік ходив до жінки	7	589. Собака гребе яму	13—14
573. Як жінка позбула ся з хати небіщика	7	590. Як довго ходить мерлець	14
574. Як жінка відігнала вмерлого чоловіка	7—8	591. Чому не можна плакати за небіщиком	14
		592. Не вільно плакати за мер- цем	14
		593. Несповіданий небіщик зі свічкою	14
		594. Мерлець не здоровкаєть ся	14—15
		595. Як дїдо снів ся	15
		596. Дядько не дає спокою	15—16

	стор.		стор.
597. Мерлець під плотом . . .	16	634. Небіщики приходять заку-	
598. Мерлець розмовляє з сином	16	рити	28
599. Форналь ходить до ковчег	16—17	635. Мерці ходять на пущенє .	28—29
600. Мерлець пуджає коні на		636. Що дають мерцям на пу-	
цвинтарі	17	щенє	29
601. Мерлець іде дорогою і ми-		637. Мерці співають на цвин-	
нає	17	тарі	29
602. Мерлець іде навперед жи-		638. Як річи пересували ся .	29—30
вого	17—18	639. Мерлець упоминає ся за	
603. Мерлець гримає у стілі лізе		довг	30
на ліжку	18	640. Мертвий довжник	30—31
604. Мерлець стріляє	18	641. Як відданиця викрутила ся	
605. Мерлець біжить за паруб		від мерця	31
ком	18	642. Вмерлий коханок	31—32
606. Мерлець ловить чоловіка	18—19	643. Мерлець хапає коханку .	32
607. Як парубок умер через		644. Мерлець забирає жінку на	
страха	19	своє газдівство	32—33
608. Наймит стереже вмерлого		645. Земля викидає мерця . .	33—34
газду	19—20	646. Як дівка зняла шапку з	
609. Дяк і мерлець	20	мерця	34
610. Мерлець перестрашив дяка	20	647. Дівка та опир	34—35
611. Утеча перед мерцем	20	648. Піп ховає мерцеву шапку	35
612. Як баба хотіла задушити		649. Мерлець хапає дівчину .	36—37
дячка	21	650. Страх перед замерзлим чо-	
613. Як дяк убив теля	21—22	ловіком	37
614. Як піп налякав ся баби .	22	651. Жовнір ночує коло мерця	37—38
615. Небіщик ложить ковбасу .	22	652. Як бідак прийшов до ма-	
616. Як мерлець уставав	22	єтку	38—39
617. Небіщик приходить накри-		653. Небіщик гостить брата . .	39—40
вати жінку	22—23	654. Танець у небіщика	40
618. Мерлець ходить до свої		655. Мерлець на весілю	40—41
жінки	23	656. Кавалер перебираєть ся за	
619. Пан у саді	23	мерця і жадає грошей	41
620. Мерлець показуєть ся су-		657. Душа йде слідом за тілом	42
сїдови	23—24	658. Зарізана дівчина	42—43
621. Переміни мерця	24—25	659. Мерлець напиваєть ся в	
622. Майстер мерлець	25	шинку	43—44
623. Кушнір і мерлець	25		
624. Тісні черевики	25		
625. Пригода з мерцем	25—26		
626. Небіщик Капустиний	26		
627. Мерлець при патрулі	26		
628. Жид на окопі	27		
629. Колядники і мертвий Жид	27		
630. Подвійний погріб	27		
631. Кіл — небощикам	27—28		
632. Мерці	28		
633. Мерці на прогульці	28		

X. Покутники.

660. Покутниця в Колітках . . .	45
661. Мама ходить до дитини . .	45
662. Несповіданий небіщик . . .	46
663. Скунар покутує по смерті	46
664. Газда покутує по смерті .	46—47
665. Чоловік домагаєть ся по-	
минок	47
666. Покутник на фігурі і в ко-	
стелі	47—48

	стор.		стор.
667. Родичі, що загоріли, приходять до сина	48—49	699. Буря через повісельника	61
668. Мажир і покутник	49	700. Як газда напудив ся повішеного наймита	61
669. Як тато гримав по хаті	49—50	701. Чоловік ударив собою до повісильниці	61
670. Піп являєть ся по смерті	50—51	702. Повісильниця в лісі в Ісакові	61
671. Піп не дає спокою	51	703. Як жердка йшла	62
672. Як піп поділив по смерті гроші	51	704. Страх у виді висільника і лісничого	62
673. Як піп ходив по смерті	51—52	705. Висільник на вербі	62
674. Мертвий піп відправляє в церкві	52	706. Індик із небіщика	63
		707. Висільник — хортом	63
		708. Рада, щоби повісильник не ходив	63
XI. Потопельники й висільники.			
675. Потопленник	53	XII. Опирі.	
676. Як відратовано потопельничку	53—54	709. Коли можна бачити опира	64
677. Потопельник купаєть ся	54	710. Опирі	64
678. Потопельник йде по воді	54	711. Як виглядають опирі	64—65
679. Потопельник бе по воді	54	712. Опир має дві душі	65
680. Гуцул плине сидячи	54—55	713. Хто є опир	65
681. Потопельник прив'язує худобу	55	714. Опир ходить по смерті	65
682. Про потопельників у Дністрі	55	715. Як пізнати опира	65
683. Топельники у Дністрі в Далешеві	56	716. По чім пізнають опира	65
684. Потопельник на Дністрі у Бівці	56	717. Опира пізнаєть ся при смерті	65—66
685. Потопельник і донька муляра	56	718. Хлопчик — опир	66
686. Потопельник лякає бабу	56	719. Хлопчик-опир збирає росу по полі	66
687. Потопельник на полі	57	720. Опир вправляє відьми	66
688. Потопельник мучить жінку	57	721. Рада, аби опир не ходив	67
689. Потопельник не дає ловити рибу	57—58	722. Як позбути ся опира	67
690. Жменя потопельникової бороди	58	723. Підкова в дїйниці проти опирів	67
691. Хлопчина у сіті	58—59	724. Дїло — опир	67
692. Крокодиль у ріці	59	725. Опирі у виді білих псів	67
693. Панич топить людей	59	726. Опирі-хлопчики в білих шапках	67—68
694. Чому утоплених ховають окремо	60	727. Гульки опирів	68
695. Два топельники викрадені з гробів	60	728. Як опирі булькотили	68
696. Вода не приймає чоловіка	60	729. Як опирі грали	68
697. Кандидат на повісельника	60	730. Як поховати опира, щоби не ходив	68—69
698. Повішений пастушок	60—61	731. Як відкопувано опира	69
		732. Опир курить у домовині люльку	69—70
		733. Чим опир розгонить хмари	70

	стор.		стор.
734. Чому Кулачківці підупали	70	771. Липини не вільно палити	
735. Опир на кони	70	у два боки	93
736. Опир на стежці	70—71	772. Як пізнати відьму	94
737. Опир у стайні	71	773. Як пізнати опира або	
738. Як опир воював	71—72	відьму	94
739. Вояк і опир	72—73	774. Свячений сир	94
740. Як опирі убили дівчину	73	775. Як можна пізнати чарів-	
741. Парубок-опир потинає лю-		ницю	94—95
дий	73—74	776. Столець на відьми	95
742. Як злодій уратував гавді		777. Як відьми христосують ся	95
жите	74	778. Як дивити ся на відьму	96
743. Як чорт потинав чоловіка	74—75	779. Бойко показує відьми	96
744. Опир та злодій	75—76	780. Відьма цідує у дзвічниці	
745. Опир воскресує товариша	76	дашок	96
746. Опир у Серафимцях	76—77	781. Пір'я із чосником на	
747. Як опир виссає кров із		відьму	96—97
молодої	77	782. Дівчина бере свячений	
748. Опир і піяк	77—78	чосник під язик	97
749. Мерцеві перстені	78	783. Чосник на відьми	97
750. Дівка втинає опиреві пальці	78—79	784. Як прикликати відьму	97
751. Піп — опир	79	785. Відьма утікає	97
752. Опир питає Бога за урожаєм	80—81	786. Відьма перелітає ріку	98
753. Вино з крові	81—82	787. Як призвати відьму	98
754. Як опир ходив на вечерниці	82—84	788. Капля молока на сковороді	98
XIII. Вовкулаки.		789. Капля молока спроваджує	
755. Вовкулак обростає волосем	85	відьму	98
756. Кого їсть вовкун	85	790. Як спровадити відьму	98
757. Вовкун потинає вівці	85	791. Як виглядає чарівниця	98
758. Завзятість вовкунів	85—86	792. Хмари йдуть за відьмами	99
759. Вовкун кусає псів	86	793. Відьма родима — негрішна	99
760. Вовкуні їдять місяць	86	794. Відьми родимі і вчені	99
761. Вовкун зів чоловіка	86	795. Що треба робити, щоби	
762. Вовкулаки жруть ся	87	стати відьмою	99
763. Як батько підстеріг сина		796. Хвіст у відьми	99
вовкуна	87	797. Відірваний хвіст	100
764. Сорок вовкунів	87—88	798. Як відкопували відьму	100
765. Звідки беруть ся вовкулаки	88	799. Як дитина бігала по шнурі	100—101
766. Як молодий став вовкула-		800. На що хрести на дверех	
ком	88—89	у стайні	101
767. Москаль привертає вовку-		801. Проти відьми — деготь	101
лака в чоловіка	90—91	802. Чим ловити відьму	101
768. Знахар привертає вовкови		803. Як зловити відьму	102
давний вигляд	91—92	804. Шнур на відьму	102
XIV. Відьми й чарівниці.		805. Спосіб на відьму	102
769. По чім пізнати відьму	93	806. Рада на відьму	102
770. Огнище на відьми	93	807. Хто зловить відьму	102
		808. Як Жид зламав відьму	103
		809. Тітчин гречанийк	103

	стор.		стор.
810. Як відьма убирає ся до корови	103	844. Чарівниця колесом	115
811. Як відьма відбирає молоко і яйці	103—104	845. Як відьма заблудила	115
812. Топка соли у відьми	104	846. Відьма жабою	115
813. Як відьма відбирає молоко	104	847. Відьма перекидаєть ся в жабу	115—116
814. Жаба післана відьмою	104	848. Німка-відьма	116
815. Де збирають ся відьми	104	849. Відьма кіткою	116
816. Забави відьм	104	850. Як відьма перекинула ся в kota	116—117
817. Як відьми танцювали голі	105	851. Відьма у виді пса	117
818. Сходини відьом та опирів	105	852. Зловлена відьма у виді пса	117
819. Як маляр хотів зробити жєнщину відьмою	105—106	853. Відьма перекидаєть ся у свиню і пса	117
820. Відьмині діти	106	854. Відьма утікає собакою	117—118
821. Чи крадуть відьми зірницї	106—107	855. Собака на хрестинах	118
822. Відьмин спраток	107	856. Чарівниця хортом	118
823. Відьма не графляє в тіло	107—108	857. Відьма йде за возом	118
824. Зловлена відьма в мішулику	108	858. Відьма з ведром	118—119
825. Відьма в мішулику	108—109	859. Сидлива відьма	119
826. Яких цуцинят не любить відьма	109—110	860. Вітиха — відьма	119
827. Смерть відьми	110	861. Відьма шкодить куром	119
828. Відьма на катафальку	110	862. Відьма бере слїд корови	119
829. Відьма і по смерти шкодить	110	863. Відьма краде капустині висадки	120
830. Гадина і відьма	111	864. Відьма посилає жабу до попа	120
831. Як заправляють корову проти відьми	111	865. Відьма посилає дві жаби	120
832. Як забезпечити корову перед відьмою	111	866. Опирі помагають відьмі	120
833. Розпатлана відьма	111	867. Як відьма сама прийшла до хати	121
834. Відьма Йваниха Кваснючка	111—112	868. Відьма на броді	121
835. Відьми до бараболє	112	869. Молоко з воловодів	121
836. Відьма від яєць	112	870. Молоко в уздечках	122
837. Відьма свічкою	112	871. Молоко з обрутенки	122
838. Відьма котить ся клубком	112	872. Ніж у терлиці	122—123
839. Як відьма штовхала дівку	113	873. Молоко з сохи	123
840. Відьма у мішку	113	874. З кожної хижки по пів лижки	123
841. Дівчина на клинку	113	875. Відьма поперед кіньми	123
842. Відьма у виді обичайки з решета	113—114	876. Відьма водить чоловіка	123—124
843. Спіймане колесо	114—115	877. Як відьма шевла	124
		878. Відьма сопе	124
		879. Як молодиця ходила відьмувати	124—125
		880. Пси роздирають корову відьми	125
		881. Корова рикає по смерти	125

	стор.		стор.
961. Грабельки до жінок, худоби, коний	164—165	999. Не помогли штани	178
962. Як розлучити молодят	165	1000. Як баба причарувала жениха	178
963. Як попусувати жите молодятам?	165	1001. Коханок літає у сні до коханки	178—179
964. Вмовлена слабість	165—166	1002. Парубок під землею	179
965. Коли хорий буде жити	166	1003. Як баба спроводила дівчину	179
966. Як попаді зуби виспалися	166	1004. Змій у ворожки	179—180
967. Три роки в постелі	166—167	1005. Як жінка мала прийти до дітей	180
968. Земля з гробів	167	1006. Ворожка Бекетчиха	180—182
969. Віра уздоровлює	167—168	1007. Ворожка відгадує злодія з карт	182
970. Хлопці в скляниці	168—169	1008. Злобна ворожка	182—183
971. Невгадлива ворожка	169—170	1009. Корова гроші зіла	183—184
972. Як ворожбит уздоровив дівчину	170	1010. Ворожка черпає знане в чорта	184—185
973. Безрадіні ліки	170	1011. Жінка підливає жінку	185
974. Козак здержує дощ	170—171	1012. Чим підливають	185
975. Як радили давно на посуху	171	1013. Причина ведуги	185
976. Ворожка з Підвербець	171	1014. Цвіт папороти	186
977. Рада ворожки, щоби ліпше поводилося	171	1015. Планетники	186
978. Ворожка радить перенести стайню	171	1016. Знахар — пів хлоп, пів жінки	186
979. Як газді не велася худоба	172	1017. Як знахар передає свою науку	186—187
980. Нечистий у виді пса	172	1018. Як чорти рознесли парля	187
981. Ворожка вгадує смерть жінки	172—173	1019. Чоловік, що хотів бути знахором	188
982. Із пирогів град	173	1020. Кандидат на знахаря	188—190
983. Злобна яритниця	173	1021. Стрільба від злого духа	190
984. Ворожба солею	173—174	1022. Стрілець замовляє звірину	190—191
985. Сушена голова щура	174	1023. Стрілець не дозволяє бити звірину	191
986. Ворожка Дувійка	174	1024. Стрілець — знахар	191—192
987. Ящірки в ковбасі	174	1025. Стрілець-знахар із Колінок	192
988. Мука з сушеної ящірки	174—175	1026. Гуцул згадує, що дома дієся	192
989. Сушені ящірячі яйця	175	1027. Гуцул кидася з землі кілок у дірку в бані	192
990. Як парубок ригав ящірками	175	1028. Пан і майстер мають чортів	192—193
991. Парубок ригає ящірками	175	1029. Як майстер заложує будинок	193
992. Порошок з яєць ящірки	176		
993. Ящірки в попаді	176		
994. Два цебрики ящірок	176—177		
995. Жаба на сковороді	177		
996. Чари краканом	177		
997. Циганка ворожка	177—178		
998. Як Циганка ворожила	178		

	стор.		стор.
1030. Родина дуріє в новій хаті	193—194	1064. Швидкий челядник	204—205
1031. Майстер — знахар	194	1065. Як дячок умер із переляку	205
1032. Дудар має чорта	194	1066. Тяжка смерть	205—208
1033. Музика — чарівник	194—195	1067. Чудесні лікарі	208
1034. Два музики — чарівники	195	1068. Знахар відводить очи	208—213
1035. Як знахар замовив скрипку	195	1069. В чім буває щастє	213—218
1036. Чарівник і гончар	195—196	XVI. Хмарники.	
1037. Як кобила на церкву їхала	196	1070. Палиця від хмар	219
1038. Знахар на Дихтинці	196	1071. Прут до відгонюваня хмар	219
1039. Вояк — знахар	196—197	1072. Давін у Підвербцях	219
1040. Подорожний знахар	197	1073. Градобур	220
1041. Лісничий промовляє від гадюк	197	1074. Хмарник пізнає по звіздах	220
1042. Чоловік їсть вужа	197	1075. Хмарники природжені і вчені	220
1043. До ворожбита в справі процесу	197	1076. Незручний градобур	220
1044. Молодий ворожбит	198	1077. Фірман — хмарник	220—221
1045. Кума поїдає кури	198	1078. Град у дуброві	221
1046. Знахар посилає гадину на черешню	198	1079. Хмарник у Семаківцях	221—222
1047. Зачарована горівка	198	1080. Град нищить війтове поле	222
1048. Гуцул добуває горівку з кіпця	198—199	1081. Хмарник у Голоскові	222—223
1049. Замість молока кров	199	1082. Піп — хмарник	223
1050. Гуцул добуває молока ножиком	199—200	1083. Польський кзьондз відвертає хмару	223
1051. Клопоти з коровами	200—201	1084. Два хмарники	223—224
1052. Знахар Комісарюк з Обертина	201—202	1085. Град не бє всюди	224
1053. Знахар у Петрашах	202	1086. Чорти і грішники носять град міхами	224
1054. Чарівник посилає миши	202	XVII. Інклюзники.	
1055. Знахар посилає миши	202	1087. Як робить ся інклюз	225
1056. Мельник карає злодія шурами	202	1088. Які гроші тягне інклюз	225
1057. Знахар перевозить щурі	202—203	1089. Як дістати інклюза	225
1058. Млинський камінь сунеть ся за ділом	203	1090. Як Жидівка надавала інклюзи	225—226
1059. Знахар із Поточиск	203	1091. Як пізнати і зловити інклюза	226
1060. Мельник мстить ся мишами	203—204	1092. Інклюз зроблений нешкідливим	226
1061. Чоловік ссилає на пана вуши	204	1093. Інклюз із хрестиком	226—227
1062. Знахар посилає жабу	204	1094. Інклюз в Олівєві	227
1063. Як ворожбит прикликав чарівницї	204	1095. Як чоловік знайшов інклюза	227

	стор.		стор.
1096. Рада, щоб інклюд не тягав гроші	227	1127. Ямка на місці скарбу	236
1097. Інклюд притягає гроші	227	1128. Чорт у виді пса сте- реже скарбу	236—237
1098. Інклюд тягне гроші з ременя	227—228	1129. Білий кінв на місці грошій	237
1099. Намість грошій — два дурні гроші	228	1130. Гроші викидають феник	237
1100. Як гроші звикли	228	1131. Скарб у бзині	237
1101. Гроші утікають	228	1132. Жінка видить на Ве- ликдень горючі гроші	237
1102. Інклюд утікає з кулака	228	1133. Замість жита — скарб	237—238
1103. Інклюд утікає з ремєня	229	1134. Гроші у виді когута	238
1104. Інклюд в лейбику	229	1135. Банячки з золотом	238
1105. Старший інклюд	229	1136. Закляті гроші	238—239
1106. Чоловік кидає інклюда батогом	229	1137. Чоловік кидає черевик на гроші	239
1107. Інклюд котить ся до- рогою в Далешеві	229—230	1138. Гроші за хатою	239
1108. Перстєнь — інклюзом	230	1139. Скарб, викопаний в Чернелиці	239—240
1109. Двайцять крейцарів ін- клюдом	230	1140. Три копають гроші	240
1110. Чоловік віддає гроші, притягнені інклюзом	230—231	1141. Чорт каже віднести ви- копані гроші	241
1111. Інклюд тягне гроші з замкненого стола	231	1142. Родина вимирає через гроші	241
XVIII. Закопані скарби.			
1112. Як горять гроші	232	1143. Гроші ходять по під вікна	241
1113. Як горять гроші і коли	232	1144. Гроші у виді кози	241—242
1114. Коли горять гроші	232	1145. Скарб свище	242
1115. Скарб жадає жертви	232—233	1146. Скарб у пасіці	242
1116. Могильні скарби	233	1147. Страх кидає мішок зо- лота з поду	243
1117. Цвіт папороти	233—234	1148. Запропашений скарб	243
1118. Що робити, як гроші горять	234	1149. Хлоп ошукує чорта	243—244
1119. Скарб треба перехре- стити	234	1150. Як чорт дав бідному гроші	244
1120. Як можна взяти зако- пані гроші	235	1151. Дідько пильнує грошій	244
1121. Хто може взяти зако- пані гроші	235	1152. Заклятий льох	245
1122. Як чоловік дістає гро- ші, що горіли	235	1153. Чорт не дає грошій, доки не виповнено умови	245
1123. Чупер виратовує чо- ловіка	235—236	1154. Син вигребує закляті батьком гроші	245—246
1124. Гроші проти хати	236	1155. Чорт приносить закляті гроші	246
1125. Горючі гроші	236	1156. Бідний дістає закляті гроші	246—247
1126. Виорані гроші	236	1157. Чорт приносить закляті гроші в кітлі	247—248
		1158. Гроші добуті рукою не- біщика	248

	стор.		стор
1159. Склеп зі скарбом і чортами	248—249	1169. Скарб у млині	25
1160. Скарб відриває руку	249	1170. Божевільний через скарби	25
1161. Чорти возами гроші возять	249	1171. Смерть через викопані гроші	25
1162. Боїть ся, як чорт ладану	249—250	1172. Скарбів не можна назад закопувати	25
1163. Біда через гроші	250		
1164. Підкинені гроші	250—251	Д о д а т о к.	
1165. Скарб у рові	251	1173. Чорт у хмарах	254—25
1166. Скарби з турецьких часів	251	1174. Домовик не дозволяє на потемки годувати дитини	25
1167. Скарб у Чернелицькім замку	251	1175. Відьма заставляє дівку їсти здохлу собаку	255—25
1168. Комора в Мокрині	252		
Паралелі			257—27
Бібліографія			261—27
Друкарська похибка			27
Зміст			271—28

1/08

62-50

у сбирєвлях селян; П. Литвинова-Бартош, Весільні обряди і звичаї у с. Землянці в Чернигівщині; Програми (вулиця, вечірниця, досвітки, складки)	4-00	К
Матеріали до укр. етнології, т. VI. Містить: Хв. Вовк, Вироби передмі- кенського типу у неоліт. становищах на Україні; М. Зубрицький, Годівля, купчо і продаж овець у Мшанці; М. Русов, Гончарство у с. Опошні у Полтавщині; М. Русов, Вироби з дерева у с. Груні у Полтавщині; М. Русов, Гребінництво у с. Груні у Полтавщині; Литвинова-Бартош, Олійниця у с. Землянці; А. Веретельник, Олійні у півн. східній Галичині; М. Шинкевич, Виріб одію на Волині в Га- личині; В. Доманицький, Народ. медицина у Ровен. пов., М. Дикарів, Народ. календар Валуйського пов.	6-00	"
Матеріали до укр. етнології, т. VIII і IX. Містить: Мр. Г. Дитина в звичаях і віруваннях укр. народа, том по	3-00	"
Матеріали до укр. етнології, т. X. Містить: Ф. Вовк, Антропометричні досліди українського населеня Галичини, Буковини й Угорщини; М. Зубрицький, Верхня говняна поша укр.-р. народа в Галичині; В. Гнатюк, Бойківське весіля в Мшанці; В. Гнатюк, Весіля в Кересгу- рі (в полуд. Угорщині); Ю. Кміт, Бойківське весіля в Гвіздці; В. Левинський, Бойківське весіля в Доброгостові; Др. З. Кузеля, Бой- ківське весіля в Лавочнім	5-00	"
Матеріали до укр. етнології, т. XI. Містить: Статі М. Зубрицького про селянські будинки в Мшанці і про ходяки, обув селян Старо- самб. пов. та статю А. Онищука: Матеріали до гуцульської де	2-00	"
Матеріали до укр. етнології, т. XII. Містить: Гаївки. Зібрав В. Гнатюк, Мельодія схопця на фонограф О. Роздольський, списав і зредатував Ф. Колесса	3-00	"
Матеріали до укр. етнології, т. XIII і XIV. Містить: Мельодії укра- їнських народніх дум. Серія I—II. Списав по фонографу і зредату- вав Ф. Колесса, том по	6-00	"
Матеріали до укр. етнології, т. XV. Містить: А. Онищука: Народний календар у Зелениці; Останки первісної культури у Гуцулів; З на- роднього життя Гуцулів (родиль і хрестини; рекручина; як Гуцули правують ся: баї й ворожіння Анд. Шумиляка, й ин.). — В. Дома- ницького: Народний календар із Волині. — В. Гнатюка: — Купаня й палєня відьм у Галичині	3-00	"
Миколаєвич Я. Опис Каменецького повіту	2-00	"
Огоновський Ом. Історія руської літератури, т. IV. (Жителіси і характе- ристики українських етнографів)	2-00	"
Олехнович В. Раси Європи і їх історичні взаємини	0-70	"
Онищук Ант. Останки первісної культури у Гуцулів	0-40	"
Охримович В. Останки комунізму у Бойків	0-20	"
Руська історична бібліотека, т. XIX. Праці Ю. Целевича про опришків	3-60	"
Томашівський Ст. Причинки до ізнання етногр. території Угор. Руси тепер і давніше	0-20	"
" " Угор. Русини в світлі маляр. урядової статистики	0-90	"
" " Етнографічна карта Угорської Руси	5-00	"
Франко Ів. Жіноча неволя в народних піснях	0-70	"
" " Варлаам і Ноасаф, старохрист. роман	4-00	"
" " Наші коляди	0-40	"
" " Лукіян Кобилиця	0-40	"
" " Наливайко в мідянім биці. Причинок до історії легенди	0-35	"
" " Пісня про Правду і Неправду	1-00	"
" " Прятча про сльица і хромця	1-00	"
" " Слово про збурєне пекла	1-00	"
" " Козак Плахта	0-60	"
" " Слово о Лазарєвѣ воскресніи	1-00	"
" " До історії українського вертепа XVIII в.	1-60	"
" " Нові матеріали до історії українського вертепа	0-50	"
" " Студії над народніми піснями	3-50	"
Широцький Кость. Надгробні хрести на Україні	0-60	"
Щербаковський Вадим. Деревляні первки на Україні і їх типи	1-00	"
Щурат Василь. Увільненє злочинця дівчиною в Бродях 1727 р.	0-20	"

Ціна тому 3 корони.